

1. NUMELE DE FAMILIE

„Fiecare dintre noi purtăm un **nume de familie** (în acte oficiale, *nume* – s.n.) care ne însoțește, de regulă, neschimbat (mai ales la bărbați – s.n.), de la naștere până la moarte, care rămâne apoi consemnat în documentele de după noi, păstrându-se chiar și după ce amintirea celui care l-a purtat se stinge”¹⁵. În comparație cu numele de botez, pe care un individ îl primește la naștere, în cazul numelor de familie, situația este diferită, deoarece acestea din urmă, „bune ori rele, frumoase sau urâte, lungi sau scurte etc., se moștenesc”¹⁶ și se transmit urmașilor, deși, pe linie feminină, în urma căsătoriei, în cele mai multe situații, ele se pierd, deoarece soția ia numele bărbatului (cu rare excepții, când se păstrează ambele atât cel moștenit, cât și cel preluat de la soț, sau când soțul renunță la numele ereditar și optează pentru numele purtat de soție). De obicei, numele de familie se moștenește de la tatăl noului-născut, însă, în cazul copiilor nelegitimi, al căror tată nu se cunoaște ori nu vrea să fie deconspirat, numele de familie va fi cel al mamei.

Astfel, numele de familie (alături de prenume) „are o importanță socială, căci ne individualizează nu numai în relațiile reciproce dintre fiecare individ și semenii săi, ci, mai cu seamă, în relațiile referențiale oficiale, juridice”¹⁷. În această situație, forma numelui de familie (ca și cea a numelui de botez) cu care un individ este consemnat pentru prima dată în registrul de stare civilă și, în același timp, în certificatul de naștere, nu poate fi schimbată decât cu acordul autorităților, respectând prevederile

¹⁵ Vasile C. Ioniță, *Contribuții lingvistice. Onomastică. Lexicologie*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2002, p. 36.

¹⁶ Vințeler, p. 148.

¹⁷ Vasile C. Ioniță, *op. cit.*, p. 37.

Codului civil. Cu timpul, numele de familie vor fi menționate în registrele școlare, în cartea de identitate, în pașaport, precum și în diferitele acte și documente pe care un individ oarecare, de-a lungul vieții sale, le întocmește ori este parte a numeroaselor acorduri sau cooperări cu diverse instituții.

1.1. Apariția numelor de familie

În timpurile cele mai vechi, în sistemul denominației personale, se folosea numele unic, mai exact prenumele¹⁸, căci era suficient, pentru a putea realiza identificarea unui individ într-o colectivitate, fiind puține șanse ca două persoane să fie numite cu același nume. Însă dezvoltarea societății și, implicit, creșterea numărului de membri ai unei colectivități, intensificarea diferitelor relații dintre indivizii unei comunități au făcut ca numele folosite în denominația persoanelor să fie insuficiente. Astfel, după ce mai multe persoane aveau același nume de botez, a apărut nevoia de a găsi un mijloc suplimentar în vederea diferențierii indivizilor unei colectivități, ceea ce a dus la instituirea sistemului de denominație cu nume duble (uneori, multiple).

Instaurarea regimului numelui dublu în antroponimia țărilor Europei s-a realizat în perioade diferite și în diverse moduri. Nu toți cetățenii unei comunități au primit cel de-al doilea nume în același timp. În Evul Mediu, cei care au devenit purtătorii numelui dublu erau nobilii, urmași de reprezentanții micii nobilimi, de negustori, de târgoveți, iar, la pătura de jos a societății, adică la țăranii și iobagi, acesta s-a generalizat mult mai târziu.

La noi, perioada de trecere de la numele unic la cel dublu, după cum atestă documentele istorice, începe odată cu „formarea statelor feudale românești, adică cel mai târziu din secolul al

¹⁸ În această ordine de idei, acad. Al. Graur subliniază, corect din punct de vedere formal, că acest nume unic, „fiind singur nu poate fi prenume” – cf. Al. Graur, *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965, p. 73.

XIII-lea”¹⁹. „Astfel, după cum afirmă Eugen Janitsek, în documentele istorice din secolele XIII-XV, apar două categorii de nume de persoane, bine conturate: nume unice (aproximativ o treime) și nume duble (aproximativ două treimi)”²⁰. În ceea ce privește modul de formare a numelui dublu, N. A. Constantinescu ajunge la concluzia că cel de-al doilea component „se putea forma în șase moduri: a) din patronim pus la genitivul slav: *Jurj Husiva, Marina Husulova* ori la genitivul român *Vladul Caplii* sau format cu sufixele de filiație: *-escul, -ov, -ici, -ovici* sau fără sufix, precedat de *sîn* „fiul lui”; b) din numele funcției: *Badea Vameșov*; c) din numele bunicului; d) din supranume: *Coman Gură, Bejan Roșul*; e) din numele moșiei, format cu sufixul *-ianul, -anul*, sau precedat de prepoziția *de, de la, din*: *Stan de Codru, Gligorescu de Grumăzoaie, Stan de Câne*; f) din numele fratelui, al mamei văduve, al socrului sau al altei rude de seamă”²¹. Pe lângă aceste procedee, se mai folosea și acela de a se adăuga la prenume un epitet, care, de obicei, era un supranume sau o poreclă (*Mircea cel Bătrân – Mircea Ciobanul, Radu cel Bătrân – Radu cel Tânăr*). Toate aceste procedee au avut rolul de a indica filiația, precizându-se astfel al cui fiu era cel numit (denotatul). Numele secundare care se adăugau la cele unice, în general, îi caracterizau „individual pe purtătorii săi, indicând ocupația, starea socială, originea, apartenența etnică sau o însușire specifică”²². Tocmai aceste nume secundare reprezintă faza incipientă a numelor de familie. Ele sunt acele antroponime care, după introducerea Codului civil, vor deveni nume de familie.

Oamenii puteau să se numească neoficial unul pe celălalt cu nume formate dintr-un cuvânt sau din mai multe ori din atâtea câte erau necesare pentru a se realiza cât mai clar identifi-

¹⁹ Eugen Janitsek, *Despre apariția numelor duble în documente românești din secolele XIII-XV*, în SO, II, 1981, p. 84.

²⁰ *Ibidem*, p. 85.

²¹ DOR, p. XXIV.

²² Eugen Janitsek, *loc. cit.*

care denotatului în mijlocul unor grupuri mari și în diferite situații, ca de exemplu: în întocmirea actelor de vânzare-cumpărare, în cele de donație sau judecătorești, dar, mai ales, în documentele care priveau relațiile internaționale. Și cu toate acestea, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, nu toate grupurile sociale de la noi din țară ca, de altfel, și din Europa²³, aveau nume de familie sau, mai corect spus, acele vechi antroponime (suplimentare, față de numele unic) ce aveau să devină nume de familie. Astfel, sistemul de denominație format din două sau trei cuvinte (nume) care a luat locul celui vechi (cu un singur nume) s-a dezvoltat la fiecare popor spontan, proces dictat de creșterea necesităților comunității. La început, cel de-al doilea component al unor astfel de nume nu era nici obligatoriu și nici ereditar (adică nu era un nume de familie în actualul sens juridic) și funcționa ca un oarecare supranume sau ca o poreclă. Deseori, un astfel de antroponim îl numea pe denotat după numele unei rude de familie (după tată, mamă, bunic, bunică, soț, soție), exprimând cu ajutorul sufixelor patronimice (de filiație) locul celui numit în cadrul unei familii sau al unui neam²⁴ (de exemplu, Michaijlo, fiul lui *Pavlo*, devenea Michajlo *Pavliuk*). În primele faze ale funcționării lor, chiar și acele denumiri (nume) care-l caracterizau pe denotat după tată sau mamă, nu se transmiteau generației următoare, „ci erau doar niște nume obișnuite purtate de o singură generație. Frecvent, pentru fiu, apărea un nou nume format de la numele de botez sau supranumele tatălui cu ajutorul unui sufix patronimic”²⁵ (de exemplu, un individ putea să fie scris în documente cu numele Gheorghe *Olaru*, iar fiul său, Mihai *Olărescu* sau Petro, fiul lui Ivan *Semen*, devenea Petro *Semeniuk*). Astfel de antroponime au devenit ereditare (nume care se moșteneau) doar cu timpul.

²³ O prezentare a situației numelui dublu, cât și introducerea numelui de familie în Europa, o realizează Onufrie Vințelers în *Monografia comunei Noșlac* (cf. Vințelers, *loc. cit.*).

²⁴ PZU, p. X.

²⁵ *Ibidem*.

La început, predispoziția ereditară a *semnelor familiale*, adică a viitoarelor nume de familie (mai exact a antroponimelor ce aveau să devină nume de familie), se păstra doar la neamurile privilegiate, mai ales la nobili și aristocrați. Conform celor afirmat mai sus, după un anumit timp, astfel de nume au început să fie ereditare și la păturile sociale mijlocii (mica burghezie, negustorii etc.). Pentru restul populației, moștenirea numelor de familie a ajuns normă mult mai târziu. Trecerea la nume duble (nume formate din două cuvinte), unde cel de-al doilea component era stabil, a fost favorizată de formarea latifundiilor. Conducându-se după instincte pragmatice, deja în secolul al XVI-lea, iobagii trec de la sistemul de recensământ al oamenilor după numărul membrilor familiei la cel după nume, adică la așa-numitele *urbarii*²⁶.

În acest sens, administrația de atunci se vedea nevoită să *impună*, odată pentru totdeauna, ca supranumele (sau porecla), pe care-l avea la momentul respectiv o familie, „să devină obligatoriu pentru fiecare membru al acesteia, dobândind astfel caracterul unui semn denominativ ereditar, cu funcție de nume de familie”²⁷. Precedente, în acest sens, au existat. Încă în comuna primitivă, la numele unic, „incidental, se adăuga acela al clanului, al tribului sau al tatălui. La greci, patronimul format cu sufixul *-ide*, pus la numele tatălui, este frecvent în poemele homerice (*Odiseu Laertide, Atrid Menelau, Tidid Diomede*)”²⁸. Însă cea dintâi încercare de a stabili „de timpuriu unele norme juridice și politice în privința numelor”²⁹ aparține romanilor, la care au existat patru categorii de nume: 1. *praenomen* (pre-numele), 2. *nomen* (numele gentilic), 3. *cognomen* (porecla) și *agnomen* (o poreclă suplimentară, un supranume): cf. *Publiu Cornelius Scipio Africanom*³⁰.

²⁶ PZU, p. X.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ DOR, p. XXII.

²⁹ Vințeler, p. 149-150.

³⁰ *Ibidem*, p. 150.

Ca și la români, procesul stabilizării juridice a numelor de familie la slavii de est a început destul de devreme. Analiza monumentelor scrise arată că unele dintre poreclele, supranumele sau derivatele numelor de botez din secolele XIV-XV, purtate de o generație, deveneau ereditare. După cum constatase P. P. Čučka, câteva astfel de supranume, atestate în monumentele scrise ucrainene transcarpatice din secolele XIV-XV, se reîntâlnesc în diverse acte de mai târziu din aceleași localități (de exemplu, numele de familie *Ivančuk* din satul Solotvyno din Ucraina Transcarpatică³¹ „se repetă în documente, fără întreprurere, pe parcursul ultimelor 600 de ani”³²), azi, funcționând, în localitatea respectivă, ca nume de familie – s.n. Menționăm, aici, că, în literatura ucraineană de specialitate, părerile asupra apariției numelor de familie ucrainene sunt împărțite. Unii cercetători împing limita inferioară în ceea ce privește formarea acestora spre secolele XIII-XIV, alții consideră că ele au apărut la începutul secolului al XVII-lea și, în final, părerea acceptată de către majoritatea lingviștilor este aceea că numele de familie ucrainene s-au format în perioada dintre sfârșitul secolului al XVII-lea – începutul celui de-al XIX-lea³³.

În nordul României (mai ales în Transilvania), un pas decisiv în fixarea juridică a numelor de familie (ca nume ereditare) a fost realizat de către instituțiile statului. La fel ca în cazul celorlalte popoare aflate sub stăpânirea Imperiului Austriac (Habsburgic) și a Regatului Ungar, numele de familie au fost oficializate printr-un decret al împăratului austriac Iosif al II-lea, din data de 1 noiembrie 1780 (cunoscut în istorie sub numele de *Codul civil austriac*). Acesta obliga ca fiecare persoană să aibă un nume de familie stabil și instituia atât regimul folosirii sale,

³¹ Localitatea Solotvyno este situată pe malul drept al Tisei, vizavi de municipiul Sighetu Marmației.

³² PZU, p. X.

³³ Pentru mai multe amănunte, vezi M. L. Chudaș, *K voprosu o voz-niknoveniji ukrajinskich familij*, în „Antroponimika” (red. V. A. Nikonov, A. V. Superanskaja), „Nauka”, Moscova, 1970, p. 121-123.

cât și transmiterea acestuia urmașilor aceleiași familii³⁴. Însă decretul respectiv nu a reușit să oprească „crearea” pe mai departe a numelor de familie, astfel că, la 13 noiembrie 1814, împăratul Francisc I s-a văzut obligat să semneze o directivă prin care se interzicea schimbarea numelor de familie fără motive întemeiate și fără aprobarea instituțiilor statului³⁵.

Situația apărută a dus la impunerea unor anumiți termeni, cu ajutorul cărora să fie reprezentată unitatea antroponomică cunoscută, azi, sub denumirea de *nume de familie* (sau doar *nume*). Există unele popoare ale Europei al căror termen ce exprimă noțiunea de „nume de familie” are în componența sa chiar lexemul *familia* sau sensul acestuia (în majoritatea cazurilor < lat. *familia*), ca, de exemplu, la români, germani (*Familiennamen*), ruși (*Familija*); la maghiari (*Családnév*)³⁶. Însă există sisteme antroponimice, ca, de pildă, cel ucrainean, unde, pentru noțiunea „nume de familie”, este consacrat termenul *prízvyščé*. La ucraineni, lexemul *prízvyščé* e destul de vechi, fiind fixat în documente încă din anul 1366, în localitatea Przemysl (*snъ Kostъ prouzviščemъ Soročičь*), iar, în satul transcarpatic Koroledo, el e înregistrat pentru prima dată în anul 1401 (*imjenezemъ Stefanъ po prouzvišču Vinc*). Dar, în regiunea Kievului, lexemul *prozvviščé* este atestat mult mai devreme, în 1198. Oricum, nici lexemul *prozvviščé* și nici corespondentul său din Lviv, înregistrat în anul 1421, *prozvysko*, nu aveau atunci sensul terminologic de astăzi, ci, de cele mai multe ori, însemnau „un nume neoficial suplimentar”, „o poreclă”³⁷ (pentru acesta din urmă, azi, în antroponomia ucraineană, este folosit termenul *prízvys'ko*).

În același context, referitor la termenul latin *cognomen*, care se adăuga la numele unui neam, ca și termenii germ. *Familiennamen*, *Nachname* și *Zuname*, engl. *surname* ori ceh. *příjmení*

³⁴ P. P. Čučka, *Do pytan' a pro davnist' prizvyšč u slov'anskykh narodiv*, în „Problemy slav'anoznavstva”, nr. 17, Lviv, 1978, p. 110.

³⁵ PZU, p. XI.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, p. VII.

sau slc. *priezvisko*, pol. *nazwisko*, în primele faze ale funcționării lor, „...nu exprimau în întregime ceea ce exprimă astăzi în limbile respective. În limba latină, lexemul *familia*, de unde a fost împrumutat de germani, englezi, ruși și români, se folosea cu șase sensuri, dar nu cu acela de *nume de familie* – după cum subliniază P. P. Čučka – căci, în general, nume de familie în Roma antică nu existau”³⁸. În Europa de vest, folosirea numelor de familie a devenit un obicei la păturile sociale superioare doar în secolul al XV-lea, iar, în estul bătrânului continent, a fost introdus abia în secolele XVI-XVII, unde, la început, era folosit de cneji și boieri, iar, mai târziu, de către aristocrați și negustori și, abia după lichidarea iobăgiei, de către ceilalți locuitori.

Pe teritoriul țării noastre, și, aici, avem în vedere Transilvania (căci, în alte zone ale României, situația era alta), și, în special, la ucrainenii din Maramureș, numele de familie deveneau, de cele mai multe ori, lexeme gata formate, pe care, până la stabilizarea juridică a numelor de familie, adică până la impunerea statului în modul lor de folosire, populația le utiliza ca supranume sau porecle, fie individuale, fie de grup (cele care aparțineau mai multor membri ai unei familii). Administrația maghiară din secolul al XIX-lea, cu excepția acelor nume care au fost traduse, n-a făcut altceva decât să-i înregistreze pe oameni cu supranumele sau poreclele pe care le avea întreaga familie (toți membrii ei) sau fiecare individ în parte. Supranumele sau poreclele respective, individuale sau de grup, erau și trebuiau să fie folosite și „recunoscute” de către ceilalți membri ai unei colectivități ca niște semne de identificare. Prin această acțiune, administrația de atunci a redus într-o oarecare măsură tradiția populară seculară de a forma noi patronime pentru generațiile următoare, obligând populația de a se opri la numele existente atunci și de a le folosi, fără a putea să le mai schimbe. Astfel, fostele supranume și porecle, cândva semne de identificare instabile, deveneau nume ereditare ce erau purtate de fiecare membru al familiei.

³⁸ PZU, p. VIII.

1.2. Aspecte ale formării numelor de familie

Este cunoscut faptul că, astăzi, nu se mai formează nume de familie noi, căci dreptul de a crea și de a folosi noi nume de familie a fost interzis atât în România, cât și în restul țărilor civilizate ale lumii. Deși, de peste 200 de ani, a fost „stopat” procesul de formare a numelor de familie, procedeele folosite în crearea acestora, fie ele românești, fie cele ucrainene, maghiare, germane, poloneze, slovace etc., continuă să dăinuiască în cadrul sistemului popular de denotație personală, cu ajutorul procedurii de creare a supranumelor și poreclelor.

Astăzi, sunt folosite doar „roadele” aceluși vechi proces de formare a cuvintelor, prin cele peste 430 de nume oficiale purtate de către familiile și membrii acestora din localitățile Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa. Chiar respectivele unități antroponimice, despre care vorbim și a căror vechime este de câteva sute de ani, au devenit ceea ce, în onomastică, e cunoscut ca *nume de familie* (sau *nume de grup*), iar, în actele oficiale românești, *nume*.

În urmă cu trei-patru secole, un proces propriu-zis de formare a numelor de familie nu putea să aibă loc, deoarece nu exista încă noțiunea de „nume de familie”. Se formau doar acele antroponime (nume de persoană, hipocoristice, supranume, porecle etc.) care aveau să devină, odată cu introducerea Codului civil, nume de familie. Astfel, până la mijlocul secolului al XVIII-lea, sistemului antroponimic românesc, ca și celui ucrainean, îi erau proprii doar numele de botez, porecele, supranumele, patronimele, matronimele, andronimele, gineconimele, adelfonimele etc. (deși, în onomastica românească, încercări „de a statornici un nume de familie din patronim cu sufixul *-escul* se cunosc din secolul al XV-lea”³⁹). De aceea, folosirea, astăzi, a sintagmelor terminologice de tipul „crearea numelor de familie”, „formarea numelor de familie” cu referire la perioada de

³⁹ DOR, p. XXXVI.

dinaintea stabilizării juridice a numelor de familie este, de fapt, după cum afirmă P. P. Čučka, un *anacronism*⁴⁰.

Cu alte cuvinte, nume de familie au devenit acele antroponime care, fie împreună cu numele de botez, fie în lipsa acestuia, identificau și caracterizau indivizii unei comunități oarecare, ele funcționând la momentul respectiv cu statutul de supranume sau poreclă a unui individ ori a unei întregi familii sau chiar ca un nume de persoană. De cele mai multe ori, erau niște nume cu diferite forme, rar folosite, date după numele tatălui sau al mamei (de exemplu, cele mai diversificate și neobișnuite forme ale numelor de botez), ori porecle care-l identificau pe un individ între membrii unei comunități sau chiar în cadrul unui cerc de prieteni. De aceea, la baza acestor nume, se află numeroase lexeme vechi, rare și expresive (sintagme metaforice) care, până la apariția numelor de familie (adică până în momentul înregistrării juridice a acestora), îl caracterizau pe denotat atât fizic, cât și psihic⁴¹.

Actualele nume de familie ucrainene sau românești, formate cu ajutorul diferitelor sufixe (ca de exemplu: ucr. *-yč*, *-ovyč*, *-uk/-juk/-čuk*, *-ak/-jak/-čak*, *-ec*, *-ynec* sau rom. *-eciu*, *-escu*, *-eu*, *-eș* etc.), au fost create ca denumiri nu cu scopul de a deveni nume de familie, ci doar pentru ca, în acea etapă a existenței unei familii sau a unui neam, să fie subliniat faptul că respectivul denotat este fiul sau fiica tatălui ori a mamei sau nepotul ori nepoata bunicului sau a bunicii etc. Acestea erau niște patronime, matronime etc., folosite „explicit de o singură generație, fiind create pentru a denumi fiul după numele tatălui (sau după numele mamei, al bunicului ș.a.m.d.), și nu întregul neam cu toți urmașii săi”⁴².

În ceea ce privește procedeele de formare a antroponimelor (ce aveau să devină nume de familie), nu există în literatura de

⁴⁰ PZU, p. XXIV.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

specialitate un punct de vedere clar. Pornim discuția noastră având la bază numele de familie slave și ținând cont de sistemele antroponimice pe care le analizăm, însă ea poate fi aplicată, cu mici excepții, și la sistemul onomastic românesc, mai exact la cel al numelor de familie.

După cum constatase L. O. Kravčenko, unii cercetători consideră că numele de familie sunt formate prin procedeele morfologic, semantic și morfosintactic⁴³. O parte dintre aceștia, aplicând în analiza formării numelor de familie metodologia proprie lexicului comun, enumeră cinci-șase și chiar mai multe procedee care s-ar fi utilizat în timpul formării acestor antroponime⁴⁴. „Dacă renunțăm la postulatul conform căruia fiecare nume de familie, înainte de a primi acest statut, a fost o poreclă ereditară (care se moștenește), atunci va trebui să admitem – după cum afirmă P. P. Čučka – că toate numele de familie s-au format doar cu ajutorul principiului semantic, adică pe calea transformării (tregerii) supranumelor și poreclelor individuale (provenite de la nume de persoană, de la apelative, de la toponime) în supranume și porecle de familie”⁴⁵ (proprii fiecărui membru al unei familii – s.n.). Alții, pornind de la structura morfematică a fiecărui nume de familie, le împart pe acestea în două grupe: *primare* și *secundare*⁴⁶. Tot în două grupe, sunt împărțite numele de familie de către A. V. Superanskaja și A. V. Soslova, mai exact *standardizate* și *nestandardizate*⁴⁷.

În ultima perioadă, unii onomaști (precum, H. D. Bačinsk’ka, B. B. Blyzn’uk, H. D. Pančuk, V. D. Poznanskaja, A. Cieš-

⁴³ L. O. Kravčenko, *Prizvyščă Lubenščyny*, „Fakt”, Kiev, 2004, p. 46.

⁴⁴ PZU, p. XXV.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ M. V. Biryła, *Belaruskija antrapanamičnyja nazvy u jich adnosinach do antrapanimičnych nazvau inšich slav’anskich mou (ruskaj, ukrajinskaj, pols’kaj)*, Vydav. Akademiji navuk BSSR, Minsk, 1963, p. 55; H. Je. Bučko, *Semantyčna ta slovotvirna struktura sučasnych pryzvišč Bojkivščyny*, în „Slov’anska onomastyka” (red. S. M. Medvid’), Ujhorod, 1998, p. 41.

⁴⁷ A. V. Superanskaja, A. V. Soslova, *Sovremennyje russkije familiji*, „Nauka”, Moscova, 1981, p. 82-83.

likowa⁴⁸) acceptă ideea enunțată de către P. P. Čučka⁴⁹, conform căreia există două procedee principale care stau la baza formării numelor de familie, și anume: procedeul *semantic* (numit și *lexico-semantic*) și cel *morfologic* (sau *afixal*). În acest context, P. P. Čučka afirmă că procedeul *morfologic* consta în formarea de noi antroponime cu ajutorul diferiților formanți, în timp ce procedeul *semantic* se reducea la *transonimizarea* apelativelor, a poreclor individuale și a numelor de persoană (în nume ereditare) fără niciun mijloc concret propriu formării cuvintelor⁵⁰.

După cum era normal, o situație identică, în ceea ce privește formarea, o reprezintă și numele de familie ale locuitorilor satelor Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa, indiferent dacă aceste nume sunt românești ori create într-un mediu lingvistic românesc sau ucrainene ori apărute într-un mediu ucrainean. Ele s-au format fie de la prenume (forme pline sau hipocristice), fie de la supranume sau porecle (putând avea la bază diferite forme ale prenumelor, toponimelor ori ale celor mai diverse apelative), după cum se va putea vedea în etimizarea acestora. Spre exemplificarea celor două procedee, vom folosi numele de familie existente în antroponimia celor trei localități sus-enunțate. Ele sunt redată în grafia existentă în documentele oficiale ale purtătorilor acestora.

A. Procedeul *lexico-semantic* constă în schimbarea funcției numelui, adică trecerea numelor de persoană, a supranumelor, a poreclor în nume ereditare, transmisibile (acele antroponime purtate de toți membrii unei familii și de generațiile următoare), fără să aibă loc schimbări formal-structurale. În antroponimia celor trei localități ucrainene, numele de familie formate cu ajutorul procedeeului semantic se împart în:

⁴⁸ L. O. Kravčenko, *loc. cit.*

⁴⁹ P. P. Čučka, *Specyfika slovtvorčoho analizu prizvyšč*, în „Pytan-n'a slovtvoru schidnoslov'anskykh mov”, „Naukova dumka”, Kiev, 1969, p. 131-133.

⁵⁰ PZU, p. XXV.

1) *nume de familie care sunt corelative cu numele de persoană/numele de botez* (masculine: *Andraș, Andrei, Clepa, Constantin, Copa, Costea, Cristea, David, Donat, Dumitru, Frint, Grigor, Ilie, Lazăr, Leta, Leva, Maștei, Mihai, Mikloș, Petre, Ștefan, Tamaș, Tivadar, Tudor, Vlad* sau feminine: *Motrea*). Numele de familie din această grupă au la bază nume de persoană creștine (biblice și hagiografice) sau laice care pot fi atât forme pline, cât și hipocoristice sau derivate ale acestora. Oricare dintre aceste antroponime se foloseau ca nume de persoană încă în perioada *numelui unic*.

2) *numele de familie care sunt corelative cu apelativele* (nederivate: *Bodnar, Bumbar, Cenușe, Cerb, Cramar, Creangă, Cucul, Cuth, Hamor, Hașciar, Koroly, Malear, Morar, Olaru, Tcaci* sau derivate de la substantive, adjective, verbe etc.: *Bilan, Bilaș, Bucec, Calinca, Colopelnic, Dăbală, Dubec, Ochișor, Recală, Tecan*). Numele ce aparțin acestei grupe au ca temă apelative a căror formă era proprie (sau mai este și astăzi) lexicului comun al limbii din care provin sau în care s-au format respectivele nume de familie.

B. *Procedeul morfologic* (sau *afixal*⁵¹) constă în schimbarea concomitentă atât a funcției, cât și a structurii lexemului care stă la baza numelui. Concret, numele de persoană, supranumele și poreclele își îmbogățeau structura cu ajutorul formanților proprii compunerii cuvintelor și se transformau în nume ereditare, care, mai târziu, aveau să devină nume de familie. Numele de familie care fac parte din această categorie le sunt proprii un număr mare de sufixe caracteristice antroponimiei (poate este prea mult spus sufixe antroponimice), ca, de exemplu, formanți patronimici care s-au adăugat diferitelor teme, de obicei antroponimice, dând naștere unor structuri noi care nu au corespondente omonimice între apelative. Astfel, numele de familie formate cu ajutorul procedului morfologic erau, din momentul apariției, antroponime ce caracterizau persoana după tată sau

⁵¹ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 47.

mamă și, mai rar, după bunic sau bunică, cu ajutorul lor fiind identificat denotatul într-o comunitate, în timp ce numele de familie formate prin procedeul lexico-semantic funcționau ca nume de persoană sau ca porecle. Ceea ce ne ajută să deosebim numele de familie formate prin procedeul morfologic de numele apărute cu ajutorul celui semantic sunt sufixele specifice. În funcție de acestea, numele de familie ucrainene din cele trei localități ucrainene pot fi împărțite în:

1) nume formate cu ajutorul sufixelor patronimice propriuzise: *-yč, -ovyč* (redate, în grafia românească, prin *-ici, -ovici*): *Bilici, Bucurici, Ivanici, Marfici, Șofronici, Ulici; Clemcovici, Popovici, Semcovici*;

2) nume formate cu ajutorul altor sufixe polifuncționale (care erau, la origine, diminutive, dar, cu timpul, au devenit patronimice): *-uk/-juk/-čuk, -ak/-jak/-čak, -an, -ej, -k(a), -k(o), -yk (-ik)/-čyk, -ynec' (-inec)⁵², -ča(t)* etc.: *Bilaniuc, Bodnariuc, Bojuc, Corjuc, Cravciuc, Greșciuc, Hluchaniuc, Hreniuc, Hrițiuik, Husarciuc, Iurașciuc, Marciuc, Malearciuc, Mateiciuc, Motruc, Pauliuc, Prodaniuc, Savliuc, Semeniuc, Taficiuc, Tca-ciuc; Anuțiac, Clempușak, Cureleac, Grijac, Havreleac, Lupșac, Manoleac, Marușceac, Nebeleac, Caciureac, Druleac, Firișceac, Mocearneac, Țifrac; Bilan, Cosovan, Cosan, Ghereban, Ruscovan, Sorban, Șcerban* (dacă cele două au la bază antrop. *Șcerba*); *Dubei, Hlistei, Lumei, Țofei; Calinca, Godenca, Iurca, Mihalca, Ștefanca; Bilașco, Cusco, Fetico, Meșco, Rișco; Onușec, Felic, Bilcec; Babineț, Catrineț, Șofineț; Vancea*.

Numeroase nume de familie purtate de către ucrainenii din Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa sunt nume românești. Pot fi incluse în categoria numelor de familie formate prin procedeul morfologic cele derivate cu ajutorul diferiților formanți, ce, la origine, pot fi sufixe patronimice dintotdeauna ori sufixe diminutive, augmentative, peiorative etc., dar care, ulterior, au

⁵² Sufixul ucrainean *-ynec'* este redat în grafia românească a numelor de familie prin *-ineț* (și, mai rar, prin *-ineți*).

dobândit calitatea de a forma patronime: *-a, -ache, -al(ă), -ea/-ia, -eciu, -escu, -eș, -eu, -ic(ă), -il(ă), -iș, -iș(ă), -oa(e), -oag(ă), -ul(a), -uț* (*Bota, Turda; Enache; Țicală; Bîrlea, Cîntea, Co-drea, Dodea, Negrea, Țiplea; Buzuleciu; Borlescu, Popescu; Ili-eș; Bizeu; Lăzărică; Stănilă, Săcală, Țicală; Botiș, Chindriș; Ghiorghiță; Sicoe; Tomoiagă; Samandrula; Iurcuț*).

O categorie aparte și mult mai delicată o formează numele de familie derivate cu ajutorul sufixelor posesive ucrainene *-an* și *-s'k(yj)/-c'k(yj)* (*Cosovan, Rahovan, Ruscovan; Iavorovski, Novoselenski*) sau a celor românești *-an, -ean/-ean(u)* (*Bârsan, Gherlan, Iepan, Muntean, Mureșan, Petrovan; Albeanu, Răilea-nu*). Dacă respectivele nume de familie au la bază catoiconime, de tipul *kosovan* (< oiconimul *Kosovo*), *rachovan* (< oiconimul *Racho(i)v*), *javorovskij* (< oiconimul *Javoro(i)v*), *bârsan* (< oiconimul *Bârsa*), *iepan/iapan* (< oiconimul *Iapa*), *gherlan* (< oiconimul *Gherla*), *muntean* (< oiconimul *Muntenia*), *mureșan* (< oiconimul *Mureș*), *petrovan* (< oiconimul *Petrova*), atunci ele trebuie incluse în categoria numelor formate cu ajutorul procedului semantic. Însă, în cazul în care aceste nume de familie s-au format direct de la toponimele sau hidronimele corespunzătoare, ele aparțin categoriei de nume formate prin procedul morfologic. Este necesar de menționat faptul că există posibilitatea ca unul și același nume de familie, de tipul celor de mai sus, să poată fi apărut atât cu ajutorul unui procedeu, cât și cu al celui alt.

În procesul formării numelor de familie cu ajutorul mijlocului morfologic, în majoritatea cazurilor, acești formanți se adăugau: la nume calendaristice de diferite structuri (hipocoristice, diminutive, alte derivate, care, de cele mai multe ori, erau masculine și, mai rar, feminine); la radicalul unor nume vechi slave; la diferite supranume și porecle.

Identificarea corectă a celor două procedee este parte integrantă a procesului etimologizării numelor de familie, care are ca scop descoperirea și prezentarea originii, a sensului și a funcțiilor inițiale ale antroponimelor ce stau la baza acestora.

Statistica și „istoria” formațiilor cu ajutorul cărora s-au format numele de familie, existente în cadrul sistemului antroponimic al localităților de care ne ocupăm, sunt prezentate la finalul acestui capitol.

1.3. Nume de familie ale ucrainenilor și nume de familie ucrainene

Orice nume de familie constituie o unitate lingvistică a limbii din care face parte, independent, atât de originea respectivei denumiri (din punct de vedere etnolingvistic), cât și de apartenența etnică a purtătorului acesteia. În același timp, dacă un nume de persoană (fie el nume de botez sau de familie) face parte din sistemul antroponimic ucrainean sau românesc nu înseamnă că el este, din punctul de vedere al originii, un nume de familie ucrainean sau românesc. Chiar și atunci când purtătorii numelor de familie străine devin ucraineni (se integrează într-o comunitate majoritar ucraineană), numele lor de familie nu trebuie considerate ca fiind lexeme ucrainene. Fie că aceste denumiri continuă să păstreze structura etimologică, fie o pierd, „ele nu conțin să fie în limba ucraineană niște unități lingvistice străine”⁵³.

Pentru a evita confuziile terminologice, P. P. Čučka propune delimitarea noțiunilor *nume de familie ale ucrainenilor* și *nume de familie ucrainene*. Astfel, noțiunea *nume de familie ale ucrainenilor* este pusă în opoziție cu „numele de familie purtate de către cei care nu sunt ucraineni”, iar noțiunea *nume de familie ucrainene* este opusă „numelor de familie străine” sau „numelor de familie împrumutate”⁵⁴. Criteriul de bază al departajării *numelor de familie ale ucrainenilor* de *numele de familie ale neucrainenilor* îl reprezintă apartenența etnică a purtătorilor acestora, în timp ce diferențierea dintre *nume de familie ucrai-*

⁵³ PZU, p. XV.

⁵⁴ *Ibidem*.

nene și *nume de familie străine (neucrainene)* este, pentru un onomast, de natură lingvistică, etimologică.

În acest caz, categoriei *nume de familie ale ucrainenilor* îi aparțin toate numele de familie, fără excepție, purtate de către persoanele care, din punct de vedere etnic, sunt ucraineni. Asta înseamnă că, pe lângă numele de familie de origine ucraineană, acestei grupe îi aparțin și cele străine, create de către vorbitorii altor limbi (ca de exemplu: rom. *Albu, Cenușe, Cerb, Morar, Olaru, Robu, Sfâșie*; magh. *Chereches, Fazakas, Kis, Kormos, Naghi, Oros, Regoș*⁵⁵; germ. *Hanțig, Holczberger, Rudolf, Szeibert*), dacă purtătorii acestora aparțin minorității ucrainene, indiferent de originea strămoșilor lor. Categoriei *nume de familie ucrainene* îi aparțin cele apărute pe teren lingvistic ucrainean, adică prin metode și mijloace de formare a cuvintelor proprii limbii ucrainene, având la bază cuvinte ucrainene. Acest fapt arată că, în afară de „cuvintele ucrainene dintotdeauna” (ca de exemplu: *Bilan, Cramar, Colopelnic, Cuth, Dubec, Hamor, Hașciar, Malear, Tcaci, Zola* etc.), acestei categorii de nume de familie îi aparțin și cele care reprezintă vechile împrumuturi ce au fost adaptate la limba ucraineană (*Husar, Lucaci, Tamaș*), chiar și atunci când arealul funcționării acelor împrumuturi era limitat (*Covaci, Logoș*), având la bază apelative sau teme ucrainene de origine românească, maghiară, germană, polonă, slovacă, sârbă etc. De asemenea, *numelor de familie ucrainene* le aparțin toate acele nume de familie ucrainene care au fost derivate de la cuvinte (lexeme) străine, dar cu ajutorul mijloacelor de formare a cuvintelor specifice limbii ucrainene⁵⁶ (*Albiciuc, Anuțiac, Neamciuc, Onujec*).

Menționăm faptul că purtătorii numelor de familie ucrainene sunt, astăzi, ca și în trecut, nu doar ucraineni. Ele sunt răspândite și între români sau maghiari, mai ales în acele zone ale țării noastre unde, cândva, locuiau ucraineni, în special în Mara-

⁵⁵ Redăm, întocmai, formele existente în documentele oficiale ale ucrainenilor din cele trei sisteme antroponimice cercetate.

⁵⁶ PZU, p. XVI.

mureș, Moldova, dar și în alte regiuni ale României (Banat, Dobrogea). Ele au trecut, am afirmă noi, prin *filtrul împrumuturilor*, adică s-au adaptat fonetic și morfologic, devenind cuvinte ce, azi, fac parte din lexicul limbii române. În acest caz, numele de familie ale ucrainenilor din România sunt parte integrantă a, dacă putem spune așa, macrosistemului antroponimic românesc, ele fiind, astfel, nume de familie românești.

Majoritatea numelor de familie, proprii sistemelor oficiale de denotație personală din cele trei localități (210 în Rona de Sus, 217 în Crăciunești, 127 în Lunca la Tisa), sunt, după cum se va putea observa din analiza acestora, de origine ucraineană, având la bază apelative sau nume de botez ucrainene ori fiind formate cu sufixe specifice sistemului antroponimic ucrainean (*Bobriuc, Boiciuc, Bodnariuc, Corjuc, Cramar, Cvașciuc, Grijac, Holovciuc, Lauriuc, Lazarciuc, Malear, Malearciuc, Marușceac, Popovici, Prodaniuc, Romaniuc, Semeniuc, Șmuleac, Țifrac* etc.)⁵⁷. Alături de numele de familie ucrainene, există și nume românești, maghiare, germane etc. De exemplu, în Rona de Sus, pe lângă cele ucrainene, există și nume de familie a căror origine este românească (*Ardelean, Frasin, Mihnea, Oprișan, Traista* etc.), fapt care i-a determinat pe S. Bodzei și Șt. Vișovan să afirme că, aici, ca și în celelalte sate ucrainene din Maramureș, înainte existau români „...lucru dovedit de o serie de documente istorice și confirmat de datele toponimice și antroponimice referitoare la ele. Conform aceluiași date, ucrainenii (rutenii) s-au așezat în valea Tisei prin secolele XIV-XVII, găsind aici o populație românească compactă. Între aceste două populații începe un intens proces de asimilație, în urma căruia, acolo unde au rămas în inferioritate numerică, românii au fost asimilați, lăsând însă puternice urme în onomastica localităților, devenite cu vremea, ucrainene. În satele în care numărul ucrainenilor veniți a fost mic, ei au fost repede asimilați de către

⁵⁷ Vezi frecvența numelor de familie din sistemul antroponimic al Ronei de Sus (și din celelalte două localități) în tabelul privind statistica numelor de familie.

populația românească”⁵⁸. Este evident faptul că diversitatea mare a numelor de familie în sistemul antroponimic din Rona de Sus (ca și din celelalte sate ucrainene, mai ales din Crăciunești și Lunca la Tisa, unde am întreprins anchete) este și ea o mărturie a unei mișcări de populație ce s-a petrecut aici, însă *când*, dar mai ales *felul cum a avut loc* este greu de precizat. Luăm ca exemplu numele de familie *Oprișan*⁵⁹, despre care autorii articolului sus-menționat afirmă că a existat pe teritoriul localității de care ne ocupăm înainte de venirea ucrainenilor. Facem precizarea că acest nume nu a existat în sat la începutul secolului al XIX-lea, iar strămoșii celor care, astăzi, trăiesc în Rona de Sus și poartă acest nume de familie sunt veniți – conform documentelor și după spusele informatorilor – din Ucraina Transcarpatică și Galiția.

Referitor la existența, în sistemul antroponomic al localității menționate, atât a acestui nume de familie, cât și a celorlalte „nume românești”, trebuie făcută următoarea precizare: nume de familie de acest tip puteau să fi pătruns în sistemul oficial de denotație personală din Rona de Sus (precum și în celelalte sate ucrainene din Maramureș) după venirea ucrainenilor în aceste regiuni, iar existența lor nu trebuie neapărat considerată ca o mărturie a faptului că, în trecut, populația din zonă era una românească⁶⁰. Nu contestăm ideea că, înaintea venirii ucrainenilor, aici, puteau exista români, însă prezența, în respectivele

⁵⁸ S. Bodzei și Șt. Vișovan, *Considerații asupra sistemului popular de denotație personală la români și ucraineni*, în SA, II, 1973, p. 58.

⁵⁹ Numele *Oprișan* este unul românesc, așa cum apare înregistrat în DNFR, p. 344.

⁶⁰ S. Bodzei și Șt. Vișovan subliniază existența unor „nume a căror origine este incontestabil românească și care pledează implicit în favoarea ideii că aici existau înainte români” (cf. S. Bodzei și Șt. Vișovan, *loc. cit.*). Oare am fi îndreptățiți să afirmăm că frecvența mare a numelui de familie *Ulici*, în sistemul antroponimic al Ronei de Jos (ce poate fi o continuare a etnonimului *ulici*, persoană ce aparținea tribului omonim, strămoșii huțurilor), constituie o dovadă că protoucrainenii s-au stabilit în această localitate în timpul Rusiei Kievene? Puțin probabil. (Vezi și nota 62, p. 39.)

sisteme antroponimice, a unor astfel de nume nu constituie o mărturie în acest sens. Ca dovadă, întâlnim unele nume românești intrate recent (de aprox. 30-40 de ani) în sistemul antroponimic din Rona de Sus, ca urmare a unor căsătorii mixte, adică dintre o ucraineană și un român sau un purtător de nume românesc, ca de exemplu: *Albeanu, Bârsan, Bîrlea, Butean, Cocârca, Dumitru, Fânaru, Lazăr, Lușcan, Mureșan, Moiş, Puiu, Turda, Vraja* etc. În consecință, nu putem vorbi cu certitudine despre „un strat vechi românesc al antroponimiei” în Rona de Sus, pe baza existenței unor astfel de nume de familie, așa cum s-a încercat și în ceea ce privește microtoponimia din aceeași localitate⁶¹. Situație identică se înregistrează și în celelalte localități cu populație ucraineană.

Astfel, în urma unor anchete speciale realizate în localitățile Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa, am identificat nume de familie care, în urmă cu aproximativ cinci decenii, nu existau în sistemele antroponimice ale acestor localități (fie ele nume românești, maghiare, germane sau ucrainene). Apariția lor în inventarul numelor de familie actual are la bază numeroase cauze, purtătorii lor fiind: fetele căsătorite cu feciorii din alte zone ale țării; copiii rămași în urma unor astfel de căsătorii (așa se explică de ce unele nume de familie sunt înregistrate o singură dată, căci, în urma divorțului, mama respectivului copil renunțase la numele soțului); copiii din flori (recunoscuți de tatăl acestora, dar care cresc în localitatea originară a mamei); profesorii, învățătorii, doctorii, medicii veterinari, polițiștii, experții financiari ce au primit repartiție în aceste localități și soldații în termen care și-au satisfăcut serviciul militar la fosta Unitate de grăniceri din municipiul Sighetu Marmației (în urma

⁶¹ Cf. E. Janitsek și Șt. Vișovan, *Stratul vechi românesc al toponimiei din Rona de Sus (jud. Maramureș)*, în CL, XIX, 1969, nr. 2, p. 101-107. La o analiză mai atentă a microtoponimelor de aici, se poate observa că multe dintre ele, considerate ca fiind de origine românească, sunt pseudoromânești (cf. Ioan Herbil, *Studii de dialectologie și toponimie...*, p. 239-327).

patrulării pe fâșia de pe graniță, care străbate localitățile în cauză) și au rămas în respectivele sate etc.

Aceste nume de familie le-am împărțit, conform criteriului originii purtătorilor acestora, în: a) *veniți din localități cu populație românească, maghiară sau alta decât cea ucraineană* și b) *veniți din localități cu populație ucraineană (sau majoritar ucraineană)*.

Înainte de a le prezenta, trebuie să semnalăm faptul că locuitorii din Rona de Sus le zic celor veniți din alte zone ale țării, adică purtătorilor respectivelor nume, *pryšélc'i* (ucr. dial. „cei care au venit din altă parte”), iar cei din Crăciunești și Lunca la Tisa îi numesc cu ucr. *zájšli* „cei care au intrat” sau cu ucr. dial. *vin'itúri* (< rom. *a veni*); cf. rom. *zânituri*; *venetici*.

Prezentăm, în continuare, lista numelor de familie în cauză (în paranteză, indicăm localitatea, județul, regiunea României – acolo unde nu am găsit informații exacte – și, în câteva cazuri, țara):

Rona de Sus:

a): *Albeanu* (Rona de Jos), *Almași* (Ocna-Șugatag), *Belea* (Bistrița-Năsăud), *Bârsan* (Petrova și Oncești), *Bîrlea* (Cornești), *Bledea* (Sarasău), *Botiș* (Rona de Jos), *Bud* (Deva), *Butean* (Rona de Jos), *Călușer* (Oltenia), *Cocârca* (Leordina), *Creangă* (Sighetu Marmăției), *Dan* (Sălișteea de Sus), *David* (Rona de Jos), *Doda* (Vișeu de Jos), *Draghi* (Sarasău), *Dumitru* (Rona de Jos), *Fânaru* (Botoșani), *Hanțig* (Vișeu de Sus), *Jebril* (Liban), *Lantos* (Sighetu Marmăției), *Lazăr* (Mediaș), *Lușcan* (Ieud), *Mureșan* (Baia Mare), *Moiș* (Sighetu Marmăției), *Puiu* (Botoșani), *Răileanu* (Botoșani), *Turda* (Săpânța), *Ulici* (Rona de Jos), *Vraja* (Dragomirești);

b): *Anuțiac* (Lunca la Tisa), *Bucurici* (Poienile de sub Munte), *Bumbar* (Ruscova), *Crauciuc* (Crăciunești), *Drașcaba* (Remeți), *Duciuc* (Bistra), *Dzabeniuc* (Lunca la Tisa), *Firișteac*

(Remeți), *Iurcuț* (Valea Vișeuului), *Logoș* (Valea Vișeuului), *Lupșac* (Valea Vișeuului), *Miculaiciuc* (Poienile de sub Munte).

Crăciunești:

a): Andrei (Moldova), *Apan* (Remeți), *Barbu* (Oltenia), *Bilașco* (Petrova), *Boghean* (Suceava), *Boicu* (Suceava), *Borlean* (Iași), *Boțoc* (Reșița), *Bucureanu* (Moldova), *Chindriș* (Petrova), *Codrea* (Rona de Jos), *Cristea* (Sighetu Marmăției), *Donat* (Bocicioiu Mare), *Dragomir* (Ferești), *Dunca* (Ieud), *Ferne* (Satu Mare), *Gârjoábă* (Tîrgu-Jiu), *Herbil* (Valea Vișeuului), *Holzberger* (Germania), *Ivanici* (Săpânța), *Luțuc* (Suceava), *Morar* (Breb), *Oprea* (Bîrlad, Moldova), *Pok* (Câmpulung la Tisa), *Richard* (Tisa), *Roman* (Remeți), *Rudolf* (Rona de Jos), *Sav* (Ieud), *Țiplea* (Sighetu Marmăției), *Sabadoș* (Rona de Jos), *Timiș* (Borșa), *Ulici* (Rona de Jos);

b): Anuțiac (Lunca la Tisa), *Bilaniuc* (Poienile de sub Munte), *Bobriuc* (Lunca la Tisa), *Bodnariuc* (Valea Vișeuului), *Canius* (Valea Vișeuului), *Cauni* (Poienile de sub Munte), *Cîmpan* (Ruscova), *Clempușac* (Lunca la Tisa), *Cobel* (Ucraina), *Colopelnic* (Remeți), *Corsiuc* (Lunca la Tisa), *Drimuș* (Rona de Sus), *Duciuc* (Crasna Vișeuului), *Firișteac* (Lunca la Tisa), *Glavațchi* (Valea Vișeuului), *Godenciuc* (Bistra), *Goteciuc* (Rona de Sus), *Grijac* (Rona de Sus), *Harasem* (Crasna Vișeuului), *Havreliac* (Lunca la Tisa), *Hera* (Rona de Sus), *Holocici* (Lunca la Tisa), *Holovciuc* (Lunca la Tisa), *Iftimiciuc* (Cârlibaba), *Iurcuț* (Valea Vișeuului), *Korenyuk* (Bistra), *Laver* (Repedea și Poienile de sub Munte), *Lavița* (Rona de sus), *Leta* (Remeți), *Logoș* (Valea Vișeuului), *Lupșac* (Valea Vișeuului), *Marciuc* (Lunca la Tisa), *Meisaros* (Lunca la Tisa), *Miculaiciuc* (Poienile de sub Munte), *Morocsilla* (Crasna Vișeuului), *Onuțac* (Lunca la Tisa), *Ostaș* (Apșa de Sus, Ucraina), *Pauliuc* (Lunca la Tisa), *Petrovai* (Petrova), *Pituleac* (Valea Vișeuului), *Romaniuc* (Rona de Sus), *Rusnac* (Rona de Jos), *Semeniuc* (Rona de Sus), *Șmuliac* (Lunca

la Tisa), *Surduc* (Valea Vișeului), *Szalka* (Poienile de sub Munte), *Tcaci* (Remeți), *Tecan* (Tisa), *Țifrac* (Rona de Sus).

Lunca la Tisa:

a): Aldea (Vișeu de Jos), *Arba* (Vadu Izei), *Balan* (Roman), *Bercsa* (Bocicioiu Mare), *Bococi* (Sighetu Marmăției), *Borlescu* (Iași), *Buțan* (Sălaj), *Cântea* (Sălaj, Satu Mare), *Ciuria* (Galați), *Clemcovici* (regiunea Ivano-Frankivsk, Ucraina), *Costea* (Tisa), *Dascălu* (Vișeu de Sus), *Glodean* (Călinești, Văleni), *Moiș* (Tisa), *Neculai* (Piatra-Neamț), *Roman-Cozma* (Moldova), *Sicoie* (Alba), *Toth* (Miercurea-Ciuc), *Țicală* (Dargomirești), *Ulici* (Rona de Jos⁶²), *Ungureanu* (Neamț);

b): Beuca (Repedea), *Bilici* (Ruscova), *Caleniuc* (Bistra), *Czifrac* (Rona de Sus), *Dobroțchi* (Valea Vișeului), *Gherlan* (Crăciunești), *Kosztanyuk* (Valea Vișeului), *Maței* (Poienile de sub Munte), *Onujec* (Bistra), *Oprișan* (Rona de Sus), *Spivaliuc* (Valea Vișeului), *Zelenciuc* (Bistra), *Zola* (Rona de Sus).

Din cele prezentate, reiese clar că existența unor nume de familie românești în sistemul antroponimic al localităților cu populație majoritar ucraineană nu poate fi, fără o atestare documentară înainte de secolul al XIV-lea, considerată o dovadă că respectivele nume sunt o moștenire lăsată de populația românească de dinaintea veacului menționat. Rezultatele cercetării sincronice a numelor de familie coroborate cu o analiză diacronică imediată constituie un argument de necontestat că, în ultima jumătate de secol, multe nume românești au pătruns în antroponimia ucrainenilor maramureșeni.

⁶² Cu toate că este un nume ucrainean, *Ulici* are cea mai mare frecvență (dintre toate localitățile din zonă) în Rona de Jos (comună cu populație românescă), și, ca urmare, mulți dintre ucraineni îl consideră ca fiind un nume românesc.

1.4. Despre etimologizarea numelor de familie

Numele de familie sunt cuvinte, fiind parte componentă a lexicului unei limbi, iar lexemele de la care s-au format acestea reproduc, fonetic, teme și radicali care pot fi regăsiți atât printre apelative, cât și între numele proprii contemporane. Și totuși acest lucru nu ne permite să afirmăm că, până astăzi, numele de familie continuă sensul acelor apelative sau nume de persoană ori de locuri de la care s-au format. Astfel, în cadrul procesului de etimologizare a numelor de familie, ar fi indicat să vorbim doar despre semantica antroponimelor (ce aveau, odată cu introducerea Codului civil, să devină nume de familie), a lexemelor sau a temelor de la care s-au format acestea, căci, astăzi, numele de familie sunt niște semne lipsite de orice înțeles, nemaicarakterizându-i pe purtătorii lor de azi, și având doar un singur rol, acela de a-i identifica, mai ales în plan oficial, în cadrul comunității din care fac parte sau în cea în care se află la un moment dat.

Unul dintre motivele celor afirmate este acela că antroponimele (porecele, supranumele etc.), care deveniseră nume de familie, nu au fost create cu acest scop (pe atunci, neexistând noțiunea *nume de familie*), ci, pentru ca, în acea etapă a existenței unui individ sau a unei familii ori a unui neam, identificarea lor să se realizeze cât mai clar.

În funcție de sensul lexemelor care stau la baza antroponimelor devenite nume de familie, acestea din urmă pot fi împărțite în trei grupe: cele care sunt formate de la nume de persoană, cele care au ca temă apelative și cele derivate de la toponime. Cu toate acestea, unele dintre ele pot fi incluse fără nicio ezitare atât între cele provenite de la nume de persoană, cât și la cele formate de la toponime, iar altele au etimoane care se regăsesc, fie între apelative, fie între toponime.

Numele de familie ale ucrainenilor din localitățile anchetate ca, de altfel, din întregul Maramureș (care, din punctul de vedere al originii, sunt ucrainene, românești, maghiare, germane,

polone etc.⁶³) au peste două secole. Până atunci însă, orice persoană, pe lângă numele de botez, putea să aibă o poreclă sau un supranume individual care nu se transmiteau urmașilor, în mod obligatoriu, și nu erau niște semne distinctive ale familiei. Înainte de introducerea Codului civil, care a dus la consolidarea juridică a acestor semne antroponimice purtate, de obicei, de o generație, ce aveau să devină nume de familie stabile, deținute de către viitoarele generații, aproape fiecare dintre ele era un cuvânt plin de sens care, pe lângă faptul că-l denumea, îl și caracteriza pe denotat ca membru al unei colectivități umane. În acest caz, respectivul cuvânt exercita „atât o funcție denominativă, cât și una semasiologică a numelui”⁶⁴.

Odată ce antroponimul (supranumele sau porecla, patronimul sau matronimul etc.), care, inițial, era utilizat ca mijloc suplimentar în individualizarea și diferențierea persoanelor unei comunități, devenea nume de familie, acesta pierdea legătura semantică cu numele, adică acea relație existentă între complexul sonor și conținut. „Structura morfematică a antroponimului în cauză, devenit nume de familie, se camufla, de-a lungul timpului, până ajungea să se șteargă, iar fosta denumire ce avea un sens clar devenea de neînțeles, adică nemotivată din punct de vedere etimologic. Așadar, avea loc *deetimologizarea* numelui de persoană (a antroponimului primar). De aceea, dorind să afle originea numelui de familie, atât a sensului său inițial (acela pe care-l avea înainte de a deveni nume de familie – s.n.), cât și a formei fonetice vechi, cercetătorul trebuie să se întoarcă în trecut, cu cel puțin 200-300 de ani”⁶⁵. Una dintre modalitățile de a putea realiza acest lucru constă în studierea supranumelor și a poreclelor. Aceste categorii antroponimice care, astăzi, fac parte

⁶³ Am ajuns la această concluzie, în urma etimologizării a peste 430 de nume de familie, existente în sistemele antroponimice din cele trei localități ucrainene: Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa (după cum se va putea vedea în paginile următoare).

⁶⁴ PZU, p. XXXIX.

⁶⁵ *Ibidem*.

din sistemul neoficial de denominație personală, continuă vechiul mijloc de a caracteriza și de a individualiza sau de a indica descendența ori neamul unui ins. Însă mult mai important, în cercetarea acestor nume suplimentare, atât de necesare într-o comunitate (mai ales în cea rurală), este faptul că aceasta duce la *descoperirea* unora dintre modalitățile de formare a acelor antroponime (care aveau ca temă cele mai diverse forme hipocoristice sau derivate ale numelor de persoană ori diferite derivate ale apelativelor), ce aveau să devină nume de familie⁶⁶.

Numeroasele lexeme, fie acestea nume comune (apelative) sau nume proprii (nume de persoană ori toponime), care, la sfârșitul anului 1780, odată cu introducerea *Codului civil austriac*⁶⁷, deveneau nume de familie, pot avea o vechime mai mare de două-trei secole, poate un mileniu sau chiar mai mult, fapt pentru care, procesul lor de deetimologizare putea să fi avut loc și mai devreme sau chiar imediat ce cuvintele care stau la baza lor dobândiseră funcție antroponimică. După cum susține P. P. Čučka, „s-ar putea crede că, în etimologizarea unor astfel de nume de familie, ar trebui să ne îndreptăm cercetarea spre etimologia apelativelor care sunt corelative din punct de vedere fonetic cu acestea, indicând astfel originea fiecărui nume propriu corespunzător numelui de familie sau istoria fiecărei denumiri geo-

⁶⁶ Vezi, în acest sens, Ioan Herbil, *Supranume și porecle din Rona de Sus (județul Maramureș)*, în „Un om, un simbol: În onorem magistri Ivan Evseev” (coord. Marin Bucă, Maria Andrei, Daniela Gheltofan), Editura CRLR, București, 2007, p. 292-312; Idem, *Analiza supranumelor și a poreclelor din Crăciunești (județul Maramureș)*, în „Studii de limbă, literatură și metodică” (lucrările „Simpozionului internațional «Aktual’nyje tendenciji v issledovaniji slov’anskich jazykov, literatur i kul’tur», 19-20 iunie 2008, Cluj-Napoca”) (coord. Sanda Misirianțu), XIII, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2010, p. 66-83.

⁶⁷ Ne referim, aici, la Transilvania, care, ca și alte teritorii ale Europei, era, la acea vreme, sub stăpânirea Imperiului Austriac și a Regatului Ungar, căci, în celelalte zone ale teritoriului român, oficializarea numelor de familie s-a realizat, abia, în 1864, când a fost introdus Codul civil (cf. DNFR, p. 12).

grafice conexe cu acesta”⁶⁸. Ținând cont de faptul, cunoscut în lingvistică, că istoria apelativelor este diferită de cea a numelor proprii (de persoană), metoda etimologizării celor dintâi nu trebuie, în totalitate (s.n.), utilizată în etimologizarea antroponimelor, deoarece, după cum afirmă A. V. Superanska, „etimologia apelativului necesită reconstrucții ale celor mai vechi forme și sensuri, în timp ce etimologia unui nume de persoană poate să se rezume (să se oprească) la cel mai apropiat nume (onoma), și de acolo la apelativul transantroponimizat care stă la baza lui. În acest caz, sensurile multiple ale apelativului care duc la descoperirea originii numelui de familie se obțin după *principiul probabilității onomastice*” (s.n.)⁶⁹. De fapt, este ideea (dezvoltată prin compararea etimologiilor apelativelor cu cele ale numelor proprii) pe care A. Meillet o enunțase cu câteva decenii mai înainte, afirmând că, în general, „se poate zice, etimologiile numelor proprii sunt nesigure”⁷⁰.

În această ordine de idei, cercetătorul ucrainean P. P. Čučka subliniază că etimologizarea apelativelor, a numelor de persoană și a toponimelor care sunt parte a actualelor nume de familie nu constituie obiectul de cercetare al onomastului, și cu atât mai mult al celui ce etimologizează numele de familie, a antroponomastului. Ele sunt prezentate: în dicționarele etimologice ale cuvintelor (dicționarele explicative), în cele ale numelor de persoană și în dicționarele etimologice ale toponimelor⁷¹. Și totuși, P. P. Čučka nu are dreptate în totalitate, întrucât, în cazul apelativelor, este necesar să fie indicat sensul sau sensurile lexemelor care stau la baza antroponimelor, iar, în ceea ce privește numele de persoană sau, mai exact hipocoristicele ori formele derivate ale acestora, ele trebuie să fie prezentate pentru

⁶⁸ PZU, p. XL.

⁶⁹ O. V. Superanska, *Imovirnisna onomastyka*, în „Movoznavstvo”, nr. 4, Kiev, 1971, p. 36-37.

⁷⁰ A. Meillet, *Le slave commun* (Paris, 1924, 2-^{ème} éd. avec A. Vailant, Paris, 1934), apud DOR, p. XLII.

⁷¹ PZU, p. XL.

a se putea afla care era limba în care s-a realizat trunchierea sau care au fost mijloacele de formare a cuvintelor utilizate în crearea formei antroponimului (primar), devenit nume de familie.

O diferențiere între cercetătorul numelor de familie (antroponomast), cel al apelativelor (etimolog) și al toponimelor (toponomast) o realizează același lingvist ucrainean, P. P. Čučka⁷². Astfel, aflăm că onomastul care studiază etimologia numelor de familie (adică sensul primar și forma inițială ale acestora) trebuie să descopere originea antroponimului (devenit, ulterior, nume de familie), să arate din ce limbă provine, indicând rolul pe care-l avea respectiva denumire (semantic și structural) până să ajungă un semn de identificare convențional, dar stabil, al unei familii sau al unui neam (și nu doar al unei generații) și ce schimbări fonetice și gramaticale a cunoscut după introducerea Codului civil. De asemenea, atunci când este posibil, trebuie să elucideze și motivele apariției respectivului nume de familie.

Este cunoscut faptul că *gradul de credibilitate* al etimologiilor onomastice (și cu atât mai mult în cazul antroponimelor) este cu mult mai redus decât cel al etimologiilor unui nume comun, căci, după cum afirmă N. A. Constantinescu „dovada s-a făcut în consecință de către toți cercetătorii onomastici”⁷³. Cel care etimologizează un apelativ își începe munca având la dispoziție trei mari cunoscute: 1) exponentul sub aspectul semnului acustic sau optic, adică cuvântul al cărui sens trebuie descoperit; 2) designatul, mai exact conținutul sau sensul, care sunt incluse în exponent (în cuvânt) și 3) referentul, adică denotatul, ca obiect concret (în majoritatea cazurilor), denumit cu ajutorul exponentului. Astfel, cercetătorul etimologiei unui apelativ, căutând prima formă și cel dintâi sens al numelui comun, are posibilitatea de a urmări, pe de o parte, fonetica istorică a numelui, iar, pe de alta, evoluția sa semantică. În același timp, etimologul numelor comune poate să urmărească îndeaproape atât

⁷² PZU, p. XL-XLI.

⁷³ DOR, p. XLII.

numele (onoma), cât și denotatul (obiectul sau noțiunea), dar, mai cu seamă, legăturile dintre ele⁷⁴.

În același context, și cercetătorul etimologiei unui toponim (toponomastul) are unele avantaje față de antroponomast. Toponomastul cunoaște denumirea geografică, etimologia care trebuie descoperită (căci un toponim este numele unui obiect geografic concret: al unui munte, al unei localități, al unui deal, al unui șes etc.). El are, în majoritatea cazurilor, posibilitatea de a vedea fiecare dintre denotații enumerați (muntele, localitatea, dealul, șesul), adică acele obiecte geografice denumite și localizate într-un anumit spațiu, pentru „a putea stabili gradul corespondenței semantice dintre numele și obiectul denumit”⁷⁵.

La dispoziția cercetătorului etimologiei numelor de familie (a antroponomastului), după cum constată P. P. Čučka, există doar numele, adică exponentul (și acela nu este de fiecare dată autentic). Purtătorii actualelor nume de familie nu sunt primii lor denotați. Aproape fiecare nume de familie și-a pierdut (sau și-a modificat) sensul lexical cu cel puțin două-trei secole în urmă, iar motivația relevantă a modului său de formare a dispărut încă atunci, când strămoșii săi au început să transmită copiilor sau nepoților numele obiectului autentic denumit (al celui dintâi numit). Antroponomastul – după cum afirmă lingvistul ucrainean – nu are posibilitatea de a-l vedea pe primul purtător al acestui nume (care avea funcție de supranume sau poreclă), privilegiu de care se bucură toponomastul⁷⁶. De exemplu, după dispariția primului *Mureșan* sau a lui *Ruscovan*, a lui *Cobel* sau a lui *Hamor* ori a lui *Kormos* sau a lui *Magas* au trecut câteva zeci de generații, fapt pentru care, în trăsăturile fizice, psihice sau de altă natură ai urmașilor lui *Mureșan*, ai lui *Ruscovan*, ai lui *Cobel*, ai lui *Hamor*, ai lui *Kormos* ori ai lui *Magas*, nu se mai pot vedea caracteristicile celui care a fost numit astfel pentru prima dată. Descendenții de astăzi ai primului *Mureșan*, *Rusco-*

⁷⁴ PZU, p. XL.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*, p. XL-XLI.

van, Cobel, Hamor, Kormos sau *Magas* nu mai au acele caracteristici de diferențiere și de individualizare pe care le aveau, acum câteva sute de ani, strămoșii lor. Au rămas doar numele de familie, al căror aspect a fost, deseori, deformat, *pocit*⁷⁷, de către reprezentanții administrațiilor care vorbeau o altă limbă decât cea în care s-au format (au luat naștere) numele respective. Această *pocire*, schimbare a învelișului sonor și a grafiei numerelor de familie proprii localităților ucrainene din Maramureș⁷⁸, s-a realizat, de-a lungul timpului, pe două căi, comparativ cu celelalte sate, unde, de cele mai multe ori, a existat una singură.

Prima constă în faptul că, în unele cazuri, funcționarii care lucrau la registrele Stării Civile nu cunoșteau bine (sau deloc) limba ucraineană ori cea română, înregistrând numele de familie prin prisma sistemului fonetic al limbii pe care o cunoșteau, schimbându-i, astfel, forma (grafia). Drept urmare, formele acestora erau adaptate în funcție de gradul de cunoaștere a limbii ucrainene (sau, în unele cazuri, a celei maghiare). Dovadă stau numeroasele variante grafice ale unui singur nume de familie, purtate chiar de membrii aceleiași familii, ele fiind greșeli de consemnare a acestora în documentele Stării Civile. De exemplu, numele de familie *Albiciuc* apare, în actele oficiale, cu varianta grafică *Albicsuk*; *Andrașciuc* – *Andrasciuc* și *Andrascuk*; *Ardelean* – *Ardelan*, *Ardelian*, *Ardyelan* și *Argyelan*; *Babineț* – *Babineți*, *Babinecz* și *Babinets*; *Bodnariuc* – *Bodnariuk*, *Bodnaruc* și *Bodnaruk*; *Boiciuc* – *Boicsuk*, *Boiczuk*, *Bojcsuk* și *Boiciuk*; *Calena* – *Calina*, *Kalina* și *Kalena*; *Catrineț* – *Catrinecz* și *Katrinecz*; *Chiliciuc* – *Kiliciuc* și *Kilicsuk*; *Copa* – *Capa* și *Kapa*;

⁷⁷ Este realitatea pe care am observat-o în urma analizării numelor de familie și din sisteme antroponimice proprii localităților ucrainene din această parte a României.

⁷⁸ În afară de Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa, ne referim și la alte localități ucrainene din Maramureș, și anume: Poienile de sub Munte, Repedea, Ruscova, Bocicioiu Mare, Tisa, Câmpulung la Tisa, Remeți și Teceul Mic (în care se vorbesc graiuri transcarpatice) și Crasna Vișeuului, Bistra și Valea Vișeuului (unde întâlnim graiuri huțule).

Copoșciuc – Coposciuc, Kopoșciuc, Koposciuc, Kopoștiuc, Kopostiuc, Kopoștiuc, Kopostiuc și Koposcsuk; Coreniuc – Korenyuk; Corjuc – Korzsuk și Corzsuk; Crauciuc – Krauciuc și Kraucsuk; Cureleac – Curileac, Kureleac, Kurelyak și Kuri-leak; Cvașciuc – Kvasciuc, Kvașciuc, Kvașciuk și Kvascsuk; Dsudsura – Dszudszura și Diudjura; Fetico – Fetco, Fetcou și Fetyko; Godenca – Godenka, Godinca și Godinka; Grijac – Grizsak, Griijac, Gridjac, Gridjak, Gridzsak și Gridjeak; Havreliac – Havreliak, Havrilyak, Havrelyak, Havreleac și Haurilyak; Hlistei – Hlisztei; Holovciuc – Holouciuc, Holociuc și Holovcsuk; Husarciuc – Huszarcsuk; Keray – Keroy; Koroly – Coroli și Caroli; Lauruc – Lauriuc, Lauruk și Lavruk; Lavița – Lavicza, Lavica și Laviță; Malearciuc – Maliarciuc, Malyarciuc, Malyarcsuc și Malyarcsuk; Marciuc – Marcsuk; Marfici – Marfics; Marușceac – Marusceac, Maruscak și Marusciak; Mesa-roș – Meisaroș, Meișaros, Mesaros, Meșaroș și Meszaros; Meșco – Mesco; Mihnea – Michnea și Michnya; Miki – Mica (cele două forme – Miki și Mica – apar la membrii aceleiași familii); Moisiuc – Mosuk și Moişuc; Nebeleac – Nebeliac, Nebelyeak, Nebileac, Nebiliac și Nebiliak; Nistor – Nyisztor; Novoselenski – Novoszelenski, Novoszelenschi, Novoszlenski și Novoszlenschi; Pauliuc – Pavliuc și Paulyuk; Poleanciuc – Polianciuc, Poliancsuk și Polyancsuk; Popovici – Popovics și Popovits; Prodaniuc – Prodaniuk și Prodanyuk; Rahovan – Rachovan; Romaniuc – Romaniuk, Romanuk, Romanyuc și Romanyuk; Rusnac – Rusneac, Rusnak, Ruznak și Rusznak; Sabadoș – Sabados și Sabađs; Scarciuc – Scherciuc și Scerciuc; Sedoreac – Sedoriac, Sedoriak și Szedoriak; Semcovici – Semkovics și Szemkovics; Semeniuc – Semeniuk, Szemeniuk și Szemenyuk; Șmuleac – Smuleac, Șmuliac și Smulyac; Șofineț – Șofineți; Tivadar – Tivodar și Tiodar; Tomașciuc – Tomasciuc; Traista – Traistă, Treista și Treiszta; Țifrac – Czifrac, Czifrak, Cifrac și Tifrac (chiar și trei dintre respectivele forme apar la membrii aceleiași familii); Vârva – Varva și Vārva; Vicionka – Vecsunka; Voloșciuc – Voloscsuc; Zola – Zala.

Cea de a doua cauză a *pocirii* și a apariției diverselor forme ale unuia și aceluiași nume nu este specifică doar satelor ucrainene din regiune, ci atât tuturor localităților din Transilvania (indiferent de etnie), cât și altor zone aflate, în trecut, sub dominația ungară. Este vorba de acțiunea de maghiarizare a numelor de familie, care începuse mai devreme, însă „prima constrângere în acest sens a săvârșit-o împăratul Iosif al II-lea împotriva evreilor care țineau cu fanatism la tradițiile lor și nu se hotărâu să părăsească obiceiul de a adăuga particula *ben* la numele tatălui. Prin decizia 10.426 din 23 iulie 1787, s-a dispus ca, fără nicio excepție, fiecare evreu să-și ia un nume german și să-l poarte neschimbat toată viața”⁷⁹.

Acest proces a culminat cu înființarea, în 1881, la Budapesta, a Societății Centrale de Maghiarizare a Numelui, președintele căreia, Simon Telekes, a tipărit, în 1898, documentul *Cum să maghiarizăm numele de familie*. „Rezultatele obținute în acest sens pot fi văzute cercetând registrele de stare civilă din Transilvania de la finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea”⁸⁰. Ceea ce a urmat, știm cu toții.

Drept dovadă, întâlnim variante ale numelor de familie, de tipul: *Gerlai* (variantă a lui *Gherlan*, după cum, de altfel, îl pronunță localnicii); *Petrovai* (în conștiința locuitorilor, același cu *Petrovan*); *Ruszinka* (unde *o* este redat grafic prin *a*, în rostire: [*Rúsin'ko*]); *Morocsilla* (forma maghiarizată a n.fam. ucr. *Morocylo* < apel. *moróčylo* < vb. *moróčyty* (dial. *moróčity*) „a bate la cap (pe cineva), a sâcăi; a amăgi; a trage pe sfoară”) și diverse nume traduse⁸¹: *Almași*, *Fazekas*, *Horvat*, *Logoș*, *Mesaroș*, *Oros* ori adaptate: *Andraș*, *Tamaș* etc.

⁷⁹ Gheorghe Chende-Roman, *Antroponimie: din onomastica Țării Silvaniei*, Editura Silvania, Zalău, 2009, p. 92.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 328-329. Conținutul documentului (tradus în limba română) este publicat (*pentru prima dată la noi* – s.n.) la sfârșitul aceluiași volum (p. 459-504).

⁸¹ Redăm aceste nume cu formele sub care apar în documentele oficiale ale ucrainenilor maramureșeni (și nu doar din cele trei localități).

Dar să revenim la procesul etimologizării unui toponim, în cazul căruia, după cum afirmam mai sus, obiectele geografice denumite (muntele, localitatea, dealul sau șesul) au o localizare exactă, comparativ cu purtătorul de azi al unui nume de familie care nu se poate bucura de acest privilegiu. Cu atât mai mult, cel dintâi numit cu actualul nume de familie poate să nici nu fie de prin partea locului, străbunicul său putând veni, aici, din alte regiuni sau chiar din altă țară (vorbind chiar și o altă limbă), de unde a adus un nume de familie gata format, ce poate fi (sau nu) asemănător cu vreun cuvânt românesc, ucrainean, maghiar etc., iar urmașii săi puteau, cu timpul, să fie asimilați de către o altă populație, el păstrând respectivul nume străin (de exemplu, numele de familie *Cosovan*, care pentru cei din sudul României poate avea la bază n.top. *Kosovo* (din fosta Iugoslavie, azi, Republica Kosovo) + suf. *-an*, însă, în cazul ucrainenilor, acest nume provine din catoiconimul ucr. *kosován* < n.top. *Kosovo* (localitate din regiunea ucraineană Ivano-Frankivsk) + suf. ucr. *-an*; un alt exemplu îl constituie numele de familie *Rișco*, care, în funcție de zona unde se întâlnește, poate fi: 1. format din pol. *ryś* „râs (mamifer)” + suf. *-k(o)*; 2. o continuare a n.pers. *Ryško*, care, în unele limbi slave, e un hipoc. de la numele de origine apuseană de genul *Richard*, *Fridrich*, *Ditrich*; 3. un transfer al numelui magh. al vacii de culoare roșcată asupra omului (*riška* < apel. magh. *riska* „roșcovan, roșcat”); 4. o continuare a supranumelui v.sl. *Ryžьko*, ce are ca temă apel. *ryžij* „roșcat”)⁸². Antroponimul *Riško* este propriu și altor popoare slave⁸³.

În aceste condiții, în fața cercetătorului etimologiei numelor de familie, apar câteva probleme mai dificile. „Obiectul etimologizării numelor de familie, după cum subliniază P. P. Čučka, nu o constituie întreaga istorie a lexemului care stă la baza

⁸² PZU, p. 485.

⁸³ Se întâlnește la slovaci (cf. Knappová, p. 156) și bieloruși (cf. Sudnik, p. 39). Totodată, are o frecvență mare la polonezi, unde mai apar derivatele *Ryszkowicz* (atestat în anul 1425) și *Ryszczuk/Ryszczyk* (cf. Rymut, *Nazwiska II*, p. 379), apud PZU, *loc. cit.*

numelui respectiv, de la apariția sa în limbă, ci doar acea perioadă când lexemul devenea un nume propriu ereditar al celui ce întemeiasă o familie oarecare”⁸⁴. Dar oare de fiecare dată antroponomastul va reuși să realizeze acest lucru? Puțin probabil, și chiar dacă nu va reuși o etimologie sigură, ci una „mai mult sau mai puțin probabilă, [aceasta] poate fi utilă în sistematizarea materialului onomastic, până se va descoperi alta mai bună...”⁸⁵, după cum afirmă N. A. Constantinescu. Și totuși, nu putem să nu remarcăm faptul că numeroase dintre etimologiile propuse, începând cu cele realizate de către academicienii și terminând cu noviciii în acest domeniu, sunt „populare”, ele neputând nici măcar să intre în acea „sistematizare a materialului onomastic”.

Ideal ar fi ca antroponomastul să stabilească ce era, acum câteva sute de ani, cuvântul care avea să devină nume de familie, fiind nevoit să identifice învelișul sonor, adică fonetica și sensul de atunci al respectivului lexem pentru a putea prezenta „structura fonomorfematică a antroponimului, dar și felul cum acesta îl caracteriza pe primul său purtător. Etimologul trebuie să clarifice dacă complexul sonor analizat a fost, într-o regiune oarecare, la un moment dat, doar un nume de persoană rar sau era o poreclă specifică”⁸⁶ ori un supranume caracteristic pentru denotat.

În cazul numelor de familie ce au la bază *nume de persoană (nume de botez)*, este foarte greu să stabilim semantica, ele neputând fi de fiecare dată etimologizate, deoarece numele de persoană sunt, de obicei, asemantice, iar, în plus, de etimologia lor se ocupă dicționarele numelor de persoană. Important este să indicăm limba sau graiul din care provin aceste nume (de exemplu: *Andraș, Ferenc, Lucaci, Matus, Moiş, Tamaș, Tivodar; Calena, Fetico, Clepa, Copa, Haraseniuc, Hreniuc, Meșco, Miklos, Moisiuc, Vancea; Barbu, Cristea, Danci,*

⁸⁴ PZU, p. XLI.

⁸⁵ DOR, p. XLIII.

⁸⁶ PZU, *loc. cit.*

Ieremiaș, Ilieș, Sav), ce încărcătură emoțională aveau atunci, dar, mai ales, dacă ele au funcționat într-un grai sau altul, ținând cont de faptul că antroponimele împrumutate dintr-o altă limbă (dialect sau grai) au cel mai mare coeficient de individualizare. Drept urmare, după cum avertizează N. A. Constantinescu, trebuie avut în vedere că: „Uneori, numele-tulpină sau unul derivat poate avea două sau mai multe origini diferite, de care suntem datori a ține seama...”⁸⁷. În acest sens, menționăm că, în situațiile când un nume de familie are la bază un nume de persoană, în cele mai multe cazuri, este de preferat să prezentăm etimologiile acestor nume, așa cum apar ele în dicționarele de specialitate. Însă existența numeroaselor soluții propuse, după cum afirmă chiar unii dintre autorii unor astfel de dicționare, creează unele dificultăți în alegerea etimologiei corecte, mai ales dacă ținem cont că aceste nume apăruseră acum două mii de ani sau chiar cu mult înainte (este vorba, în special, de cele hageografice din Vechiul și Noul Testament). În acest context, reținem afirmația lui Cristian Ionescu: „La destule nume, soluțiile [are în vedere explicațiile numelui propuse, de-a lungul timpului, de către diverși lingviști, și nu numai – s.n.] ni s-au părut nesatisfăcătoare, însă mărturisim că încercările noastre de a găsi o nouă explicație au dat puține roade”⁸⁸.

Sarcina etimologului este mult mai grea atunci când, la baza numelui de familie, stă un *apelativ*. Cercetătorul trebuie să identifice forma numelui comun și să arate sensul acestuia (sau chiar multitudinea de sensuri) care putea(u) deveni prototipul vreunui antroponim, devenit nume de familie. Dacă ne gândim că majoritatea substantivelor, care au intrat în structura numelor de familie, sunt lexeme polisemantice, iar sensurile metaforice ale numelor de ființe, plante, unelte sau ale altor apelative din dicționarele explicative (și, cu atât mai mult, din cele istorice sau dialectale) nu sunt întotdeauna analizate etimologic, atunci

⁸⁷ DOR, p. XLII.

⁸⁸ DO, p. 7.

„putem să ne închipuim ce cercetări și supoziții trebuie să realizeze un etimolog al numelor de familie”⁸⁹.

Deoarece o legătură motivațională între numele de familie, formate de la apelative, care apăruseră cu câteva sute de ani în urmă, și trăsăturile reale ale purtătorilor de astăzi ale acestora nu mai există, atunci este de înțeles de ce gradul de probabilitate al etimologiilor propuse va fi mai redus decât în cazul numelor de familie care au la bază nume de persoană. După cum afirmă P. P. Čučka, „chiar dacă am lua în considerare toate cauzele denominației persoanelor, toate funcțiile posibile și întreaga valență a fiecărui morfem dintr-un lexem, etimologiile noastre, de multe ori, vor rămâne doar niște etimologii probabile. Nu în zadar, cei care întocmesc dicționare etimologice, în cazul numelor de acest tip, propun cu prudență și cu fermitate câte două sau chiar mai multe interpretări etimologice”⁹⁰.

Ținând cont de poziția geografică a celor trei localități ucrainene (ca și a celorlalte sate ucrainene) din Maramureș, este normal să asistăm la o „diversitate lingvistică”, fapt ce duce ca numele de familie proprii respectivelor sisteme antroponimice să conțină numeroase elemente străine. Fiind în contact, de câteva secole, cu vorbitorii limbilor română, maghiară, germană, cehă, slovacă, ebraică etc. multe nume de familie ale ucrainenilor de aici pot avea interpretări etimologice alternative (vezi, în acest sens, numele de familie *Babota*, *Bodnar*, *Bondiuc*, *Bota*, *Butean*, *Canius*, *Catrineț*, *Cobel*, *Covaci*, *Husar*, *Kail*, *Ostaș*, *Pipaș*, *Rișco*, *Rus*, *Sarca*, *Șanta*, *Șevera*, *Vida*, *Vincz* etc., ca, de exemplu, *Bódnar*⁹¹: are la bază apel. ucr. (local) *bódnar* „dogar”, ce are corespondent în lb. magh., în cea slc. pe *bodnár* „1. «idem»; 2. rotar, vânzător de roți” (PZU, p. 77) și în rom.

⁸⁹ PZU, *loc. cit.*

⁹⁰ *Ibidem*, p. XLI-XLII.

⁹¹ Este atestat, între anii 1572-1575, în localitatea Bocicoiul Mare: *Jo. Bodnar* (Bélay, *Már.*, p. 128). Azi, are o mare răspândire în Ucr. Transc., în raioanele: Teaciv, Hust, Mukacevo, Irșava, Mijhirea, Ujhorod, Velykyi Bereznyi, Svaleava și Vynohradiv (cf. PZU, p. 77).

(< apel. rom. *bodnar*, variantă a lui *butnar* „dogar” – DNFR, p. 62) și multe altele⁹².

Printre numele de familie ale ucrainenilor, elementul străin nu este doar unul însemnat, ci și foarte diversificat. Există numeroase nume care sunt creații străine, formate de la nume de persoană sau de la apelative proprii limbilor (română, maghiară, germană etc.) cu care ucrainenii sau strămoșii lor au intrat în contact de câteva veacuri. Însă trebuie avut în vedere faptul că multe apelative de origine străină au ajuns în lexicul local al ucrainenilor maramureșeni (dar și ai celor transcarpatici, care, de-a lungul vremii, au tot venit pe aceste meleaguri) pe parcursul a cel puțin șapte secole sau chiar mai mult. Ca urmare, multe apelative pot fi, din acest punct de vedere, parte integrantă a lexicului graiului lor. Astfel, polisemia și omonimia duc la situația când unul și același nume de familie poate avea, astăzi, câteva etimologii, mai ales în cadrul regiunilor *multietnice*. În acest caz, respectivul nume de familie are o *etimologie multiplă*. De exemplu, numele de familie *Rus*⁹³, considerat în onomastica

⁹² De exemplu, explicând numele de familie *Klempuš*, prezent în structura numelui *Clempușac/Klempușak*, P. P. Čučka îi atribuie două etimologii și mai multe comparații, care pot fi și ele posibile explicații ale numelui: «*Klémpuš*: 1. apel. huț. *klémpuš/klýmpuš* „dop, cep; capacul bărbânței”, mold. *klempúš* „cârlig, cui, clenci”; 2. n.fam. pol. *Klempa, Klemp, Klaepa* sau *Klepo* + suf. *-uš* (< apel. pol. *klepa* „femeia elanului”, iar metaforic, „femeie bătrână, în vârstă”); comp. cu: apel. ucr. *klémpa* „om neglijent, murdar; neglijent, cărpacă”; apel. pol. *klepa* „(femeie) dezordonată; femeie grasă”; apel. slc. estic *kl'ampa* „idem”; apel. srb.-crt. *klémpa* „clăpăug; om greoi, mototol; persoană cu mersul urât”» (PZU, p. 266) și cu «apel. ucr. local (transc.) *kl'ampa* „mărtoagă; vacă care abia mai merge”» (*Ibidem*, p. 276).

⁹³ Prima atestare a antrop. *Rus* apare, în Polonia, într-un document din 1136, unde se vorbește de trei episcopi: *Zlauos*, *Ruz* și *Sul*, iar, în Cehia, numele *Rus* a devenit popular încă din secolul al XII-lea (cf. PZU, p. 493). În Maramureșul istoric, antroponimul (ca n.b. și n.fam.) *Rus* se folosea, după cum reiese din documente, începând cu secolul al XVI-lea, fiind înregistrat, în localitatea transcarpatică Sereďne Vodeane (Așșa de Mijloc), la 1525: *Laz. Ruz*; în Moisei, la 1600: *Nic. Ruz*; în Budești,

(și doar în cea românească) un nume cu etimologie multiplă, poate avea la bază: 1. adj. invariabil *rus* „blond, roșcat, bălai”⁹⁴; 2. vechiul etn. *rus*, cu care polonezii, slovacii, cehii, croații, sârbii, bulgarii, chiar și românii, din cele mai vechi timpuri și

la 1604: *El. Ruz*, iar, la 1605 în: Bârsana: *Gr. Rusz*; Bocicoel: *Roman Rusz*; Dovhe: *Rusz Andreka, Prikop*; Breb: *Rusz Petre*; Rozavlea: *Rusz Jonucz*; Danylove: *Ge. Rusz*; Săpânța: *Ivon Michaila Rusz* (Bélay, *Már.*, p. 122, 175, 131, 123, 130, 136, 146, 187, 189, 193). În localitățile vecine cu satul Crăciunești, acesta apare atestat, în Lunca la Tisa, la 1672: *Rusz Miklos*, în Bocicoiu Mare, între 1672-1696: *Szasz Rusz* (Bélay, *Már.*, p. 173, 129) etc. Părerea noastră este că antroponimul *Rus* (cu forma maghiară *Orosz*) a început să fie folosit mult mai devreme, căci, pe de-o parte, etn. *orosz* era folosit de către maghiari începând cu secolul al XII-lea (cf. PZU, p. 420), iar, pe de alta, la 1353, valea Ruscovei apare atestată ca *Oroszviz/Orozuiz* „apa rusului; apa rusească”). De asemenea, începând cu anul 1411, localitatea Ruscova este înregistrată sub forma *Rwsko* (derivată de la etn. *rus*), care apare și la 1479 (Bélay, *Már.*, p. 188). Menționăm, aici, că antrop. *Orosz* apare atestat, în localitatea Vonihove, la 1411: *Jac. Oroz* (Bélay, *Már.*, p. 122) (Pentru detalii, vezi n.fam. *Oros.*) Totodată, dorim să precizăm că etnonimul *rus* (prin care era denumită și populația Ucrainei Transcarpatice ce aparținea de Statul Rusia Kieveană, viitorii ucraineni), după cum mărturisesc analele ungurești (cf. Magister P. (Anonymus), *Gesta Hungarorum* (în trad. Kamilei Neipavera), Ujhorod, 2005, p. 27.) a început să fie folosit în prima jumătate a secolului al XI-lea, când Ștefan I, regele Ungariei, l-a numit pe fiul său Emeric guvernator al acestor ținuturi, cu titlul „duce al rusinilor” („dux Ruizorum”), ungurii preluând etnonimul *rus* și traducându-l, mai întâi, prin *ruiz*, apoi, prin *wruz* și, în cele din urmă, prin *orosz* (pentru detalii, vezi Ioan Herbil, *Studii de dialectologie și toponimie...*, p. 250 și urm.). Același etnonim, prin care erau numiți viitorii ucraineni, este prezent în multe nume topice din Transilvania, ele fiind atestate începând cu prima jumătate a secolului al XIII-lea (*Ibidem*, p. 256-257). Din acest punct de vedere, afirmația lui N. A. Constantinescu conform căreia *Rus* poate indica originea etnică numai după 1775 este total greșită, cel puțin în această zonă a României (cf. DOR, p. 364-365).

⁹⁴ PZU, p. 493. Tema antroponimică *rus* a stat la baza formării numeroaselor derivate în onomastica slavă, iar, la unele popoare, ca, de exemplu, la sârbi, bulgari și vecinii lor, ea funcționează și ca nume de persoană (Ilčev, *Rečnik*, p. 432-433; DOR, p. 364-365; Grković, *Rečnik*, p. 171; Šimundić, *Rječnik*, p. 296-297).

până astăzi, îi numesc, în special, pe ucrainenii (locuitorii Rusiei Kievene)⁹⁵ și, în general, pe toți slavii de est, deosebindu-i, în

⁹⁵ Și aceasta constituie o dovadă că ucrainenii sunt pe aceste meleaguri din vremea Rusiei Kievene. *Rus* nu poate fi pus, așa cum o fac mulți cercetători de la noi, în legătură cu omonimul *rus* (cetățean al Rusiei), căci pentru a denumi un locuitor al Imperiului Moscovit (țarist) se foloseau, până în secolul al XVII (domnia lui Petru I), termenii *muscal*, *moscal*, *moskovian* etc., țara lor numindu-se, așa cum apare pe hărțile europene ale vremii, *Moscovia*. Studiind documentele vechi din regiunea Moldovei, Corneliu Reguș ajunge la următoarea concluzie: cronicarii noștri, mai ales cei moldoveni, foloseau nume diferite pentru cele două popoare: ucrainean și rus. Astfel, pentru primii (ucraineni) ei utilizau termenii: masculinul *rus*, femininul *ruscă*, pluralul *ruși*, limba lor fiind *rusească*, iar pământurile acestora – *Rusii* (de la *Русь*). Pentru cei din urmă (ruși), cu țara *Rusia*, există în istoriografia românească termenii: masculinul *moscal*, femininul *moscalca*, pluralul *moscali*, iar imperiul avea numele de *Moscovia* (*Mosc*, *Țara Moscului*, *Țara Moschicească*). Astfel, etnonimele *rus*, *rusin*, *rutean* (*рус*, *русин*, *рутенець*), provenind din numele primei patrii a ucrainenilor, *Rusi* (pentru a crea confuzie, în secolul al XIX-lea, rușii-țariști au inventat termenul *Rusia Kieveană*), au fost folosite, de-a lungul istoriei, pentru a denumi reprezentantul aceleiași popor, ucrainean (*rus* = *rusin* = *rutean* = *ucrainean*). De exemplu, etnonimul *rutean* și sintagma *limba ruteană* (= *ucrainean/limba ucraineană*) au la bază germanul *Rutean*, cuvânt de origine latină (căci, în diplomele latine, din sec. XI-XVI se întâlnesc formele *Rutenii* și *Ruzinii*, cu sensul de *rusini*, locuitori ai Rusiei Kievene), prin care, în perioada austro-ungară, nemții îi numeau pe ucrainenii vestici (cei din Galiția, Transcarpatia și Bucovina) – *Rutheni*, iar limba ce-o vorbeau – *ruthenische Sprache*. Certitudinea că etnonimul *rus* avea o largă răspândire în arealul etnolingvistic românesc (valah) o constituie existența atât a numeroaselor toponime formate de la acesta (*Rus*, *Rusu*, *Ruși*, *Rusca* sau derivate cu diferite sufixe: *Ruseni*, *Rusești*, *Rusova*, *Ruscova* etc.), cât și a numelor de familie (*Rus*, *Rusul*, *Rusca*, *Rusan*, *Rusescu*) și al prenumelor (*Rus*, *Rusul*, *Rusca*, *Rusiu*, *Ruscan* etc.), care sunt bine fixate în diplomele moldovenești din sec. XV-XVII (Corneliu Reguș, *Ukrajinci v Rumuniji*, Editura RCR Editorial, București, 2017, p. 35-61 și urm.). În concluzie, existența numelor de familie și a toponimelor formate de la etnonimul *rus* indică prezența unei populații ucrainene (sau protoucrainene) pe teritoriile actualelor județe: Maramureș, Satu Mare, Bihor, Sălaj, Cluj, Bistrița-Nasăud, Sibiu, Suceava, Botoșani, Neamț, Iași, Bacău, Vaslui, Galați etc.

acest fel, de ceilalți slavi; 3. apel. rom. *rus* „numele a două specii de insecte”; sau numele unui pește, „porcușor”⁹⁶ (vezi n. fam. *Rus*). Și exemple de acest fel sunt numeroase, după cum se va putea vedea în următoarele pagini.

Lansând conceptul de *etimologie multiplă*, Al. Graur ajunge la concluzia că „etimologia trebuie găsită acolo unde este, adică fie în limba proprie, fie într-una străină, dacă elemente de lămurire ne vin de la una sau mai multe limbi străine. Faptul că am găsit un punct de plecare în limba proprie nu ne scutește deloc de a căuta și în alte limbi. Numai acea etimologie are șanse să fie justă, care ține seamă de toate elementele în prezență, care luminează toate aspectele, de formă și de fond, ale istoriei unui cuvânt, fără să neglijeze faptul că el poate să vină din mai multe părți în același timp”⁹⁷. Cu alte cuvinte, după cum afirmă I. Coteanu și M. Sala, este „vorba de posibilitatea ca un cuvânt să aibă simultan câteva etimoane. Deși, la prima vedere, lucrul acesta pare surprinzător, el se confirmă totuși. Un cuvânt cum e *mausoleu*, ..., o dovedește, căci el a putut fi luat de unii din latină, de alții din germană, de alții din italiană ori din spaniolă. Cum formele coincid în linii mari, este, practic vorbind, cu nepuțință să se stabilească cine anume a introdus pe *mausoleu* în limba română și de unde”⁹⁸.

Din acest punct de vedere, o problemă și mai grea pentru un cercetător o constituie etimologiile numelor de familie la baza cărora stau apelativele, în special, cele care denumesc profesii, meserii sau diverse preocupări, de tipul *Bodnar*, *Covaci*, *Husar*, *Pipaș*, *Șipoș* etc. Fiecare dintre aceste nume de familie

⁹⁶ DNFR, p. 400.

⁹⁷ Al. Graur, *Etimologie multiplă*, în SCL, I, 1950, fasc. 1, p. 33 (este primul studiu asupra acestui subiect). Problema etimologiei multiple va fi reluată în diverse lucrări, dintre care amintim: *Etimologii românești*, Editura Academiei Române, București, 1963 (în capitolul *Din nou despre etimologia multiplă*) și *Alte etimologii românești*, Editura Academiei Române, București, 1975.

⁹⁸ I. Coteanu, M. Sala, *Etimologia și limba română*, Editura Academiei Române, București, 1987, p. 78.

au echivalente (sau corespondente) nu doar între apelativele locale ale ucrainenilor, ci și între cele ale românilor sau ale maghiarilor ori ale altor popoare din regiune. De asemenea, multe dintre numele de familie considerate românești pot fi formate de la apelative pe care le întâlnim și în graiul ucrainean, ca, de exemplu, apel. *bumbar*, *lavița*, *traista* etc. Odată ce apelativul a făcut (sau mai face, până azi,) parte din lexicul graiului ucrainean, „Namengeber”-ul respectivului antroponim putea fi un vorbitor al graiului în cauză. Acest lucru ne obligă să luăm în considerare că numele de familie format de la acesta poate fi de origine ucraineană. Oricare dintre astfel de apelative putea să facă parte din lexicul ucrainenilor la momentul formării acelor antroponime care au devenit nume de familie.

O categorie aparte o formează numele de familie care au la bază apelative ce au mai multe etimologii chiar în aceeași limbă, căci, după cum constatase Al. Graur, „un cuvânt poate avea mai multe etimologii fără să provină din limbi diferite, ci fiind luat de mai multe ori pe rând din același loc. Aceasta deoarece originalul a putut de la primul până la al doilea împrumut să-și schimbe forma sau sensul, așa încât a doua oară este luat cu o modificare oarecare”⁹⁹. Cu atât mai mult, este certă afirmația de mai sus, în cazul diferitelor dialecte ale unei limbi. Nume ce pot fi incluse în acest tip de etimologie sunt următoarele: *Belbe*, *Bota*, *Bumbuc*, *Doda* – românești; *Calena*, *Canius*, *Cobel*, *Hera* – ucrainene etc.

Mult mai numeroase probleme le ridică numele de familie a căror temă o constituie numele biblice sau calendaristice, și, în special, cele care au la bază forme hipocoristice sau derivate ale acestora, ele putând avea forme identice și în mai multe limbi (*Andraș*, *Costea*, *Ferenț*, *Matus*, *Miklos*, *Moiș*, *Ștefan*, *Tomaș/Tamaș*, *Timiș* etc.).

Ideale, în etimologizarea numelor de familie, ar fi descoperirea și prezentarea originii, a sensului și a funcțiilor inițiale

⁹⁹ Al. Graur, *Etimologie multiplă...*, p. 32.

ale antroponimelor ce deveniseră nume de familie. Nu trebuie neapărat să aflăm etimologia radicalului sau a temei care a stat la baza lui și nu este obligatorie prezentarea întregii evoluții a acestora. Excepție, în acest sens, trebuie făcută în cazul apelativelor „discutabile” (cu etimologie multiplă) și a numelor de persoană, în special, a celor calendaristice.

Pentru o convingere mai mare a etimologiei propuse, cercetătorul trebuie să tindă să dezvăluie mediul lingvistic în care a avut loc formarea antroponimului devenit nume de familie, să observe condițiile în care lexemele ajungeau antroponime (și, ulterior, nume de familie), ilustrând, totodată, „primii pași și funcționarea lor cu statutul de nume de persoană”¹⁰⁰. Pornind de la acest raționament, numele de familie, proprii unui sistem antroponimic, ar trebui comparate cu altele identice, înrudite sau asemănătoare cu cele din alte regiuni ale țării respective sau cu cele existente la popoarele vecine. Indicarea primelor atestări documentare scrise (acolo unde este posibil), a variantele numelor de familie existente în actele oficiale ale purtătorilor acestora, arealul și frecvența antroponimelor devenite nume de familie, dar și funcționarea contemporană a lexemelor care au intrat în structura lor, ar aduce un plus analizei antroponomastice.

Toate aceste date coroborate vor furniza un răspuns în ceea ce privește problemele referitoare la: populația care a creat un nume de familie (ucraineană, română, maghiară, polonă sau alta); cărei limbi îi aparțin lexemele care stau la baza acestora; dacă sunt formate direct de la apelative sau de la nume proprii; ale cui sunt procedeele morfologice (de formare a cuvintelor) folosite în apariția lor; dacă ele sunt proprii unei limbi, în general, sau vreunui dialect ori grai local.

Înainte de a trece la prezentarea etimologiilor numelor de familie purtate de către locuitorii satelor Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa, trebuie să facem niște precizări legate de

¹⁰⁰ PZU, p. 1.

structura analizei. Astfel, pentru menținerea formei unitare în redactarea textului, imediat după cuvântul-titlu, apare sigla localității sau, după caz, a localităților unde se întâlnește respectivul nume de familie. Cu scopul de a scoate în evidență variantele grafice ale numelor de familie pe care le-am întâlnit în actele oficiale sau, acolo unde este cazul, pronunția dialectală a acestora, etimologia numelui este dată abia în cel de-al doilea alineat. Dacă un nume nu are variante grafice, după sigla localității, rândul rămâne gol.

1.5. Dicționarul numelor de familie

Alb (Cr). În actele oficiale ale purtătorilor acestui n.fam., apare varianta *Albu*¹⁰¹.

Continuă n.b. *Alb*, *Albul* (cf. NFVAI, p. 126), care au la bază adj. rom. *alb*. Purtătorii numelui de familie *Alb(u)*¹⁰², din localitatea Crăciunești, sunt veniți din Iapa, cartier al municipiului Sighetu Marmăției. Numele *Alb(u)* este atestat, în Suceava, la 1433: *vĕra pana Alba čašnyka*, iar, în Vaslui, la 1436: *Oana Alboul* (Costăchescu I, p. 364, 444), În Maramureșul istoric, în localitatea transcarpatică Nyjnea Așșa (Așșa de Jos), apare, doar la 1624: *Fr., Sim. Alb*, în timp ce, în Borșa, este înregistrat la 1640: *Alb Lazar* (Bélay, *Már.*, p. 120, 131). Cu toate acestea, antrop. *Alb* trebuie să fi fost mai vechi, deoarece, în localitatea Săpânța, la 1548, este atestată forma articulată: *Jo. Albw*¹⁰³, iar, în Borșa, la 1604 apare: *Ihnat Albi* (Bélay, *Már.*, p. 193, 131). Astăzi, pe teritoriul Ucrainei Transcarpatice, numele de familie

¹⁰¹ Formele *Alb* și *Albu* se întâlnesc la membrii aceleiași familii. Într-o situație identică, sunt și celelalte nume care prezintă variante grafice.

¹⁰² Numele *Albu* stă la baza toponimului *Albúlove*, localitate din raionul ucrainean Ivanivsk, regiunea Odesa (cf. SHNU, p. 20).

¹⁰³ Forma *Albw* apare atestată, un an mai târziu, la 1549, în localitatea Nyjnea Așșa (Bélay, *Már.*, p. 193).

Alb se întâlnește în raionul situat la granița cu România, Teaciv¹⁰⁴ (cf. PZU, p. 37).

Albeánu (RS).

Provine de la n.top. *Alba, Albele* (și, mai puțin probabil, de la *Albeni*) (DNFR, p. 24) + suf. (top.) rom. *-(e)an(u)*. În DOR (p. 180), *Albean* apare atestat, în Ardeal, la 1680.

Albiciúć (RS, Cr). În Rona de Sus, apare, în actele oficiale, varianta grafică maghiarizată (parțial) *Albicsuk*.

Este format din antrop.¹⁰⁵ rom. *Alb(i)*¹⁰⁶ (care funcționează și ca n. fam.) + suf. ucr. *-uk*. N. A. Constantinescu consideră că, în astfel de situații avem suf. *-ciuc* (DOR, p. LVII), dar și *-iuc* (*Ibidem*, p. LXII). În acest caz, *-ci-* (adică ucr. *-č-*) a apărut ca urmare a alternației *c* → *ci* (ucr. *č*), *c* fiind situat între două vocale: cea din radical și cea proprie sufixului. Menționăm că, pe teritoriul României, este înregistrat și n.fam. *Albici* (DNFR, p. 24). Azi, n.fam. *Albiciuc* este răspândit doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. PZU, p. 37).

Áldea (LT).

Poate fi o continuare a n.pers. germ. *Aldo* (nume de sfânt în calendarul catolic de origine lombardă) < v.germ. *ald* „bătrân” sau „viguros” (DOR, p. 180). O. Vințeler afirmă că, în limba gală [sic!], este atestat numele *Aldea* ca originar din *aldeia* „sat” (Vințeler, p. 151), în timp ce I. Jordan

¹⁰⁴ Raioanele Ucrainei Transcarpatice sunt 13 la număr, fiind răspândite după cum urmează: Rahiv, Teaciv, Hust și Vynohradiv (situate la granița cu România, unde primele două sunt vecine cu Maramureșul de azi), Berehove (raion situat la granița cu Ungaria), Mijhirea, Irșava, Mukacevo (constituie următorul rând de raioane, situat în spatele celor de mai sus), Svaleava, Voloveți, Perecyn, Ujhorod și Velyky Bereznyi (formează cel de-al treilea șir de raioane, adică cel mai îndepărtat față de granița cu teritoriul românesc).

¹⁰⁵ Prin noțiunea de „antroponim” (folosind abrevierea antrop.) înțelegem nume de persoană, nume de familie, supranume etc., și doar atunci când va fi necesar și foarte clar vom indica detaliat categoriile antroponimice (n.b., n.f., n.fam. etc.).

¹⁰⁶ În afară de Borșa (vezi *supra*), antrop. *Albi* este atestat, în același an, 1604, în localitatea Nyjnea Apșa: *Brice. Albi* (Bélay, *Már.*, p. 120).

susține (pe bună dreptate) că acesta este un hipoc. de la *Aldomir* sau *Aldimir*¹⁰⁷, iar *Aldeanu* are la bază n.top. *Aldea* (DNFR p. 24). Antrop. *Aldea* este înregistrat, în Ardeal, la 1391 (DOR, p. 180).

Álmași (RS). Apare doar în această grafie.

Provine de la n.top. *Almaș*¹⁰⁸, de origine magh., având ca temă *almás* „livadă de meri”, + suf. pos. magh. *-i* (care arată originea locală a purtătorului) „din Almaș” (DNFR, p. 26). Are o frecvență mare în raioanele ucrainene Mukachevo, Irșava și Hust, iar, în cazul unui toponim, are corespondentul, în lb. ucr., *Jabluniv* (antrop. *Almasi* este atestat, la 1567, chiar în această localitate¹⁰⁹), cu același sens (PZU, p. 37). În satul transcarpatic Vonihove, apare înregistrat în documente la 1600: *Almásí János* (Bélay, *Már.*, p. 212).

Ándraș (LT).

Continuă n.b. magh. *András* („Andrei” – vezi *infra*), însă, din cauza formei grafice, nu putem exclude faptul ca antrop. *Ándraș*¹¹⁰ să nu fie unul ucrainean local, mai ales că, la ucraineni, se întâlnește și numele *Andráško* (cu accentul pe a doua silabă). E atestat, în Ujhorod, la 1220 (PZU, p. 37), iar, în Maram. istoric, în Lunca¹¹¹, între 1458-1458: *Jac. Andras*, iar, la 1715, în Crăciunești: *Mich. Andreas* (Bélay, *Már.*, p. 172, 161). Acest n.fam. este răspândit în raioanele ucrainene Svaleava și Mijhirea (cf. PZU, *loc. cit.*).

¹⁰⁷ Cf. Ilčev, *Rečnik*, p. 46.

¹⁰⁸ N.top. *Almaspatak* este atestat, în localitatea Iza, la 1390: *rivulus Almas-Patak* (Mihályi, *Diplome*, p. 102). În Kázmér, *Régi* (p. 35), atestările sunt mult mai târzii: *Almás* – la 1417, iar *Almásí* – la 1453.

¹⁰⁹ I. Szabó, *Ugocsa megye*, Magyar Tudományos Akadémia Budapest, 1937, p. 458, apud PZU, p. 37. În Kázmér, *Régi* (p. 35), apare atestat la 1453.

¹¹⁰ În Maramureș, ca nume de botez, *Andras* este înregistrat, în Vadu Izei, la 1419: *Andras f. (filius) Belk* (Bélay, *Már.*, p. 139).

¹¹¹ Este vorba de localitatea Lunca (situată pe ambele maluri ale râului Tisa), care, după 1918, s-a împărțit în două: o parte rămânând în Ucraina (Luh/Lunca), iar cealaltă, pe teritoriul României (Lunca la Tisa).

Andrașciuc (RS). În actele oficiale, apar variantele grafice: *Andrasciuc* și *Andrascuc*.

Este un derivat din antrop. *Andraš* (vezi *supra*) + suf. ucr. *-čuk*. Totodată, e posibil să se fi format și de la n.pers. ucr. *Andráško* (< n.pers. *Andraš* + suf. ucr. *-k(o)*) + suf. ucr. *-juk*. Acest n.fam. a fost purtat de către unul din primarii Ronei de Sus, *biro Andrászuk*¹¹² *György*, care, tocmai în acest fel, semnase pe hărțile satului (azi, păstrate la *Cartea Funciară* din municipiul Sighetu Marmăției), „predate statului la 8 decembrie 1862”. Acest n.fam este frecvent doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. PZU, p. 37).

Andréi (Cr, LT).

Andréi este un prenume vechi în onomastica românească. Îl reproduce pe grec. *Andréas*, provenit de la apel. *andreia* „bărbăție, curaj” (adj. *andreios* „curajos”) sau din forma de nom.-gen. a subst. *andras*, deși, după cum afirmă Cristian Ionescu, „*Andréas* pare mai degrabă un hipoc. în *-as* (la origine, probabil, un sufix cu valoare hipoc.) al unui nume de persoană compus cu *anér*, gen. lui *andrós* «bărbat» (în vechea onomastică greacă, asemenea compuse, atestate încă de la Homer, erau foarte numeroase și frecvente: *Androgénes*, *Androdámas*,..., *Andronikós* → *Andrónic*)” (DO, p. 33-34; DOC, p. 34). N. A. Constantinescu consideră că numele *Andrei* „a venit la noi prin filieră slavă” (DOR, p. 29), în timp ce O. Vințeler susține că „*Andrei* a fost preluat din latina balcanică înainte de venirea slavilor” (Vințeler, p. 93). (Răspândirea acestui nume este legată, în lumea creștină, de *Andrei*, unul din cei 12 apostoli ai lui Iisus.)

Anuțiac (Cr, LT, RS). În Crăciunești, există varianta grafică *Onuțak*, iar, în Rona de Sus, apar formele *Onuciak* și *Onuțac*. (Primele două sunt variante grafice maghiarizate, unde a neaccentuat a fost perceput și transcris ca *o*, neavând nicio legătură cu n.fam. existente la alți ucraineni din zonă,

¹¹² Azi, în Rona de Sus, este viu supranumele colectiv *Andraščukóvi*.

ca de exemplu: *Onučak*¹¹³ < apel. ucr. *onúk* „nepot” + suf. ucr. *-jak*.)

N.fam. *Anuțiac* provine de la n.f. rom. *Anuța* (< *Ana* + suf. dim. rom. *-uț(a)*) + suf. ucr. *-jak*. În vorbirea ucrainenilor, poate fi auzită deseori forma *Anúța*, dar mai ales derivatele ucr. *Anúcy^en/Anúcyin* (< *Anúca* + suf. pos. ucr. *-y^en/-ын*). Totodată, nu trebuie exclusă nici posibilitatea ca acest nume să fie format din rom. *Onuț* (hipoc. de la n.b. *Ionuț*, cunoscut ucrainenilor) + suf. ucr. *-jak*, care, ulterior, avea să fie maghiarizat (ca multe alte antroponime). N.fam. *Anuțiac* nu l-am găsit pe teritoriul Ucrainei (cf. PZU; SP; Red’ko, *Sučasni*; Chudaș).

Apán (Cr).

Este un derivat de la n.top. *Apa* + suf. rom. *-an*, care arată originea purtătorului respectivului nume. Nu este exclus să aibă ca temă n.top. *Iapa* (vezi *infra Iepan*). Acest n.fam. nu l-am găsit înregistrat în nicio lucrare de specialitate.

Árba (LT).

Poate să aibă la bază apel. „turc. (de origine arabă) *harb* «război; născut în timpul războiului; oștean», de la care s-a format numele *Arbo*”, existent în bulgară (Ilčev, *Rečnik*, p. 52). Puțin probabil să fi fost creat de la aceeași temă ca și n.pers. turc. *Arbaş* „cap alb” (DNFR, p. 35) sau de la apel. ucr. local *arbá* „teleagă”. Este atestat, în Vadu Izei, la 1680: *Arba Ire* (Bélay, *Már.*, p. 139).

Ardeleán (Cr, RS, LT). În Crăciunești, apar următoarele variante grafice: *Ardelan*, *Ardelian*, *Ardyelan* și *Argyelan*¹¹⁴.

¹¹³ Nume de familie *Onuczyn* și *Onuczynski*, care provin de la apel. *onúk*, *onučá*, se întâlnesc în Polonia (Rymut, *Nazwiska II*, p. 181).

¹¹⁴ Între numele de familie oficiale ale Ungariei, acest nume (cu forma normată *Argyelán*), deși are doar 1.162 de ocurențe, apare cu 10 variante grafice: *Argyelán*, *Árgyellán*, *Argyellán*, *Árgyilán*, *Argyilán*, *Árdelán*, *Ardelán*, *Árdeleán*, *Ardeleán*, *Ardelean* (cf. Hajdú Mihály, *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink*, Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2010, p. 28).

Este format de la n.top. *Ardeal* + suf. (top.) *-ean*, fiind atestat în localitatea transcarpatică Bocicoiu Mare¹¹⁵, între 1672-1696, *Jo. Ardeljean*, iar, în Tisa, la 1676; *Erdellyan Dan Jur* (Bélay, *Már.*, p. 129, 214). Are o frecvență ridicată (mai ales, cu varianta *Ardílan*) în raioanele ucrainene Teaciv și Irșava (cf. PZU, p. 39).

Babinét (Cr). Apare cu următoarele variante grafice: *Babineți*, *Babinecz*, *Babinets*.

N.fam. *Babinét* este varianta fonetică dialectală (dar și una grafică, căci ucr. *y* este redat în grafia rom. prin *i*) a n.fam. ucr. *Bábyneč*’, răspândit în Ucr. Transc., și nu numai. Provine din antrop. *Bába*¹¹⁶ sau de la apel. ucr. *bába* „bunică” + suf. matronimic ucr. *-yneč*’ (PZU, p. 41). E posibil ca numele *Babyneč*’ să se fi format din antrop. *Bábyn* (< apel. *bábyn* < *bába* + suf. pos. *-yn* „al bunicii”) + suf. (dim.) ucr. *-ec*’. Este înregistrat, în Bocicoiu Mare, la 1678: *Babinecz Szimeon* (Bélay, *Már.*, p. 128). Are o mare răspândire pe teritoriul Ucr. Transc., fiind prezent în raioanele Irșava, Mukacevo, Vynohradiv, Ujhorod, Perecyn, Svaleava, Hust Voloveți și Rahiv (cf. PZU, p. 41).

Bábota (RS). Se întâlnesc variantele grafice *Bóbota* și *Babotă*. În vorbirea ucrainenilor, indiferent de grafie, se aude, de cele mai multe ori, *Bóbota*.

Este posibil să fie o continuare a n.top. *Bobota* (jud. Sălaj), după cum apare în DNFR (p. 67). După ce în PZU (p. 41), P. P. Čučka afirmă că *Babóta* provine de la n.b. srb. *Babota* (< apel. *bab* + suf. *-ota*), în SOIU (p. 40), același lingvist susține că *Babota* este „un nume slav vechi *dorit*, fiind dat

¹¹⁵ În lucrarea lui Bélay Vilmos (*Már.*, p. 127-130), apare n.top. *Bocskó* (*Nagy-*), care denumește atât teritoriul de astăzi al localității Bocicoiu Mare din Ucraina, cât și pe cel al satului (reședință de comună) omonim din România, divizarea teritorială a localității având loc în anul 1920.

¹¹⁶ Antrop. *Baba* este atestat, în Budești, la 1533: *Jo. Baba* (Bélay, *Már.*, p. 131), pe unul dintre derivații săi, *Babici*, îl găsim la 1600, în satele Rona de Sus (*Phil. Babicz*) și Iza (*Sim. Babicz*) (*Ibidem*, p. 185, 156).

cu scopul ca prin acesta să fie transmise copilului trăsăturile pozitive ale strămoșilor săi, provenind de la tema antroponimică *Bab-* «bunică, bunicuță» + suf. *-ota*, respectivul formant fiind prezent și în alte nume slave de tipul: *Bratotă, Brzota, Vlkota, Dobrota, Milota, Radota*¹¹⁷. În ceea ce privește n.fam. *Bobota*, P. P. Čučka susține că acesta poate avea la bază: 1. apel. ucr. dial. *bobít* (la gen.) „persoană bâlbăită, găngavă”¹¹⁸; 2. srb.-crt. *bobot* „sunetul provocat de clănțănitul dinților” sau bg. *bobot* „zgomot, vuiet” (PZU, p. 74). De asemenea, poate fi un derivat de la *Bob, Boba* sau *Bobo* + suf. *-ota* (*Ibidem*). Forma *Bóbota* apare înregistrată, chiar în Rona de Sus, la 1684: *Bobota Daan, Todor* (Bélay, Már., p. 186). N.fam. *Bóbota* se întâlnește în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, *loc. cit.*), iar *Bábota*, în Vynohradiv (cf. *Ibidem*, p. 41).

Bacsai (Cr). Se pronunță *Báčaj*.

Provine de la n.top. magh. *Bacsa* (< apel. magh. *bacsa* „cioban, baci” – Kázmér, Régi, p. 57) + suf. magh. *-i*; *Bacsa* fiind atestat la 1449 (*Ibidem*). Iorgu Iordan afirmă că acest n.fam. < apel. magh. *bacsa* „cârlan, miel sau ied care a încetat să mai sugă” – DNFR, p. 43). Este atestat, în localitatea Hust, la 1614: *St. Baczay* (Bélay, Már., p. 151), însă nu apare înregistrat în Kázmér, Régi.

Balán (LT). Există varianta grafică *Bălan*.

N.pers. și n.top. *Balan/Bălan* < apel. rom. *bălan*¹¹⁹. În Balcani, încă din secolul al VI-lea, *Balan* este cunoscut ca nume de cal de culoare albă¹²⁰. Totodată, este „un nume de

¹¹⁷ Pentru alte nume formate cu *-ota*, vezi Grković, *Rečnik*, p. 69.

¹¹⁸ Corespondentul acestui apel. este ucr. lit. *zajika* (cf. D. Ucr.-Ro., p. 271).

¹¹⁹ Comp. și cu apel. huțul *balan* „copil cu părul bălai (blond); animal de culoare albă” (cf. Vincenz, *Traité*, p. 473-475). Antroponimul *Balan* stă și la baza top. ucrainean *Balánove*, din raionul Oceaiv, regiunea Mykolaiv (cf. SHNU, p. 26).

¹²⁰ Cf. P. P. Čučka, *Slov'ans'kyj zoonim VI st.*, în „Pytann'a istoričnoji onomastyky Ukrajinj”, Kiev, 1994, p. 248.

persoană bulgar vechi, corelativ cu antroponimele și zoonimele ucrainene *Bilan*, *Bilančuk* și altele, având în structura lor tema sl.com. **bǎl* «alb», + suf. -*an*” (SOIU, p. 42). Există și păreri conform cărora acest nume ar fi un derivat de la antroponime formate din două teme, de tipul *Baloslav*, *Balosyn* (*Ibidem*). Este atestat, în Suceava, la 1434: *Balanь o(t) Strymba* (SSUM I, p. 84) și la 1439: *Balanь* (*Ibidem*), iar, în regiunea Maramureșului, în satul Buștyno, la 1698: *Balan Lazar* (Bélay, *Már.*, p. 132). Acest n.fam. are o frecvență mare în nordul Ucr. Transc., în raioanele Voloveți, Mijhirea, Svaleava, Mukacevo (cf. PZU, p. 45).

Bárbu (Cr).

Continuă n.botez *Bárbu*, nume străvechi de tradiție românească, cu o mare răspândire pe teritoriul României. *Bárbu* (cu forma intermediară *Barbur*¹²¹, existent și ca n.pers.) este o variantă masc. a fem. *Bárbura*, nume de tradiție populară, < lat. *Barbara*, care, la rândul său, continuă cognomenul lat. *Bárbara*, corespondentul fem. al lui *Barbarus* < lat. *bárbarus* „străin” (toți neromanii fiind *barbari*). Apel. *bárbarus* fusese împrumutat din grec. *bárbaros* „bălbăit”, dar care, odată cu apariția creștinismului, începe să fie folosit cu sensul de „necredincios, necreștin”. Prenumele a pătruns în onomasticonul creștin prin celebrarea martirei *Barbara*, nume continuat la noi de *Barbúra*, denumirea sărbătorii (sfânta mucenică *Varvara*, de pe 4 decembrie, zi în care își sărbătoresc ziua onomastică cei care sunt numiți *Barbu*, *Barbul*¹²², *Barbur*, *Barbara*, *Varvara*), când era obiceiul ca mamele să-și „îmbărbureze” copiii, pentru a-i feri de „bubat” (vârsat). Ulterior, *Barbara* a fost înlocuit cu grec. *Barbára*, care a ajuns la noi prin filieră slavă sub forma *Varvára*,

¹²¹ *Barbur* apare și în top. *Barbureaua* (cf. DO, p. 64), constituind, totodată, baza toponimului *Barbúrs'ke*, existent pe teritoriul Ucrainei, în raionul Icinian, regiunea Cerkasy (cf. SHNU, p. 27).

¹²² Pe *Barbul*, prezent în antroponimia Bulgariei, St. Ilčev îl raportează, printre altele, la rom. *barbă* [sic!] (Ilčev, *Rečnik*, p. 64).

Vărvăra sau *Vârvăra*. (DO, p. 61-65; DOR, p. 20; DNFR. p. 48). De la n.b. *Barb(ul)* (atestat, în Ardeal, la 1582 – DOR, p. 21) s-a format n.f. *Barba* (NFVAI, p. 130).

Bârsán (RS).

În onomastica românească, forma grafică cea mai răspândită este *Bîrsan*¹²³. E un derivat de la top. *Bîrsa*¹²⁴ (cf. *Țara Bîrsei*, consemnată în anul 1211 – NPNLR, p. 51) + suf. top. *-(e)an*. Se poate ca top. *Bârșa* să fie de origine antroponimică, un supranume format de la apel. rom. *bârsă* „piesă care susține plazul plugului”¹²⁵. N. A. Constantinescu, din cauza faptului că *Bîrsan* este folosit ca prenume atât în Maramureș, cât și în Făgăraș, afirmă, oarecum forțat, că numele respectiv „nu implică apartenența locală la *Țara sau râul Bârsei*”, ci, ca temă, „trebuie admis un radical trac: *Bars – Bers* din care derivă numirile dace: *Barsemes, Barsemis Barsemon, Barsimia și Bersobia, Berzobim*” (DOR, p. 204). Antrop. precum *Barzán, Borzan și Barzan* sunt atestate în Maramureș, începând cu anul 1346 (Mihályi, *Diplome*, p. 21-22 și urm.). Un astfel de antrop. stă la baza n.top. *Bârsana*, înregistrat la 1390, sub formele: *Barzanfalua, Barzanfalwa, Barzanfalva* (Mihályi, *Diplome*, p. 104-107; Bélay, *Már.*, p. 126; Coriolan Suciș I, p. 83). Totodată, este atestat, în localitatea transcarpatică Bedevlea, la 1487: *Baarzan dictus* (Bélay, *Már.*, loc. cit.).

Béde (RS).

E posibil să fie o continuare a v.sl. *Beda* (< **běda* „necaz, pacoste”), despre care P. P. Čučka (în PZU, p. 53; SOIU, p. 50) susține că este un nume slav vechi care se atribuia copilului „pentru ca acesta să nu cunoască necazul în

¹²³ St. Ilčev afirmă (eronat, de altfel) că *Barsanov* este un derivat de la apel. rom. *barosan* (Ilčev, *Rečnik*, p. 65).

¹²⁴ Însă, după cum susține I. Pătruț, n.top. *Bîrsa* are la bază n.pers. *Bârsan/Bîrsan*, format de la tema *Bîr-* (NPNLR, p. 14, 42).

¹²⁵ Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, Editura Saeculum I. O., București, 2002, p. 94.

viață”, azi fiind folosit de către bulgari, macedonieni și polonezi (Ilčev, *Rečnik*, p. 68; Kovačev, *Č-e reč.*, p. 68; Rymut, *Nazwiska I*, p. 34). Și în Ardeal, după cum afirmă N. A. Constantinescu, este cunoscut apel. *beda*, cu același sens, cf. n.fam. *Beda*¹²⁶ sau *Bede* și *Bedeu* (n.b. în jud. Maram.), dar și n.top. *Bede*, *Bedeni*, *Bedeciu* (DOR, p. 197 și DNFR, p. 58). De asemenea, în această zonă, respectivul n.fam. poate fi o continuare a hipoc. magh. sau crt. *Bede* sau *Beda*¹²⁷ (< *Benedek* sau *Benedictus*) (Kázmér, *Régi*, p. 109, unde apare atestat la 1322; Svoboda, *Staročeská*, p. 180; Knappová, p. 75, apud PZU, p. 53). Cert este că *Bede* stă la baza n.top. *Bédó*¹²⁸ (azi, localitatea *Bedevelea* din Ucr. Transc.), care apare înregistrat sub formele *Bedewhaza* și *Bedeuhaza* (în anul 1336); *Bedewhaza* (în anul 1389); *Bedhaza* (1405); *Bedehaza* (1411); *Bedew* (1423); *Bewde* (1465)¹²⁹, iar, ulterior, au apărut antroponimele (care aveau să devină nume de familie) *Bedei* și *Bedean*, atestate, chiar în *Bedevelea*, la 1542: *Thywadar Bedey*; în *Hust*, la 1550: *Sim. Bedey*; în *Mijhirea*, la 1550: *Sim. Bedey*, respectiv antrop. *Bedean*, înregistrat, în localitatea *Giulești*, la 1681: *Bedean (Bedoan) Griga* (Bélay, *Már.*, p. 126, 151, 221, 143). Antrop. *Bede* este atestat, în localitatea *Karacyn* (raionul *Vynohradiv*), la 1470¹³⁰.

Begy (Cr). Se pronunță *Béd'i*.

Are la bază apel. magh. *begy* „gușă”, deși nu se poate exclude posibilitatea de a fi o formă maghiară locală, din punct de vedere grafic, a numelui *Béde* (vezi *supra*). La

¹²⁶ Acest antrop. este înregistrat, pentru prima dată, în Cluj, la 1213: *Beda várnady*; *Beda de villa Chytney* (SOIU, p. 50).

¹²⁷ N.fam. de tipul *Béda* și *Bedé* funcționează, astăzi, în Croația și Polonia (cf. PZU, p. 53).

¹²⁸ Antrop. *Bédó* apare atestat abia în anul 1389 (Kázmér, *Régi*, p. 110), ca urmare doar *Bede* poate sta la baza n.top. *Bedevelea*.

¹²⁹ Datele au fost extrase din Bélay, *Már.*, p. 125 și din Sebestyén Zsolt, p. 24.

¹³⁰ I. Szabó, *op. cit.*, p. 379.

unguri, apare înregistrat la 1427: *Petrus Begy* (Kázmér, *Régi*, p. 184).

Bélbe (RS).

I. Iordan îl raportează la apel. *belbiță* „un pește mic”; „ne putem gândi (continuă lingvistul) și la *bâlbâi*, de la care s-a putut forma o poreclă *Bălbea*, devenit, prin voință, *Belbea*” (DNFR, p. 59). Comp. cu *Bilbea* (DOR, p. 203).

Bélea (RS).

După cum afirmă I. Pătruț, *Belea* este un antrop. rom. derivat de la tema *Bel-* (cf. *Belu*) – OR, p. 86. E posibil ca acesta să redea un supran. provenit fie de la apel. *bélea*¹³¹ „nume de oaie sau vacă (albă)” (DNFR, p. 59), fie de la apel. *beleá* „necaz, pacoste”. Comp. cu n.b. sl. de sud *Bel’o* (Ilčev, *Rečnik*, p. 71), cu n.b. srb. *Bel’a* (Бѣла) < *Belimir*, *Beloslav* – Grković, *Rečnik*, p. 35, apud PZU, p. 55) și cu apel. ucr. dial. *belėj* „prostânac; leneș” (*Ibidem*). Forma *Bele* este atestată, în Rozavlea: la 1605: *Bele Feth*; la 1649: *Jona, Teod., Bele* și la 1661: *Bele Szimjon*; în Strâmtura, la 1661: *Bele Georgyne*; în Bocicoiu Mare, între 1672-1696: *Dumitru Bele* etc. (Bélay, *Már.*, p. 187, 202, 129). Azi, este răspândit în raioanele transcarpatice Mijhirea, Hust, Vynohradiv, Irșava, Mukacevo și Ujhorod (cf. PZU, *loc. cit.*).

Bénzar (RS).

Este format, probabil, de la n.b. pol. *Będza* (hipoc. < pol. *Będziemir*, *Będziaław* < nume v.sl. *Budimir*, *Budislav*, *Dobrogobud* – Rymut, *Nazwiska I*, p. 31) sau de la n.fam. *Benț(e)a* (< magh. *Bentse*¹³² < *Benedikt* – DNFR, p. 60) + suf. *-ar*. Comp. cu n.top. *Bendzarý*, existent în regiunea ucraineană Odesa, raionul Balta (SHNU, p. 30).

Bércsa (LT, Cr). Se pronunță *Bérča*, iar, începând cu anii ’90 (ai secolului trecut), apare cu grafia *Bercea*.

¹³¹ Apelativul *bél’a* „animal de culoare albă” se întâlnește și la huțuli (cf. PZU, p. 55).

¹³² În localitatea transcarpatică Kryciovo, este atestat, la 1452, *Lad., To. Bentze (Benche)* (Bélay, *Már.*, p. 170).

Acest nume poate fi o continuare a: 1. n.b. srb. *Berča* (PZU, p. 60); 2. n.b. vechi slav de sud, apărut după modelul numelor *Gol'ča*, *Danča*, *Mirča*, *Stanča*, cu ajutorul suf. *-ča(t)*, adăugat la hipoc. formate de la nume, ca *Berivoi*, *Berigo*, *Berimirъ*, *Berislavъ*, fiind atestat în „Registrele Orădene”, la 1221: *Bercha reus* „inculpatul Bercea” (SOIU, p. 49); 3. n.b. magh. *Bercse* (< *Bereck*, *Bertalan*, *Bernát*) (Kázmér, *Régi*, p. 124-125), doar că, la unguri, e înregistrat mai târziu (1554). De asemenea, poate fi un nume românesc derivat de la tema *Ber-* (SLRS, p. 177). Nu putem exclude nici posibilitatea ca acest nume să fie o formă paralelă¹³³ cu *Berciu* (< v.rom. *berciu* „crainic”), răspândit în Maram. (DOR, p. 200). Este înregistrat, în localitatea Nyjnea Așșa, la 1450: *Berche*, *To.*, iar, în Călinești, la 1514: *Jo. Berche* (Bélay, *Már.*, p. 120, 159). N.fam. *Bérča* se întâlnește în raionul ucrainean Teaciv (cf. PZU, p. 60).

Berszan (RS). Se pronunță *Bérsan* (în cazul de față, purtătorii acestuia nefiind membrii familiei *Bârsan*).

Este același cu *Bârsan* (vezi *supra*), doar că apare în grafie maghiară.

Béuca (LT.)

Are la bază apel. huț. sau buc. *bévka* „1. borș, supă din varză murată, îngroșată cu făină de porumb; 2. supă din făină, fără calorii; poșircă”¹³⁴ (unde *v* a trecut, conform trăsăturilor fonetice, în *u*). Puțin probabil, după cum afirmă P. P. Čučka (în PZU, p. 52), să fie o continuare a n.fam. pol. *Belka*, atestat la 1574 (Rymut, *Nazwiska I*, p. 27) sau să provină de la n. sl. de sud *Belko* (Ilčev, *Rečnik*, p. 70), unde tema *Bel* putea fi derivată cu suf. *-k(a)*¹³⁵. Este frecvent doar în raionul Hust (cf. PZU, *loc. cit.*).

¹³³ Vezi și alte exemple asemănătoare: *Baciu/Bacea*, *Bociu/Bocea*, *Cociu/Cocoa*, *Viciu/Vicea* (OR, p. 128).

¹³⁴ Cf. HHov, p. 22; BuHov, p. 27.

¹³⁵ Referitor la acest nume, menționăm că, în localitatea Vadu Izei, la 1397, apare înregistrat: *Belk filius Lodomer* (Mihályi, *Diplome*, p. 113).

Bilán (Cr.)

Este un n.fam. ucrainean, care continuă numele de persoană v.sl. *Bĭlanъ*, format de la adj. v.sl. corelativ cu adj. ucr. *bilyj* „alb”, + suf. ucr. *-an*. (PZU, p. 65), la fel ca apelativele *velykan*, *hluchan*, *dovhan* sau numele de persoană de tipul *Hol'an*, *Dobran*, *Suchan* (SOIU, p. 51-52). Numele *Bilan*¹³⁶ și *Belan* sunt răspândite la croați și sârbi (PZU, *loc. cit.*), iar, la cazacii zaporojeni, apare în 1649 (*Ibidem*); cf. și top. *Bila* din jud. Vaslui (DNFR, p. 64). De la tema *Bilán* au fost derivate numeroase antrop., printre care și *Bilanicz*, înregistrat în localitatea ucraineană Izky, la 1605: *Bilanicz Gergeli* (Bélay, *Már.*, p. 155). N.fam. *Bilán* are o frecvență ridicată în raioanele transcarpatice Teaciv și Hust (cf. PZU, *loc. cit.*).

Bilaniúc (Cr.)

Provine din antrop. (n.fam. sau/și supran.) *Bilán* + suf. ucr. *-juk*. Astăzi, e răspândit doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. PZU, p. 65).

Biláš (RS).

Are același radical ca și numele *Bilan* (vezi *supra*) format cu suf. ucr. *-aš* (comp. cu n.pers. v.sl. *Bĭlašъ*). Ioan Pătruț afirmă că *Biláš* e un derivat cu sufixul *-aš* de la tema *Bil-* precum și alte nume formate cu diferite sufixe: *Bileš*, *Bilca*, *Bilcea*, *Bilcești* etc. (SOR, p. 100; NPNLR, p. 93), în timp ce N. A. Constantinescu susține că toate aceste nume au același radical *Bil-* < ucr. *bilyj* „alb” (DOR, p. 202). P. P. Čučka dovedește că este un n.b. ucrainean, între cazacii oștirii zaporojene din anul 1649, existând 9 persoane cu astfel de nume (SOIU, p. 52). În Maramureș, este atestat, începând cu secolul al XVII-lea: în Bocicoiu Mare, între 1672-1696: *Vaszilj Bilas*; în Dilove, la 1691: *Fodore Bilas*; în Sereдне

¹³⁶ De asemenea, P. P. Čučka nu exclude posibilitatea ca acest nume să fie o formă hipocoristică sufixată, derivată de la nume compuse de tipul *Bĭlimir* sau *Bĭloslav*, subliniind că astfel de antroponime se folosesc, și astăzi, la bulgari (SOIU, p. 52).

Vodeane, la 1693: *Mihaly Bilas*; în Rona de Sus, la 1696: *Filimon Bilas* (Bélay, *Már.*, p. 129, 208, 122, 186). În Ucr. Transc., n.fam. *Bilaș* nu se întâlnește. Există doar n.fam. *Bilašovskij* (care-l continuă pe v.sl. *Bilašb* + suf. ucr. compus -*ovs'k(yj)*) – PZU, p. 65), iar *Bilaš*¹³⁷ se folosea în Ucr. Transc. până în sec. al XVIII-lea, azi fiind răspândit în alte regiuni ale Ucrainei, ca, de ex., Cernăuți (cf. SP, p. 46).

Bilășco (Cr). Apare cu varianta grafică *Bilașcu*¹³⁸.

Provine din antrop. *Bilăș* (care funcționează ca n. botez și n. de fam., vezi *supra*) + suf. ucr. -*k(o)/-k(u)*. I. Iordan este de părere că *Bilașcu* provine din „ucr. *bil-* (tema lui *bilyj*), cu suf. -*așcu*, de origine slavă. Formația – continuă lingvistul – a putut lua naștere chiar pe teren românesc” (DNFR, p. 64). Este posibil ca această afirmație să fie adevărată, căci n-am întâlnit n.fam. respectiv în nicio lucrare de specialitate referitoare la nume ucrainene¹³⁹.

Bilcec (LT).

P. P. Čučka este de părere că n.fam. *Bilčyk* (azi, dispărut în Ucr. Transc.) e format cu ajutorul suf. -*yk* fie din antrop. *Bil'kó* (< n. sl. *Bil'o* + suf. -*k(o)*), fie de la n.pers. *Bil'ce*¹⁴⁰ (< v.sl. *Bǫlǫce*, corelativ cu v. srb. *Bǫlǫcb*, sau de la apel. ucr. *byl'cé* „o piesă de la grapă sau de la jug”) – PZU, p. 68-69. Nu este exclus să aibă la bază radicalul *Bil-* +

¹³⁷ Dovadă că, în această regiune, *Bilaș* putea fi folosit și ca nume de botez la ucraineni o reprezintă forma *Rusz Bilas*, atestată la 1715, în localitatea Borșa (Bélay, *Már.*, p. 131).

¹³⁸ Chiar și în ziua de azi, în Petrova, localitate vecină cu Rona de Sus, este cunoscută diferența socială (ce dăinuie de pe vremea Imperiului Austro-Ungar) dintre purtătorii numelui *Bilașco* și *Bilașcu*, și anume: cei care poartă n.fam. *Bilașco* sunt „nemeși”, iar cei ce au n.fam. *Bilașcu* sunt „porțiași” (*porțias* „plătitor de porție, de dări către stat”).

¹³⁹ În Rona de Sus, apare atestată, la 1684, forma *Kalina Bilaskene*, *Jonas* (Bélay, *Már.*, p. 186), în care se poate observa că nu a avut loc alternanța grupului *sk* cu *šč*.

¹⁴⁰ În Suceava, la 1490, găsim înregistrat: *...i sь svoimi njepoti sь Bilcou i sь Nikoarъ Šjerjemjet...* (SSUM I, p. 95).

suf. ucr. *-yk*¹⁴¹ (redat în grafia rom. prin *-ec*, și nu prin *-ik*). Forma *Bilczik* este atestată, în Ruscova, la 1661: *Bilczik Ivan*, fiind posibil să fie aceeași cu *Belczik*, înregistrată la 1605, chiar în această localitate (Bélay, *Már.*, p. 188).

Bîlici (LT, RS).

Este o variantă locală (datorată grafiei românești) a n.fam. ucr. *Bilyč* < antrop. *Bila*¹⁴² (< n.pers. v.sl. *Bĕla*¹⁴³, derivat de la adj. v. sl. care este corelativ cu adj. ucr. *bilyj* „alb”) + suf. ucr. *-yč* (PZU, p. 66-77). Acest n.fam. este atestat în Maramureșul istoric, în localitatea Vad (azi, Vadu Izei), între 1547-1549: *Lazar Bylycz*, iar, la 1671 (*Bilics Peter*), apare înregistrat în localitatea ucraineană Tereblea (Bélay, *Már.*, p. 139, 203). În Ucr. Transc., este răspândit în raioanele Teaciv și Hust (cf. PZU, p. 66).

Bizéu (Cr). Menționăm că, în Maramureș, forma cea mai frecventă este *Bizău*.

Posibil să provină din n.fam./n.pers. *Bizo*¹⁴⁴, hipoc. derivat cu ajutorul suf. *-z-* (cf. OR, p. 24), + suf. (probabil, din cauza grafiei magh.) *-eu*, care, la început, trebuia să fi fost *-ău* (< sl. *-ov*) (cf. nume ca *Brănzău*, *Buzău*, *Dănău*, *Fărcău*, *Iancău*, *Miclău*, *Roșcău*, *Tărău* etc.).

Bîrlea (RS).

I. Jordan este de părere că *Bîrlea* provine de la n. *Bîrlă*¹⁴⁵ (< apel. *bîrlă*, variantă a lui *brîglă* „vătală” (o piesă a

¹⁴¹ E atestat, în Suceava, la 1456: *pan Bilik* (Costăchescu II, p. 791).

¹⁴² *Bila* a funcționat ca n.b. (cf. SOIU, p. 51) și n.fam. (cf. PZU, p. 64) în Ucraina Transcarpatică. Este înregistrat (sub forma *Billa*) ca n.b. în localitatea maramureșeană Oncești, la 1604 (Bélay, *Már.*, p. 213).

¹⁴³ Acesta poate fi continuare a n.b. *Bĕlъ* sau *Bĕlo*, corelative cu *Bĕlomirъ*, *Bĕloslavъ* (Șimundić, *Rječnik*, p. 398).

¹⁴⁴ Forma *Byzo* este atestată, în localitatea Bogdan-Vodă, la 1488 și la 1542: *Mich. Byzo* (Bélay, *Már.*, p. 165).

¹⁴⁵ În etimologizarea numelui *Bîrlea*, N. Drăganu „se gândește fie la numele de persoană *Bîrlea*, fie la apelativul *bîrlă* = *brîglă*” (Drăganu, *Români*, apud OR, p. 96), ceea ce l-a determinat pe I. Jordan să afirme că *Bîrlea* provine din *Bîrlă* + suf. *-ea* (vezi în text).

războiului de țesut) + suf. *-ea* (DNFR, p. 65). Cu două decenii mai devreme, N. A. Constantinescu, pentru n.fam. *Bîrlă*, a propus trei etimologii: 1. *Bîr* (< exclamația *bîrr* + suf. *-lea*); 2. din ucr. *berlo* „baston”; 3. din. magh. *bérlő* „chiriaș” (DOR, p. 203). Însă, după cum afirmase Ioan Pătruș, numele respectiv este o formație românească compusă din *Bîr-* + suf. *-l-* + *-ea*: *Bîrlea* fiind și numele unui sat din jud. Cluj (OR, p. 96). „De la tema *Bîrl-* este derivat *Bîrlești*, numele câtorva localități (jud. Alba, Buzău etc.)” (*Ibidem*). Este posibil ca de la aceeași temă să se fi format și *Bîrlea*.

Blédea (RS).

Este posibil să fie o variantă fonetică a antrop. *Bleghea* sau *Blega* < apel. *bleg* (DNRF, p. 66). E atestat, în Sat-Șugag, la 1571: *Sim. Bledé* (Bélay, *Már.*, p. 190).

Bobriúć (LT, Cr). În Lunca la Tisa, apare varianta grafică *Bobruk*.

Provine din antrop. *Bobér* (< 1. apel. dial. *bobér* „castor, biber”¹⁴⁶; 2. de la etn. *bobry* (pl.) supran. pe care țiganii moldoveni le dau celor ucraineni) + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 73-74). Chiar în Lunca la Tisa, este înregistrat, la 1696, antrop. *Bobrik*¹⁴⁷ (Bélay, *Már.*, p. 173), derivat de la aceeași temă. E frecvent la ucrainenii din Rahiv (cf. *Ibidem*, p. 74).

Bócoci (LT).

Este format de la radicalul *Bok-* (existent în numele slave de sud: *Boka*, *Boko* < *Bogdan*, *Bogoslav*) + suf. crt. *-oć* (PZU, p. 79)¹⁴⁸. E atestat, în localitatea Myhailivți, la 1331: *Ste-*

¹⁴⁶ Nu trebuie exclusă posibilitatea ca unele dintre aceste antroponime să se fi format de la apel ucr. *bobýr* „ghigorț, ghibort” (pește).

¹⁴⁷ În Ucraina, *Bobryk* (având la bază același apelativ, *bobér*) este atestat ca nume de persoană începând cu secolul al XVI-lea, deși, în structura unor derivate, apare cu un veac mai devreme (SOIU, p. 60).

¹⁴⁸ P. P. Čučka afirmă că onomaștii români sunt de părere că n. fam. *Bococi* și *Bocacio* au un radical dacic (PZU, p. 79), dându-l ca exemplu pe I. Iordan, la care însă, *Bocaciu* apare pus în relație cu it. *Boccaccio* [sic!], în timp ce *Bococi* lipsește (DNFR, p. 67).

phanus filius Bococh (PZU, p. 79), iar, în localitățile Uhlea și Bila Țerkva, la 1485, apare sub aceeași formă: *Sim. Bokoch* (Bélay, *Már.*, p. 139, 209). Se întâlnește în raioanele ucrainene Teaciv și Hust (cf. *Ibidem*).

Bódnar (LT).

Reproduce apel. ucr. (local) *bódnar'* „dogar”, ce are corespondent în lb. magh.¹⁴⁹ și în cea slc. pe *bodnár* „1. «idem»; 2. rotar, vânzător de roți” (PZU, p. 77). I. Iordan afirmă că n.fam. *Bodnar* < apel. rom. *bodnar*, variantă a lui *butnar* „dogar” (DNFR, p. 62). Este atestat în Bocicoiul Mare, între 1572-1575: *Jo. Bodnar* (Bélay, *Már.*, p. 128). Are o frecvență ridicată în Ucr. Transc., mai exact în raioanele: Mukacevo, Irșava, Ujhorod, Perecyn, Velykyi Bereznyi, Svaleava, Vynohradiv, Teaciv și Hust (cf. PZU, *loc. cit.*).

Bodnariúc (RS, Cr). În Rona de Sus, sunt răspândite următoarele variante grafice: *Bodnariuk*, *Bodnaruc*, *Bodnaruk*, iar, în Crăciunești, varianta *Bodnaruc*.

Provine din antrop. (n.fam. sau supran.) *Bódnar* + suf. ucr. *-juk*¹⁵⁰. N.fam. *Bodnariuk* se întâlnește în raioanele ucrainene Rahiv și Teaciv, iar *Bodnaruk*, doar în Vynohradiv (cf. PZU, p. 77).

Bodorciúc (Cr).

Se poate să aibă la bază antrop. (inițial, supran. sau poreclă, azi, n.fam.) *Bódor*¹⁵¹ sau derivatul ucr. *Bódorko* (< magh. *bodor* „creț; răsucit” sau slc. dial. *bodor* „om cu statură

¹⁴⁹ Cf. *** *Értelmező szótár* + (red. Eöry Vilma), Tinta Könyvkiadó, Budapesta, 2007, p. 127-128.

¹⁵⁰ În ceea ce privește variantele grafice din cele două localități, și anume *Bodnaruc*, *Bodnaruk*, este posibil ca ele să se fi format cu ajutorul suf. *-uc (-uk)/-iuc (-juk)*, însă, din cauza gradelor de rudenie dintre purtătorii celor două forme grafice, credem că este vorba de niște „greșeli” comise de către funcționarii publici la momentul înregistrării fiecărui nume în parte.

¹⁵¹ *Bodor* este n.fam. atât în sistemul antroponimic al României (DNFR, p. 68), cât și în cel al Ungariei, aici fiind atestat la 1401 (Kázmér, *Régi*, p. 150); *Bodor* și *Bondor* erau, inițial, nume de persoană (*Ibidem*).

impunătoare; uriaș” – PZU, p. 77) + suf. ucr. *-čuk*, respectiv *-uk*. Acest n.fam. nu e propriu Ucr. Transc. și nici altor regiuni ale teritoriului ucrainean (cf. PZU; SP; Red’ko, *Sučasni*; Chudaș). Este o creație ucraineană formată, probabil, pe teren românesc.

Bogheán (Cr).

Este același cu *Boghian* < n.top. *Boghia* (DNFR, p. 69). Probabil că n.top. are la bază apel. *boghiú* „o specie de uliu” (DOR, p. 207). Comp. cu numele de familie *Bughean* și *Bugean* < apel. *bugean* „1. cal gros și gras; 2. buruiană” (DOR, p. 220).

Boiciúc (RS, LT, Cr). În Rona de Sus, sunt frecvente următoarele variante grafice: *Boicsuk*, *Boiczuk*; în Lunca la Tisa, se întâlnesc formele *Bojcsuk* și *Boiciuk*, iar, în Crăciunești, *Bojcsuk*.

Poate proveni din: 1. n.pers. *Bójka*, *Bójko*¹⁵² sau *Bójča* + suf. ucr. *-uk*; 2. etn. *bojčúk* (< *bójko* „locuitor al regiunii ucrainene numită Boikivșcyna” + suf. ucr. *-uk*) „un bojko mai mic” (Chudaș, p. 23; PZU, p. 79). Este atestat, în localitatea Kryva, la 1715: *Fr. Bojcsuk* (Bélay, *Már.*, p. 164).

¹⁵² P. P. Čučka afirmă că numele *Bójko* (dar și *Bójka*) se fixează începând cu secolul al XVII-lea atât în regiunile Lemkivșcyna și Boikivșcyna, cât și în zone mai îndepărtate ale Ucrainei, și chiar în Polonia, Croația și alte țări vecine (ca, de exemplu, în România, în localitatea maramureșeană Ruscova e înregistrat la 1661: *Bojko Fedor* – Bélay, *Már.*, p. 188). Numele (*Bójko*) – continuă lingvistul ucrainean – provine de la: 1. forma diminutivă a n. slav (srb. sau bg.) *Bójko*, corelativ cu *Bojan*, *Boja*, *Bojo*, *Bogdan*, *Bogoslov*, *Borislav*, unde radicalul *boj-* înseamnă „teamă, a se teme” (...), iar *bojko*, în slovacă, „persoană fricoasă; fricos”; 2. de la etn. carpatic *bójko* „muntean” sau „locuitor al depresiunii Boikivșcyna”, care, la rândul său, ar proveni de la folosirea în exces a particulei și a conjuncției *bo*. Fixarea veche a n.pers. *Bójko*, arealul răspândirii n.fam. *Bójko* și locul accentului îl determină pe P. P. Čučka să susțină că n. de fam. *Bójko* este unul denominativ (format de la un antroponim), deoarece, în Carpați, este atestat în secolul al XVI-lea, iar, în Serbia, începând cu veacul al XIV-lea, în timp ce etn. *bójko* este o apariție mai nouă (PZU, p. 78).

Astăzi, este răspândit doar în raioanele transcarpatice Rahiv și Teaciv (cf. PZU, *loc. cit.*).

Bóicu (Cr).

Este, după cum susține I. Iordan, „același cu *Bóico/Bóiko* (< bg. *Bojko*) (cu *o* < *u* adaptat la sistemul limbii noastre); cf. n.top. *Boicul*¹⁵³” (DNFR, p. 70). Totodată, poate fi o variantă a n.pers. *Bójko*¹⁵⁴, existent în Ucr. Transc., unde *o* final putea trece în *u* (ca în cazul numelui *Bilășco*, cu varianta *Bilașcu*). Astfel, *Bójko* poate: 1. fi o continuare a n.pers. sl. *Bójka*, *Bójko*¹⁵⁵, care sunt corelative cu numele *Bojan*, *Boja*, *Bojo*, *Bogdan*, *Bogoslav*, *Boreslav*; 2. să aibă la bază etn. *bójko* „locuitor al regiunii ucrainene numită *Boikivșcyna*” (Chudaș, p. 23; PZU, p. 79).

Bojúc (Cr). Apare cu varianta grafică *Bozsuk*.

Inițial, P. P. Čučka afirmase că e format din antrop. *Bóža*¹⁵⁶ (< n.b. sl. de sud *Bóža*, care, la srb. și crt., este un hipoc. de

¹⁵³ N.fam. *Boicul* este explicat de către P. P. Čučka (PZU, p. 78) în mod eronat (el preluând părerea cercetătoarei M. Grković – Grković, *Rečnik*, p. 40-41), și anume că acesta ar proveni de la n.b. sl. de sud *Bojkul*, format de la n. *Bojko* + suf. *-ul*, fără să arate că, de fapt, acest nume este o creație românească, unde articolul hotărât rom. *-ul* (ca și *-ul(ea)*) a fost perceput în onomastica sârbă și bulgară ca și sufix (cf. DOR, p. LXVI).

¹⁵⁴ Are mai multe atestări în Maramureșul istoric, noi, aici, reproducând-o pe cea mai veche: în localitatea Ruscova, la 1661: *Bojko Fedor*, *Jaczko*, *Stephan* (Bélay, *Már.*, p. 188).

¹⁵⁵ Între onomaștii slavi, referitor la originea n.pers. *Bojko*, există păreri diferite: St. Ilčev susține că este un diminutiv format de la n.pers. *Bojo* (un nume care are la bază apelativul *bojátys'a* „să le fie frică tuturor de el!”, „să semene frică!”, „să fie puternic în luptă!”); M. Šimundić consideră că provine de la n.pers. *Bojan* (ca o continuare a turcicului *Bajan* „conducătorul hoardei”) și tot el împreună cu M. Grković cred că numele actuale crt. și srb. *Bojko* sunt corelative cu numele slave *Bogdan*, *Bogomir*, *Borislav*, *Božidar*, *Slobodan*; același M. Šimundić afirmă, cu o altă ocazie, că acest nume are ca temă subst. *boj* „luptă” sau verbul *bojevati* „a lupta” (SOIU, p. 70-71).

¹⁵⁶ Numele *Boja*, *Boje* sunt înregistrate și la români (DOR, p. 24). În satul maramureșean Șugatag, apare atestat la 1715 un *Bozaj Andras* (Bélay, *Már.*, p. 191).

la n. slave precum: *Bogdan, Bogoslav, Božidar, Boživoj*) + suf. ucr. *-uk* (PZU, p. 77-78). Conform studiilor sale ulterioare, putem observa că respectivul n.fam. poate fi un derivat atât de la n.b. slav *Boža*, cât și de la n.pers. slav *Bož*, acesta din urmă având la bază tema antroponimică **Bog* „bogăție, fericire, soartă” sau e un hipocoristic al numelor *Božeborъ, Božetъchъ, Božemir* (SOIU, p. 68-69). E atestat, în localitatea Bocicoiu Mare, la 1715: *Mati. Bozук* (Bélay, *Már.*, p. 129), azi fiind răspândit doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. PZU, p. 78).

Bondiúć (RS).

După părerea lui P. P. Čučka, acesta provine de la n.pers. *Bónďa* (< 1. n. v.pol. *Dobrobąď* sau de la apelative terminate în *-bęď-a*; 2. n.b. ceh sufixat *Bonda* < lat. *Bonifac*; 3. n.b. bg. *Bonde* < *Bogdan, Bojan*; 4. magh. uzual *Bandi* < *András*; 5. baltismul slav *bónďa* „pâinișoară; bucată mare de slănină”; 6. mold. *bonde* < *bundu* „bundă”) + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 81). Însă, cum numeroase nume au fost create de către ucraineni pe teritoriul României, credem că ar trebui să-l legăm de rom. *Bonde, Bondea*¹⁵⁷ (ca derivate românești cu suf. *-d-*, față de n.b. *Bon*, n.b. *Bone*, n.fam. *Bonea*... – cf. NPNLR, p. 77) + suf. ucr. *-juk* (o dovadă pentru cele afirmate poate fi și faptul că respectivul n.fam., pe teritoriul Ucr. Transc., se întâlnește doar în raionul Rahiv (PZU, *loc. cit.*), mai exact în localitățile ucrainene vecine cu teritoriul actual al României).

Borleán (Cr).

Provine de la n.top. *Borla* (sat în jud. Sălaj) + suf. *-ean*. În Ardeal, la 1726, este înregistrat n.botez *Borlea*¹⁵⁸ (DOR,

¹⁵⁷ N. A. Constantinescu a înregistrat, în Ardeal, numele *Bond/Bondea* (DOR, p. 205).

¹⁵⁸ Antroponimul *Borlea* este explicat de către N. Drăganu (*Toponimie și istorie*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1928, p. 35) din *Berilă*, iar, de Șt. Pașca (Pașca, *Ț. O.*, p. 185), ca fiind o continuare a ung. *Barla*. Ambele păreri nu sunt acceptate de către Ioan Pătruț, lingvis-

p. 210), iar, în dicționarul lui I. Iordan, apare n.fam. *Borleanu(l)* (DNFR, p. 73).

Borléscu (LT).

Este format, la fel ca numele precedent, din *Borla/-ea* + suf. *-esc(u)*; cf. n.top. *Borlești*, sate în jud. Argeș, Neamț etc. sau *Borleasa*, sat în jud. Bistrița-Năsăud (OR, p. 97).

Bóta (RS, LT).

Poate avea la bază apel. ucr. dial. *bóta* „toiag, bătă” (rom. *botă*, magh. *bot* „idem”) sau cu sens figurat „prost, nătărău”, iar, la huțuli, „idem” și „grăsan, burtoș”¹⁵⁹. De asemenea, poate fi o continuare a n.pers. sl. de sud *Bota*, hipoc. de la *Bogdan*, *Borimir*, *Božidar*, *Slobotko*, *Sъbota...* (Ilčev, *Rečnik*, p. 85; Kovačev, *Č-e reč.*, p. 85; Grković, *Rečnik*, p. 43, apud PZU, p. 85). I. Iordan și O. Vințeler sunt de părere că n.fam. *Bota* are la bază apel. *botă* „vas de lemn, ca o cofă”; „doniță”; cf. și ung. *bóta* „secure mică de mână”; cf. și n.top. *Bota* și *Botele*, putând fi, în unele cazuri, și bg. *Bota*, grec. *Bota(s)* (DNFR, p. 75; Vințeler, p. 154), iar, în explicația numelui *Botă*, I. Iordan afirmă că este același cu n.fam. *Bota*, apel. *botă* putând fi omonimul celui amintit mai sus, cu sensul de „bătă, ciomag” (DNFR, *loc. cit.*). N. A. Constantinescu (care, de fapt, constituie punctul de plecare în etimologizarea acestui nume) îl explică ca provenind din: 1. subst. *botă* (vasul) și 2. apel. *botă* (bătă), la fel fiind explicat și n.fam. *Bot* (< subst. *bot*); cf. și bg. *Bota* < *Bogdan* (DOR, p. 212). Trebuie luată în considerare și opinia lui I. Pătruț care nu este de acord cu explicația de mai sus și susține că n.fam. *Bota* e un derivat de la tema *Bot-*, ca și n.fam. *Bot*, *Botă*, *Bote(a)*, de la care s-au format denumirile așezărilor *Bota*, *Boteni* și *Bottești* (OR, p. 87 și NPMLR, p. 20, 77, 130). Antrop. *Bota* apare atestat în regiunea transcarpatică a Ucrainei (fostul

tul clujean susținând că respectivul nume este format de la tema *Bor-* (OR, p. 96).

¹⁵⁹ Cf. HHov, p. 28; PZU, p. 85.

Maramureș istoric): în localitatea Seredne Vodeane (Apșa de Mijloc), la 1542: *Sim. Botha*; în Drahovo, la 1581: *Dem. Botha*, iar, în Mijhirea, la 1585: *Bota Janos* (Bélay, *Már.*, p. 121, 168, 178). În Ucr. Transc, n.fam. *Bóta*¹⁶⁰ este frecvent doar în localitățile raionului Ujhorod (cf. PZU, p. 85).

Bótiș (RS, Cr).

Are la bază antrop. *Bot* sau *Botă* (derivate de la același radical *Bot-*) + suf. *-iș*. Iorgu Iordan îl explică în maniera-i cunoscută (etimologie puțin probabilă): provine de la apel. *botă* + suf. *-iș* (DNFR, p. 76). În Suceava, este atestat la 1488 numele *Botъš (njepota Botъša ...djed jei Botъš)* – SSUM I, p. 115. Comp. cu apel. dial. transc. *botoș* „cel care mână vitele; cioban, păstor” (< apel. magh. *bot* „cârjă”) și cu *botos* „înarmat cu cârjă; păstor” (PZU, p. 86). Forma *Bothos*¹⁶¹ e înregistrată, în Vynohradiv, la 1451 (*Ibidem*). N-am întâlnit n.fam. *Botiș* pe teritoriul Ucrainei.

Boțoc (Cr).

Probabil este format de la apel. *boț* „cocoloș” sau din antrop. *Boț*¹⁶² (vezi *infra*) + suf. *-oc*. I. Iordan îl explică ca provenind de la apel. *boțog* „o specie de pește” (subliniind faptul că *-oc* și *-og* apar adesea unul în locul celuilalt) (DNFR, p. 76). Tot acolo, *Boțoacă*, fem. lui *Boțoc*, este același cu *Boțoagă*, deși pe acesta din urmă Ioan Pătruț îl leagă de n.fam. *Boț(ul)* sau *Boț(e)a*, cf. derivatul (cu suf. *-an*) *Boțan* (NPNRL, p. 63).

Boțoc–Malearciúc (Cr).

E un nume de familie compus, format din *Boțoc* (vezi n.fam. precedent) + n.fam. *Malearciúc* (vezi *infra*).

Bóut (RS). Există și formele *Boot* și *Bot* (cea din urmă fiind primară, însă apare de mai puține ori față de *Bout*).

¹⁶⁰ Din PZU (p. 85), aflăm că antrop. *Bota* este atestat, în Comitatul Bihar (Ungaria), la 1217, iar, în Zemplin (Slovacia), la 1219.

¹⁶¹ Aceeași formă apare atestată, în Sighetu Marmăției, la 1549: *Em. Bothos*, iar, în Rona de Sus, la 1715, apare *Bootes* (Bélay, *Már.*, p. 197, 186).

¹⁶² Acest nume este înregistrat, în localitatea Tereblea, la 1698: *Bocz Peter* (Bélay, *Már.*, p. 204).

Credem că *Bout* este o variantă a rom. *Bot* (cf. trăsăturilor gr. transc., unde *o* își deplasează articulația spre *u*), provenind de la apel. rom. *bot* „bot” sau magh. *bot* „baston, cârjă” (DNFR, p. 75); „toiag, bătă”¹⁶³. În antroponimia românească, sunt frecvente derivate precum: *Botul*, *Botici*, *Botoc*, *Botocea*, *Botoiu* etc. (DOR, p. 212). De asemenea, admitem că n.fam. *Bot* are la bază tema *Bot-* (vezi discuția de la n.fam. *Bota*¹⁶⁴), menționând că acesta este atestat, în Rona de Sus, la 1600: *Nic.*, *Pe. Both* și, tot acolo, la 1654: *Bot Ferencz*, *Nikora* (Bélay, *Már.*, p. 186). Nu se întâlnește în Ucr. Transc. și nici în alte regiuni ale Ucrainei (cf. PZU; SP; Red’ko, *Sučasni*; Chudaș).

Búceec (Cr).

Este răspândit în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 64). În același dicționar, este indicat faptul că *Búček* are forma normată în lb. ucr. *Búčok*, având ca temă apel. ucr. *búčok*, care este dim. lui *buk* „fag” și cu sens figurat, „om puternic” (PZU, p. 95). Comp. cu apel ucr. *búča* „gălăgie, urlet, zarvă”, de la care este posibil să fi derivat n.fam. *Buča*, existent în Ucr. Transc. (*Ibidem*, p. 102).

Bucureánu (Cr).

Provine din antrop. *Bucur* (< vb. *a bucura* sau subst. *bucurie* – cf. DOR, p. 219) + suf. top. *-ean(u)* sau, probabil, de la n.top. *Bucureni*. Iorgu Iordan este de părere că *Bucur* are la bază alb. *bukur* „frumos” (DNFR, p. 83).

Bucuríci (RS).

Este format de la n.pers. *Bucur/Bucura* (< vb. *a bucura* sau subst. *bucurie* – cf. DOR, p. 219) + suf. ucr. *-ič* (varianta dial. a lui *-yč*). Acest nume de familie nu l-am găsit în nicio

¹⁶³ La unguri, *Bot* e înregistrat la 1403 (Kázmér, *Régi*, p. 177-178).

¹⁶⁴ În această ordine de idei, N. A. Constantinescu afirmă: „Pașca consideră că *Botu* (vezi explicația lui *Bot*) cu derivatele lui, ca un masculin refăcut din *Bota*, dar uită fenomenul contrar al aplicării frecvente a sufixului onomastic *-a*, la formele masculine ca *Bot*, ș.a., fără a se crea un feminin” (DOR, p. 212).

lucrare de specialitate (el nefiind înregistrat în regiunile Transcarpatia și Cernăuți – cf. PZU și SP), lucru care ne face să credem că este o creație locală, apărută în satul cu populație ucraineană, Poienile de sub Munte, de unde este originară purtătoarea respectivului nume de familie.

Bud (RS).

Continuă forma hipoc. a numelor v.sl. de tipul *Budimirъ*, *Budislav* etc., „care – conform constatării lui I. Pătruț – nu are nicio legătură cu *buditi* „excitare” și nici cu subst. *budă* „cocioabă” (așa cum apare în DOR, p. 219), ci cu bg. *Búdo* n.b., srb.-crt. *Búde* (gen. *Búdeta*, *Búdete*) n.b...” (OR, p. 99). În afară de *Budimirъ*, după cum afirmă P. P. Čučka, *Bud* poate fi un hipoc. și de la n.pers. *Dobrobudъ* sau *Žiznjebudъ* ori de la *Budivoj*, putând avea la bază fie apel. *buditi* „1. a trezi, a provoca, a găbi; 2. a excita; 3. a însufleți” (cu care I. Pătruț nu e de acord), fie forma de imperativ, *bud’*, de la verbul *búty* „a fi”, fiind atestat, pentru prima dată, în „Registrele Orădene”, în comitatul Szilágy, la 1219: *Bud reus* (SOIU, p. 86). Într-un document din anul 1361, este înregistrat, în Țara Maram., un act¹⁶⁵ în care, alături de nume, precum *Sandor*, *Oprissa*, *Johansss*, *Dragomer*, et *Bayla filiorum Locovoj...*, apare și *Bud* (NPNLR, p. 92, nota 68). De asemenea, într-o diplomă din același an, se vorbește despre un *Bud* din Budești¹⁶⁶ „...*Bud* de Budfalva Olahus”¹⁶⁷. Am întâlnit și alte atestări ale acestui nume, în aceeași localitate: la 1405: *Bud de Kasz(o)* și *Stephanus filius Bwd* (Mihályi, *Diplome*, p. 132-136; 137). Pe teritoriul Ucrainei, există doar n.fam. *Buda*¹⁶⁸ (cf. PZU, p. 94; SP, p. 58).

¹⁶⁵ Este vorba de Mihályi, *Diplome*, p. 150.

¹⁶⁶ Și numele localității Budești provine de la n.pers. *Bud* + suf. *-ești*.

¹⁶⁷ Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Editura Academiei Române, București, 1970, p. 67, 72.

¹⁶⁸ *Búda* reprezintă baza numeroaselor toponime din diferitele regiuni ale Ucrainei (cf. SHNU, p. 47-48). *Buda* este un n.b., hipocoristic

Budurleánu (Cr).

Acest n.fam. provine din antrop. sau de la n.top. *Budur(u)*¹⁶⁹ ori *Buduri* (< n.pers. și n.b. *Bud* + suf. *-ur* – cf. OR, p. 99) + suf. *-ean(u)*.

Búmbar (RS).

Are la bază „apel. rom. *bumbar*, variantă a lui *bombar* „bărzăun”; cf. și n.top. *Bumbarul*” (DNFR, p. 87). Apare atestat, în Ruscova și în localitatea ucraineană Koloceava, la 1715: *Bumbar Dan, Ivan, Saul; St. Bumbar (Bumbaru)* – Bélay, *Már.*, p. 168, 160. P. P. Čučka este de părere că acest nume provine de la apel. ucr. dial. (local) *bumbár* „cărăbuș”. Azi, n.fam. *Búmbar* nu mai e prezent în antroponimia Ucr. Transc. (cf. PZU, p. 97). Nu l-am găsit înregistrat nici în alte zone ale Ucrainei, ceea ce ne determină să afirmăm că poate fi atât un n.fam. românesc (mai ales dacă avem în vedere forma a doua, atestată în localitatea ucraineană), cât și o creație ucraineană locală.

Bumbúc (Cr).

Este format de la n.pers. *Bumb* (< apel. *bumb* „1. mugure, boboc; 2. nasture, copcă, buton”) + suf. dim. rom. *-uc*; cf. n.top., precum *Bumb*, *Bumbești*, *Bumbuieni* etc. (DNFR, p. 87). Totodată, este posibil să aibă ca temă apel. *bumbúc*, o formă dim. a lui *bumb*.

Buteán (RS).

Provine de la n.top. *Buta*, derivat cu suf. *-ean(u)*. În ceea ce privește pe *Buta* (sau *But*), care stau la baza n.top., am întâlnit mai multe etimologii: a) în DOR (p. 225), apare ca

vechi, format prin trunchiere de la numele compuse de tipul: *Budihostь*, *Budimslavъ*, *Budimyslъ* sau *Žiznjebudъ*, *Chotjebudъ*, având în structura sa același element *bud* < apel. *buditi* (azi, ucr. *bydyty*) (SOIU, p. 86).

¹⁶⁹ Deși este considerat (în DOR, p. LXVI) ca derivat cu suf. *-ur*, *Budur* (la fel ca n.top. *Buduru*, n.top. *Buduri*, n.fam. *Budurescu*), e explicat din subst. *budur* „stâncă, jgheab” (*Ibidem*, p. 220, apud OR, p. 99). La fel este etimologizat și în DNFR (p. 84), unde de acest nume sunt legate n.fam. *Budure(a)*, *Budurescu*, *Buduroi(u)* și *Buduruș*, dar și n.top., precum *Budurești* și *Buduroiul*.

provenind din: 1. subst. *but* „supărare”; 2. subst. *but* „cios-vârtă; sfert (dintr-un animal sau dintr-o bucată de lemn)”;

3. magh. *buta* „prost”; 4. srb.-crt. *Buta* < *Budimir*; 5. „coincidentă, dac. *Butus*”; b) în PZU (p. 101): 1. de la hipoc. srb. sau crt. al numelui *Buto*, *Butko*, ce provine din *Budimir*, *Budislav*; comp. cu n. ceh *But* (< *Bohut*) și *Buta*; 2. ucr. dial. *búta* „butoi mare, cadă, bazin”; comp. cu ucr. *butá* „mândrie; îngâmfare, aroganță, trufie”; 3. apel. srb.-crt. *buta* „cucui, umflătură, bășică” etc.; 4. apel. huț. *buta* „gheată grea”, care este corelativ cu apel. pol. *but* „cizmă, gheată”; 5. magh. *buta* „prost”; c) Ioan Pătruț este de părere că *But* trebuie raportat la n.b. srb.-crt. *Buta* și n.b. bg. *Buto* (OR, p. 99). Numele *But* este înregistrat, în localitatea ucraineană Vonihove, la 1435: *Sandr. Buth*, iar, în Giulești, între 1514-1523: *Bwt Fycza* (Bélay, *Már.*, p. 212, 142).

Buțan (LT).

N.fam. *Buțan* provine de la n.top. *Boțani* (Ardeal)”. *Buț*¹⁷⁰ pare a fi același cu *Buțu* < n. bg. *Butsu*; cf. și *Buț* „nume de câine”, iar *Buța* < ung. *butsa* „lup”; cf. și *Buțu*” (DNFR, p. 92). N. A. Constantinescu arată că *Buță* (< *Iacobuță*) stă la baza lui *Buțan* (DOR, p. 225). După părerea lui I. Pătruț, antroponime, precum n.b. *Buță*, n.fam. *Buța*, n.b. *Buțu* (vezi și DOR, p. 225) sunt derivate de la tema *Buț-* (OR, p. 144).

Buzulécui (LT, Cr).

Este format de la n.b. *Buzu(l)*¹⁷¹ (< pren. *Buz*¹⁷², atestat la 1360 – NPNLR, p. 35; OR, p. 61, derivat de la tema antro-

¹⁷⁰ Acest nume este înregistrat în Săliștea de Sus, la 1604: *St. Bucz* (Bélay, *Már.*, p. 196) și în localitatea Novoborovo (raionul Teaciv), la 1715: *Bucz Stephan* (*Ibidem*, p. 210).

¹⁷¹ *Buz*, *Buzu(l)* apar atât în DOR (p. 226), cât și în OR (p. 41) și NPNLR (p. 35), unde Ioan Pătruț afirmă că cele două forme nu sunt înrudite cu *buză*, drept urmare, *Buză*, care provine de la apel. *buză* „margine” (cf. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei Române, București, 1963, p. 19), nu are aceeași temă cu *Buz* (cf. top. *Buzău* sau n.fam. și top. *Buzești*, *Buzescu*).

ponimică *Buz-*, cf. *Buz*, *Buz(e)a* – SOR, p. 156), + suf. rom. *-eci(u)* de origine slavă (cf. *Bedeciu*, *Moeciu*, *Stăneciu* etc.)¹⁷³.

Caciureác (Cr).

Are la bază supran. ori porecla *Káčiuur* (< ucr. dial. *káčiuur* „rățoi”) + suf. ucr. *-jak*. Este atestat, în localitățile ucrainene Dobreanske și Drahovo, la 1715: *Nic. Kacsur* și *Gr. Kacsor* (Bélay, *Már.*, p. 117, 168). Se întâlnește în raionul ucrainean transcarpatic Rahiv și în alte zone ale Ucrainei (cf. PZU, p. 254; SP, p. 113; Chudaș, p. 9, 165).

Cálder (Cr).

Probabil este format din antrop. *Cald* < adj. *cald* (înregistrat ca n.fam. în DOR, p. 228) + suf. rom. *-er*. Acest sufix putea fi dobândit de antroponimia românească din împrumuturi slave de tipul n.b. bg. *Dáver*, *Máver*, *Stáver*; srb.-crt. *Božer*, *Buter*, *Butera* etc. (NPNLR, p. 86-87). Și N. Tupikov a înregistrat, în rusă și ucraineană, n.b. și n.fam. derivate cu acest sufix: n.b. *Butera* (< n.b. *But*), n.b. *Dubera* (< n.b. *Dub*), n.fam. *Koterin* (< n.b. *Kot* sau *Kotin*)¹⁷⁴.

Caléna (RS). Apar în actele oficiale următoarele variante grafice: *Calina*, *Kalina* și *Kalena*. În graiul din Rona de Sus, se pronunță *Kalbína*.

P. P. Čučka afirmă că acesta poate proveni: 1. de la n.b. v.ucr. *Kalýna* (cu varianta *Kalína*), care este hipoc. de la n.calend. *Kalenyk* (< grec. *Kallinikos* < apel. grec. *kallinikos* „învingător, mare”) ¹⁷⁵ sau < apel. grec. *kallos* „frumos”¹⁷⁶) și care, în secolul al XVII-lea, funcționa la cazacii zaporo-

¹⁷² În Suceava și Iași, la 1487, respectiv 1495, sunt înregistrate formele *Bouzǎ* și *Bouzǎ*, derivate de la n.pers. *Bouz*, fiind legate de apel. rom. *buză* și de apel. bg. *buza* „față” (SSUM I, p. 130).

¹⁷³ DOR, p. LVIII.

¹⁷⁴ N. M. Tupikov, *Slovarʹ drevne-russkichʹ ličnychʹ sobstvennychʹ imenʹ*, Tipografija I. N. Skorochodova, S.-Peterburg, 1903, p. 73, 137, 595.

¹⁷⁵ SUI, p. 163.

¹⁷⁶ SOIU, p. 201.

jeni”; 2. de la denumirea arbustului *kalýna* „călin, călină” (PZU, p. 246). St. Ilčev este de părere că acest nume are la bază doar denumirea tufei (Ilčev, *Rečnik*, p. 234). Este atestat, în Suceava la 1491: ...*i bra(t) jeho, Kali(n)*... și 1500: ...*slouha na(š), Kalina* (SSUM I, p. 466), iar, în Maram., apare înregistrat: în localitatea Soimy, la 1507: *Lad. Kalyna*; în Rona de Sus, la 1684: *Kalina Bilaskene*; în Hoteni, la 1689: *Pucz. Kalina*; în Rona de Jos, la 1715: *Jac., Nic. Kalin (Kalina)*; în Iza, la 1715: *Rel. Kalina* (Bélay, *Már.*, p. 220, 186, 150, 185, 156), azi fiind răspândit în raioanele ucrainene Mijhirea și Ujhorod (cf. *Ibidem*).

Caleniúc (RS).

Provine din n.pers. (și n.fam.) *Kaléna* sau *Kálen* + suf. ucr. *-juk*. Numele *Kálen* (ucr. lit. *Kalýn*) este corelativ cu n.calend. grec. *Kalinik* (PZU, p. 246), cf. și bg. *Kalinik*. Antrop. *Kalyn*¹⁷⁷ apare înregistrat în localitatea maramureșeană Bârsana, între 1548-1551: *Cl. Kalyn* (Bélay, *Már.*, p. 123). N.fam. *Kalyn'úk* se întâlnește în raioanele Rahiv și Hust (cf. PZU, p. 246).

Calínca (Cr).

E format din antrop. ucr. *Kalýna/Kalína* sau *Kálen/Kályn* (vezi *supra* n.fam. *Caléna* și *Caleniúc*) + suf. ucr. *-k(a)* (aici, patronimic). Însă nu excludem posibilitatea ca n.fam. *Calínca* (ucr. lit. *Kalýnka*) să aibă ca temă apelativul *kalínka/kalýnka* (< *kalýna* „călin, călină” + suf. *-k(a)*). Numele de familie *Kalýnka* este frecvent doar în raionul ucrainean transcarpatic Hust (cf. *Ibidem*).

¹⁷⁷ *Kalyn/Kalin* (cf. rom. *Călin*) este antroponimul care stă la baza toponimelor *Călinești*, localități în Maramureș și Satu Mare; prima atestată la 1405, sub forma *Kalynfalua, Kalynfalwa* (iar, la 1456 – cu forma *Kalenfalva*), iar cea de-a doua, la 1490 – *Kalynhaza* (Coriolan Suciul I, p. 124 și Bélay, *Már.*, p. 159), de unde rezultă că antroponimul de tipul *Kalyn/Kalen* a circulat în regiune înainte de secolul al XV-lea. Totodată, antroponimul *Kalynych* (derivat de la *Kalyn/Kalyna* ca ajutorul suf. patr. *-yč*) este înregistrat, în localitatea Soimy, la 1525 (Bélay, *Már.*, p. 220).

Cánalos (RS, LT). În Lunca la Tisa, apare și forma grafică *Konolos*. Se pronunță *Kónološ*.

Continuă n.fam. magh. *Kanalas*¹⁷⁸ < apel. magh. *kanalas/kanalos* „lingurar” (Kázmér, *Régi*, p. 541). În PZU (p. 248), apare înregistrat la 1628 (în localitatea Ciornotysiv, raionul Vynohradiv), iar, în Kázmér, *Régi (loc. cit.)*, la 1690. Acest nume de familie se întâlnește în raioanele transcarpatice Velykyi Bereznyi, Perecyn, Ujhorod, Mukacevo, Svaleava, Irșava și Vynohradiv (cf. PZU, p. 248).

Cánius (Cr).

N.fam. *Kán'us* este răspândit în Polonia. K. Rymut consideră că acest nume, ca și *Kaniusz*, de altfel, provin din antrop. *Kania*, cel din urmă atestat ca n.fam. (Rymut, *Nazwiska I*, p. 373, apud PZU, p. 248). Antrop. *Kán'a*¹⁷⁹ < apel. ucr. local *kán'a* „1. cucuvea, bufniță mică; 2. om plângăreț, șoricar” (PZU, *loc. cit.*). Comp. cu n.fam. rom. *Cania* < n.f. bg. *Kan'a* (< n.b. *Kan'o*) – Ilčev, *Rečnik*, p. 238 și cu grec. *Kania* – DNFR, p. 97. Se întâlnește doar în raionul ucrainean Rahiv (PZU, *loc. cit.*), de unde au venit, în Crăciunești, cei care poartă azi n.fam. *Canius*.

Cápiș (RS).

Provine din antrop. (azi, și n.fam.) (cu variantele grafice) *Kapa/Capo/Copa* (vezi *infra*) + suf. ucr. *-iș*. Comp. cu ucr. dial. *kápiš* „căpușă”. Este înregistrat, în localitatea ucraineană Tereblea, la 1684: *Kapis Gergely* (Bélay, *Már.*, p. 203). Nu este propriu antroponimiei Ucr. Transc.

Catrinet (Cr). Apar variantele grafice *Catrinecz* și *Katrinecz*, deși se pronunță *Katranéc*.

¹⁷⁸ N.fam. *Kanalas*, cu cele 8.324 de ocurențe în antroponimia Ungariei, apare cu următoarele variante grafice: *Kanálas*, *Kanálos*, *Canálas*, *Kanalos*, *Kalános*, *Kalányos*, *Kalanyos* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 175).

¹⁷⁹ N.pers. *Kan'a* este atestat la 1565 și 1570 în regiunea Transcarpatică, fiind pus în legătură cu n.pers. v.ucr. *Kan'* și cu oiconimul arhicunoscut *Kaniv*, de pe Nipru (SOIU, p. 203), locul unde a fost reînhumat poetul național al Ucrainei, Taras H. Șevcenko.

Este o continuare a n.fam. ucr. *Katryńec*’, care provine de la n.f. *Kátr’a* (< *Kataryna* „Ecateryna”) sau de la varianta sa „maghiarizată” ori „slovacizată” *Kátra* + suf. matronimic ucr. *-ynec*’ (PZU, p. 253). Însă este posibil să fie format din n.fam./n.f. *Kátra* + suf. pos. ucr. *-yn* (*Kátryn/Kátrin*¹⁸⁰) + suf. dim. *-ec*’ sau de la n.fam. *Katrán*¹⁸¹ + suf. matronimic ucr. *-ynec*’. Este atestat, în localitatea Mijhirea, la 1649: *Jo. Katrinecz* și *Katrinecz Ivasko* (Bélay, *Már.*, p. 178). În onomastica românească, sunt înregistrate doar n.fam. *Catrane* și *Catrinici* (DNFR, p. 102), ce pot proveni de la apel. rom. *catran*, care, din cauza faptului că este prezent în Transilvania, nu trebuie considerat ca un împrumut din turcă¹⁸², ci din srb.-crt. (*katran*) sau din magh. (*katrány*) „smoală, gudron, păcură”¹⁸³. N.fam. *Katryńec*’ are o frecvență mare în raioanele transcarpatice Mijhirea, Hust, Irșava, Svaleava și Teaciv (cf. PZU, p. 253), însă nu l-am găsit în alte regiuni (cf. SP; Red’ko, *Sučasni*; Chudaș).

Cáuni (Cr).

Este format de la n.top. *Kaun*¹⁸⁴ (denumirea magh. sub care apare atestat, începând cu anul 1733, satul *Căoi*, comuna

¹⁸⁰ În localitatea ucraineană Teaciv, sunt înregistrate, la 1600, formele: *Jac. Catrin* și *Bl., Fr., Mate. Katrin* (Bélay, *Már.*, p. 205). Tot aici, ceva mai târziu însă, este atestat antrop. *Katran*, la 1696: *Katran György* (*Ibidem*, p. 207).

¹⁸¹ P. P. Čučka afirmă că n.fam. *Katrán* < 1. n.f. *Kátr’a* + suf. *-an*; 2. ucr. dial. (de origine turcă) *katrán* „păcură, catran, gudron”, care putea deveni poreclă din cauza faptului că lexemul respectiv „exprimă” culoarea neagră (și ucrainenii din Maram. folosesc expresia *čórnyj jak katrán* „negru precum catranul” – s.n.); 3. denumirea plantei de stepă *katrán*; 4. din ucr. dial. *katrán* „șorț” (cf. ucr. lit. *fartúch*) – PZU, p. 253.

¹⁸² Poate că și P. P. Čučka în etimologizarea n.fam. *Katrán* (vezi nota precedentă) ar fi trebuit să țină cont de faptul că apel. ucr. dial. *katrán* nu trebuie să fie neapărat de origine turcă, ci poate fi împrumutat dintr-o altă limbă slavă sau din maghiară (vezi mai departe în text).

¹⁸³ Vezi și I. Coteanu, M. Sala, *op. cit.*, p. 146.

¹⁸⁴ Cf. Coriolan Suciu I, p. 125; *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára* – <https://www.arcanum.hu/hu/online->

Vețel, jud. Hunedoara) + suf. pos. magh. *-i*. Primii purtători ai acestui nume s-au stabilit în satul Poienile de sub Munte.

Călușér (RS).

Are la bază apel. rom. *călușar* (unde *a > e*) „persoana care dansează călușarul” (dans popular specific românesc) (DNFR, p. 105).

Celeniúc (RS). Se pronunță *Čellen 'úk*.

Este format de la adj. ucr. dial. *čellényj/čellényj* < v. ucr. *červlénnyj* „roșu” (Hrinčenko IV, p. 449) + suf. ucr. *-juk* (cf. și apel. local *čellen 'ák/čerlen 'ák*¹⁸⁵ „1. persoană roșie la față, persoană îmbujorată; 2. persoană cu părul roșcat”). Azi, acest n.fam. e răspândit în localitățile Ternovo și Hrușovo din raionul ucrainean Teaciv (cf. PZU, p. 600).

Cenúșe (LT).

Acest nume este o variantă a n.fam. rom. *Cenușă* (inițial, un supran. sau o poreclă) < apel. *cenușă*.

Cerb (RS, Cr).

Are ca temă apel. *cerb* (trecut prin stradiul de supran. ori poreclă); cf. n.f. *Cerboa(i)e*, înregistrat, în Țara Românească, la 1554 (NFVAI, p. 137). În Maramureș, este atestat doar în Bocicoiu Mare, la 1678: *Cserb Ivan* și între 1672-1696: *Abr., Andr. Cserb* (Bélay, *Már.*, p. 128-129).

Chéresteș (RS).

Continuă n.fam. magh. *Keresztes* < apel. *keresztes* „cruciat; cavaler al ordinului teuton”, fiind atestat, la unguri, în 1340 (Kázmér, *Régi*, p. 582-583; DNFR, p. 113). Este înregistrat, în localitatea ucraineană Svaleava, la 1567: *Keoreozteos*¹⁸⁶ *Demko*, azi întâlnindu-se în raionul transcarpatic Vynohradiv (PZU, p. 259).

kiadvanyok/ErdelyHelysegnevTar-erdely-bansag-es-partium-tortenet-es-kozigazgatasi-helysegnevtara-1/telepulesek-1C9/c-533/capat-5C4/).

¹⁸⁵ Apelativul *čerlen* stă la baza n.fam. atestat în Suceava, la 1486: *Štefan Čerlen* (SSUM I, p. 536).

¹⁸⁶ În Crăciunești, la 1426, este înregistrat antroponimul *Gregory fily Kereszthyen* (Mihályi, *Diplome*, p. 266).

Cheresteși (Cr).

Provine de la n.pers. ori de la n.top. *Keresztes* (vezi n. precedent) + suf. pos. magh. *-i*, care poate arăta și originea locală a purtătorului. La explicația numelui *Cheresteși*, I. Iordan afirmă: „același cu numele precedent (*Cheresteș* – s.n.); finala se explică prin pronunțarea «moale» a lui *ș* și «articulul» *-u*. Și totuși accentul stă pe *î*” (DNFR, p. 112).

Chiliciúc (RS). Apare cu variantele grafice *Kiliciuc* și *Kilicsuk*. Continuă n.fam. ucr. *Kilijčúk*, fiind format de la apel. local *kýlij/kýlyj* „persoană ce are hernie” + suf. ucr. *-čuk*. Poate fi derivat și dintr-un supran. (sau o poreclă) *Kilijkó* + suf. ucr. *-juk*. Este răspândit doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. PZU, p. 264), de aici fiind originari primii săi purtători.

Chindriș (Cr).

Este posibil, după cum susține I. Iordan, să fi fost, inițial, o poreclă, care are la bază apel. rom. *chíndru*, variantă a lui *chinoros* „funingine foarte fină întrebuințată la colorat” + suf. *-iș* (DNFR, p. 116). Totodată, nu putem exclude că acesta poate fi format cu același sufix de la n.b. calend. ucr. *Kindrat*. E atestat în localitatea Ieud, la 1459: *Kendrys* (*Kindris alias Bálya*) (Mihályi, *Diplome*, p. 427; 271).

Cióponi (LT).

Poate avea ca temă „sl. *Čiponja*; cf. n.top. *Cioponea*, *Cioponești*” (DNFR, p. 126). Totuși, suntem de părere că este un derivat fie de la n.top. *Čop* + suf. magh. *-ón*, fie de la n.top. *Cioponea* + suf. magh. *-i*.

Cípoș (LT).

Este format de la apel. ucr. *čip* „cep, dop de lemn pentru butoi” + suf. ucr. *-oš*. Nu este exclus să fie un hipoc. crt. de la numele *Čipo*, care e corelativ cu *Čiril* „Chiril” (Šimundić, *Rječnik*, p. 104) + suf. ucr. *-oš*.

Cíttra (LT).

Are la bază supran. *Citra* < apel. ucr. *cíttra/cýtra* „citră (instrument muzical)” (PZU, p. 593). În Ucr. Transc., se întâlnește doar derivatul *Cytr'ák* (< *Cytra* + suf. ucr. *-jak*).

Ciubíca (LT).

Continuă supran. (sau porecla) *Čubika*, format de la adj. ucr. *čubátyj* „denumirea care se dă unui animal moțat, în special, unei păsări” (< adj. *čubátyj* „moțat”), + suf. ucr. *-k(a)* sau chiar de la apel. ucr. local *čubika* „găină moțată”. Comp. cu apel. rom. *ciubica* „șapcă, bască”. Se întâlnește în raionul Rahiv (cf. PZU, p. 612).

Ciuria (LT). Apare varianta grafică *Ciurea*.

I. Iordan e de părere că provine de la apel. *ciur* + suf. *-ea*; cf. și n.top. *Ciurea*, așa cum apare și la N. A. Constantinescu, unde mai este comparat cu subst. cuman *čura* „șoim” (DOR, p. 242), în timp ce Șt. Pașca susține că *Ciurea*, *Ciura* ar fi hipoc. de la *Ciurilă* (Pașca, *Ț. O.*, p. 209). Cele trei teorii, după părerea lui I. Pătruț, sunt stângace, lingvistul clujean afirmând că n.fam. *Ciurea* (la fel ca n.b. *Ciura*, n.fam. *Ciură*, n.fam. *Ciure*) este format de la tema *Ciur-*, iar *Ciurilă* e un derivat față de *Ciur(e)a* (OR, p. 35). Se pare că originea temei *Ciur-* o găsim la P. P. Čučka, el afirmând că n.fam. *Čura* (existent în Ucr. Transc., în localitatea Turea Bystra, raionul Perecyn) poate să provină: 1. din antrop. *Čur* (care este hipoc. de la n.b. ucr. *Čurylo* – normat, *Kyrylo* „Chiril”) + suf. *-a*; 2. de la n.b. sl. sud. *Čura* corelativ cu varianta plină a lui *Čudomir* și cu n.calend. *Kyrylo*; 3. de la apel. v.ucr. *čúra* „scutier; slugă” (PZU, p. 614). N.b. *Čurylo*¹⁸⁷ (cu varianta morfologică *Čuryla* – cf. *Ibidem*) < ucr. lit. *Kyrylo* < sl. *Kirillъ* (UA-ČI, p. 116) < grec. *Kyryllos* < apel. *kyrios* „stăpân, domnitor, suveran” (SUI, p. 173-174).

Cîmpan (Cr). În actele oficiale ale ucrainenilor, există varianta grafică *Câmpan*, însă, ambele forme, în majoritatea cazurilor, pronunțându-se *Kîmpan*.

¹⁸⁷ Și la noi, a circulat până în secolul al XVI-lea forma veche *Ciuril*, când a fost înlocuită cu *Chiril*, care corespunde pronunției grecești moderne (cf. DO, p. 97).

La prima vedere, se poate afirma că acest n.fam. are la bază n.top. *Cîmp/Câmp* + suf. *-an*. (cf. și n.top. *Cîmpani* din Ardeal). Însă, datorită pronunției, adică *Kîmpan*, cât și faptului că respectivul nume este răspândit în raionul Hust din Ucr. Transc., subscriem părerii lui P. P. Čučka conform căreia este posibil ca acesta să aibă ca temă vechea denumire ucraineană a instrumentului muzical de percuție *kýmpan* „zurgălău, clopoțel, clopot” (PZU, p. 264). „Comp. și cu apel. ucr. local *t'împan* (< rom. *timpán* – s.n.) «membrana timpanului; timpan»” (*Ibidem*). Numele *Kimpan* este înregistrat, în Ruscova¹⁸⁸, la 1773: *Kimpan Janos* (cf. *Ibidem*).

Cîntea (LT). Apare varianta grafică *Cântea*.

Are la bază apel. rom. *cînt/cânt* + suf. rom. *-ea* (DOR, p. 242; DNFR, p. 133).

Clémcovici (LT).

Provine din antrop. *Klemko* (normat, în lb. ucr., cu forma *Klymkó*) + suf. ucr. *-ovyč* (redat prin rom. *-ovici*). *Klymkó* (< n.pers. ucr. *Klym*¹⁸⁹ (hipoc. de la *Klement*, *Klementij* – UA-ČI, p. 116 și SUI, p. 178) + suf. ucr. *-k(o)*), atestat la 1447, funcționează ca nume de familie în raioanele transcarpatice Teaciv și Ujhorod (cf. PZU, p. 267). N.fam. *Clémcovici* nu se întâlnește nici în Ucraina Transcarpatică, nici în regiunea Cernăuți. Primul posesor al acestui nume de familie este venit, recent, din regiunea Ivano-Frankivsk (și stabilit în România).

Clempuşac (LT, Cr). În Lunca la Tisa, apare varianta grafică maghiară *Klempusak*.

Este format din antrop. *Clempuş* + suf. ucr. *-ak*. Numele *Clempuş* (răspândit, la ucraineni, ca n.fam.) poate să aibă la bază: 1. apel. huț. *klémpuş/klýmpuş* „dop, cep; capacul

¹⁸⁸ În Vaslui, acest nume este atestat la 1456: *Кымпанъ* (SSUM I, p. 536).

¹⁸⁹ Acest antrop. este înregistrat, în Vișeu de Jos, la 1604: *Phil. Clim* (Bélay, *Már.*, p. 218), iar, în localitatea ucraineană Kobylețka Poleana, la 1684: *Klem Havriła* (*Ibidem*, p. 159).

bărbânteii”; mold. *klempúš* „cârlig, cui, clenci” și altele¹⁹⁰; 2. n.fam. pol. *Klempa, Klemp, Klaępa* sau *Klepo* + suf. *-uś*, la fel ca în n.fam. pol. *Klempas, Klempis, Klempisz*, a căror temă este derivată de la apel. pol. *klepa* „femeia elanului”, iar metaforic, „femeie bătrână, în vârstă” (PZU, p. 266). Antrop. *Klempuš* apare atestat, în localitatea transcarpatică Kosivska Poleana, la 1672: *Klympus (Klimpus) Paul* (Bélay, *Már.*, p. 162), iar, în Rona de Sus, este înregistrat la 1684: *Klimpus Matene* (Bélay, *Már.*, p. 186). În Ucr. Transc., n.fam. *Klémpuš* e răspândit în raionul Rahiv (PZU, p. 266), de unde au venit, la începutul secolului al XVII-lea, primii purtători ai acestui nume în satul Valea Vișeului (vecin cu Lunca la Tisa). Dar, în regiunea ucraineană menționată, numele de familie *Clempușac* nu este înregistrat.

Clépa (RS).

Reproduce n.b. v.ucr. *Kleopa* (< grec. *Kleopas* < *kleo* „a lăuda”). De asemenea, este posibil să aibă ca temă apel. *klépa*, care poate fi o formație ucr. regresivă creată de la vb. *klepáty* „a bate coasa, a nitui (local: a bate toaca); a calomnia, a cleveti, a defăima” (cf. n.fam. ucr. *Klépar, Klepáč*¹⁹¹ sau porecla *Klépalo*) – PZU, p. 266. Totodată, comp. cu apel. srb.-crt. *klépo* „clăpăug, cu urechi mari” (*Ibidem*). Se întâlnește în raioanele transcarpatice Rahiv și Mijhirea (cf. *Ibidem*).

Cóbel (Cr). Există varianta grafică *Cóubel*.

Are la bază apel. ucr. (carpatic) *kóbyl* „copil din flori, bastard” (PZU, p. 270). I. Iordan îl compară cu pol. *Kobel*

¹⁹⁰ Etimologizând numele *Klémpuš*, P. P. Čučka îl compară cu apel.: ucr. *klémpa* „om neglijent, murdar, neîngrijit; cărpacă”; pol. *klepa* „femeie dezordonată; femeie grasă”; slc. estic *kl’ampa* „idem”; srb.-crt. *klémpa* „clăpăug; om greoi, mototol; persoană cu mersul urât” (PZU, p. 266) și cu apel. ucr. local (transc.) *kl’ampa* „mărtoagă; vacă care abia mai merge” (*Ibidem*, p. 267).

¹⁹¹ Acest antrop. este înregistrat, în localitatea ucraineană Synevyr, la 1715: *Lad. Klepacs* (Bélay, *Már.*, p. 200).

(DNFR, p. 137), care, se pare, are ca temă denumirea disprețuitoare a țaranului polonez, *kobiel* (cf. PZU, p. 270). Însă, datorită existenței formei *Cóubel*, este posibil să fie o variantă a n.fam. ucr. *Kóvbel*, răspândit în raionul Rahiv (știut fiind faptul că, în asemenea poziții, *v* trece în *u*), care, la rândul său, este o variantă a n.fam. *Kóvbel*/'*Kóvbel*' (frecvent în raionul Hust) < apel. ucr. *kóvbel* '„bobleț” (un soi de pește) (PZU, p. 272).

Cocărcă (RS). Apare varianta *Cocărcă*.

Probabil este un derivat din antrop. *Cocîr* (< *Cocîrlea*, atestat în DOR, p. 244) sau de la un supran. identic + suf. *-c(ă)*.

Códrea (Cr, LT).

La prima vedere, se pare că explicația acestui nume e ușoară: < supran. care are la bază apel. *codru* sau n.pers. *Codru*/*Codre*/*Codra* + suf. rom. *-ea* (DOR, p. 33; DNFR, p. 139). Dar formele *Yvan Korda* (*Kodra*), atestate la 1383, în Vadu Izei (Mihályi, *Diplome*, p. 79), iar, în Berbești, la 1542 (*Codra*), la 1591 (*Simon Kodra*) și la 1604 (*Lad. Kodra*) (Bélay, *Már.*, p. 124); tot în Vadu Izei, între 1673-1676 (*Aleksza Kodra*) (*Ibidem*, p. 139) și altele ne permit să afirmăm că o parte dintre numele *Codrea* sunt corelative cu n.fam. ucr. *Kódr'a* < n.botez/n.calend. ucr. *Kódra*¹⁹², prezent raionul transcarpatic Vyhohradiv (PZU, p. 274).

Colopélnic (Cr).

Reproduce apel. ucr. dial. *kolopél'nyk* (sinonim cu dial. *kolopénnyk*, cf. ucr. lit. *konopél'nyk* – Hrinčenko II, p. 272) „cânepar, pietrușel roșu, pasăre cântătoare ce se hrănește cu semințe de cânepă (*Carduelis cannabina* – cf. DEX, p. 154)”. Acest n.fam. nu se întâlnește regiunile Ucr. Transc. și Cernăuți. Totuși, în ultima dintre ele, există n.fam. *Kolopél'nyj* < adj. ucr. dial. *kolopél'nyj* „de cânepă” (cf. SP, p. 182).

¹⁹² *Kodre*, ca hipoc. de la *Kodrat*, apare și la alte popoare slave, ca, de exemplu, la bulgari (cf. Ilčev, *Rečnik*, p. 261).

Cóman (RS).

I. Iordan îl explică ca provenind de la „*cuman* «numele unei populații turco-altaice, care a trăit prin părțile noastre»; cf. n.top. *Comani*, *Comanul*; cf. și *coman* «dracul», bg. *Koman*” (DNFR, p. 142); N. A. Constantinescu afirmă: „*Cóman* etnic, popor turanic, dar accentul și vocala *o* în loc de *u* (căci poporul se numea *Cuman*, *-ia*), ar sugera derivația numelui de persoană din tema obscură *COMA*”, iar Cristian Ionescu, după ce, mai întâi, arată, ca și N. A. Constantinescu, că n.pers. *Cóman* se deosebește de numele populației, *cumán*¹⁹³, prin poziția accentului, afirmă că n.fam. *Cóman* este atestat cu o frecvență destul de mare pe teritoriul românesc, începând de pe la 1400 (fiind propriu slavilor de sud: sârbilor și croaților¹⁹⁴, de ex., *Koman* apare începând cu sec. al XIII-lea). Numele de persoană *Coman*, continuă același lingvist, „a fost apropiat de *Coma*, *Comcea*, *Comșa*, derivate dintr-o temă antroponimică *Com-*, despre care afirmații sigure nu se pot face (s-a sugerat legătura cu lat. *Comatus* și grec. *Komaios*, din *coma* «coamă» sau → *Cosma*). Amintirea cumanilor ar putea să se fi păstrat doar în toponimie (*Comana*)¹⁹⁵” (DO, p. 105). În Moldova, la Suceava, *Coman* este atestat la 1409 (SSUM I, p. 492)¹⁹⁶, iar, în Maramureș, apare înregistrat, în localitatea Botiza, la 1605: *Koman Stephan* și, în Moisei, la 1638: *Vaszil Coman* (Bélay, *Már.*, p. 125, 175). Pe teritoriul Ucr. Transc., se întâlnește doar în raionul Velykyi Bereznyi (cf. PZU, p. 278).

¹⁹³ De același vechi etnonim *komán* este legat și n.fam. magh. *Komán* (Kázmér, *Régi*, p. 610).

¹⁹⁴ Numele *Kóman* există și la bulgari (cf. Ilčev, *Rečnik*, p. 226; Grković, *Rečnik*, p. 112).

¹⁹⁵ Antrop. *Comana* a funcționat ca n.f. în Țara Românească începând cu secolul al XVI-lea (cf. NFVAI, p. 140).

¹⁹⁶ În Ungaria, acest nume apare înregistrat la 1215: *per pristaldum nomine Coman* (SOIU, p. 205).

Cóndrat (Cr).

Este o continuare a n.b. v.ucr. (cel puțin în această zonă) sau a n.b. calend. bg. *Kóndrat* (azi, normat, în lb. ucr., *Kindrát*) încă înainte de trecerea lui *o* în alt monoftong, adică în *i* sau *u*. *Kondrat* se întâlnește, deseori, în registrele căzăcești ale oștirii zaporojene (PZU, p. 280). Este răspândit la mai multe popoare slave, și nu numai (comp. cu bg. *Kóndrat* – Kovačev, *Č-e reč.*, p. 283; ceh. *Kóndrat* – Moldanová, p. 109; rus. *Kódrat*, normat, în lb. rus., *Kondrátij* – SSLI, p. 134-135). Îl continuă pe grec. *Kondratos* < lat. *Qadrātus* < *quādrātus* „pătrat” (SUI, p. 175). În SSUM I, p. 493, îl găsim înregistrat, în orașul Lviv, la 1400: *...vojtъ jilvonъskъi Kundratъ*, iar, în localitatea Novoselytea, la 1430: *pana Kondrata*. În regiunea transcarpatică, apare atestat, în localitățile Verhne Vodeane (Apșa de Sus), Ciumalevo și Hrușovo, la 1605; *Kis Kondratt*; *Roman Kodratth* și *Kodratt Farago*, iar, în Rozavlea, este înregistrat la 1661: *Kondrat (Kondras) Ivon* (Bélay, *Már.*, p. 121, 133, 167, 187). În Tisa (pe atunci, Veresmart), apare atestat la 1672: *Volphg. Kondrat* (*Ibidem*, p. 214). Se întâlnește în raioanele ucrainene Rahiv, Teaciv și Hust (cf. PZU, *loc. cit.*).

Constantin (LT).

Azi, e unul dintre cele mai frecvente prenume la români. *Constantin* reproduce cognomenul lat. *Constantinus*, derivat cu suf. *-inus* de la *Constantius* (fem. *Constantia*). Acest cognomen roman, care era și nume gentilic, răspândit în epoca postclasică, provine, la rândul său, din cognomenul *Constans* (gen. *Constantis*), atestat, pentru prima dată, în secolul al II-lea d.Cr., chiar și într-o inscripție din Dacia, în anul 138, având la bază adj. lat. *constans, constantis* „constant, ferm”. În Europa răsăriteană, s-a propagat forma *Constantin*, datorită împăratului roman, *Constantin cel Mare* (secolul al IV-lea d.Cr.), în timp ce, în apusul aceluiași continent, sunt mai des întrebuițate formele provenite din *Constantius* (DO, p. 105-106).

Cópa (RS). Există variantele grafice *Capa* și *Kapa*.

Reproduce n.b. *Cópa* (în grafie ucr. *Kópa*), un hipoc. de la n.b. *Prókíp/Prokíp* (< n.pers. grec. *Prokópios* < apel. grec. *prokōpos* „care ține sabia de mâner, de toartă”¹⁹⁷ sau < grec. *prokopē* „succes mare, progres” – SUI, p. 304). Comp. cu n. srb. *Kopča*, bg. *Kopi*, *Kopčo*, crt. *Kopa* (cf. PZU, p. 282) și cu apel. ucr. *kopa* „1. unitate de măsură pentru cantitate¹⁹⁸ (cf. rom. *uium*): ...des 'atuju mǎrku otъ žita, des 'atuju kopu vъ Kobrynи, i otъ jarины vsjakoe deseatuju u Kobrynи žъ... (anul 1401); 2. unitate de numărare a banilor (o mulțime); a pitъ ...za kopu hrošij (1359)” (SSUM I, p. 495); 3. apel. ucr. *kopá* (vezi *supra*) „căpiță, stog (din 60 de snopi)”¹⁹⁹. În localitățile transcarpatice Vonihove și Dobreanske, este înregistrat la 1547: *Kopa* și la 1548: *Andr. Kopa*, iar, în Rona de Sus, este atestat la 1600: *St. Kopa*; *Gr. Koppa* și la 1684: *Kopa Griga* (Bélay, *Már.*, p. 212, 177, 186). Tot aici, apare înregistrat la 1715: *Jo. Kopa (Kopak) (Ibidem)*. În Ucr. Transc., este răspândit în raioanele Rahiv (în localitățile limitrofe cu teritoriul României, chiar cu cel al satului Rona de Sus) și Irșava (cf. PZU, p. 282).

Copoșciuc (RS). Apare în actele oficiale cu următoarele variante grafice: *Coposciuc*, *Kopoșciuc*, *Koposciuc*, *Kopoștiuk*, *Kopostiuk*, *Kopoștiuc*, *Kopostiuc* și *Koposcuk*.

Este format din antrop. magh. (la origine, o poreclă sau un supran., iar, azi, și n.fam.) *Kopasz*²⁰⁰ (< apel. magh. *kopasz*

¹⁹⁷ În DO, p. 320 și DOC, p. 464, nu este dată această etimologie a numelui, doar cea care urmează în text.

¹⁹⁸ În graiurile huțule, această unitate de măsură pentru cantitate este egală cu 60 (cf. HHov, p. 100).

¹⁹⁹ De la același apel. s-a format porecla *Kópka* (< *kópa* „căpiță din spice de cereale sau de fân” + suf. dim. *-k(a)*), înregistrată în Lunca la Tisa, pentru care am primit următoarea explicație: „era o femeie grasă și de statură mică”.

²⁰⁰ Antrop. *Kopasz* este atestat în localitățile maramureșene Remeți, la 1554: *To. Kopaz*; în Iza, la 1600: *Mich. Kopaz*, în Rona de Sus, la 1684: *Kopas Juszko, Sofrone* (Bélay, *Már.*, p. 183, 156, 186).

„chel”, care, la unghi, apare înregistrat la 1324 – Kázmér, *Régi*, p. 618) + suf. ucr. *-čuk*. N.fam. *Kopoščuk/Copoșciuc* nu se întâlnește nici în Ucr. Transc. (cf. PZU) și nici în alte zone ale Ucrainei (cf. SP), ceea ce ne face să credem că acest antrop. este o creație ucraineană ce a luat naștere pe teren românesc (mai ales că este atestat în Rona de Sus, la 1684, numele *Kópos*, azi, respectiva formă fiind supranumele dat celor care poartă n.fam. *Copoșciuc*).

Coreniúc (LT, Cr). În Crăciunești, există varianta grafică maghiarizată *Korenyuk*.

Provine de la n.pers. (supran.) *Kórin'* (< apel. *kórin'* „rădăcină”) + suf. ucr. *-uk*. Chiar și astăzi supran. *Kórin'* are o largă răspândire în cadrul sistemului antroponimic al ucrainenilor din Maram. N.fam. *Koren'úk* este frecvent în raionul transcarpatic Rahiv (cf. PZU, p. 285).

Corjúc (RS). Apare cu variantele *Korzuk* și *Corzuc*.

Este format din antrop. (la origine, supran./poreclă) *Kórž*²⁰¹ (< apel. ucr. *kórž/korš*: 1. (dial.) „pâine de ovăz” (BoHov I, p. 377, apud PZU, p. 285); 2. (dial.) „pâine de porumb. mălai” (în graiul din Rona de Sus și în cele din raionul Hust); 3. „scovardă, lipie, turtiță”; 4. (dial.) „floarea soarelui (fructul/calatidiul)”) + suf. ucr. *-uk*.

Corneșteán (LT).

E un derivat de la n.top. *Cornești* (< n.pers. *Corne(a)*²⁰² + suf. *-ești* – din jud. Maram.) + suf. (top.) rom. *-ean*.

Corsiúc (LT, Cr). În localitatea Lunca la Tisa, se întâlnesc următoarele variante grafice: *Corsuc*, *Korsiuc*, *Korsuk*, *Korsiuk*, *Korszuk*. (A existat și forma *Carsiuc*.)

²⁰¹ Este înregistrat, în localitățile Hust, la 1600: *Ge. Kors* și Bocicoiu Mare, la 1678: *Korss Ivan* (Bélay, *Már.*, p. 151, 128). N.fam. *Kórž* este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 285), iar *Kóržuk* (în grafie rom., *Corjuc*) este prezent doar în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 186).

²⁰² Referitor la acest antrop., în DNFR (p. 148), întâlnim: „*Cornea*: *cornea* «numele dracului»; poate fi totuși, foarte bine, un derivat de la *corn* cu suf. *-ea* (poreclă); cf. n.top. *Cornea* și n.top. *Corneanu*”.

Acesta provine din antrop. ucr. *Kórsa*²⁰³ (n.fam. în Transcarpatia, azi, dispărut, dar atestat începând cu secolul al XVII-lea – cf. PZU, p. 288) + suf. ucr. *-uk*. Numele *Kórsa* poate să aibă ca temă apel. ucr. *kórsa* „1. talpa saniei, curbura tălpii saniei; 2. o bucată de fier sub formă de semicerc folosită la construcția colibe; 3. persoană cu picioarele strâmbe” (ultima variantă fiind și cea mai plauzibilă). Puțin probabil ca numele în cauză să se fi format de la apel. ucr. *korsák* (care stă la baza n.fam. *Korsák*) „vechea denumire dată vulpii” (*Ibidem*). *Korsiúk* este propriu sistemului antropomic al raionului Rahiv (*Ibidem*).

Cosán (Cr).

Probabil e un derivat din antrop. (atestat ca n.fam. în Ucr. Transc. – cf. PZU, p. 289) *Kos* (< apel. ucr. dial. *kos* „mierlă de culoare neagră”) sau *Kósa* (< apel. ucr. *kosá* „1. coasă; 2. păr împletit, coadă, codiță; 3. gen. antrop. *Kos*”) + suf. ucr. *-an*. Cele două n.fam. (*Kos* și *Kosá*²⁰⁴) sunt, azi, dispărute în Ucr. Transc. (cf. *Ibidem*). Nu este exclus ca acest n.fam. să fie format de la n.top. *Cosău* (din jud. Maram.) + suf. *-an*. E înregistrat, în localitatea Krainukovo, la 1605: *Mathe Kosan* și *Pe. Kosan* (Bélay, Már., p. 174). Comp. cu bg. *Kosan* (DNFR, p. 149).

Cosován (RS). Există variantele grafice *Koszovan* și *Kosovan*.

Referitor la acest n.fam., I. Jordan susține că „< n.top. *Kosovo* (provincie în fosta Iugoslavie, azi, republică); va fi existat, poate, și la noi un toponim identic; cf. *Cosovățul* (jud. Mehedinți) și *Cosoba* (azi, jud. Giurgiu)” (DNFR, p. 149-150). Însă mai plauzibilă, pentru această zonă a țării, este părerea lui P. P. Čučka, el afirmând că numele

²⁰³ Acest antrop. este atestat, în localitatea Vișeu de Sus, la 1549: *Chorsa* (Bélay, Már., p. 219) și, în localitatea Rozavlea, la 1661: *Korsa Demian* (*Ibidem*, p. 187).

²⁰⁴ Numele *Kosa* este înregistrat, în localitatea Hust, la 1509, iar, în Sighetu Marmației, la 1519 și 1520: *Ge. Kossa* (Bélay, Már., p. 150, 197) și altele.

provine din catoiconimul ucr. (sau rom.) *kosován* (*cosován*) < *Kosovo*²⁰⁵ (oraș din regiunea Ivano-Frankivsk) + suf. ucr. *-an* (PZU, p. 290). E înregistrat, în localitatea Verhne Vodeane, la 1550: *Mate Kozoan* (Bélay, Már., p. 121), azi fiind răspândit în raionul Rahiv (cf. *Ibidem*, p. 290).

Cóstea (Cr, LT).

E un hipoc. slav de la numele *Constantin*. I. Iordan îl compară cu grec. *Kostea(s)*; cf. și bg. *Koste* (DNFR, p. 150). *Cost(e)a* apare la sârbi, croați, ucraineni, ruși etc. Cristian Ionescu afirmă că cea mai veche atestare românească a lui *Costea* este cea din 1383 (DO, p. 106). Noi l-am găsit înregistrat, în localitatea Giulești, între 1349-1360: *Kozta* și la 1388: *Kozta f. Dragus* (Bélay, Már., p. 142). Alte atestări: în Sighetu Marmației, la 1404: *Kostje Popovb* (SSUM I, p. 502); în Ferești, la 1442: *Iuga Kostha* (Bélay, Már., p. 140); în Uhlea, la 1542: *Coztha, Mich. Bakoch* (*Ibidem*, p. 209) etc. Se întâlnește în raioanele ucrainene Vynohradiv și Teaciv (cf. PZU, p. 290).

Cóvaci (Cr, RS, LT). În Rona de Sus, apare și varianta, în grafie parțial maghiarizată, *Kovacs*.

Are o mare răspândire nu doar în România, ci și în Ucraina, Ungaria și în alte țări din regiunea carpatică. N.fam. *Covaci*²⁰⁶ < v.rom. și dial. *cováci* „fierar” (DNFR, p. 153), deși poate proveni din ucr. local *kováč* „idem” (< v.sl. *kováč* „idem”) (PZU, p. 271-272) sau din magh. *kovács* „idem”. Referitor la n.fam. ucr. *Kóvač*, P. P. Čučka susține

²⁰⁵ Astăzi, forma normată în limba ucraineană este *Kósiiv* (cf. SHNU, p. 209). Comp. cu n.top. *Cosău* (jud. Maramureș).

²⁰⁶ La unguri, *Kovács* apare atestat la 1389 (Kázmér, Régi, p. 629). Astăzi, în antroponomia Ungariei, din punctul de vedere al frecvenței este pe locul al doilea (pe primul fiind *Nagy*) cu 223.808 ocurențe, având următoarele variante grafice: *Kovács*, *Kováts*, *Kovách*, *Kovacs*, *Kovats*, *Kovach*, *Kovatch*, *Kóvács*, *Kowács*, *Kováč*, *Kovac* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 203). La polonezi, numele *Kowacz* este cunoscut începând cu secolul al XV-lea (cf. Rymut, *Nazwiska I*, p. 452).

că trecerea accentului pe prima silabă se datorează influenței lb. magh. sau celei slc., pentru a diferenția n.fam. de apel. ucr. *kováč* (PZU, p. 272). În graiul din Rona de Sus, există doar apel. *kováč* cu accentul pe *a* păstrat; cf. supran. *Kováč* existent în antroponomia localității sus-amintite. În Maramureș, este înregistrat, în localitatea Câmpulung la Tisa, la 1456: *Kovács* (Bélay, *Már.*, p. 148).

Covaliúc (LT).

Este format din antrop. ucr. *Kováł*²⁰⁷ (< apel. ucr. *kovál'* „fierar”) + suf. ucr. *-uk*, fiind atestat la 1787 (PZU, p. 271). Are o frecvență mare în raioanele ucrainene Rahiv și Voloveți (cf. *Ibidem*).

Cozúć (Cr). Se pronunță *Koz'úc*.

Provine din antrop. (inițial, o poreclă) *Kozá* (< apel. ucr. *kozá* „capră”) sau de la apel. *koz'úk* < apel. *kozá* + suf. ucr. *-uk*. E înregistrat, în localitatea Dovhe, la 1715: *Andr. Kozuk* (Bélay, *Már.*, p. 136). Nu l-am întâlnit nici în Ucr. Transc., nici în celelalte regiuni ale Ucrainei (cf. PZU; SP; Chúdaš).

Crámar (RS). Apare varianta grafică *Kramar*.

Are la bază apel. ucr. *krámar/kramár* (< apel. *krama* „cramă”) „proprietar de prăvălie, negustor, comerciant” (Hrinčenko II, p. 298); cf. și derivatele: *kramarje*, *kramarija*, *kramnyj*, atestate, în localitățile Luțk și Suceava, la 1388 și 1435 (SSUM I, p. 510). Atât apelativul, cât și numele sunt cunoscute în lb. slave de sud și în cele de vest (cf. rom. *cramă* < srb.-crt. *krama* – DEX, p. 235). La polonezi, numele *Kramarz* este înregistrat la 1404 (cf. Rymut, *Nazwiska I*, p. 458, apud PZU, p. 301). N.fam. *Krámar* e răspândit în raionul Ujhorod (cf. *Ibidem*).

Crauciúc (Cr, RS). Există variantele *Krauciuc* și *Kraucsuk*.

Este o variantă dialectală (locală) a numelui, în limba ucraineană, fiind normată forma *Kravčúć*. Provine din antrop.

²⁰⁷ Antrop. *Koval'* este atestat, în localitatea ucraineană Tiușka, la 1680: *Kovaly Fedor*; *Alex Kovaly*, iar derivatul *Kovalyovics* (*Simion*) apare înregistrat, în Lunca, la 1672 (Bélay, *Már.*, p. 209, 173).

ucr. *Kravéc'* (< apel. ucr. *kravéc'* „croitor”) + suf. ucr. *-juk*, fiind atestat la 1787, în regiunea ucraineană Boikiv-șcyna (PZU, p. 300). Totuși, după cum subliniază P. P. Čučka, este posibil să aibă la bază apel. ucr. *kravčúk* „ucenicul croitorului” (*Ibidem*). Este frecvent în raionul transcarpatic Rahiv (cf. *Ibidem*).

Creângă (RS).

Trebuie să fie la origine un supran. care are ca temă apel. rom. *creangă*.

Crístea (Cr).

Cristea (ca și *Cristi*) este un hipoc. de la *Cristian*, fiind atestat, în documentele Țării Românești, la 1415 (purtat de unsprezece persoane până în anul 1500) – (DO, p. 115). Antrop. *Cristian*, *Cristiana* reproduc n.pers. lat. *Christiánus*, *Christiána* (la origine, derivate de la *Christus*, prin această denumire fiind desemnați adepții religiei creștine). Numele *Christos* (< vb. grec. *chrío* „a unge”) este o traducere a ebr. *mash'ha* „uns”, cunoscut la noi sub forma *Mesia* (*Ibidem*, p. 115-116). [Ne întrebăm de ce I. Iordan în explicația lui *Cristea* afirmă: „Același cu *Hristea*; cf. n.top. *Cristea*”, iar, în cea a lui „*Hristea*: *Hristo* sau *Hristu*, cu suf. *-ea*; cf. și bg. *Hristea* și grec. *Hristea(s)*” (DNFR, p. 157, 284). Ba mai mult decât atât, în etimologizarea n.fam. *Cristi*, lingvistul susține că este „hipocoristic al lui *Cristian*; cf. și *Criste*, variantă mold. a lui *Cristea*” (*Ibidem*, p. 157).]

Csáknadi (LT). Se pronunță *Čóknadi*.

Provine din „microtoponimul magh. *Csaknád* + suf. magh. *-i*”, fiind propriu sistemelor antroponimice din raioanele transcarpatice Voloveți și Svaleava (cf. PZU, p. 608).

Cúcul (Cr). Există varianta grafică *Kukul*.

Are ca temă apel. rom. *cuc* (pasărea). Comp. cu ucr. dial. *kukúl* „cuc”, forma de masc. pentru fem. *zozúl'a*, proprie limbii ucrainene (Hrinčenko II, p. 321) și cu apel. din gr. ucr. buc. *kukúl'* „albăstriță, albăstrea” (PZU, p. 311). Antrop. *Cuc* e înregistrat, în localitatea Verhne Vodeane (Apșa de Sus), la 1550: *Luc. Kuk* (Bélay, *Már.*, p. 121).

N.fam. *Kúkul* este răspândit doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. *Ibidem*).

Cúlac (Cr). Există varianta grafică *Kulak*.

Provine de la apel. ucr. *kulák* „pumn”²⁰⁸, unde, probabil, sub influența lb. magh. a avut loc transferul accentului. De asemenea, este posibil să aibă la bază numele *Kúla*, hipoc. de la n.b. *Mykúla*, varianta locală a lui *Mykóla* (cf. rom. *Necula*) + suf. ucr. *-ak*. Este atestat, în localitatea Beltiug (jud. Satu Mare), la 1482, astăzi fiind prezent doar în raionul ucrainean Irșava (cf. PZU, p. 312).

Culineác (Cr).

Este format din antrop. *Kúlin/Kúlyn* sau de la n.f. *Kulýna* (< n.pers. ucr. *Kúla/Kúl'a*²⁰⁹ + suf. ucr. *-in/-yn* sau *-yn(a)*) + suf. ucr. *-jak* (PZU, p. 312-313). Referitor la acest n.fam., I. Jordan afirmă: „*Culineac*: *Culin* (sau ucr. *Kulin*, presupus de noi), cu suf. ucr. *-eac*” (DNFR, p. 166). Este frecvent în raionul transcarpatic Rahiv (cf. PZU, p. 312).

Cureleác (RS). Apare în actele oficiale cu următoarele variante grafice: *Curileac*, *Kureleac*, *Kurileak* și *Kurelyak*.

Continuă n.pers. sl. *Kuryólo*²¹⁰ (normat, în lb. ucr., *Kyrýlo*)²¹¹ „Chiril” (Chudaș, p. 122, 129; PZU, p. 315) + suf. ucr. *-jak*. Se întâlnește în raioanele ucrainene Rahiv și Teaciv (cf. PZU, p. 315).

²⁰⁸ P. P. Čučka afirmă că atrop. *Kulak*, format de la același apelativ, a funcționat printre ucraineni ca nume de persoană (SOIU, p. 211).

²⁰⁹ *Kúl'a* și *Kúla* sunt hipoc. de la n.b. *Mykúla* (variantă a ucr. lit. *Mykóla* „Nicolae”), prezent și la alte popoare slave (cf. Ilčev, *Rečnik*, p. 283; Grković, *Rečnik*, p. 116; Moldanová, p. 120; Rymut, *Nazwiska I*, p. 489), apud PZU, p. 312. În Rona de Sus, este înregistrat ca supranume.

²¹⁰ Acest nume este atestat, în localitatea *Vilna*, la 1495: *...na (i)mija Kurilo Ivanovi(č)* (SSUM I, p. 530) și, în *Pryborjavske*, la 1680: *Buzega (Bugova) Kurilo* (Bélay, *Már.*, p. 221).

²¹¹ I. Jordan explică (greșit, după părerea noastră) n.fam. *Cureliuc* ca fiind „același, ca semnificație, cu *Curelescu*”, iar pe acesta din urmă ca provenind de la *Curelea* (< *curea*, pl. *curele* + suf. *-ea*) + suf. *-escu*, sufix care „a fost înlocuit, într-o zonă bilingvă, prin ucr. *-juk*” (DNFR, p. 161).

Cúsko (RS).

E un derivat din antrop. *Kus* (azi, n.fam. în raionul transcarpatic Teaciv) + suf. ucr. *-k(o)*. *Kus* poate avea la bază adj. protoucr. *kus* „scurt; ciunt; strâmt; cu coada tăiată” sau apel. ucr. local *kus* „bucată mare”. De asemenea, *kus* poate fi și var. dial. a denumirii „mierlei negre” (PZU, p. 318). *Kúsko* a funcționat ca n.fam. în Ucraina Transc. (*Ibidem*), fiind atestat, în Botiza, la 1661: *Kuska Jonoska* și, în Poienile de sub Munte, la 1680: *Kuska Ivan, Luka, Szimeon* (Bélay, *Már.*, p. 125, 180).

Cuth (RS).

Are ca temă apel. ucr. dial. *kut* „pisoi, piscică” (ucr. lit. *kit*). Comp. cu n.fam. ceh. *Kut*, format de la un apelativ cu același sens (Moldanová, p. 122, apud PZU, p. 318). Apare înregistrat, în Kosivska Poleana, la 1672: *Kut Havrillo* (Bélay, *Már.*, p. 162). Se întâlnește în raionul ucrainean Teaciv (cf. PZU, *loc. cit.*).

Cuzmiciúc (Cr).

Continuă n.fam. ucr. *Kuzmyčúk*, derivat din antrop. (azi, și n.fam.) *Kúz'myk*²¹²/*Kúz'myč*²¹³ (< n.b. ucr. *Kuz'má*²¹⁴ + suf. ucr. *-yk/-yč*) + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 310). Este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. *Ibidem*).

Cvașciúc (RS). Apare în actele oficiale cu următoarele variante grafice: *Kvasciuc, Kvașciuc, Kvașciuk* și *Kvascsuk*.

E format de la adj. ucr. *kvasnýj* „acru, înăcrit” sau de la apel. ucr. *kvas* „cvas”, fiind derivat fie din antrop. *Kvas* (< apel. ucr. *kvas* „cvas; acreală”) + suf. ucr. *-čuk*, fie din antrop. *Kvaskó* (< apel. ucr. *kvas* „cvas” + suf. *-k(o)*) + suf. ucr. *-juk*. În PZU (p. 255), ca și în DNFR (p. 263), apare

²¹² Acest antrop. este atestat, în localitatea Bocicioiu Mare, la 1715: *Lad. Kuzmic* (Bélay, *Már.*, p. 129).

²¹³ Antrop. *Kuzmyč* este înregistrat în localitatea Sudomyr, la 1361: *pan Vasko Kuzmič*, iar, în Lviv, la 1370: *Ivanъ Kuzmi(č)* (SSUM I, p. 526).

²¹⁴ N.b. *Kuz'má* < grec. n.pers. *Kosmos* < apel. grec. *kosmos* „lume; ordine; frumusețe” (SUI, p. 185).

doar *Cvasniuc*, însă forma *Cvașciuc* e răspândită în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 173).

Dan (RS).

Este un nume vechi în onomastica românească, utilizat în toate zonele țării (fem. *Dana*), fiind folosit mai frecvent ca n.botez și mai puțin ca n.fam. La noi, apare atestat la 1385 (DO, p. 121-122)²¹⁵. Cei mai mulți lingviști²¹⁶ sunt de părere că acesta e un hipoc. al unui nume compus din *Dan*, fie ca element primar (*Dan-*), ca în *Daniel*, fie secundar (*-dan*), ca în *Bogdan*, *Iordan* etc., și că a fost împrumutat din limbile slave vecine. O. Vințeler este de părere că „*Dan* nu a putut contribui ca formant nici la *Daniel* și nici la *Iordan*. În schimb, în numele *Bogdan*, avem un nume slav compus din substantivul *bog* «Dumnezeu, zeu» și un participiu *dan* «dat». Prin urmare, *Dan* este de origine slavă și s-ar traduce «dat», iar *Bogdan*, «dat de Dumnezeu»” (Vințeler, p. 102). Aceasta este etimologia propusă de St. Ilčev (Ilčev, *Rečnik*, p. 79), dar, după cum afirmă Jan Svoboda (în *Staročeská*, p. 70), acest nume are la bază apel. *bog/boh* „bogăție; fericire; soartă”; fiind atestat și ca antroponim, v.sl. *Bog*, prezent în multe alte nume compuse slave vechi. „E interesant de menționat, după cum susține Cr. Ionescu, că n. *Dan* (ca și *Daniel*) apare în *Geneză*, denumind o persoană (în genealogia biblică, este fiul lui Iacob și al sclavei Rachelei, Bilha), un trib israelit (după numele de persoană) și chiar o cetate din apropierea izvoarelor Iordanului (vechiul sidonic

²¹⁵ În Maramureș, pentru antrop. *Dan* am găsit mai multe atestări: în localitatea Sighetu Marmației, la 1404; *Danъ* (SSUM I, p. 280); în Ieud, la 1427; *Dan fily alterius Dragomer* (Mihályi, *Diplome*, p. 270); în Giulești, la 1434; *Mich. Daan* (Bélay, *Már.*, p. 142); în Săcel, la 1453; *Dan (Daan) Gostholan* (*Ibidem*, p. 191) etc.

²¹⁶ Prezentăm doar câteva exemple: I. Iordan (*Dan* este hipoc. de la *Daniel*, cf. și magh. *Dán* < *Daniel* – DNFR, p. 165); P. P. Čučka (*Dan* < *Danylo*, *Danajl* sau < *Bogdan*, *Iordan* – PZU, p. 185); DOR, p. 39-40; Ilčev, *Rečnik*, p. 155; Šimundić, *Rječnik*, p. 406 etc.

Laich, cucerit de tribul *Dan*, care i-a schimbat numele; cetatea e identificată cu actualul *Tell el-Kadi*). Originea numelui biblic se află în exclamația Rachelei: Domnul m-a judecat (*dananni*) și mi-a dat acest fiu (→*Daniel*)” (DO, p. 122). *Dan* a dat naștere unei bogate serii de derivate, unele împrumutate ca atare de la popoarele slave, altele creații românești (ca de exemplu: *Dana*, *Danu(l)*, *Daneș*, *Danel*, *Dăniță*, *Danie*, *Dancu*, *Danco*, *Dance(a)*, *Danciu(l)*, *Dăncel*, *Dăncău*, *Dăncilă*, *Dăncuș*, *Dănaie*, *Dănăiaș*, *Dănăiaș*, *Dăneciu*, *Dănuț*, *Dănuța* etc.), o delimitare exactă între formele slave și cele românești fiind foarte dificil de realizat (*Ibidem*).

Dánci (RS).

Danci poate fi un hipoc. de la antrop. rom. *Dancea* (< n.b. bg. *Danča*) sau *Danciu* (< bg. *Dančo*), care, în antroponomia românească, sunt n.fam. (DNFR, p. 165). Totodată, este posibil să fie un hipoc. de la antrop. *Dančó* (< ucr. sau bg. *Dančó*) (PZU, p. 186-187) ori o continuare a crt. *Danč* (Šimundić, *Rječnik*, p. 406) sau un hipoc. de la bg. *Danča/Dančo* (Ilčev, *Rečnik*, p. 156). E înregistrat: în localitatea Bedevlea, la 1411: *Pe. Danch*; în Oncești, la 1415: *Danch Ivan*; în Sarasău, la 1435: *Danch (Dancz)*; în Vișeu de Jos, la 1453: *Dancs* și, mai târziu, în Bocicoiu Mare, la 1678: *Laver Dancz* (Bélay, *Már.*, p. 126, 213, 194, 219, 128). În ceea ce privește antrop. *Danciu*, atestat la români în 1389 (DO, p. 122), precizăm că în Maram., acest n.pers. (înregistrat, în localitatea Ieud, la 1419: *...Danchul filys* – Mihályi, *Diplome*, p. 245) a fost utilizat până în secolul al XVIII-lea. Este răspândit în raioanele transcarpatice Teaciv, Rahiv, Svaleava, Ujhorod și Perecyn (cf. PZU, p. 186).

Danyúk (RS). Este grafia maghiară a n.fam. ucr. *Daniúk*. Se pronunță *Dan'úk*.

Provine din antrop. *Dan* + suf. ucr. *-juk*. Nu l-am întâlnit pe teritoriul Ucr. Transc, fiind, probabil, o creație ucraineană realizată pe teren românesc.

Dáscălu (LT).

Este, la origine, un supranume care are la bază apel. rom. *dascăl* (cu sens bisericesc, după cum afirmă I. Iordan în DNFR, p. 166).

Dávid (RS).

Reproduce n.pers. ebr. *Dáwidh*, purtat de cel de-al doilea rege al Israelului (1012-972 î.Cr.) și mare proroc (creator al *Psalmilor*), învingătorul uriașului Goliat, căpetenia filistenilor. Conform sensului inițial, acesta ar putea fi considerat un nume laic (apropiat fie de subst. *dodh* „unchi”, fie de vb. *jadad* „a iubi” – cuvinte din limbajul copiilor) tradus prin „cel iubit de părinți” sau un hipoc. de la un nume teoforic frazeologic de tipul *Elidad* sau *Jedidiah* „iubit de Dumnezeu”; cel de-al doilea înțeles al lui *Dawidh* ar putea fi comparat cu un cuvânt (atestat de tăblițele de la Mari), *dawidum*, a cărui semnificație ar fi „conducător”. Se pare că era un supranume „oficial” al regelui israelit, numele său individual fiind *Elchanan* sau *Baalchanan* (DO, p. 125-126). E înregistrat, în Leordina, atât la 1476 (*Davidis presbyteri Valachi* – Mihályi, *Diplome*, p. 531), cât și la 1479 (*David presb. ruthenorum* – Bélay, *Már.*, p. 171). N.fam *David* este frecvent în localitatea ucraineană Luh (Lunca) din Ucr. Transc. (cf. PZU, p. 184).

Dăbală (LT). Apare cu variantele grafice *Dabala* și *Dabală*.

La origine, este un supranume ce are la bază apel. ucr. dial. *dóbaló* „persoana care bate toba, toboșar” (< verbul *dobátyi/dobátyi* „a bate toba” și, puțin probabil, < apel. ucr. dial. *dóba* „tobă” < apel. rom. *dobă* + suf. ucr. *-al(o)*²¹⁷, care,

²¹⁷ Unii dintre onomaști, printre care și Ju. K. Red'ko, consideră, în majoritatea cazurilor, în mod eronat, că antroponimele de tipul *Húpalo*, *Dúvalo*, *Kopálo*, *Motálo*, *Pomýkalo*, *Súkalo*, *Tórkalo*, *Chrýpálo*, *C'ápalo*, *Šámalo* etc., la fel ca *Brykájlo*, *Hrýmajlo*, *Dubájlo*, *Kusájlo*, *Čekájlo*, *Čytajlo* etc., sunt nume de familie formate cu ajutorul procedurii morfologice, derivate cu sufixele *-al(o)*, respectiv *-ajl(o)*, ambele afixe fiind augmentative, cu sens peiorativ, jignitor, cu nuanță de ironie la adresa deno-

sub influența limbilor maghiară și română, a fost redat prin *-la/lă*). Mai puțin veridic să se fi format de la n.b. v.sl. *Doba* (< *Dobrijan, Dobril, Dobromir, Dobroslav, Dobrovoj* – Šimundić, *Rječnik*, p. 408, Rymut, *Nazwiska I*, p. 137, Ilčev, *Rečnik*, p. 174) + suf. ucr. *-al(o)*. În Rona de Sus, am înregistrat porecla *Dabal'ó*.

Díchi (Cr).

E un derivat de la n.pers. *Dicu*, iar acesta, la rândul său, un hipoc., fie de la *Constantin* (cf. *Dicu, Dicuț* – DO, p. 106), fie de la *Tudor, Teodor* > *Todea* > *Todicu* > *Dicu* (DO, p. 379; DNFR, p. 171). Puțin probabil ca *Dichi* să fie o formă regresivă de la n.fam. *Dichiu* < apel. *dichú* „administrator al bunurilor unei mănăstiri” (DNFR, p. 171). Comp. cu subst. *dichis*, care, după părerea lui N. A. Constantinescu, constituie tema n.fam. *Dichiseni* și *Dichisești* (DOR, p. 429) sau *Dichiseanu*.

Dóbra (RS).

Poate fi o continuare a n.b. ucrainean vechi păgân (moștenit din slava veche) *Dobra* sau să provină de la n. sl. de sud *Dobra*, care este corelativ cu nume pline, precum *Dobran, Dobraš, Dobreta, Dobrovoj, Dobromir, Dobroslav, Dobrota, Dobrogost* (Ilčev, *Rečnik*, p. 174; Grković, *Rečnik*, p. 77; Šimundić, *Rječnik*, p. 408; Rymut, *Nazwiska I*, p. 137) ori *Dobro(neaga), Dobro(mira), Dobro(slava)* (NFVAI, p. 143), ce au la bază adj. sl. *dobrъ, dobra* „bun, bună”. (Aceeași temă *Dobr-* o au și alte nume, derivate românești, ca de exemplu: *Dobrin, Dobrul, Dobriță, Dobrică* etc.).

tatului (Red'ko, *Sučasni*, p. 109, 106). Părerea noastră este că acestea sunt rezultatul procedurii lexico-semantic (inițial, toate fiind supranume/porecle), ele având la bază apelative în *-al(o)/-ajl(o)*, formate, în majoritatea cazurilor, de la verbe (de la participii trecute, genul neutru): *hypaty, kopaty, motaty, pomykaty...*, *brykaty, hrymaty, kusaty, čekaty* etc. Totuși, nu excludem posibilitatea, pe care o prezintă același lingvist, ca unele dintre numele de familie în *-al(o), -ajl(o)* să nu se fi format de la verbe, ci de la alte părți de vorbire: *Kohutájlo* (< *kohut*), *Mys'ájlo* (< *Mys'ko* < *Mychajlo*) sau *Boruchájlo* (< n. evreiesc *Boruch*) (*Ibidem*, p. 106).

Antrop. *Dobra* este atestat, în localitatea Laskod (Ungaria Carpatică), la 1341 (PZU, p. 200) și, la Vaslui, în 1497: ...*i sestra jich Dobra* (SSUM I, p. 305). N.fam. *Dobra* se întâlnește în Cehia (cf. Knappová, p. 87, apud PZU, *loc. cit.*), iar, în Ucr. Transc., este răspândit în următoarele raioane: Irșava, Teaciv, Mukacevo, Vynohradiv și Svaleava (cf. *Ibidem.*).

Dobrótchi (LT).

Continuă n.fam. ucr. *Dobroc'kyj*. Acesta poate proveni de la n. v.sl. *Dobrota* sau *Dobrot* + suf. ucr. *-s'k(yj)*, unde o etapă intermediară între n.pers. și actualul n.fam. putea fi antrop. *Dobroč*. Însă mult mai plauzibil este faptul că s-ar fi format de la oiconimul *Dobroč* + suf. ucr. *-s'kyj* (PZU, p. 200). Este frecvent în unele zone ale raionului ucrainean Rahiv (cf. *Ibidem.*).

Dóda (RS).

Iorgu Iordan consideră că n.fam. *Dode(a)* este format de la apel. rom. *dod* „simplu, prost” + suf. *-e(a)*; cf. bg. *Dode* (DNFR, p. 176). P. P. Čučka afirmă că acest n.fam. provine: 1. de la n.b. sl. de sud *Doda*, hipoc. de la *Dobrivoi*, *Dobroslav*, *Dodin*, *Dobrić*, *Domanir*, *Todor*; 2. de la n.pers. v.ucr. *Dodo* sau n.pers. slc. *Dodó* (normat, *Josef*); 3. de la n.pers. uzual magh. *Dodó* (normat, *David*) (PZU, p. 202). N. A. Constantinescu are o părere aparte, mult mai credibilă, și anume că n. *Doda* < subst. *doda* < bg. *dada* „lele” sau arom. *dođă* „soră mai mare” (DOR, p. 262). Etimologia propusă este verosimilă, cel puțin în această regiune a țării noastre, din două motive: pe de-o parte, atestarea târzie a respectivului antrop., în Dilove, la 1685: *Doda Ivan*, și la 1691: *Doda Dombrava* (Bélay, *Már.*, p. 208), iar, pe de alta, prezența acestui n.fam. doar în aceeași localitate, Dilove, el nemaifiind propriu altor raioane transcarpatice (cf. PZU, p. 202).

Dódea (RS).

Poate fi o variantă a numelui precedent sau este un derivat de la n.f. *Doda* (cf. NFVAI, p. 145) + suf. *-ea*.

Dohotár (Cr).

Redă un supran. format de la apel. rom. *dohotár* (< apel. rom. *dohot*, de origine ucraineană, + suf. *-ar*²¹⁸) „fabricant sau vânzător de dohot”. I. Iordan afirmă că *dohotár* ar putea însemna și „vas în care se păstrează dohotul” (DNFR, p. 176). Nu se întâlnește în Ucr. Transc. (cf. PZU).

Dónat (Cr). În actele oficiale, apare varianta grafică *Donath*.

Continuă v. n.calend. magh. *Donát*, atestat, în documentele maghiare scrise, la 1489 (Kázmér, *Régi*, p. 311), care provine din cognomenul lat. *Donatus* „cel dăruit”, acesta fiind prezent în onomastica creștină prin mucenicii înscrisi în *Martirologii* (DOC, p. 149-150).

Drághi (RS).

Este un hipoc. de la n.b. sl. de sud precum: *Dragici*, *Dragislav*, *Dragomir*, *Dragoslav*, *Dragostin*, *Dragoliub*, fiind derivate de la tema *Drag-* < adj. sl. de sud *drag* (DO, p. 138-139); cf. n.top. *Draghia* (în jud. Maram.) (DNFR, p. 180). Totodată, poate să fie format de la n.top. *Drag* sau chiar de la n.pers. *Drágh(i)*²¹⁹ + suf. magh. *-i*.

Dragomír (Cr).

Reproduce n.b. v.sl. de sud *Dragomir* (Šimundić, *Rječnik*, p. 87), compus din apel. *drag* „drag, scump” și *mir* „lume; pace; împăcare”. Este atestat, în Giulești, la 1317: *Dragus fia Dragomer*; la 1349: *Dragumer*, iar, la 1355: *Dragamer* etc. (Mihályi, *Diplome*, p. 27, 33). În Sighetu Marmăției, e înregistrat la 1404: *Ivančukъ Dragomirъ* (PZU, p. 208). Astăzi, n.fam. *Drah(g)omýr* este unul dispărut din antroponomia Ucr. Transc.²²⁰ (cf. *Ibidem*, p. 208).

²¹⁸ E. Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie* (vol. îngrijit de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării), Editura Academiei Române, București, 1970, p. 166.

²¹⁹ Este înregistrat, în localitatea Bedevlea, la 1336: *Dragh* (Bélay, *Már.*, p. 126) și, în Sarasău, la 1375: *Dragh f. Gyula* (*Ibidem*, p. 193).

²²⁰ Pe teritoriul Ucr. Transc., *Dragomir* este atestat, pentru prima dată, în Ujhorod, la 1363: *Dragomer filius Zanizlai voyvode* (SOIU, p. 173).

Draścába (RS).

Este format de la n.b. bg., crt. sau srb. *Draško*, ce provine din *Dražko*, *Draga*, *Dragomir*, *Dragoslav*, *Dražilo*, *Dražă* (Ilčev, *Rečnik*, p. 181-184; Grković, *Rečnik*, p. 81-82) + suf. (calitativ) ucr. *-ab(a)*, ca în n.fam. *Kostrába*, *Kul'ába* (cf. PZU, p. 209). Este frecvent în Slatina (Solotvyno), localitate situată la granița cu România (vizavi de Sighetu Marmației), de aici, după spusele informatorilor, fiind originar strămoșul celui care azi poartă acest nume. Astăzi, n.fam. *Draškába* se mai întâlnește doar în localitatea ucraineană Bogdan (raionul Rahiv) și în orașul Ujhorod (cf. *Ibidem*).

Drimúš (RS, Cr).

Continuă n.b. sl. de sud *Drimuš* (la origine, un supranume născocit, inventat) „care se dădea copiilor somnoroși” (< vb. *drimati* „a moțâi; a fi somnoros”) (PZU, p. 210). I. Iordan afirmă că, la noi, n.fam. *Drimuš* îl continuă pe pol. *Drimusz* (DNFR, p. 182), părere căreia îi subscriem și noi, dar fără să excludem posibilitatea ca acest antroponim să fie o creație ucraineană locală. Fiind răspândit în satul transcarpatic Kobylețka Poleana (din raionul Rahiv, situat la granița cu România), de unde au venit stămoșii purtătorilor respectivului nume, iar, din cauza faptului că acesta nu se întâlnește în alte zone ale Ucrainei, este posibil ca acest n.fam. să fi intrat din polonă în sistemul antroponimic ucrainean. Este atestat, în Rona de Sus, la 1654: *Drimus Griga* și la 1684: *Drimus Fedor*, *Stephan*, *Vaszil* (Bélay, *Már.*, p. 186).

Druleác (LT, Cr). În Lunca la Tisa, există varianta *Druliac*.

Are la bază apel. huț. *drúl'a* „roabă” (Vincenz, *Traité*, p. 502, apud PZU, p. 211) + suf. ucr. *-jak*. P. P. Čučka, în afară de etimologia de mai sus, susține că *Druleac* ar proveni de la apel. rom. *drulea* „femeie stricată” (cf. DOR, p. 267) + suf. ucr. *-jak* (PZU, p. 211), ceea ce ni se pare puțin probabil. Comp. cu apel. buc. *drúl'aty* „a umbla fără noimă, a hoinări” (BuHov, p. 104). N.fam. *Drul'ák* este răspândit în raionul Rahiv (cf. *Ibidem*).

Dsudsúra (RS). Apar variantele grafice *Dszudzszura* și *Diudjura*. Probabil reproduce vreo poreclă, formată (ca urmare a unui defect de vorbire, bâlbăială) din *Džu/Czu* (repetarea primei silabe a următorului cuvânt) + apel. ucr. *džúra* „scutier, paj, sluga care mergea în război cu cazacul” (Hrinčenko I, p. 377) sau de la apel. v.ucr. *džur* „un fel de ciorbă făcută din făină de ovăz nestrecurată lăsată în apă peste noapte, apoi fiartă și mâncată cu ulei de cânepă” (*Ibidem*, p. 376-377). Comp. cu apel. v.ucr. *džindžúra* „(o plantă) – Gentianae” și cu vb. *džydžúryty(s’ a)* „a cocheta; a expune ceva la vedere, a se mândri cu ceva” (*Ibidem*, p. 376). Totodată, poate fi o formă schimbată a n.fam. *Dudúra* (< 1. antrop. *Dúda* sau *Dóda* + suf. ucr. *-ur(a)*²²¹; 2. posibil un derivat de la vb. *dudúrytys’ a* „a se speria, a se face părul măciucă” – PZU, p. 214). Și cu toate acestea, credem că tema de la care a fost creat acest nume poate fi un hipoc. local (de tipul

²²¹ În limba ucraineană, *-ur(a)* este un sufix calitativ cu nuanță peiorativă, formând diferite lexeme de tipul *zamazura*, *nos’ura*, *bos’acura* (Red’ko, *Sučasni*, p. 157), care a dobândit funcție patronimică, creând variante ale numelor de persoană, dându-le o nuanță peiorativ-augmentativă (*Dymura/Demura* < *Dmytro*; *Stepura* < *Stepan*; *Stec’ura* < *Stec’*) (L. O. Kravčenko, *Prizvyšča...*, p. 50.). În Ucraina, numărul acestui tip de nume de familie reprezintă aprox. 1 % din totalul celor existente. Acestea s-au format de la: nume de persoană (*Fed’úra*, *Ivan’úra*, *Kost’úra*, *Step’úra*, *Stec’úra* etc.), substantive (*D’ad’úra*, *D’idúra*, *Koz’úra*, *Pyc’úra Sn’ihúra* etc.), verbe (*Pad’úra* < *pádaty*, *Tanc’úra* < *tanc’uváty*) etc. Există și nume în *-ur*, care, după cum afirmă Ju. K. Red’ko, „s-au format, probabil, ca urmare a căderii desinenței *-a*, azi, existând două variante: *D’idúra* și *D’idúr*, *Jacúra* și *Jacúr*, *Vihúra* și *Vihúr*. Căderea acesteia a fost condiționată de tendința de a da numelui forma genului masculin, ținând cont de faptul că substantivele în *-a* sunt, de obicei, feminine. În afară de asta, la substantivele în *-ur(a)*, mult mai pregnant se simte nuanța emoțională negativă.” (Red’ko, *Sučasni*, p. 157-158). De asemenea, unele dintre numele de familie în *-ur* puteau să se formeze de la: nume de persoană (*Jancúr* < *Janko*, *Ivan*; *Vincúr* < *Vinkentij*), substantive (*Babúr* și *Babčur* < *baba*, *babka*; *Žencúr* < probabil, din *žnec’*) și, mai rar, verbe (*Šeptúr* < *šeptaty*) (*Ibidem*, p. 158).

**D'ód'o* sau **D'úd'u*) de la n.b. *D'ordji* (< *Grigorij, Hrihorij*). Este înregistrată, în localitatea transcarpatică Nyjne Selyšce, la 1715, forma *Mate. Czudzura* (Bélay, *Már.*, p. 195). Nu l-am întâlnit pe teritoriul Ucrainei și nici în vreo lucrare de specialitate.

Dúbec (RS).

E un derivat din antrop. *Dub*²²² (< n.pers. v.sl. *Dub* < apel. *dub* „stejar” – Svoboda, *Staročeská*, p. 45; vezi și n.fam. următor) + suf. ucr. *-ek* (ucr. lit. *-yk*). Astfel, forma normată în lb. lit. ucr. e *Dúbyk*. Astăzi, este frecvent doar în localitățile Bobovyšce, Uklyn și Nyjnea Rostoka din raionul transcarpatic Rahiv (cf. PZU, p. 212).

Dubéi (RS).

Provine de la n.pers. v. slav. sau oiconimul *Dub* (< apel. *dub* „stejar (cu sensul de om sănătos, voinic)” – Chudaš, p. 12) sau din antrop. *Dúba*²²³ + suf. ucr. *-ej* (PZU, p. 212). După părerea lui P. P. Čučka, acest n.fam. mai poate fi: 1. forma schimbată fonetic a n.fam. *Doběj* < antrop. *Doba* sau *Dobe* (< n.pers. v.sl. *Doba* sau *Dobo*, hipoc. de la *Dobrijan, Dobril, Dobrivoj, Dobromir, Dobroslav* – Šimundić, *Rječnik* p. 408; Svoboda, *Staročeská*, p. 126; Rymut, *Nazwiska I*, p. 137) + suf. *-ej*; 2. continuarea n.b. v.sl. *Duběj* (Svoboda, *Staročeská*, p. 167); 3. un derivat de la n.b. crt. *Duba* (< *Dubravko* – Šimundić, *Rječnik*, p. 410) + suf. *-ej* (PZU, p. 212). Nu excludem posibilitatea ca *Dubei* să fie o variantă a lui **Dobiej*, un nume protoslav (*Ibidem*, p. 199). N.fam. *Duběj* este răspândit în raioanele ucrainene Rahiv, Teaciv și Hust (cf. *Ibidem*, p. 212).

²²² Este atestat, în localitatea Izky, la 1715: *Dub Ivan*, iar, în Tereblea, la 1689, apare forma *Dube Demeter* (Bélay, *Már.*, p. 155, 204), iar ca n.b. este înregistrat, în „Registrele Orădene”, la 1213: *Duba Libertinus* (SOIU, p. 178).

²²³ Antrop. *Dúba* este atestat, în localitatea Mukacevo, la 1406 (PZU, p. 212). Vezi și nota precedentă.

Duciú (RS, Cr).

Foarte posibil să fie o variantă a n.fam. *Dutciuc* (vezi *infra*). Referitor la n.fam. *Duciuc*, I. Iordan afirmă „*Duciuc: Duc(e)a* (v. s. v.), cu suf. ucr. *-juk*” (DNFR, p. 184).

Dumítru (RS, LT).

Este unul dintre cele mai vechi și frecvente nume de botez, care, de multe ori, apare și ca nume de familie. Are corespondentul grec. *Demétrios*, fiind răspândit în lumea elenică prin secolele IV și III. î.Cr. La origine, este o formă adjectivală, *Demetrios*, ce păstrează până astăzi amintirea numelui zeiței *Demeter* (tradus prin „pământul-mamă”). Aceasta (fiica lui Cronos și a Pheii și soră a marilor zei din Olimp) este o veche divinitate a vegetației și a fertilității pământului, fiind, în același timp, și ocrotitoarea ogoarelor și a cășătoriei, cărora le dăruiește rodnicie. Numele grec. *Demétrios* a intrat în latină ca *Demétrius*, iar, la slavi, ca *Dimítrij*, *Dimítrь*, fiind frecvent la ruși, ucraineni, sârbi, bulgari (la aceștia din urmă, *Dmítiri* e considerat sfânt național). La români, prin filieră slavă, apare forma *Dumítru*²²⁴, fiind înregistrată, în documentele Țării Românești, la 1387 (DO, p. 140-141; Vințeler, p. 105).

Dúnca (Cr).

Continuă (puțin probabil – s.n.) bg. *Dunka* (DNFR, p. 186) sau *Dunko* (n.fam. la ucraineni)²²⁵, hipocoristice corelative cu n.pers. sl. de sud *Dunat*, *Dušan*, *Hladun*, *Medun*, *Radun*, *Sladun*, *Spiridun* (Ilčev, *Rečnik*, p. 168; Šimundić, *Rječnik*, p. 410). Nu trebuie exclus faptul că *Dunka* poate fi o variantă grafică magh. a ucr. *Dunko* (cu *o* redat prin *a* neacc.). Antrop. *Dunka* este atestat, în localitatea Șieu²²⁶,

²²⁴ În etimologizarea numelui respectiv, I. Iordan afirmă: „*Dumítru*: nume calendaristic, același, ca origine, cu *Dimitrie* < grec. *Demétrios*, al cărui prim *-e-*, devenit *ă* sub influența lui *d*, poate și a lui *m*, s-a transformat în *u*, prin asimilare; cf. *Sumedru*” (DNFR, p. 186).

²²⁵ Antroponimele *Dunka* și *Dunko* sunt înregistrate în Ucraina Carpatică, în secolul al XVI-lea (UA-ČI, p. 132).

²²⁶ Tot aici, la 1468, este atestată forma *Donka* (Bélay, *Már.*, p. 189).

la 1432: *Sajói Dunka Fűlöp*; la 1458: *Dwnka* (Mihályi, *Diplome*, p. 26, 417) și la 1680: *Dunka Jonucz* (Bélay, *Már.*, p. 189). Azi, n.fam. *Dunko* nu este propriu antroponimiei Ucr. Transc.

Dutciúc (LT).

Este format din antrop. *Dútka* sau *Dutkó* (cel din urmă fiind o varianta morfologică a lui *Dútka*) + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 218). *Dútka*²²⁷ poate proveni: 1. din antrop. ucr. *Dúdka*, ca urmare a asurzirii sonorei *d*; 2. de la apel. ucr. *dútka* „denumirea unității bănești care era folosită pe teritoriul Imperiului Austro-Ungar (cf. rom. *dútcă*); 3. din antrop. ucr. *Duda*²²⁸ (< apel. ucr. *dúda* „instrument muzical de suflat, făcut din piele de capră”²²⁹ sau este o continuare a n.b. crt. *Duda* – Šimundić, *Rječnik*, p. 410; Grković, *Rečnik*, p. 85) + suf. ucr. *-k(a)*; 4. de la apel. ucr. *dútka* „fluiet” (Hrinčenko I, p. 453). N.fam. *Dutčú�* (în grafia rom., *Dutciuc*) e răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 218). Menționăm că, în această regiune a Maram., mulți dintre purtătorii n.fam. *Dutciuc* au supranumele *Dútka*.

Dzabeniúc (LT, RS). În Lunca la Tisa, se întâlnesc variantele grafice: *Dzeabeniuc* și *Zabenyuk* (azi, ultima formă grafică fiind dispărută).

Poate avea ca temă antrop. ucr. (sau supran.) *Dz'ába* < apel. huț. *dz'ab/d'z'ab* „arătură de toamnă” (Vincenz, *Traité*, p. 515) + suf. pos. *-en* (ucr. lit. *-yn*) + suf. ucr. *-juk*. Julij Lazarčuk e de părere că la baza acestui n.fam. stă verbul ucr. *dzibaty* „a se certa cu cineva”²³⁰. Comp. cu pol. *dziaba*

²²⁷ Este înregistrat, în localitatea ucraineană Kosivska Poleana, la 1684: *Dragut Dutka* (Bélay, *Már.*, p. 162).

²²⁸ Pe teritoriul locuit de ucraineni, n.pers. *Duda* apare atestat, pentru prima dată, la 1222 (SOIU, p. 178).

²²⁹ HHov, p. 64, însă apel. ucr. dial. *dúda* mai are sensul figurat de „prostănac, necioplit” (Holovackij, p. 530) „femeie grasă și neîngrijită”.

²³⁰ Ju. Lazarčuk, *Prizvyšča, vlasni imena ta prizvys'ka žyteliv sela Luh nad Tysuju Maramures'koho povitu*, în „Obrii”, nr. 4, Editura Kriterion, București, 1983, p. 250.

„muncitor leneș, pierde-vară, trândav, cerșetor” (PZU, p. 194) și cu apel. ucr. *dzjob* „cioc”. N.fam. *Dzabeniuc* nu se întâlnește pe teritoriul regiunii Ucr. Transc. și nici în alte zone ale Ucrainei (cf. PZU; SP; Red’ko, *Sučasni*; Chudaș).

Dzsurz (Cr). Se pronunță *Ĝ’úrĝ*.

În acest caz, este vorba de o variantă grafică magh. a n.fam. rom. *Giurgi(u)*. I. Jordan afirmă că este același cu „*Giurgea*: bg. *Džurdža...*; cf. top. *Giurgea*” (DNFR, p. 224). Acest nume (la fel ca bg. *Džurdža*; srb. *Ђурђа*; crt. *Đurđa* – Ilčev, *Rečnik*, p. 169; Grković, *Rečnik*, p. 89; Šimundić, *Rječnik*, p. 96, 412) provine de la n.calend. *Gheorghe* (la fel ca și corespondentele sale în celelalte limbi slave). Este atestat, în localitatea Poienile Izei, la 1680: *Lad., Virtolomeus Dsurds*; în Bârsana, la 1689: *Dsurds Thoder*, însă formele *Dzsurdzu Szavul* și *Vaszil Dsurdsak*, înregistrate la 1672, în Lunca, respectiv Bocicoiu Mare, indică faptul că antroponimul în cauză era uzitat în această regiune cu mult înainte (Bélay, *Már.*, p. 180, 123, 193, 129). Acest n.fam. are o frecvență ridicată în Maramureș, iar, în Ucr. Transc., apare doar forma *Džurdža*, prezentă în raioanele Teaciv, Velykyi Bereznyi și Perecyn (PZU, p. 193).

Enáche (Cr).

Este un derivat de la n.pers. *Ene* (< grec. *Iani*²³¹) + suf. *-ache* (DNFR, p. 190).

Fángli (RS).

Are la bază apel. magh. dial. *fangli* (< germ. *Fangl/Fandl*) „cupă, linguroi, căuș”²³².

²³¹ *Iani* este un derivat al lui *Ian* „Ion”, „formă neogrecescă pătrunsă, la noi, fie direct, fie prin intermediul slav, ceh, polon”. Există numeroase alte derivate de la *Ian*, ca de exemplu: *Iane*, *Iana*, *Ianu(l)*, *Ianuță*, *Ianotă*, *Ianache*, *Ienăchiță*, *Iancu*, *Ianca*, *Inanciu*, *Ene*, *Eana*, *Enuță*, *Enica*, *Enacu*, *Nacu*, *Enache*, *Enășel*, *Enuș*, *Encu*, *Encea* etc. (DO, p. 228).

²³² H. I. Melika, *Rehional’ne pošyrenn’a etnorealij u mul’tylinh-val’nomu prostori Zakarpatt’a*, în „Studia slovakistica” – „Mahične slovo imeni” (red. princip. S. M. Medvid’–Pachomova), nr. 3, Ujhorod, 2003, p. 162).

Fázakas (Cr). Se pronunță *Fázakaš*.

Reproduce n.fam. magh. *Fazekas* < apel. magh. *fasekas* „olar” (DNFR, p. 194). Între maghiari, este atestat, pentru prima dată, la 1400 și apare, de-a lungul timpului, cu numeroase variante²³³: *Fazakas*, *Fazokas*, *Fazocas*, *Fazakass*, *Fazikas* etc. (Kázmér, *Régi*, p. 348-350). Are mai multe atestări în regiune. Reproducem câteva înregistrări din anul 1600: în Sighetu Marmației: *To. Fazakas* și *Laur. Fazekas*; în Teaciv: *Jo., Nic., Fazakas*; în Vyškovo: *Rel. St. Fazakas* și *Andr. Fazekas*; în Hust: *Em. Fazakas* (Bélay, *Már.*, p. 198, 205, 215-216, 151). În antroponomia Ucr. Transc., se întâlnesc formele *Fazekas* (doar în satul Jneatyno, raionul Mukacevo) și *Fazykos*, prezentă și în alte localități ale raionului Mukacevo (cf. PZU, p. 567).

Fânáru (RS).

Are la bază apel. *fânár* „cel care face fânul, cosaș angajat special” («absent în dicționare»; cf. n.top. *Fânari*” (DNFR, p. 202).

Félic (RS).

Continuă n.b. *Félyk*, un hipoc. de la n.b. ucr. *Féliks* < n.b. lat. *Felix* < apel. lat. *fělix* „fericit” (SUI, p. 379). Nu este propriu antroponimiei Ucr. Transc. (cf. PZU), însă apare în regiunea Cernăuți cu formele *Félik* și *Félyk* (cf. SP, p. 361), unde se subliniază că ultima este cea normată în limba ucraineană.

Férenț (LT).

Redă n.calend. magh. *Ferenc*²³⁴ (înregistrat, la unguri, în 1423 – Kázmér, *Régi*, p. 360), cunoscut și ucrainenilor

²³³ În antroponomia oficială a Ungariei, acest nume are 10 variante grafice: *Fazakas*, *Fazakos*, *Fazokas*, *Fazacas*, *Fazekash*, *Fazekes*, *Fazekosh*, *Fazikas*, *Fozekos*, *Fozekosh*, având o frecvență destul de ridicată, 18.415 apariții (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 113).

²³⁴ Azi, în antroponomia ungară, forma normată este *Ferencz*, aceasta având 8 variante grafice: *Ferenc*, *Ferent*, *Ferentz*, *Ferents*, *Ferincz*, *Ferinc*, *Feréncz*, *Ferénc*, numărul total al ocurențelor fiind 6.430 (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 115).

transcarpatici, provenind din lat. *Franciscus* prin intermediul germ. *Franz* sau ital. *Francesco* (PZU, p. 573). La această explicație, I. Iordan mai adaugă (greșit, de altfel) „cf. și ucr. *Ferents*” (DNFR, p. 198). Este atestat, în localitatea Hust, la 1522: *Ant. Ferencz* și, în Bocicioiu Mare, la 1548: *Gr. Ferencz* (Bélay, *Már.*, p. 150, 128), astăzi fiind răspândit în raioanele ucrainene Rahiv, Teaciv, Svaleava, Voloveți, Irșava și Hust (cf. PZU, *loc. cit.*).

Férne (Cr).

Acest nume are la bază apel. germ. *Ferne* „depărtare, distanță” sau adj./adv. *fern* „depărtat, îndepărtat; departe”²³⁵. Purtătorii acestuia sunt veniți din județul Satu Mare, zonă unde trăiesc șvabi (aici, întâlnindu-se și varianta *Ferne*).

Fético (RS). În Rona de Sus, există următoarele variante grafice:

Fetco, *Fetcou* și *Fetyko*.

Este o variantă fonetică locală a n.b. ucr. *Fed'kó* (cu accentul schimbat din cauza influenței lb. magh.), fiind un hipoc. de la n.b. ucr. *Fédir* (dial. *Fédor* și *Fédur*) „Teodor”. Apare atestat, în Bocicioiu Mare, între 1572-1575: *Mich. Fetyko* (*Feitho*, *Fetzko*) (Bélay, *Már.*, p. 128). În aceeași localitate, se pare, este înregistrat ca viitor nume de familie, între 1672-1696: *Fetyko Vaszilj* (*Ibidem*, p. 129). Mai sunt și alte atestări, dintre care prezentăm pe cea care se referă la Rona de Sus, aici fiind înregistrat, la 1715, *To. Fettyko* (*Ibidem*, p. 186). Se întâlnește în raioanele ucrainene Hust, Teaciv, Irșava, Vynohradiv, Percyn, Mijhirea și Velykyi Bereznyi (cf. PZU, p. 574).

Fézko (Cr). Se pronunță *Fét'ko*. Este o „greșeală” existentă în actele oficiale, după cum am aflat din anchetele realizate.

Același cu numele precedent (cf. forma *Fetzko*, înregistrată între 1572-1575). (Totuși, comp. cu n.fam. *Féško*, care, la

²³⁵ Cf. *** *Dicționar german-român*, Ediția a II-a, revăzută și îmbogățită de Ruth Kisch, H. Mantsch, Grete Klaster-Ungureanu, Editura Academiei Române, București, 1989, p. 323-324.

ucraineni, este o variantă dial. a hipoc. ucr. *Fés'ko* < n.b. ucr. *Fédor/Fédur/Fédir*.)

Firișceac (RS, LT, Cr). În Lunca la Tisa, apar variantele *Firișceac* și *Firiscsak*. În Crăciunești, am întâlnit și varianta grafică *Firișteac*, dar care se pronunță *Firiščák*.

Continuă antrop. *Fíris*²³⁶ (< n.fam. magh. *Fürjés* < apel. *fürjész* „vânător de prepelițe” (Kázmér, *Régi*, p. 383) sau provine de la n.fam. magh. *Fürész* (< apel. *fürész* „fierestrău”) + suf. ucr. *-čak* (PZU, p. 576)²³⁷, ambele funcționând, inițial, ca supranume. Nu este exclus ca la baza numelui să stea un alt supranume de tipul *Firis* (< apel. ucr. dial. *firis(por)* „rumeguș”). Acest n.fam. este răspândit doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. *Ibidem*).

Frásin (RS, LT).

Are ca temă apel. rom. *frasin* (*Fraxinus*); cf. n.top. *Frasinul*, *Frasin*, *Frășinei*. Comp. cu n.b. ucr. *Fraséj* (< apel. grec. *thraseos* „bărbăție, curaj, neînfricare”) și cu antrop. ucr. *Frásyne*, *Frășyn* (hipoc. de la n.f. ucr. *Jefrosynija/Frosyna*) (SUI, p. 396, 461).

Frint (RS). Se întâlnește varianta grafică *Friņț*.

Este un hipoc. de la n.b. germ. *Franz* sau de la pol. *Franc*. Numele *Frint* (ca și *Frinckó*) poate să fie o continuare a vreunui hipoc. derivat din antrop. pol. *Francischek* (Rymut, *Nazwiska I*, p. 201-202).

Füzesy (LT). Se pronunță *F'úzeși*.

Provine de la n.top. *Füzes*²³⁸ (< apel. magh. *füz* „salcie; răchită” + suf. *-es*) + suf. (top.) magh. *-i* (care arată originea); cf. n.top. *Fizeș* (DNFR, p. 202) și *Fizeșu Gherlii* din Ardeal. Este posibil ca antroponimul în cauză să-și tragă

²³⁶ Antrop. *Firis* apare ca (viitor) n.fam. în localitatea Iza (Maram.), unde este înregistrat la 1673: *Füresz Orban* și la 1715: *Firis (Fürisz) Simon* (Bélay, *Már.*, p. 156).

²³⁷ *Fürjés* e atestat la 1506, iar *Fürész*, la 1469 (Kázmér, *Régi*, p. 383).

²³⁸ În Kázmér, *Régi* (p. 389), antrop. *Füzes* apare înregistrat la 1466, iar *Füzesi*, la 1484.

originea chiar de la ultimul n.top., căci localitatea ardeleană apare atestată la 1230: *poss. Fizestelek*, iar, la 1322: *Fises* (cf. Coriolan Suciș I, p. 241). Astăzi, în antroponiemia Ungariei, este un n.fam. cu o frecvență foarte redusă, 1.362 de apariții²³⁹.

Gârjoábă (Cr).

Este vorba de n.fam. *Gârjoaba* (< adj. *gârjob* „încovoiat”), răspândit în Oltenia (DOR, p. 435), de unde au venit purtătorii acestuia.

Gerlái (Cr, RS). Localnicii îl pronunță *Gherlan* (la fel ca numele următor).

Provine de la n.top. *Gherla* (în grafie magh.) + suf. magh. *-i* (fiind o variantă maghiarizată a n.fam. *Ghelan*).

Gherlán (Cr, RS, LT). În graiul din Rona de Sus, se pronunță (ca și numele precedent, de altfel) *G̃irlán*.

Este format de la n.top. *Gherla* + suf. rom. (sau ucr.) *-an*. Apare înregistrat, în localitatea Crăciunești, la 1715: *Prodan Girlan* (Bélay, *Már.*, p. 161). Este frecvent în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 174).

Gherebán (Cr).

Reproduce, după cum afirmă P. P. Čučka, varianta maghiară (din punct de vedere fonetic) a n.fam. *Grebán*²⁴⁰, astăzi, dispărut în Ucr. Transc. (PZU, p. 173.). Este un derivat din antrop. *Greba* (< n.pers. germ. *Greb*²⁴¹ sau din v.germ. (de nord) *Grēbe* „conté” + suf. *-a*) + suf. *-an* (*Ibidem*, p. 180). Totodată, acest nume poate avea ca temă antrop. *Grebe/Greve/Grefe/Gräffe* (folosit, cu precădere, în landul german Hessa ca n.fam.), la baza lui stând apel. omonim cu sensul „denumire oficială, în regiunea Hessen (Hessa – s.n.), pentru

²³⁹ Cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 123.

²⁴⁰ Este atestat, în localitatea Koloceava, la 1715: *Jo., Sim., St. Graban* (*Girban, Greban*) (Bélay, *Már.*, p. 160).

²⁴¹ Nume de familie formate cu ajutorul temei *Greb-* sunt răspândite în Polonia (cf. Rymut, *Nazwiska I*, p. 266, apud PZU, p. 266), putând fi întâlnite și la croați (cf. *Ibidem*).

mai marii satului, primari sau judecători sătești”)²⁴². Este atestat, în localitatea Kopașnevo, la 1715: *Fr. Gereban* (Bélay, *Már.*, p. 141). Astăzi, atât *Gerebán*, cât și *Grebán* sunt nume de familie dispărute de pe teritoriul Ucr. Transc. (cf. PZU, p. 173, 180).

Glavățchi (Cr). În vorbirea ucrainenilor, pot fi auzite: *Hlaváckyj/ Glaváckyj* și *Hlaváckyj/ Glaváckyj*.

Provine de la n.pers./supran. *Glava* (< apel. pol. *głowa*; slc. sau v.ucr. *hlava*²⁴³ „cap”) + suf. pol./slc. *-cki* (ori suf. ucr. *-sk(yj)*). Totodată, este posibil să aibă la bază antrop. (azi, n.fam.) slc. *Hlaváč*²⁴⁴ (< apel. *hlaváč* „1. cu capul mare; 2. conducător; 3. greu de cap”) (PZU, p. 144) ori să fie o continuare a n.f. bg. *Glava* (< *Glavjo* < apel. *glavjo* „să fie înțelept!”) (Ilčev, *Rečnik*, p. 134). Acest n.fam. nu este propriu sistemului antroponimic al Ucrainei Transcarpatice.

Glodeán (LT, Cr). În ambele localități, apare varianta grafică *Glodian*.

E format de la n.top. *Glod* (< apel. rom. *glod* „noroi, bulgăre de pământ înghețat sau uscat” – DNFR, p. 270, răspândit în Ardeal) + suf. rom. *-ean*. P. P. Čučka, după ce pe *Glodan* îl explică ca provenind de la n.fam. rom. *Glod* + suf. *-an* (citând din DNFR, p. 226!), pe *Glodean*²⁴⁵ îl prezintă, eronat, ca provenind de la apel. srb.-crt. *hloňan* „slab, uscățiv” sau din v.pol. *glodać* „a roade (pe deasupra, de ex., un os)” (PZU, p. 177). Mai apoi, în SOIU (p. 124), același cercetător ucrainean explică n. pers. *Hlod’án* ca fiind un

²⁴² Cf. ****Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm*, 16 Bit. in 32 Teilbänden, Leipzig 1854-1961, Quellenverzeichnis Leipzig, 1971 (versiune online, accesată la 11.04.2019).

²⁴³ Este cunoscut faptul că *h* este redat, de multe ori, în grafia românească prin *g* (de exemplu, n.fam. ucr. *Hrab* (< apel. ucr. *hrab* „carpen”) apare în actele oficiale românești și ca *Grab*).

²⁴⁴ Azi, corespondentul ucrainean al acestui nume este *Holovač*.

²⁴⁵ Vezi, în PZU (p. 146), și discuția privind n.fam. *Hlodan* și *Hlo-dean*, unde întâlnim aceeași situație.

nume ucr. târziu, derivat de la vb. dial. *hlodaty* „a roade, a linge, a licăi” + suf. participial *-an/-'an*. Este atestat, în localitatea Hărnițești, la 1689: *Glodan Ivona* (Bélay, *Már.*, p. 145) și, în Strâmtura, la 1715: *Glodan Alexa* (*Ibidem*, p. 203). N.fam. *Glodeán* este frecvent doar în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 177).

Godénca (RS). Apare cu următoarele variante grafice: *Godenka*, *Godinca* și *Godinka*.

Are la bază n.botez v.sl. *Godin* (< *Goda*²⁴⁶, *Godeslav*, *Gadomir* sau *Godimir* – Ilčev, *Rečnik*, p. 136; Šimundić, *Rječnik*, p. 415; Grković, *Rečnik* p. 63 sau *Brzhod*, *Mirohod*, *Nehod* – Svoboda, *Staročeská*, p. 75) + suf. *-k(a)* (probabil < *-k(o)*). De asemenea, poate proveni din antrop. (și n.fam.) sl. de sud *Godina/Hodina* (PZU, p. 147) + suf. *-k(a)*. Tema acestor nume, *-god-*, putea însemna „demn, vrednic de slavă” (Ilčev, *loc. cit.*) sau „prilenic, favorabil, potrivit” (Svoboda, *loc. cit.*). Este normat, în lb. ucr., cu forma *Hodýnka*. În cazul n.fam. *Godenca* din Rona de Sus, acesta putea fi creat de către ucrainenii înainte ca *g > h*. Antrop. *Goda* este atestat, în localitatea Kobylețka Poleana, la 1605: *Goda Janos* (Bélay, *Már.*, p. 158), dar se pare că, în regiune, a circulat cu mult înainte, deoarece, în Săpânța, la 1450, găsim înregistrat n.top. *Godepathaka* (*Ibidem*, p. 193). N.fam. *Hodýnka* este răspândit doar în raionul ucrainean Ujhorod (cf. PZU, p. 147).

Godenciúc (Cr, RS).

E un derivat din antrop. *Godénka* (vezi n.fam. precedent) + suf. ucr. *-juk*. Deși forma normată în lb. ucr. este *Hodenciúk* (atestată, în localitatea transcarpatică Dilove, la 1755 – PZU, p. 147), în antroponomia raionului Rahiv, apare, mai rar, și *Godynčúk* (cf. *Ibidem*).

²⁴⁶ În Ucr. Transc., a existat n.fam. *Goda* (cf. PZU, p. 178), putând fi o continuare a sl. de sud *Goda* sau *Godo* (< nume pline de tipul *Godimir*, *Godoslav* sau *Godemir*, *Godeslav* – Šimundić, *Rječnik*, p. 414-415).

Gódja (RS, Cr). Se pronunță *Góġea*.

Reproduce un hipoc. de la n.pers. *Gheorghe* (< grec. *Geórgios* < apel. grec. *georgós* „agricultor, lucrător al pământului, țăran” – DO, p. 187-188), derivat din *Gog(u)* + suf. *-(e)a* (DOR, p. 66, 70)²⁴⁷, adică *Gocea*²⁴⁸. Totodată, poate fi o continuare a n.pers. sl. de sud *Godžo*, *Godža*, care, la bulgari, sârbi și croați sunt hipoc. de la *Gavrílo* „Gavrilă” (Ilčev, *Rečnik*, p. 127; Šimundić, *Rječnik*, p. 414). Este atestat la 1689, în câteva localități maramureșene: în Oncești: *Godsa* (*Godse*) *Aleksza* și *Godse Dumitru*; în Valea Stejarului: *Godse Lupse*; în Breb: *Godse Todoszje* și în Văleni: *Godse Veszilj* (Bélay, *Már.*, p. 213-214, 135, 146, 174). Nu este propriu antroponimiei Ucr. Trasc. (cf. PZU), însă e frecvent în regiunea Cernăuți, cu forma ucrainizată *Hódža* (*h* < *g*) (cf. SP, p. 94).

Goteciúć (RS, Cr).

Este format din antrop. *Gota*²⁴⁹, răspândit în Ucr. Transc. ca și n.fam. (cf. PZU, p. 179), acesta provenind de la n. crt. *Gota* (< *Bogota*, *Dragoslav* – Šimundić, *Rječnik*, p. 116) ori de la n.f. *Gota* (< bg. *Goto* < n.b. *Georgi* – Ilčev, *Rečnik*, p. 139, apud PZU, *loc. cit.*) + suf. ucr. *-čuk*. Totodată, *Gota* poate fi un hipoc. de la n. pers. *Agota* sau *Gogota*. Comp. cu apel. rom. *goată*, care, după părerea lui André de Vincenz, stă la baza n.fam. ucr. *Gótyč* (Vincenz, *Traité*, p. 531). N.fam. *Goteciuc* nu se întâlnește în Ucraina (cf. PZU; SP; Red’ko, *Sučasni*; Chudaš). Poate fi o creație apărută pe teren românesc, ținând cont că, în Bocicioiu Mare, sunt atestate antrop. (n.fam.) *Gota* și *Got* (Bélay, *Már.*, p. 128).

²⁴⁷ La I. Jordan întâlnim: „*Gogea*: *goge* «ființă închipuită cu care se sperie copiii»; cf. și *gogéa* «bucată de sare cam de două kg»” și „*Gogiuc*: bg. *Godžo*” (DNFR, p. 227).

²⁴⁸ Acest antrop. apare înregistrat, în localitatea Oncești, la 1542: *Jo.*, *Mate*. *Gochya* (Bélay, *Már.*, p. 213).

²⁴⁹ Este atestat, în localitatea Bila Ţerkva (Biserica Albă), la 1474: *Sandr*. *Gota* (Bélay, *Már.*, p. 139).

Greșciuc (RS, LT).

Provine de la hipoc. *Greša*²⁵⁰/*Hreša* sau *Gryš*/*Gryša* (*Hryš*/*Hryša*) ori *Hrisa*/*Hrysa*²⁵¹ (< n.calend. ucr. dial. *Grigorij*/*Hryhor*/*Hryhorij* sau dial. *Georgij*/*Heorhij* – cf. rom. „Gri-gore” sau „Gheorghe”) + suf. ucr. *-čuk*. De asemenea, s-a putut forma și din *Greškó*/*Griškó*²⁵² sau *Hryškó*/*Hreškó*²⁵³ (hipoc. de la dial. *Grigorij* ori de la *Hryhorij* – formă normată în lb. ucr.) + suf. ucr. *-juk*. Nu se întâlnește în Ucr. Transc., dar sunt răspândite în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 102, 105) n.fam. *Hreščúk* și *Hryščúk*. E posibil ca n.fam. *Greșciuc* să continue ucr. normat *Hryščúk*, iar, din cauza administrației maghiare, să fi devenit (*Gryščuk* >) *Greščuk*.

Grigor (Cr).

Este hipoc. de la *Grigóre*. Acesta, la rândul său, reproduce n.pers. grec. *Gregórios*, a cărui formă adjectivală în greacă are sensul de „treaz”, cu accepția proprie de „sculat din somn” sau cu cea figurată „cu mintea trează, activ” (cf. vb. *gregoréo* „sunt complet treaz” sau *egrégora* „m-am trezit, veghez”) sau, în neogreacă, *grégoros* „rapid, iute” (DO, p. 198). *Grigore* este un nume cu o mare frecvență și răspândire la români. Nu este cunoscut în Antichitate, fiind o creație mai nouă a onomasticii grecești, atestată în secolul al X-lea (*Ibidem*, p. 199), și care s-a propagat la români, prin intermediul limbilor slave. Forma *Grigor* apare înregistrată în Maramureș, în mai multe localități, ca, de exemplu, în Valea Stejarului, la 1600: *Gr. Grigor*; în Vișeu de Sus, la 1604: *Teod. Grigor* (Bélay, *Már.*, p. 135, 219) etc.

²⁵⁰ Acest antrop. este atestat, în localitatea transcarpatică Berezove, la 1715: *Rel. Fr., St. Gresa* (Bélay, *Már.*, p. 127).

²⁵¹ N.b. *Hrisa* și *Hrysa* se foloseau, în Ucraina, în secolul al XVI-lea (cf. UA-ČI, p. 108).

²⁵² Este înregistrat, în localitatea ucraineană Roztoky, la 1661: *Grisko Joan* (Bélay, *Már.*, p. 187).

²⁵³ Acest antrop. este atestat, în localitatea maramureșeană Leordina, la 1664: *Orosz Hresko* (Bélay, *Már.*, p. 171).

Grigoriță (Cr).

Reproduce diminutivul n.calend. *Grigore* (vezi numele precedent), format cu ajutorul suf. dim. *-iț(ă)*. În onomastica românească, se întâlnesc și multe alte derivate de la acest nume, ca de exemplu: *Grigoraș*, *Grigorescu*, *Griguruță*, *Griguță*, *Griguș* etc. (DO, p. 200).

Grijác (RS, Cr, LT). În Rona de Sus, apar următoarele variante grafice: *Grizsak*, *Griijac*, *Gridjac*, *Gridjak*, *Gridzsak* și *Gridjeak*; iar, în Lunca la Tisa, există *Gridjac* și *Gridjeak*.

Este format din antrop. magh. sau rom. *Gríga*²⁵⁴ ori *Grig/Grigu(l)*²⁵⁵, care au corespondent ucr. local *Grýga* (hipoc. de la rom. *Grigore*, respectiv ucr. *Hryhorij*) sau din v.ucr. *Griš(a)*²⁵⁶ (hipoc. de la ucr. dial. *Grigórij*) + suf. ucr. *-jak*. Acest n.fam., dar cu varianta *Gridžak*, este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (PZU, p. 181). În regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 103), apare forma *Hryžák*, care este și cea normată în limba ucraineană.

Hámor (Cr).

Are la bază apel. ucr. dial. *hámor* (ucr. lit. *hamir*) „zgomot, gălăgie, zarvă, tărăboi, tãmbãlãu” sau, mai puțin probabil, apel. pol. *hámor* „idem” (PZU, p. 136). Comp. cu apel. slc. de est *hámor* „ciocan mare, baros” (< apel. germ. *Hammer* „ciocan”) (*Ibidem*). Se întâlnește în raionul transcarpatic Rahiv (cf. *Ibidem*).

Hántig (RS).

Este un derivat de la hipoc. germ. *Hanz* sau *Hans* (< *Johann*, *Johannes*) + suf. adj. germ. *-ig*, fiind înregistrat, în Vișeu de

²⁵⁴ Acest nume este atestat în mai multe localități din Maramureș: în Iapa, la 1604: *Pe. Griga*; în Bocicioiu Mare, la 1605: *Kis Griga*; în Oncești, la 1605: *Philemon Griga, Ivan*; în Leordina, la 1605: *Griga (Grigori) Ivan*; în Ruscova, la 1605: *Griga Vulaszin* (Bélay, *Már.*, p. 158, 128, 214, 171, 188) etc.

²⁵⁵ Cf. DO, p. 200.

²⁵⁶ *Griš(a)* stă la baza antrop. înregistrate în Rozavlea, la 1649: *Grisko Joan* și la 1680: *Grisko Ivan* (Bélay, *Már.*, p. 187).

Mijloc, la 1604: *Pe. Hanczik* (Bélay, *Már.*, p. 120). Sub aceeași formă, cu *-k* final, adaptată sistemului fonetic ucr., există pe teritoriul Ucr. Transc. (în raionul Perecyn) varianta *Háncyk* (cf. PZU, p. 137), de unde rezultă că nu trebuie exclusă posibilitatea ca acest nume să fie un derivat cu ajutorul suf. ucr. *-yk*. Se pare că purtătorii respectivului n.fam. au fost „țipțerii” stabiliți în localitățile Vișeu (unde, chiar și astăzi, există n.fam. *Hanțik* și *Hanțig*).

Harasaniúc (RS).

Are la bază n.b. ucr. *Harasýn*²⁵⁷/*Harasín*²⁵⁸, care este o variantă lui *Harasým* (vezi numele următor) + suf. ucr. *-juk*, unde *mj* > *mnj* > *nj*. Pe teritoriul Ucr. Transc., e răspândită doar forma *Harasýn'ak* (cf. PZU, p. 139), iar, în regiunea Cernăuți, apare *Harasem'úk* (cf. SP, p. 87), pe care o întâlnim și la I. Iordan, explicându-l, cel puțin ciudat: „din pol. *Harasimiuk* (de fapt, ucr., după suf. *-juk*)” (DNFR, p. 237).

Harasém (Cr).

Reproduce n.b. ucr. *Harasém*/*Harasým* < *Herasým* (cf. rom. „Gherasim”) < grec. *Gerásimos* < apel. grec. *gerasmios* „onorat, stimat” (UA-ČI, p. 107; SUI, p. 83). E frecvent în raioanele transcarpatice Rahiv și Hust (cf. PZU, p. 139).

Haščár (Cr).

Poate fi format atât din antrop. (un supran. sau o poreclă) *Cháščá*²⁵⁹ (< apel. ucr. *chášča* „pădure tânără și deasă” sau < ucr. dial. *chášča* „vreascuri, uscături” – Hrinčenko IV, p. 389) + suf. *-ar*, cât și de la porecla *Chaščár* (< apel. ucr. dial. local *chaščár*) dată „celui care (deseori) adună vreascuri sau locuiește în pădure”. Nu am întâlnit acest n.fam. pe teritoriul Ucrainei (cf. PZU; SP; Red'ko, *Sučasni*; Chudaș).

²⁵⁷ *Harasýn* a funcționat ca n.fam. în Ucr. Transc., fiind atestat la 1648 (PZU, p. 139).

²⁵⁸ *Harasín* e înregistrat, în localitatea Kvasy, între 1672-1696: *Nic. Haraszín* și la 1678: *Baszarába* (*Basar*) *Haraszín* (Bélay, *Már.*, p. 130).

²⁵⁹ *Chášča* funcționează ca n.fam. în Ucr. Transc., în raioanele Mukačevo, Mihhira și Hust (cf. PZU, p. 584).

Havreliác (LT, Cr). În Lunca la Tisa, există variantele grafice *Havreliak*, *Havrilyak*, *Havreleac*, *Haurilyak*, iar, în Crăciunești, *Havrelyak* și *Havrilyak*.

E format de la n.b. ucr. *Havrýlo*²⁶⁰ (SUI, p. 77), cf. rom. „Gavrilă” (< v.ebr. *Gabár’el/Gabriel* „Dumnezeu a fost puternic; puterea mea a fost Dumnezeu” – DO, p. 183), + suf. ucr. *-jak*. Se întâlnește în raioanele ucrainene Mukacevo, Perecyn și Velykyi Bereznyi (PZU, p. 129).

Héra (RS, Cr). În Rona de Sus, apar variantele grafice *Herea* și *Heria*, care se pronunță *Hír’a*, în timp ce ucrainenii din alte sate rostesc *Hýr’a/Hýr’a*.

După părerea lui P. P. Čučka, n.fam. *Hera* (existent în raionul Irșava) poate să provină din: 1. n.pers. germ. care începe sau se termină în *-Her-*, ca, de exemplu, *Herald*, *Herbert*, *Erhart...* sau dintr-un nume calend. ucr. adaptat, de tipul *Herasym*, *Hervasij*; 2. apel. pol. *hera* „aroganță, îngâmfare, trufie” (PZU, p. 142). Numele *Hera* este atestat, în Rona de Sus, la 1684: *Heram (Hera) Mihaly* și la 1696: *Andr.*, *Jac. Hera* (Bélay, *Már.*, p. 186). În aceeași localitate, există n.top. *Héren*²⁶¹ (pădure și trecătoare) < *Hera* + suf. pos. ucr. *-en* (ucr. lit. *-yn*), căruia români din satele vecine îi spun (pădurea, pasul) *Hera*²⁶². Dar, tot la P. P. Čučka, apare și n.fam. *Hýra* (fără a se menționa că are vreo legă-

²⁶⁰ Acest antroponim este înregistrat în Maramureș, începând cu secolul al XV-lea: în localitatea Uhlea, la 1419: *Haurilla f. Michaelis*; în Sarasău, la 1424: *Haurilla*; în localitatea Vișeu de Sus, la 1542: *Gradul Hawryla* (Bélay, *Már.*, p. 209, 193, 219) etc.

²⁶¹ E atestat ca antrop., în localitatea transcarpatică Bila Ţerkva, la 1543: *St. Heren* (Bélay, *Már.*, p. 139), de unde rezultă că acest nume este mult mai vechi decât înregistrările din Rona de Sus.

²⁶² La I. Pătruș, apar pren. *Hera*, *Herea* (și n.b. *Her*, pren. *Here*, n.b. *Heru*), care – după cum susține lingvistul clujean – stau la baza derivatelor ca *Herba*, *Herescu* și *Heroiul* (OR, p. 37). De la aceeași temă *Her-*, detașată din nume precum *Her*, *Her(e)a*, s-au format derivatele n.pers. *Herla* și n.fam. *Herlea* (*Ibidem*, p. 70). Puțin probabil ca numele *Hera* să-l continue pe grec. *Hera(s)*, după cu afirmă I. Jordan (DNFR, p. 240).

tură cu *Héra*²⁶³), fiind răspândit în raionul Rahiv, situat la granița cu România (și implicit cu cele două localități în care acestea apar). *Hýra*²⁶⁴ este explicat de către lingvistul ucrainean ca având la bază apel. *hýr'a* care înseamnă: a) în regiunea ucr. transc.: „umflătură, cucui, furuncul”; b) în gr. galițiene: „slugă, josnic, ticălos” sau „moț, smoc de păr, coamă”; c) în lb. pol.: „arogață, trufie, îngâmfare” sau „moț, smoc de păr” și d) în dial. slc.: „umflătură, cucui” (PZU, p. 143), iar, în gr. buc.: „moț, smoc de păr” (BuHov, p. 70). În SOIU (p. 123-124), același cercetător afirmă că, dacă, într-adevăr, acest nume este de origine slavă, atunci reproduce apel. *hýr'a/hyra*, care poate avea trei sensuri „moț, smoc de păr”; „persoana tunsă scurt” și „cucui”. Considerăm că acest nume este un hipoc. de la n.b. *Heorhij* (cf. n.f. ucr. *Héra* < *Heorhína* < *Heórhij* – SUI, p. 87). Comp. cu bg. (n.f. sau n.b. vestic) *Gera* (< *Gero* < *Georgi*) – Ilčev, *Rečnik*, p. 130-131.

Hérbil (RS, Cr). În Rona de Sus, apare varianta grafică *Herbel*. Continuă n.b. germ. *Herbert/Heribert* < apel. *Heri* (< apel. v.germ. *Heer* „armată, oaste”) și *beraht/berht* „luminos, strălucitor”)²⁶⁵, cf. engl. *Herbert*, fr. *Herbert*, it. *Erberto*, sp. *Heberto* (SSLI, p. 76). Comp. cu adj. germ. *herb* „tăios, ascuțit”²⁶⁶; „acrișor; aspru; sever”²⁶⁷. Este atestat, în localitatea trascărpatică Vyškovo, la 1600: *Jo. Herbel (Herban)* și la 1614: *Nic. Herbel (Bélay, Már., p. 216)*, iar *Herbil*

²⁶³ E cunoscut faptul că y ucrainean, în majoritatea cazurilor, este redat în grafia românească prin *e*.

²⁶⁴ În Ucraina, este atestat, la Cernobâl, în anul 1552: *Hyra Petrov* (N. M. Tupikov, *op. cit.*, p. 103).

²⁶⁵ https://www.onomastik.com/Vornamen-Lexikon/name_132_Herbert.html (accesat la 11.04.2019); SSLI, p. 76.

²⁶⁶ Cf. ****DUDEN, Deutsches Universalwörterbuch* (red. princip. Günther Drosdowski), Ediția a 2-a, „Dudenverlag”, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, 1989, p. 691; <https://www.duden.de/suchen/dudenonline/herb> (accesat la 11.04.2019).

²⁶⁷ Cf. ****Dicționar german-român...*, p. 460.

apare înregistrat, în Rona de Jos (sat vecin cu Rona de Sus), la 1676: *Gabr. Herbil* și la 1720: *Volphg. Herbil* (Bélay, *Már.*, p. 185). Totodată, menționăm că, în localitatea Borjavske (raionul Vynogradiv), este atestat, între 1715-1775, *Herbik*²⁶⁸. Nu l-am întâlnit în antroponimia Ucrainei și nici în vreo lucrare de specialitate²⁶⁹.

Hlistéi (RS, LT, Cr). În Rona de Sus, apare varianta grafică *Hlisztei*.

La origine, este, cu siguranță, o poreclă, care poate avea la bază apel. ucr. *hlyst* „vierme intestinal” ori dial. *hlystá* „limbric” – „Eubricus terroris” (Hrinčenko I, p. 289) + suf. ucr. *-ej*. Comp. cu apel. ucr. *hlyst* „bici” sau cu verb. *chlystáty* „a înghiți cu lăcomie, a înfuleca, a bea cu înghițituri mari și cu zgomot”²⁷⁰. De la același verb, după părerea lui André Vincenz, s-a format și n.fam. huț. *Chlystyn* (Vincenz, *Traité*, p. 503). N.fam. *Hlistei* nu apare în niciuna dintre lucrările de onomastică consultate.

Hluchaniúc (LT).

Provine din antrop. *Hluchán* (acesta fiind un derivat, după cum susține P. P. Čučka, de la: 1. n.b. v.sl. (estic) *Hluchъ*²⁷¹ < apel. *hluchъ* (cf. ucr. *hluchýj* „surd”) + suf. *-an*; 2. apel. ucr. *hluchán* (cu sens fig.) „om surd” sau „cocoș de munte” (*Tetrao urogallus*)) + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 146). Este răs-pândit doar în raionul ucrainean Rahiv (cf. *Ibidem*).

Hólczberger (Cr).

Este un n.fam. germ. compus din *Holz* + *Berg(er)* „acela care provine de pe un munte împădurit” (PZU, p. 152), format din *Holz* „lemn; pădure” + *Berg* „munte”, unde *-er*

²⁶⁸ I. Szabó, *op. cit.*, p. 416.

²⁶⁹ L-am întâlnit, în numeroase lucrări ucrainene de istorie, pe *Hryhoriu Ju. Herbils'kyi* (1904, la Dnipropetrovsk – 1991, la Kiev), istoric, prof. univ. dr. la Institutul de Istorie din Lviv.

²⁷⁰ Cf. D. Ucr.-Ro., p. 836-837.

²⁷¹ Antrop. *Hluchъ* e înregistrat la 1444, iar top. *Hluchiv* (având la bază același n.pers.), din nordul Ucrainei, este atestat la 1152 (SOIU, p. 124).

(suf. masc.) arată persoana care face acțiunea. Este frecvent în raionul ucrainean Teaciv (cf. *Ibidem*).

Holosciúc (LT).

Acesta provine din antrop. *Hólos*²⁷² (< apel. ucr. *hólos* „voce, glas”) sau *Hóloš* (< 1. ucr. local *hóloš* „persoană goală, dezbrăcată”; 2. n.fam. magh. *Hollos*²⁷³, ucrainizat fonetic, care are la bază apel. magh. *holló* „corb”, atestat ca antrop. la 1419 – Kázmer, *Régi*, p. 477) + suf. ucr. *-čuk* (sau < *Holosko* + suf. *-juk*). E înregistrat, în Poienile de sub Munte, la 1715: *Holoszcsuk Jur* (Bélay, *Már.*, p. 180). Azi, n.fam. *Holosciúc* este dispărut în Ucr. Transc. (cf. PZU, p. 151).

Holovcíci (LT, Cr). Se întâlnește varianta grafică *Holocici*.

Este format din antrop. ucr. *Holóvka*²⁷⁴ (< 1. apel. ucr. *holóvka* „cap mic; deștept”; 2. antrop. *Holóva* < apel. *holóva* „cap; conducător” + suf. ucr. *-k(a)*) + suf. ucr. *-ič* (ucr. lit. *-yč*). Astăzi, n.fam. *Holovcíci* nu mai este propriu antroponimiei Ucr. Transc. (cf. PZU, p. 150), el fiind atestat, în Lunca, la 1715: *Lad. Hollocsics* (Bélay, *Már.*, p. 173).

Holovciúc (LT, Cr). În Lunca la Tisa, există variantele grafice *Holouciuc* și *Holociuc*, iar, în Crăciunești, *Holovcsuk* și *Holociuc*.

Provine din antrop. *Holóvka/Holovkó* (vezi numele precedent) + suf. ucr. *-juk*. În Ucr. Transc., este răspândit doar în raioanele Rahiv și Teaciv (cf. PZU, p. 150).

Horniceár (RS).

Are ca temă apel. ucr. local *hornyč'ár* „olar”. Este atestat, în Ruscova, la 1715: *Horniczar (Hornicsar) Stephan*, iar,

²⁷² Antrop. *Holos* (care a circulat ca nume de persoană la slavii de est) este atestat, în comitatul Krasna (Ungaria), la 1212, iar, ca nume de familie, în Transcarpatia, apare fixat începând cu secolul al XVI-lea, azi fiind răspândit în raioanele Perecyn și Hust (cf. PZU, p. 151; SOIU, p. 128).

²⁷³ E înregistrat, în Petrova, la 1720: *Sim. Hollos* (Bélay, *Már.*, p. 179).

²⁷⁴ Numele este atestat, în Suceava, la 1429: *takož(je) jesmi dal(i) sjel(o) k(r̂)stĕ na imA Kalinovci ...hdje je(st) Holovka* (Costăchescu I, p. 248), fiind folosit, în Ucraina și Belarus, „atăt ca n.pers., cât și ca element suplimentar în identificarea persoanei”, supranume (SOIU, p. 128).

în Bocicioiu Mare, la 1720: *Sim. Harnicsar* (Bélay, *Már.*, p. 188, 129). Forma normată în lb. ucr. este *Hornýč'ar*, aceasta fiind frecventă în raioanele transcarpatice Teaciv și Hust (cf. PZU, p. 155).

Hórvath (Cr).

Are la bază etn. magh. *horvát* „croat” (locuitor al Croației sau, posibil, din neamul croaților albi, strămoșii ucrainenilor transcarpatici). Numele se fixează în Ungaria începând cu anul 1355 (Kázmer, *Régi*, p. 480)²⁷⁵. Este înregistrat la 1550, sub aceeași formă: *Horváth István*, în localitățile ucrainene Novobarovo și Vonihove (Bélay, *Már.*, p. 210, 212). În Ucr. Transc., se întâlnește în raioanele Mukacevo, Voloveți, Mijhirea, Perecyn, Ujhorod, Vynohradiv, Hust și Teaciv (cf. PZU, p. 154).

Hosciúć²⁷⁶ (LT). Există varianta grafică *Hoșciuc*.

Provine din antrop. ucr. *Hoškó* (< n.b. *Hoškó/Hóško*, hipoc. de la *Heórhij* (rom. „Gheorghe”) – SUI, p. 87)²⁷⁷ + suf. ucr. *-juk*. Este atestat, în Lunca, la 1715: *Lad., St. Hocsuk* (*Hocsak*) (Bélay, *Már.*, p. 173). Comp. cu n.fam. pol. *Hożko* < adj. *hożij* „frumos, plăcut, atrăgător” (PZU, p. 157). Este răspândit doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. *Ibidem*).

Hostiúć (LT).

Este format din antrop. *Hóst'* (< n. v.sl. *Host'*, hipoc. de la nume compuse de tipul: *Hostymyr, Hostyslav, Hostyrad*,

²⁷⁵ Azi, în antroponimia Ungariei, *Horváth*, în ceea ce privește frecvența numelor de familie, ocupă locul cinci (cu 203.765 de ocurențe), având 14 variante grafice: *Horvát, Horvath, Horvat, Hórváth, Horvát, Horváth, Horwat; Horvéth, Herváth, Hervát; Hírváth; Hrováth; Hováth; Chorváth* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 157).

²⁷⁶ I. Iordan afirmă că *Hosciuc = Hostiuc = Hoștiuc* [sic!]. Pe cel din urmă îl explică ca provenind din „*hoște* (vezi și n. *Hoștea*), variantă a lui *huște* „tărăța ce rămâne de la boș, înăcrit de mai înainte”, cu suf. ucr. *-uk* (DNFR, p. 247).

²⁷⁷ La unele popoare slave, ca, de exemplu, la sârbi și bulgari *Hoškó* este corelativ cu n.sl. *Hostislav, Holub, Drahoslav...* (cf. Ilčev, *Rečnik*, p. 140; Grković, *Rečnik*, p. 67).

Mylhost' – PZU, p. 156) + suf. ucr. *-juk*. E înregistrat, în Ujhorod, la 1284: *Hustugh* (care trebuie citit, după cum susține P. P. Čučka, *Hoščuk*) – SOIU, p. 137). Nu excludem posibilitatea ca n.fam. *Host'úk* să fie o variantă a celui precedent. Referindu-se la numele *Hoščúk*, același lingvist este de părere că acesta e un derivat format cu ajutorul suf. ucr. *-juk* din antrop. *Hoškó* (< n.b. *Hoškó/Hóško*, hipoc. de la *Heórhij* (PZU, *loc. cit.*), pentru ca, ulterior, să afirme că același nume, *Hoško*, are la bază apel. ucr. v. *host'*, folosit cu sensul de „oaspete, străin” (SOIU, *loc. cit.*).

Hóza (RS).

Reproduce n.fam. *Hozó* (< apel. *hozó* „purtător” (Kázmér, *Régi*, p. 483) sau < apel. magh. dial. *hozó* „ciobanul care aduce de mâncare oierilor din partea proprietarilor animalelor”²⁷⁸). E înregistrat, în comitatul Satmar, la 1513: *Hozo* (*Ibidem*). Comp. cu apel. scl. dial. *hojza* „fată, femeie ușuratică”²⁷⁹ și cu magh. *hozza* „(el/ea) aduce” și *hozas* „aduce”²⁸⁰. La 1715, în Săpânța, este atestat: *Jon. Mati Hozas* (Bélay, *Már.*, p. 193). Și totuși acest nume îl găsim înregistrat în localitatea Seredne Vodeane (Apsa de Mijloc), în atestările de la 1426: *Hoziu Ivan*, respectiv 1428: *Iwan Hozuw* (Mihályi, *Diplome*, p. 266, 273), forme ucrainene dialectale de genitiv singular derivate de la tema *Hoza*. În dicționarul lui I. Jordan, n.fam. *Hozan* este explicat ca provenind din ucr. *hoz*²⁸¹ „un fel de marochin, saftian” [sic!] (DNFR, p. 247). N.fam. *Hoza* nu se întâlnește în Ucr. Transc. (cf. PZU), însă este răspândit în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 95).

²⁷⁸ Cf. *** *Új magyar tájszótár* (red. princip. B. Lőrinczy Éva), vol. II (E-J), Akadémiai Kiadó, Budapesta, 1988, p. 1009.

²⁷⁹ Cf. *** *Slovník slovenských nářečí* (red. Ivor Ripka), vol. I (A-K), Veda, Vydavateľstvo SAV, Bratislava, 1994, p. 595.

²⁸⁰ *Ibidem*.

²⁸¹ Menționez faptul că nu am întâlnit lexemul *hoz* nici în VTS, nici la Hrinčenko și nici în vreun alt dicționar ucrainean.

Hrehorciúc (Cr).

Provine de la n.pers. *Hryhórko* sau *Hryhórka* (< *Hryhóra*, formă de gen. a lui *Hryhir* – normat, în lb. ucr., *Hryhórii* (rom. „Grigore”) – + suf. ucr. *-k(o)/-k(a)*) + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 160). Nu excludem posibilitatea să fie un derivat de la n.b. *Hryhor* (variantă a lui *Hryhir*) + suf. ucr. *-čuk*. N.fam. *Hryhorčuk* e răspândit în raionul Rahiv (cf. *Ibidem*).

Hreniúc (Cr, LT). În Crăciunești, am întâlnit varianta grafică *Hrenyuk*.

Forma normată în lb. ucr. a acestui n.fam. este *Hryn'úk* (comparativ cu ambele variante, unde y ucrainean a fost redat prin *e*). Provine de la n.fam. *Hryn'/Hrin'* (hipoc. de la *Hryhórii* – vezi n.fam. următor) + suf. ucr. *-uk*. E frecvent în raioanele Rahiv, Teaciv, Hust și Iașava (cf. PZU, p. 160).

Hrîni (LT, Cr). În Lunca la Tisa, apare varianta grafică *Hrin*.

Hrini este o variantă locală a lui *Hryn'*, hipoc. de la *Hryhórii*. E atestat, în Suceava, la 1448: *...vĕra pana Chrinĕ Spatarĕ*) (SSUM I, p. 264) și la 1458: *...Hrinĕ dajetĕ vedro mjedou* (*Ibidem*). În Ucr. Transc.²⁸², apare înregistrat în localitatea Lypcea, la 1550: *Hryn* (Bélay, *Már.*, p. 172), iar, în Bila Ţerkva (Biserica Albă) (de unde, se pare, au venit strămoșii celor care azi poartă acest nume), localitate situată pe malul drept al Tisei, vizavi de Sighetu Marmației, este atestat la 1571: *Dem. Gryn (Horyn) Hrin* (*Ibidem*, p. 139-140). Azi, n.fam. *Hrin'* are cea mai mare răspândire în raionul Ujhorod (cf. PZU, p. 160).

Hrițuc (RS). Există variantele *Hrițuc* și *Hrețuc*.

Continuă n.fam. ucr. *Hryc'úk*, derivat de la n.b. ucr. *Hryč*²⁸³ (< hipoc. de la *Hryhórii*) + suf. ucr. *-juk*. Se întâlnește în

²⁸² P. P. Čučka l-a găsit înregistrat, în localitatea Prykopa, la 1437: *Antonius Hryn* (PZU, p. 160).

²⁸³ Și astăzi, în satele ucrainene, se întâlnesc hipocoristice, precum *Hryc'*, *Hrec'* și *Hryc'*. Acest antrop. este atestat, în localitatea Lucytea (regiunea Jytomyr), la 1388: *...Hricĕ s brato(m) Stepano(m)*... (SSUM I, p. 264). În Maramureș, apare înregistrat, în localitatea Săpânța, la 1715: *Andr. Hricz* (Bélay, *Már.*, p. 193).

raioanele ucrainene, situate la granița cu România, Rahiv și Teaciv (cf. PZU, p. 162).

Húntai (RS).

Este posibil să fie format de la o variantă fonetică a apel. ucr. local *hunt'áj* „1. haimana, pierde-vară; 2. om de bani gata, ștrengar” (PZU, p. 166) – cf. ucr. lit. *hul't'áj*²⁸⁴. De asemenea, se poate să fie un n.fam. germ. care provine de la n.top. *Hunte* ori o formație cu suf. magh. *-i*. Comp. cu apel. srb. *hunta* „ghem; con (de brad); umflătură; bulgăraș, cocoloș, boț, bucățică” (*Ibidem*). Nu l-am întâlnit în lucrări de specialitate.

Húsar (RS).

Are la bază apel. magh. *huszár* „soldat în cavaleria ungu-rească” (DNFR, p. 250), fiind înregistrat, în Kázmér, *Régi*, (p. 519), la 1449. După cum susține P. P. Čučka, este posibil ca acest nume să fie format (acolo unde se pronunță *Húsar'*, cu *r* palatal) de la apel. local *husár'* „copilul ce are grijă de găște”, iar, pentru o parte din ucraineni, ar putea proveni fie din ucr. dial. *húsar'* „denumirea găscanului”, fie de la apel. slc. *husár* „idem” (PZU, p. 167). Antrop. *Husar* apare atestat, în localitatea transcarpatică Bereh, la 1545 (*Ibidem*), iar, în Sighetu Marmației, la 1614, e înregistrat un *St. Huzar*, iar, la 1720: *Andr. Huszar* (Bélay, *Már.*, p. 198-199). Este frecvent în raioanele transcarpatice Teaciv, Rahiv, Vynohradiv, Svaleava, Ujhorod, Perecyn și Velykyi Bereznyi (cf. PZU, *loc. cit.*).

Husarciúć (RS). Apare varianta grafică *Huszarcsuk*.

Este un derivat din antrop. *Husarko* (< *Husar* + suf. ucr. *-k(o)*) + suf. ucr. *-juk* sau, mai puțin probabil, din antrop. *Husar* + suf. ucr. *-ćuk*. Neîntâlnindu-l în sistemul antroponomic al Ucrainei (cf. PZU; SP; Red'ko, *Sučasni*; Chudaș), putem afirma că n.fam. *Husarciuc* este o creație a ucrainenilor de pe teritoriul României.

²⁸⁴ Cf. D. Ucr.-Ro., p. 193.

Iarenciuc (Cr). Există varianta grafică *Ieremciuc*.

E format din antrop. ucr. *Jarémka*²⁸⁵ sau *Jarémko*²⁸⁶ (< n.b. *Jaréma*, *Jarémija* (vezi *infra*) + suf. ucr. *-k(a)* sau *-k(o)*) + suf. ucr. *-juk*. Astăzi, este frecvent în raioanele ucrainene Rahiv, Teaciv și Svaleava (cf. PZU, p. 646).

Iavorovski (Cr).

Continuă n.fam. ucr. *Javorívskyj* (care putea să fi fost, în trecut, *Javorovskyj/Javorovskij*), derivat din oiconimul *Javoriv* (regiunea Ivano-Frankivsk, având la bază apel. *jávir/jávior* „paltin – *Acer pseudoplatanus*”) + suf. ucr. *-sk(yj)* sau din antrop. ucr. *Jávir* (< n.b. srb. *Javor* – Grković, *Rečnik*, p. 102) + suf. ucr. *-ivs'k(yj)* (PZU, p. 643) ori (dial. *-ivs'k(yj)*), unde, cu timpul, *-j* final a căzut, iar *-y-* a trecut în *-i-*. N.fam. *Javorívskyj* se întâlnește în raioanele Rahiv și Mukacevo (cf. *Ibidem*).

Iepán (RS, Cr).

Acesta este format de la n.top. *Iápa* (azi, cartier al municipiului Sighetu Marmăției) + suf. rom. top. *-an* (unde *ia* a fost redat prin *ie*). Apare atestat, în localitatea Nyjneja Apșa (Apșa de Jos), la 1595: *To. Japan*, iar, în Văleni, la 1600: *Dan Japan* (Bélay, *Már.*, p. 120, 174). *Iapa* este un toponim cu o frecvență mare pe teritoriul României (cf. n.top. *Iapa* de lângă Cluj-Napoca, Gherla etc.).

Ieremiáš (Cr).

Provine de la n.b. *Ieremia* (*Eremia*) + suf. rom. *-aş*. Comp. cu pol. *Jeremiasz* (SUI, p. 417). *Ieremia* reproduce vechiul nume ebr. *Jirmejahu* (purtat de multe personaje biblice, dintre care se remarcă profetul *Ieremia*, născut în jurul anului 650 î.Cr.). *Jirmejahu* este un nume teoforic (iar, în partea finală, prin *Iahu*, se recunoaște numele lui *Iahve*), care, din punctul de vedere al formei, frazeologic se traduce prin

²⁸⁵ Acest antrop. este înregistrat, în localitatea Ciumaliovo, la 1715: *Onofrius Jaremka și Lad. Jeremko (Jeremka)* (Bélay, *Már.*, p. 133).

²⁸⁶ Este atestat, în localitatea Steblivka, la 1698: *Veleti Jeremko* (Bélay, *Már.*, p. 192).

„Iahve să înalțe”. Este atestat în Moldova în timpul lui Ștefan cel Mare cu variantele *Eremia* și *Erimie* (DO, p. 213; Costăchescu II, p. 737-738). În Maramureș, n.fam. *Ierimias* apare înregistrat, în localitatea Breb, la 1613: *Val. Jeremias*; în Iza, la 1673: *Jeremias*; în Bârsana, la 1689: *Jeremias Thamas* (Bélay, *Már.*, p. 146, 156, 123).

Ieríma (RS). Apare varianta grafică *Irima* (mai frecventă în ultima vreme).

E un hipoc. de la n.calend. *Ieremia*. Probabil, formele intermediare au fost *Ierimia*, *Irimia*, *Eremia*, răspândite pe teritoriul românesc între secolele al XIV-lea și al XVIII-lea (DO, p. 231-214). Apar atestate forme neutre, din punctul de vedere al originii: în localitatea Bârsana, la 1604: *Mich. Jeremia*; în Bocicoel, la 1605: *Jeremia Botos*; în Poienile de sub Munte, la 1605: *Jeremie* (Bélay, *Már.*, p. 123, 130, 180) etc. *Ieríma* poate fi o continuare a n.fam. ucr. *Jérema* sau *Jereměj* (ultima înregistrată la 1689, atât în Desești, cât și în Hărniciești (*Ibidem*, p. 135, 145).

Iftimiciúc (Cr).

Este un derivat de la n.calend. *Iftimie* + suf. ucr. *-čuk*. *Iftimie/Eftimie* îl continuă pe grec. *Éuthymos*, având corespondentul fem. *Euthymía*, care are la bază apel. grec. *euthymia*, compus din *eu-* „bine” și *-thymos* „fire, temperament, spirit”, cf. neologismul din limba română, *eutime* „liniște sufletească” (DO, p. 146-147). N.fam. *Iftimiciuc* nu este propriu antroponimiei Ucr. Trasc. (cf. PZU), însă apare în cea a regiunii Cernăuți (cf. SP, p. 163).

Ilie (LT).

N.calend. *Ilie* este unul dintre cele mai frecvente și populare nume românești, continuând vechiul ebr. *Elijáh(u)*, purtat de cunoscutul profet din Vechiul Testament (secolul al IX-lea î.Cr.) Este compus din *El* și *Jahve* (două elemente ale divinității) și care s-ar traduce prin „*Jahve* este singurul și adevăratul *El*”, *El* desemnând o divinitate, un zeu, astfel că *El-iah(u)* înseamnă „Zeul este Iahve”. În Septuaginta,

n. ebr. este redat prin grec. *Eliú*, iar, în Noul Testament, cu ajutorul lui *Eliás*, formă identică cu cea din latină, azi, păstrată în limbile occidentale moderne (DO, p. 218-219).

Iliés (RS).

Este format de la n.calend. *Ilie* + suf. *-eș*²⁸⁷, fiind atestat, în localitatea ucraineană Bedevlea, între 1510-1515: *Jo., Sandr. Illyes* (Bélay, *Már.*, p. 126), iar, în Ieud și Vișeu de Jos, la 1542: *Jo. Illyes* (*Ibidem*, p. 157, 218) și altele. Comp. cu n.b. v.ucr. *Iljaš*, derivat (cu ajutorul suf. *-aș*) de la n.b. *Ilea*, cf. rom. „Ilie” (UA-ČI, p. 143).

Ioicaliúc (LT, Cr). În Lunca la Tisa, apar variantele grafice *Ioi-caluc* și *Ioicalyuk*.

Provine din antrop. *Jojkalo* (înregistrat chiar în Lunca, la 1720: *Lad. Jajkalo* – Bélay, *Már.*, p. 173) + suf. *-juk*. *Jojkalo*, care are la bază apel. ucr. local *jójkalo* „plânset, scâncet, oftat” < vb. *jójkaty* „a ofta, a geme, a se văicări (din cauza durerii)”, fiind propriu și altor graiuri ucr. (cf. BuHov, p. 173; BoHov I, p. 332 și HHov, p. 87, apud PZU, p. 243). De asemenea, e posibil ca acest n.fam. să fie o continuare a n. sl. de sud *Jojko*, hipoc. de la *Iovan, Iordan* (PZU, *loc. cit.*). Se întâlnește în raionul ucrainean Rahiv (cf. *Ibidem*).

Irimie (RS).

Reproduce o formă hipocoristică a n.calend. *Ieremia* (vezi *supra* n.fam. *Ieremiaș*). În Maramureș, este înregistrat în localitatea Bârsana, la 1604: *Mich. Jeremia*, în Bocicoel, la 1605: *Jeremia Botos* (Bélay, *Már.*, p. 123, 130).

Iurașiúic (LT).

E un derivat din antrop. ucr. *Juráško*²⁸⁸ (< n.b. ucr. *Júraš*²⁸⁹, hipoc. de la *Júra* – normat, în limba ucraineană, *Júrij* –

²⁸⁷ I. Iordan afirmă că „*Ilieș* este același cu *Iliăș* (format din *Ilie* + suf. *-aș*); cf. și bg. *Iljaš*; cf. și n.top. *Ilieșul*” (DNFR, p. 256).

²⁸⁸ N.top. *Juraska* este atestat, în localitatea Oncești, la 1661 (Bélay, *Már.*, p. 214).

²⁸⁹ Acest antrop. este înregistrat, în localitatea Strâmtura, la 1661: *Budin Juras*, iar, în Rahiv, la 1672: *Nigrus Juras* (Bélay, *Már.*, p. 202, 181).

(rom. „Gheorghe”) + suf. ucr. -š- + suf. dim. -k(o)) cu ajutorul suf. ucr. -juk. Mai poate fi format de la n.b. ucr. *Jurás'ko* (< *Júrij*) + suf. ucr. -juk. Astăzi, este răspândit în raioanele transcarpatice Rahiv și Hust (cf. PZU, p. 640).

Iúrca (Cr).

E un hipoc. format de la n.b. ucr. *Júra* (normat, în lb. ucr., *Júrij*, cf. rom. „Gheorghe”) derivat cu ajutorul suf. (dim.) ucr. -k(a). De asemenea, poate fi forma de gen. sau o variantă a n.b. *Jurkó*²⁹⁰ (existent și ca n.fam. în Ucr. Transc. – cf. PZU, p. 641). Este atestat, în Călinești, la 1459: *Jurka* (Mihályi, *Diplome*, p. 425); la 1550: *Jo. Jurka* și la 1600: *Gr. Jurka* (Bélay, *Már.*, p. 160). *Iurca* (ucr. *Jurka*) nu apare ca nume de familie în Ucraina Transcarpatică, însă este prezent în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 407).

Iurcúț (Cr, LT, RS).

Este o creație românească derivată cu ajutorul suf. dim. rom. -uț din antrop. ucr. *J'urkó* (n.fam. în Ucr. Transc. – cf. PZU, p. 641) sau din *Iúrca*/ucr. *Júrka* (vezi n.fam. precedent). Se întâlnește doar în raionul Rahiv (cf. *Ibidem*).

Ivaníci (Cr).

Iorgu Jordan afirmă că *Ivanici* provine de la n.calend. *Ivan* „Ioan” + suf. -ici, de origine slavă (DNFR, p. 264). De asemenea, poate fi un împrumut de la slavii de sud (în special de la croați și bulgari) a n.fam. *Ivanić*, unde are o frecvență ridicată (PZU, p. 236). Comp. cu n.b. srb. *Ivaniĥ* (< *Ivan*) – Grković, *Rečnik*, p. 98. Însă, pentru n.fam. *Ivanici*, existent în această zonă a țării noastre, suntem de acord cu etimologia propusă de P. P. Čučka. Acesta susține că provine de la n.f. ucr. sau bg. *Ivana*²⁹¹ (normat, în lb. lit., *Ivanna*) + suf. ucr. -yč (redat, la noi, prin -ici). E înregistrat, în localitatea

²⁹⁰ Este atestat, în localitatea Lviv, la 1370: *Jemjelina Jurko Mošničb* (SSUM II, p. 575).

²⁹¹ N.f. *Ivana/Ivanna* este răspândit, în afară de bulgari (cf. Ilčev, *Rečnik*, p. 218; Kovačev, *Č-e reč.*, p. 411), la cehi și la croați (cf. Knappová, p. 236; Šimundić, *Rječnik*, p. 151-152).

transcarpatică Iasinnea, la 1672: *Ivanics Szimionne* (Bélay, *Már.*, p. 166). Menționăm, aici, că numele *Ivan* (sl.) sau *Ion/Ioan* (rom.) reproduce vechiul n.pers. ebr. *Iohanán*, fiind încadrat în bogata familie a teoforicelor frazeologice. Este compus din *Io-*, abreviere normală și curentă pentru *Iahve* și verbul *hanan* „a face favoare, a avea milă” (de aici, și foarte frecventul *Ana*). Semnificând „Iahve a avut milă, a făcut favoare”, *Iohanán* este, la origine, o formulă de mulțumire adresată divinității ca urmare a faptului că a favorizat nașterea unui copil atât de mult așteptat de către părinți. Formele sub care e cunoscut, astăzi, numele ebraic în diferitele limbi europene continuă să fie grec. *Ioánnes* sau lat. *Iohánnes* (DO, p. 224). N.fam. *Iványč* (cu accentul pe prima silabă) este răspândit în raioanele transcarpatice Svaleava, Mukacevo și Teaciv (cf. PZU, p. 236).

Jebril (RS).

Purtătorul acestui n.fam. este originar din Liban. Reproduce n.botez arab *Jebril* (cf. rom. „Gabriel”).

Jódi (LT). Se pronunță *Iódi*.

Provine de la n.top. *Jod* (formă magh. sub care este atestată localitatea *Ieud*, la 1365, 1385; la 1419: *Jood*, iar, la 1451: *Jod* – Bélay, *Már.*, p. 157 și Coriolan Suci I, p. 305) + suf. magh. *-i*. Acest antrop. apare înregistrat: în satul ucrainean Seredne Vodeane (Apșa de Mijloc), la 1488: *Lazarus Jodi*; la 1489: *Tomas Joody* (Mihályi, *Diplome*, p. 593, 599); în Nyjnea Apșa (Apșa de Jos), la 1525 și 1526: *Mich. Jody*; la 1543: *Laur. Jody*, iar, la 1600, în Valea Stejarului: *Marc. Jodi* („din Oncești”); în Dragomirești: *To. de Jod* („Thomas de/din Ieud”); în Nănești: *Marc. Jodi* (Bélay, *Már.*, p. 120, 135, 137, 176) etc.

Káil (RS). Apare varianta grafică *Cail*.

Posibil să fie o variantă fonetică (sau o formă de masc.) a n.fam. *Kajla*²⁹² (< apel. magh. *kajla* „îndoit, strâmb; clă-

²⁹² N.fam. *Kájla* este frecvent în raionul Ujhorod (cf. PZU, p. 245).

păug; neatent, dezordonat” – Kázmér, *Régi*, p. 529), fiind atestat la 1480. După părerea lui I. Verchrats’kyj (cf. Hrinčenko II, p. 208), acest nume ar avea la bază apel. ucr. dial. *kájla* „boi ungurești cu coarne mari”. Numele de animale *Kájla*, *Kájlo* se dau cornutelor și în Ucr. Transc. (PZU, p. 245). Nu am întâlnit n.fam. *Kail* pe teritoriul Ucrainei (cf. PZU; SP; Red’ko, *Sučasni*; Chudaš).

Keray (LT). Apare alături de varianta grafică *Keroy*. Se pronunță *Kéroji*.

Este format de la n.top. *Chera*²⁹³/*Kera*²⁹⁴ (< n.b. bg. *Kera*/*Kero* – Ilčev, *Rečnik*, p. 251-252) + suf. magh. -y (-i). Poate fi o variantă fonetică a lui *Kyra*²⁹⁵ sau *Kira*²⁹⁶, hipoc. de la n.b. calend. *Kyrylo*, *Kyrijak* (Grković, *Rečnik*, p. 111; Šimundić, *Rječnik*, p. 422). Totuși, nu putem exclude faptul că acesta ar putea reda o formă locală a n.fam. magh. *Károly* sau *Király*, înregistrate, la 1419, respectiv 1389 (Kázmér, *Régi*, p. 555, 593), având ca temă apel. magh. *károly*, *király* („rege, monarh”) și fiind derivate cu același suf. -i.

Kis (Cr).

Reproduce n.fam. magh. *Kis(s)*²⁹⁷ < adj. magh. *kis* „mic”. În Maram., este atestat, în Dragomirești, între 1468-1470: *Mich. Kys (Parvus)* (Bélay, *Már.*, p. 137), iar, în Bocicioiu

²⁹³ DNFR, p. 113. Tot aici, I. Iordan afirmă: „*Chera*: bg. *Kera*; cf. și *chera* «doamnă» și în formele de adresare urmate de numele persoanei respective”.

²⁹⁴ Este atestat, în localitatea Synevyr, la 1720: *Luc. Kera* (Bélay, *Már.*, p. 200).

²⁹⁵ Acest antrop. apare înregistrat, în localitatea Mara, la 1575: *Kyrá Kowach* și *Kwpccha Kyra* (Bélay, *Már.*, p. 169).

²⁹⁶ E atestat la 1605, în Breb: *Kabuz Chira* și *Thithe Kira*, în Sarasău: *Chira Velika*; în Slătioara: *Chira Lazar* (Bélay, *Már.*, p. 146, 194, 202).

²⁹⁷ *Kis(s)* apare înregistrat, la unguri, începând cu anul 1348 (Kázmér, *Régi*, p. 594), astăzi, din punctul de vedere al frecvenței, în Ungaria, fiind pe locul șase, cu 167.673 de ocurențe, având următoarele variante grafice: *Kíss*, *Küss*, *Kis*, *Kís*, *Kics* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 191). La I. Szabó, *op. cit.*, p. 447, apare atestată și forma *Kjs*.

Mare, între 1572-1575: *Dem. Kyss* (Bélay, *Már.*, p. 128). După cum remarcase P. P. Čučka, dovada că antrop. *Kis* are la bază respectivul apelativ constă în faptul că, alături de vechile însemnări maghiare (cele cu *Kis*), scribii dădeau, deseori, și traducerea latină, *Parvus* (PZU, p. 265), care, în latina medievală, însemna „scund, mic de statură”. Astăzi, acest n.fam. este răspândit în următoarele raioane transcarpatice: Mukacevo, Vynohradiv, Irșava, Hust, Teaciv, Ujhorod, Voloveți și Rahiv (cf. *Ibidem*).

Kosztanyúk (LT).

Provine de la n.pers. *Kostán*²⁹⁸ (hipoc. de la n.b. *Konstantyn* sau < *Kósta*²⁹⁹, hipoc. de la același n.b., + suf. *-an*) + suf. ucr. *-juk*. Acest n.fam. se întâlnește doar în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 291).

Kormos (RS). Există varianta grafică *Körmös*. Se pronunță *Kórmoš* și *Kérmeš(i)*.

La prima vedere, putem spune că acesta reproduce n.fam. magh. *Kormos* < adj. *kormos* „negru, afumat, înnegrit de fum”, care ar putea însemna metaforic „om cu culoarea pielii neagră, afumată”, inițial, funcționând ca o poreclă (PZU, p. 286), la unguri, fiind înregistrat la 1389 (Kázmér, *Régi*, p. 621). Însă varianta *Körmös* ne face să ne gândim la n.fam. magh. *Körmös* (< adj. *körmös* „1. curajos, puternic, rapid; 2. cu pumnul mare; 3. hoțoman”), atestat la 1382 (*Ibidem*). În Ucr. Transc., este înregistrat, în Mihailivți, la 1449: *Thome Kormos* (PZU, *loc. cit.*), azi având o frecvență ridicată în raioanele Vynohradiv, Irșava și Berehovo (cf. *Ibidem*).

²⁹⁸ Acest antrop. este înregistrat, în localitatea ucraineană Kosivska Poleana, la 1678: *Kosztan Griga* (Bélay, *Már.*, p. 162), iar, în Desești, la 1689: *Hora Kosztan* (*Ibidem*, p. 135). *Kostán* se folosea în Ucraina ca n.pers. până în secolul al XVII-lea (cf. UA-ČI, p. 117), azi întâlnindu-se la sârbi și bulgari (cf. Grković, *Rečnik*, p. 113; Ilčev, *Rečnik*, p. 271).

²⁹⁹ Este atestat, în localitatea maramureșeană Giulești, la 1388: *Kozta f. Dragus* (Bélay, *Már.*, p. 162).

Kóroly (Cr). Apar variantele grafice *Coroli* și *Caroli*. Se pronunță *Koról'*.

Continuă numele canonic *Kórol'* sau are ca temă apel. ucr. *koról'* „titlu monarhic; rege”, cu unul dintre sensurile sale figurate, ca supranume (PZU, p. 287); cf. pol. *Karol* și magh. *Károly* (vezi *supra* n.fam. *Keray*). „Cu siguranță, după cum constată I. V. Jefymenko, putem admite această etimologie (propusă de Red'ko, *Sučasni*, p. 38; Chudaș, p. 165 și de alții), însă rămân neelucidate motivele denotației: *Cum au dat unui om simplu o astfel de poreclă?*”, ținând cont că izvoarele lingvistice conțin numeroase astfel de nume purtate de către reprezentanții păturii inferioare a societății, în special, de cei de la sate. Același cercetător consideră că aceste nume au fost date *în bătaie de joc*, la fel ca numele *Car*, *Șah*, *Kardynal*, *Cisar*. Însă, în același timp, acest nume, pe lângă sensul de „titlu monarhic”, poate să aibă la bază apelativul omofon *korol'/korol*, a cărui semantică, atât în limba ucraineană, cât și în alte limbi slave, este extrem de diversificată, ca de exemplu: ucr. *korol'* „1. joc (de horă) tineresc de primăvară; 2. un joc (de îndemănare, asemănător cu domino)”; ucr. *korolí* „clopoței de la picioarele din spate ale cailor”; ucr. dial. *korol'* „stâlpul de la poartă” și *korol* „ruda cu care, pe deasupra, se leagă/se strânge fânul” și multe alte zeci de sensuri³⁰⁰. E înregistrat, în localitatea Vișeu de Sus, la 1464, cu forma *Carrul* (Bélay, Már., p. 219), iar, în Oncești, la 1469: *Johannes Karoli* (Mihályi, *Diplome*, p. 498). Forma *Karoli* apare la 1515, în Bârsana (Bélay, Már., p. 123). Este răspândit în următoarele raioane transcarpatice: Perecyn, Velykyi Bereznyi, Ujhorod, Mukacevo, Irșava, Mijhirea, Hust, Teaciv și Vynohradiv (cf. PZU, *loc. cit.*).

³⁰⁰ I. V. Jefymenko, *Do etymolohiji antroponima Korol'*, în „Studia slovakistica” – „Mahične slovo imeni” (red. princip. S. M. Medvid'–Pachomova), nr. 3, Ujhorod, 2003, p. 69-70.

Lántos (RS).

Continuă n.fam. magh. *Lantos* < apel. *lantos* „țambalagiu, tamburan, muzician”, fiind atestat la 1425 (Kázmér, *Régi*, p. 664-665). Comp. cu n.fam. magh. *Láncos* < apel. *láncos* „l. fierar, confecționar de lanțuri; denumirea dată iobagului care cultiva un teren agricol sau o pădure, măsurate cu lanț”, înregistrat la 1429 (*Ibidem*, p. 664). Nu l-am întâlnit în sistemul antroponimic al Ucr. Transc.

Lauríc (RS, Cr). În Rona de Sus, există variantele grafice: *Lauriuc*, *Lauruk*, *Lavruk*, iar, în Crăciunești, doar *Lauriuc*.

Forma normată în lb. ucr. este *Lavr'úk*³⁰¹. E un derivat din antrop. *Lávro*, *Lávra* (< n.b. *Lavr/Laur*, *Lávro* ori *Láver*, aflate în cazul genitiv³⁰²) sau *Láver* (vezi n.fam. următor) + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 323). N.fam. *Lavr'úk* este răspândit în raioanele Teaciv și Rahiv, ambele situate în zona de graniță cu teritoriul României (cf. *Ibidem*).

Láver (Cr).

Reproduce n.b. v.ucr. *Láver* sau *Lavr*, care provin din lat. *Laurus* (UA-ČI, p. 117; SUI, p. 188). Comp. cu variantele acestuia din secolele XIV-XV, *Laourъ*, *Lavorъ* (SSUM I, p. 536). În Maram., se fixează în documente, începând cu secolul al XV-lea: în Leordina, este atestat la 1488: *Lavor*; în Strâmtura, la 1661: *Laur Jonucz*, iar, în Bocicioiu Mare, la 1678: *Laver Dancz* (Bélay, *Már.*, p. 171, 202, 126). Are o frecvență mare în raioanele transcarpatice Mukacevo, Voloveți și Velykyi Bereznyi (cf. PZU, p. 323).

Lávița (RS, Cr). În Rona de Sus, se întâlnesc variantele grafice *Lavicza*, *Lavica* și *Laviță*.

³⁰¹ În explicația n.fam. *Lauric*, același cu *Lavric*, I. Iordan afirmă că ar avea la bază bg. *Lavur* sau (și) pol. *Lawra*; cf. și *Laur* (< *laur* „o plantă de câmp”) + suf. sl. *-ik* (DNFR, p. 273). Credem că n.fam. *Lavric*, cu frecvență mare în Bucovina, este format de la n.pers. *Lavra*, *Laver* + suf. ucr. *-yk* (dial. *-ik*).

³⁰² Comp. cu n.pers. ceh. *Laura*, hipoc. de la *Laurens* (Knappová, p. 124) și cu n.pers. crt. *Lauro*, hipoc. de la *Laurencij* (Šimundić, *Rječnik*, p. 424).

Are la bază apel. rom. *laviță*. Totodată, este posibil să fie format de la apel. ucr. dial. *lávyc 'a* < rom. *laviță*. Apare înregistrat chiar în Rona de Sus, la 1648: *Lavicsa Jonas, Luka, Mihaly, Soffrin* (Bélay, Már., p. 186).

Lazarciúc (LT, Cr, RS). În Lunca la Tisa și Crăciunești, există varianta grafică *Lazarcsuk*.

E un derivat fie de la n.pers. *Lazar* (vezi n.fam. următor) + suf. ucr. *-čuk*, fie din antrop. *Lázarko* (< *Lázar* + suf. ucr. *-k(o)*), *Lazárec'* (< *Lázar* + suf. ucr. *-ec*), *Lazarcó* sau *Lazárča* + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 324). Se întâlnește în raioanele ucrainene Rahiv, Teaciv și Hust (cf. *Ibidem*).

Lázār (RS).

Reproduce n. v.ebr. *Eleázar*, care, la origine, este un nume teoforic frazeologic cu sensul „Elohim a ajutat” (compus din *El-Elohim*, unul dintre numele ebraice ale divinității și *azar* „a ajuta”). „Dacă forma ebraică – după cum afirmă Cristian Ionescu – apare doar sporadic în onomastica europeană (prin intermediul grec. *Eleázar* și al lat. *Eleazar, Eleazarus*), mult mai multe șanse a avut o formă aramaică ulterioară, *Lazar*. Redat în grec. *Lázaros* și în lat. *Lazarus*, numele, devenit termen comun în multe limbi (engl. *lazar*, sp. *lázaro* și it. *lazzaro*), este folosit cu diferite sensuri („sărac, cerșetor, zdrențăros, bolnav, leproș”), toate explicabile prin parabola biblică” (DO, p. 245). Pe teritoriul Maram. istoric, acest antroponim apare înregistrat începând cu mijlocul secolului al XV-lea: în Budești, la 1465: *Lazarus* (Mihályi, *Diplome*, p. 353); în Seredne Vodeane (Apșa de Mijloc), la 1465: *Cozmas Lazari*; în Dulovo, la 1470: *Lazar*; în Ruske Pole, la 1474: *Lazar* (Bélay, Már., p. 121-122, 138, 211).

Lăcătúș (Cr).

Poate avea ca temă apel. rom. *lăcătúș* (dacă este un nume mai recent). Dar nu trebuie exclusă posibilitatea ca acesta să fie o continuare n.fam. magh. *Lakatos* (< apel. magh. *lakatos* „idem”), atestat, la unguri, începând cu anul 1469

(Kázmér, *Régi*, p. 662)³⁰³. Apare înregistrat, în Hust și în Sighetu Marmației, la 1600: *Ge. Lakatos și Balt., Mich., St., Lakatos* (Bélay, *Már.*, p. 151, 198). Are o frecvență mare în următoarele raioane ucrainene: Velykyi Berezhni, Perecyn, Ujhorod, Voloveți, Mukacevo, Irșava, Vynohradiv, Berehovo, Hust, Mijhirea și Teaciv (cf. PZU, p. 325).

Lăschian (LT).

Provine de la n.top. *Lăschia* (jud. Maram.) + suf. top. *-(i)an*. Puțin probabil să aibă la bază n.top. *Lăscu* (care, după părerea lui Iorgu Iordan, este același cu *Lațcu* și îl continuă pe magh. *Latskó* „Ladislau” – DNFR, p. 273).

Lăzărîcă (RS).

Este format de la n.pers. *Lazăr* (vezi *supra*) + suf. *-ic(ă)*.

Léta (Cr).

Continuă n.b. hipoc. *Léta*³⁰⁴, care, până astăzi, la croați, este corelativ cu numele pline de tipul *Leontij*, *Maleta*, *Mileta*, (PZU, p. 335), iar, la bulgari, este hipoc. de la *Mileta*, *Violeta*, *Рървоleta* (Пчев, *Rečnik*, p. 302). Și în gr. ucr. transc. din Maram., există *Leta* ca hipoc. de la n.f. *Violeta*. În comitatul Bihar, este atestat la 1229: *Letha* (PZU, *loc. cit.*), iar, în Maram. istoric, în localitatea Verhne Vodeane (Apșa de Sus), la 1715: *Jo. Leta* și, în Rahiv, la 1720: *Lad. Leta* (Bélay, *Már.*, p. 121, 182). N.fam. *Léta* este răspândit în raioanele Teaciv, Rahiv și Perecyn (cf. PZU, *loc. cit.*).

Léva (RS).

Este un hipoc. (cu formă de genitiv) de la n.b. ucr. *Lev* sau *Levkó* < grec. *leōn* „leu” – animal (SUI, p. 190-191). Comp. cu numele crt. *Leva*, *Levka*, *Levko*, hipoc. de la *Levin*, *Levterije* (Šimundić, *Rječnik*, p. 425, apud PZU, p. 329). După

³⁰³ Din punct de vedere statistic, în Ungaria, n.fam. *Lakatos* ocupă locul al cincisprezecelea (45.830 de ocurențe), fiindu-i proprii următoarele variante grafice: *Lakatus*, *Lacatos* și *Lacatus* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 191).

³⁰⁴ Este posibil ca antrop. *Leta* să fi fost, inițial, un n.b. la ucraineni (SOIU, p. 218).

cum afirmă P. P. Čučka, „numele *Lev* nu a fost foarte popular în Carpați, însă era cunoscut”, căci apare înregistrat, în Bârsana, la 1408: *Stanislai f. Leu* (Bélay, *Már.*, p. 123), deși trebuia să fi fost mai vechi, deoarece, în Vadu Izei, la 1407, găsim atestat derivatul cu suf. dim. *-k(o)/-k(a)*: *Leuka* (Bélay, *Már.*, p. 139). Reținem că n.fam. *Leva*³⁰⁵ apare înregistrat chiar în localitatea Rona de Sus, la 1684: *Leva Domitru, Todor* (*Ibidem*, p. 186). Este răspândit în raioanele transcarpatice Rahiv, Teaciv, Hust, Irșava, Vynohradiv și Velykyi Bereznyi (cf. PZU, *loc. cit.*).

Lihet (Cr).

Poate fi o formă regresivă a n.fam. magh. *Ligeti* (care are la bază apel. magh. *lih(g)et* „parc, poiană”), atestat la 1699 (Kázmér, *Régi*, p. 676). Totodată, e posibil să fie o reproducere a n. magh. *Lehet* < apel. magh. *lehet* „e cu putință; a (se) putea; ușor”, unde *e* > *i* (precum în multe alte împrumuturi, ca de exemplu: apel. ucr. dial. *leghin'* „fecior” < magh. *legény*). Este înregistrat, în localitatea Strâmtura, la 1661: *Lehet Gavrilla, Laupul* și la 1715: *Lehet Alexa* (Bélay, *Már.*, p. 202, 203). Nu l-am întâlnit în Ucr. Transc.

Lógoș (Cr, RS). În Crăciunești, apare varianta grafică *Logos*.

E posibil să aibă ca temă apel. rom. *logoș* „pitic” (cf. DLR, apud DOR, p. 312). Dar, în această zonă a României, nu este exclus să fie o continuare a ucr. *Lóhoš*, hipoc. (derivat cu ajutorul suf. ucr. *-oš*) de la n.pers. ucr. *Lohvyn* (< lat. *Longinus* < apel. *longus* „lung”) (SUI, p. 197). După cum susține P. P. Čučka, se poate ca acest nume să reproducă supran. magh. *Lógos* (< apel. *lógos* „dezertor, fugar”) ori să aibă la bază apel. pol. *logosz* „cal înhămat (al treilea)”, „cal înhămat (din ștreang)” sau echivalentul său slc. *logoš* (PZU, p. 343). Comp. cu n.fam. magh. *Lőkös* (un derivat de la *Lőrincz* – cf. rom. „Laurențiu”), *Lúgos* (< apel. *lúgos*

³⁰⁵ Antrop. *Leva* este atestat în comitatul Zemplin (azi, Slovacia), la 1234: *nomine Comana a Leva* și, într-o localitate neidentificată, la 1421: *pan Chodko i brat jeho Leva* (PZU, p. 329; SOIU, p. 216).

„cel care prepară leșia; plin de leșie”) și cu *Lógó* (< apel. *lógó* „amețit; om în stare de ebrietate; mod de a merge împleticit”) (Kázmér, *Régi*, p. 684, 688, 679). În Bocicioiu Mare, la 1678, este atestată forma *Logosan* (Bélay, *Már.*, p. 128).

Lúcaci (Cr).

Continuă n.b. magh. *Lukács*, corespondentul n.calend. rom. *Luca*. La unguri, n.fam. *Lukács* se fixează la 1398 (Kázmér, *Régi*, p. 688)³⁰⁶. Este înregistrat, în Călinești, la 1542: *Jo., Lwkach Gywrka și Chyorba Lwkach* (Bélay, *Már.*, p. 159), iar, în Crăciunești, e atestat între 1548-1549: *Sim. Lwkach* și la 1550: *Sim. Lukach* (*Ibidem*, p. 161). Însă, existența formei diminutive *Lwkacko*, înregistrată la 1513, în satul Pryborjavske (*Ibidem*, p. 220), indică faptul că *Lucaci* putea circula în regiune cu mult înainte de anii atestării. Acest nume reproduce n.b. grec. *Lukás*, purtat de către cunoscutul evanghelist. Deoarece în greacă, majoritatea numelor terminate în *-as* sunt, la origine, hipoc., *Lukas* a fost apropiat de specialiști fie de *Lúkios* (lat. *Lúcius*), fie de *Lukanós* (lat. *Lucánus*, cunoscut cognomen care, inițial, indica originea locală a purtătorului: „din Lucania” (DO, p. 252-253). N.fam. *Lúkač* este răspândit în raioanele transcarpatice Ujhorod, Mukacevo, Hust, Teaciv, Vynohradiv, Rahiv și Voloveți (cf. PZU, p. 347).

Luméi (Cr).

După cum afirmă P. P. Čučka, probabil că acest n.fam. provine: 1. din antrop. *Loma*³⁰⁷ (care este un hipoc., apărut prin afereză, de la n.calend. *Varfoloméj* „Bartolomeu”) + suf. ucr. *-ej*; 2. de la n.f. crt. uzual *Luma* (care corespunde formei normate în lb. crt. *Luminosa*) + suf. *-ej*. Comp. cu

³⁰⁶ Alte forme sub care acest nume apare în documentele oficiale ale ungarilor sunt: *Lukáts*, *Lukách*, *Lukacs*; *Lukác*, *Lukac*, *Lukacz* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 225).

³⁰⁷ Comp. cu antrop. *Lome*, înregistrat la 1680, în localitatea Novoselytea (Bélay, *Már.*, p. 147).

n.fam. lemkiian *Lumiak* (PZU, p. 348). Se întâlnește doar în raionul transcarpatic Rahiv (cf. *Ibidem*).

Lupșác (RS, Cr). Apare varianta grafică *Lupsak*.

Este format din antrop. *Lupșa* + suf. ucr. *-ak*. La rândul său, numele *Lupșa*³⁰⁸ provine de la n.b. *Lup(u)* sau, mai puțin probabil, de la n.f. *Lupa*³⁰⁹ (< apel. rom. *lup*) + suf. rom. *-ș(a)* – DNFR, p. 285). Este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 349).

Lușcán (RS).

Acesta are la bază n.top. *Lușca* (din Ardeal), succedat de suf. top. *-an*. N.f. *Lușca*³¹⁰ este hipoc. de la *Ól'uška* (< ucr. *Ól'a* < ucr. *Oléna*). Totodată, este posibil ca *Lușca* să fie o variantă fonetică a n.pers. *Lučka* (< n. pers. *Luca* + suf. ucr. dim. *-k(a)*).

Luțúć (Cr).

Este o variantă fonetică a n.fam. ucr. *Luc'úk*, derivat din antrop. *Lúca* (cf. n.fam. rom. *Luța*)³¹¹ (< n.b. ucr. *Luc* –

³⁰⁸ Numele *Lupșa* este atestat, în localitatea Berbești, la 1469 (Mihályi, *Diplome*, p. 498); în Cornești, la 1483, iar, în Ferești și Oncești, la 1487 (Bélay, *Már.*, p. 190, 140, 213), deși, în Transilvania, ca n.top. este înregistrat la 1366: *villa Lwpsa* (OR, p. 32). Forma *Lupșe* este atestată, mai devreme, în Suceava, la 1423 (SSUM I, p. 559) și în localitatea mara-mureșeană Șugatag, la 1475: *Jo., Mykle f. Vlad, Lupse, Michal* (Bélay, *Már.*, p. 190).

³⁰⁹ N.f. *Lupa* e înregistrat, la români, în secolul al XVI-lea (NFVAI, p. 164).

³¹⁰ *Lușca* este atestat ca n.f. la sfârșitul secolului al XV-lea (NFVAI, p. 164), pe care Aspazia Reguș și Corneliu Reguș îl derivă, pe bună dreptate, din *[O]liușca/[O]lușca*, iar, pe acestea din urmă le explică din *O[lena]* + suf. *-ușca* [sic!] (*Ibidem*, p. 178), căci este arhicunoscută forma *Olea* [Ól'a].

³¹¹ Acest antrop. este înregistrat, în localitatea Nyjne Apsa, la 1435: *Mich. f. Lucae*, iar, în Vișeu de Sus, la 1453: *Luca* (Bélay, *Már.*, p. 120, 219). *Luța* este și n.top. în Ardeal (DNFR, p. 285). De asemenea, în zona orașului Vișeu de Sus, se întâlnește n.fam. *Luțai* (probabil < n.top. *Luța* + suf. top. magh. *-i*). În același timp, *Luțai*, în mediul lingvistic ucrainean, este un hipoc. de la n.calend. ucr. *Lúka* (SUI, p. 198).

hipoc. de la n.calend. *Lúka* – + suf. *-a*), *Lucó* (variantă fonetică a n.pers. *Luc'ó*), *Lúc'* sau *Luc'ó* + suf. ucr. *-juk* (PZU, p. 349). Ca și *Lúca*, și *Lucó*, *Lúc'*, *Luc'ó* sunt hipocoristice de la numele *Lúka*³¹² (cf. rom. „Luca”; vezi *supra* și n.fam. *Lúcaci*). Nu este exclus ca acest n.fam. să fie format de la n.pers. *Luțu* (frecvent în Republica Moldova – cf. MDPDR, p. 99) + suf. ucr. *-uk*. N.fam. *Luc'úk* este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 349).

Mádar (Cr).

Continuă n.fam. magh. *Madár* (< apel. magh. *madár* „pasăre”). Apare înregistrat, la unguri, în 1471 (Kázmér, *Régi*, p. 692-693), azi fiind un nume de familie cu o frecvență scăzută (1.803 ocurențe)³¹³. Poate fi o continuare a n.calend. ucr. *Madard*, care provine din *Medard*, *Medardij* (PZU, p. 353). În Maram., este atestat, în Berbești, la 1542: *Luc. Madar* (Bélay, *Már.*, p. 124). În Ucr. Transc., se întâlnește doar în raionul ucrainean Teaciv (cf. *Ibidem*).

Maftéi (LT).

Maftéi (o formă slavă, cf. rom. „Matei”) este un nume vechi de origine ebraică, cunoscut din textele evanghelice ale Noului Testament. Cele două personaje biblice care poartă acest nume sunt diferențiate în limba greacă: unul dintre ei este *Maththáios* sau *Mattháios* (e vorba de autorul primei dintre cele patru Evanghelii), iar celălalt este apostolul *Maththías* (cel care i-a luat locul lui Iuda Iscarioteanul). Dacă, în limba latină și chiar în onomastica modernă occidentală, diferențierea se păstrează (*Matthaeus* și *Matthias*), în limbile slave, cele două forme grecești, apropiate fonetic, au fost „confundate”, ceea ce explică varianta românească *Matei*, care a fost preluată de la slavi. După cum afirmă Cristian Ionescu, „originea celor două nume grecești trebuie căutată în ebraică, unde antroponimicul în dis-

³¹² UA-ČI, p. 118.

³¹³ Cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 227.

cuție apare ca *Mattitiáhu*, apoi, *Mathatiah* și, prin abreviere, *Mathai*. Analiza primelor două forme scoate în evidență că avem de a face cu un nume teoforic, întrucât partea finală, *iah*, este o scurtare din *Iahve* «divinitate». În ceea ce privește prima parte, specialiștii au invocat cuvântul ebr. *matath* «dar», ipoteză mai plauzibilă decât apropierea de *emet* «credință, fidelitate» (DO, p. 273-274).

Mágas (RS).

Este vorba de n.fam. magh. *Magas* (< apel. magh. *magas* „înalt”), inițial, un supranume sau poreclă, care, în Ungaria, apare atestat la 1389 (Kázmér, *Régi*, p. 694-695).

Mághiar (RS). Se pronunță *Mád'ar*.

Are ca temă etn. ucr. local *mád'ar* „maghiar, ungur” (doar că este în grafie rom.) și, mai puțin probabil, rom. *maghiár* (din cauza accentului, deși, azi, grafia este cea românească). E înregistrat, în Rona de Sus, la 1546: *Pe. Magyar*³¹⁴ și în Mara, la 1575: *Nic. Magyar* (Bélay, *Már.*, p. 185, 169). Acest n.fam. este răspândit pe întreg teritoriul Ucr. Transc. (în raioanele Voloveți, Svaleava, Mukacevo, Perecyn, Velykyi Bereznyi, Irșava, Vynohradiv, Hust, Teaciv și Rahiv – PZU, p. 354), în Transilvania, și nu numai.

Malearciúc (Cr, LT). În Crăciunești, există variantele grafice *Maliarciuc*, *Malyarciuc*, *Malyarcsuc* și *Malyarcsuk*, iar, în Lunca la Tisa, doar *Maliarciuc*.

Provine fie din antrop. *Maleár/Maliár* (vezi n.fam. următor) + suf. ucr. *-čuk*, fie din antrop. *Mal'arkó* (< *Mal'ár* + suf. ucr. *-k(o)*) + suf. ucr. *-juk*. Acest n.fam. nu este propriu sistemului antroponimic al Ucr. Transc. (cf. PZU), însă e frecvent în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 224).

Maliár (LT, Cr). Există varianta grafică *Malear* (mai răspândită fiind prima formă).

³¹⁴ La unguri, apare atestat începând cu anul 1331 (Kázmér, *Régi*, p. 696), astăzi având 21.240 de apariții și patru variante grafice: *Madjar*, *Madyar*, *Maghiar* și *Madzsar* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 229).

Are la bază apel. ucr. local *mal'ár* „zugrav, vopsitor; pictor”. Se întâlnește în raioanele Teaciv, Rahiv, Mukacevo, Svaleava, Ujhorod, Vynohradiv și Irșava (cf. PZU, p. 360).

Mánciu (RS).

Este format de la n.b. *Man*, corelativ cu numele pline de tipul *Emanuel*, *Manuil*, *Manasia* sau (și) cu n. v.sl. *Manislav* + suf. *-ciu* (de origine slavă). I. Iordan îl explică din bg. *Mančo*; cf. n.top. *Manciul* (DNFR, p. 289). Pentru prima dată, *Mánciu* apare înregistrat la 1406 (DO, p. 154). În Maram., sunt atestate doar formele *Mancea* și *Manc(i)*: în Strâmtura, la 1661: *Mancza Dan*, *Griga* și în Tisa, la 1673: *Mich. Manc* (Bélay, *Már.*, p. 203, 214).

Manoleác (LT).

Provine de la n.b. rom. *Manóle* sau ucr. *Manoýl* + suf. ucr. *-jak*. Poate fi și o variantă fonetică a n.fam. ucr. *Manul'ák* (< n.b. *Manul* < *Manuyl* sau < n.fam. *Manyla* < *Manoyl* + suf. ucr. *-jak*) (PZU, p. 362). *Manole* este un hipoc. de la *Emanuel*, căruia îi corespunde vechiul nume biblic *Immánuel*, adică *imma-nu-El*, care, în vechea ebraică, înseamnă „cu noi este Dumnezeu” (DO, p. 154). N.fam. *Manul'ák* există în raionul Rahiv (cf. PZU, p. 362).

Marciúć (RS, Cr). În Rona de Sus, se întâlnește varianta grafică *Marcasuk*.

P. P. Čučka propune trei etimologii: 1. provine din antrop. *Markó* „Marcu” + suf. ucr. *-juk*; 2. n.f. *Már'ka* (hipoc. de la *Maríja*) + suf. ucr. *-juk*; 3. ucr. dial. *marčúć* „cățeluș născut în luna martie” (PZU, p. 367-368). Acest n.fam. e răspândit în raionul transcarpatic Rahiv (cf. *Ibidem*, p. 367).

Márcu (RS).

N.b. calend. *Márcu* corespunde lat. *Márcus*, prenume vechi roman, care, mai întâi, a fost purtat de către băieții născuți în luna martie. *Marcus* face parte din seria numelor romanice teoforice, întrucât este, la origine, un derivat de la *Marte* „zeul războiului”: **Marticos*, **Martcos*, *Marcus* „dedicat lui Marte”. După ce numele roman pătrunde în lumea ebra-

ică, în secolul I, când este atribuit unui evreu din Palestina, numit, inițial, Ioan (viitorul autor al celei de a doua Evanghelii) devine favorit între creștinii primelor secole. Prin intermediar grecesc, *Markos* a pătruns în onomastica slavilor (cf. sl. *Marku*; sl. de est *Marko*, atestat începând cu anul 1134), de unde ajunge și la români (DO, p. 261-262).

Mărfici (LT, Cr). În Lunca la Tisa, apare varianta maghiarizată *Marfics*.

E format de la n.f. *Márfa* (cf. rom. „Marta”) + suf. ucr. -yč (dial. -ič). Totodată, este posibil ca, la baza lui, să fie supran. *Márfa* < apel. *márfa*, care, în unele sate din Ucr. Transc. (mai exact în raioanele Irșava și Hust), înseamnă „bârfitoare; femeie leneșă, destrăbălată, ușuratică” (PZU, p. 367), iar, la huțuli, are sensul de „lemn, par de care se leagă gardul” (Hrinčenko II, p. 407). Numele *Marta/Marfa* corespunde numelui arameean *Márta*, care are ca temă apel. fem. *Martā* (masc. *Mār*) „stăpână, doamnă”, fiind redat în grec. și lat. prin *Martha*. Din greacă, este preluat de către slavi, unde se dezvoltă varianta *Marfa* (prezentă și la moldoveni), iar, la români apare *Marta* (DO, p. 271). N.fam. *Marfici* este înregistrat, în Lunca (la Tisa), la 1672: *Marfics Artim, Panyko* (Bélay, *Már.*, p. 173). Azi, n.fam. *Márfič* (cu forma normată, în lb. ucr., *Márfyč*) este răspândit în raioanele ucrainene Rahiv și Teaciv (cf. PZU, p. 367).

Marína (Cr, RS).

Reproduce forma de fem. a n.calend. *Marin*. Cele două nume, masc. *Marin* și fem. *Marina* corespund n.pers. masc. *Marínus*, respectiv fem. *Marina*, care, inițial, la romani, au fost supranume, fiind explicate de cei mai mulți lingviști prin adj. *marinus* „marin, de mare”. Devenite frecvente între primii creștini, cele două nume sunt rediate prin *Marinos* și *Marina*, pătrunzând astfel în onomasticonul religios, răspândindu-se în acest mod, din nou, în Europa, prin intermediul cultului martirilor creștini. N.calend. *Marina* reproduce, prin intermediar slav, grec. *Marina, Marin*. Există și

ipoteza, conform căreia cele două nume, *Marin* și *Marina*, ar fi derivate de la n. gentilic *Maria*, unde *Marin* a fost simțit ca o formă de masc. a respectivului nume (a fem. *Maria*) (DO, p. 268-269). P. P. Čučka explică n.fam. *Maryna*, răspândit doar în raionul Teaciv, ca fiind forma de gen. a numelui *Máryn*³¹⁵, unde accentul se transferă pe silaba a doua (PZU, p. 363). Desigur că n.fam. *Márina* poate fi unul ucrainean, însă nu trebuie exclusă posibilitatea ca el să fi fost împrumutat de la români (unde *i* este redat prin *y*), ținând cont că se întâlnește doar într-un singur raion ucrainean (unde trăiesc, chiar și azi, români – vezi *supra*). Este atestat, în localitatea Kryciovo, la 1452, cu varianta: *Lad. Maryna*, iar, în Horinciovo, la 1548, găsim: *Sim. Marina* (Bélay, *Már.*, p. 170, 144).

Marușceác (Cr). Apar următoarele variante grafice: *Marusceac*, *Maruscak* și *Marusciak*.

Este format din antrop. *Marúška*³¹⁶ sau n.f. *Marús'ka* + suf. (dim.) ucr. *-jak* (PZU, p. 367). *Marúška* continuă n.b. sl. de sud *Maruška* sau *Maruš* (corelativ cu rom. *Măruș*) ori n.b. bg. *Maruško*, care este dim. lui *Maruș* + suf. *-k(o)* (Ilčev, *Rečnik*, p. 324; Grković, *Rečnik*, p. 128; DNFR, p. 294). Subscriem celei de a doua variantă, conform căreia acest n.fam. < n.f. *Marús'ka* (hipoc. de la *Maríja*) + suf. ucr. *-jak*. N.fam. *Maruščák* este răspândit atât în raioanele ucrainene Rahiv, Vynohradiv și Mijhirea (cf. PZU, p. 367), cât și pe teritoriul Slovaciei.

³¹⁵ Numele *Máryn* este explicat de către lingvistul ucrainean astfel: 1. provine de la n.b. v.ucr. *Marinъ*, format de la lat. *Marinus* „maritim, de mare”, acesta întâlnindu-se la bulgari, sârbi, croați și români; 2. (puțin probabil) să fie un derivat ucr. format cu suf. *-yn* de la n.f. uzual *Már'a* (ucr. normat, *Maríja* – PZU, p. 363).

³¹⁶ Acest antrop. are, în Maramureș, câteva atestări: în Cornești, la 1483: *Marusca consors dicti Vana*; în Leordina, la 1498: *Maruska consors To. f. Mich. Urda*; în Nănești, la 1600: *Zakul Maruska* (Bélay, *Már.*, p. 190, 171, 176) și altele.

Mateciúc (RS, LT). În Lunca la Tisa, apare varianta grafică maghiară *Matyicsuk*.

Provine de la n.pers. calend. v.ucr. *Matěj* (azi, forma normată, în lb. ucr., fiind *Matvíj*) + suf. patr. -čuk. Totodată, poate fi derivat din antrop. *Matějko* sau *Matějka* (aceasta din urmă fiind o variantă morfologică a n.fam. *Matějko* < antrop. *Matěj* + suf. -k(o)) sau *Matějča* (< n.calend. v.ucr. *Matěj* + suf. patr. ucr. -čat, care, cu timpul, l-a pierdut pe -t final) + suf. ucr. -juk. În Ucr. Transc., în raioanele Rahiv și Hust, sunt prezente doar formele *Matvijčúk* și *Matičúk* (cf. PZU, p. 369-370), iar, în regiunea Cernăuți, *Matvijčúk* și *Matejčúk* (cf. SP).

Mátus (Cr, LT).

Continuă n.b. ebr. *Matus* (din Vechiul Testament), un hipoc. de la n.b. *Matei* sau de la n. biblic *Musalem* (PZU, p. 371). Nu excludem posibilitatea ca *Mátus* să fie o continuare a hipoc. magh. *Matus*, înregistrat la 1460 – Kázmér, *Régi*, p. 717-718 (mai ales datorită accentului de pe prima silabă), căruia îi corespunde rom. *Matei*. N.fam. *Matus* este atestat, în Rona de Jos, la 1676: *Ge. Matusz* și *Matuz Marko* (Bélay, *Már.*, p. 185). În Ucr. Transc., este frecvent doar în raionul Vynohradiv (cf. PZU, p. 371).

Matyasciúc (RS). În actele oficiale, se întâlnește varianta grafică *Matyasciuk*.

Este format din antrop. ucr. *Mát'aš* (hipoc. ucr. de la *Matvíj* (cf. rom. „Matei”) – UA-ČI, p. 119; SUI, p. 222) + suf. ucr. -čuk sau de la (dim.) *Mat'aško* + suf. ucr. -juk. Numele *Mát'aš* este propriu slovacilor și polonezilor (PZU, p. 372), iar, la unguri, apare atestat la 1440 (Kázmér, *Régi*, p. 717). Numele de familie *Mat'aščúk* nu apare în Ucr. Transc. (cf. PZU) și nici în regiunea Cernăuți (cf. SP). Nu l-am întâlnit nici în Red'ko, *Sučasni*, (aici, la p. 115, apare doar *Mát'aš*), ceea ce ne face să afirmăm că este un nume creat de către ucrainenii de pe teritoriul României.

Mésaroș (Cr, LT). Apare cu următoarele variante grafice: *Meisaroș*, *Meișaros*, *Mesaros*, *Meșaroș* și *Meszaros*.

Continuă n.fam. magh. *Mészáros*, care are la bază apel. magh. *mészáros* „măcelar”. E înregistrat, la unguri, în 1396 (Kázmér, *Régi*, p. 727-728)³¹⁷. În Ucr. Transc., este atestat, în Vyškovo, la 1600: *Rel. St. Mezaros (Mizaros)*; în Teaciv, la 1600: *El. Mizaros*; în Hust, la 1673: *Mészáros György, Pal* (Bélay, *Már.*, p. 216, 205, 152). E frecvent în raioanele Perecyn, Ujhorod, Mukacevo, Svaleava, Irșava Hust și Teaciv (cf. PZU, p. 379).

Méșco (RS, LT). Apare și sub forma *Mesco*.

Credem că este o variantă fonetică (unde y este redat prin e, la fel ca în multe alte cazuri) a n.b. *Myškó* (un hipoc. de la n.pers. ucr. *Mychájlo* (cf. rom. „Mihai”) – SUI, p. 238, derivat cu ajutorul lui *-k(o)*). Conform părerii lui P. P. Čučka, numele respectiv poate proveni și de la n.b. *Méško*³¹⁸, care este hipoc. de la nume pline de tipul *Mefodij*, *Meletij*. În graiurile transc. de pe teritoriul României, cele două nume, *Méško* și *Miško/Myško*, au accentul pe prima silabă, spre deosebire de Ucr. Transc., unde, în majoritatea cazurilor, accentul cade pe finala *o* (PZU, p. 377, 388). Apare atestat, în localitatea Kolodne, la 1720: *Dem. Mesko* (Bélay, *Már.*, p. 134). N.fam. *Meškó* (mai rar, *Méško*) e răspândit în raioanele ucrainene Mukacevo, Irșava, Perecyn, Velykyi Bereznyi, Vynohradiv, Rahiv și Svaleava (cf. PZU, p. 377).

Miculaiciúc (Cr, RS).

Provine de la n.b. v.ucr. *Mikuláj/Mykuláj* – cf. rom. „Niculae” (astăzi, normat, în lb. ucr., *Mykoláj*) + suf. ucr. *-čuk*. În lb. ucr., forma normată a respectivului n.fam. este *Myko-*

³¹⁷ Azi, în Ungaria, este un nume de familie cu o frecvență ridicată (41.029 de ocurențe), având următoarele variante: *Meszáros*, *Mészáros*, *Meszaros*, *Miszaros*, *Mésáros*, *Mesaros*, *Mesarosch*, *Mensáros* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 240).

³¹⁸ N.pers. *Meško* se fixează, în registrele cazacilor, la 1649 (PZU, p. 377).

lajčúk (însă din cauza caracteristicilor graiurilor transcarpatice *o* a trecut în *u*). Acest n.fam., dar cu forma literară *Mykolajčúk*, se întâlnește în localitatea ucraineană Ruske Pole din raionul Teaciv (cf. PZU, p. 380).

Míhai (Cr, LT).

Este unul dintre cele mai frecvente prenume din onomastica europeană (de exemplu, în Germania, este atât de popular, încât este folosit ca simbol pentru țăranul german). *Mihail* corespunde vechiului nume ebr. *Mikael* (purta de numeroase personaje biblice, dintre care și arhanghelul *Mikael*), în care se recunoaște *-el, Elohim* – unul dintre numele divinității. Fiind un alt nume din seria bogată a teoforicelor frazeologice, partea inițială a numelui *Mikael* (identic, atât semantic, cât și formal cu un alt nume ebraic, *Mikaiah*, redat la români prin *Mihea*) înseamnă „cine (este) ca”, iar cea de a doua, *-iah* (< *Iahve*), indică numele divinității; întreaga construcție putând fi tradusă prin „cine este ca *El* (sau *ca Iahve*)?”. Vechiul nume ebraic se răspândește în Europa prin lat. *Michael*. La români, primele atestări ale numelui *Mihai* (cât și ale derivatelor sale) datează din secolul al XV-lea: *Mihail*, *Mihăilă*, *Mihailo*, *Mihalco*, *Mihu*, *Mihnea*, *Mihailaș*, *Mihailașcu*, *Mihăiță*, *Mihoc*, *Mihuț*, *Miu* etc. Sunt atât creații românești, cât și forme hipocoristice sau derivate preluate de la popoarele vecine (DO, p. 279-280).

Mihálca (Cr).

Poate fi forma de genitiv a n. ucr. *Myhálko*³¹⁹ (dial. *Mihálko*, unde *y* ucrainean este redat prin *i*). Acesta provine de la n.b. ucr. local *Myhál* /dial. *Mihál* (< n.calend. ucr. *Mychájlo* /dial. *Michájlo*) + suf. ucr. *-k(o)* (ori poate denumi pe soția lui *Mihály*). Nu credem că, în această regiune a României,

³¹⁹ Antrop. *Myhalko* este atestat, în localitatea Przemyśl (azi, în Polonia), la 1390 (SSUM I, p. 559), iar, în Ucr. Transc., apare înregistrat, în Nelipeno (raionul Svaleava), la 1570: *Jac. Mihalko*, azi, funcționând ca n.fam. în raioanele Velykyi Bereznyi, Mukacevo, Svaleava, Hust și Teaciv (cf. PZU, p. 378).

respectivul nume poate să fie o continuare a bg. *Mihalka* (cf. DNFR, p. 305). În Maram., apare atestat, în satul De-sești, la 1689: *Mihalka Titiane* (Bélay, *Már.*, p. 134). N.fam. *Myhálka* este răspândit, în Ucr. Transc., doar în localitatea Hrușovo (raionul Teaciv), iar *Mihal'kó*, în raioanele Ujhorod și Hust (cf. PZU, p. 378).

Míhnea (RS). Apar variantele grafice *Michnea* și *Michnya*.

Este un derivat rom. de la n.calend. *Mihai(l)*, format de la tema *Mih*³²⁰ (în Maram., există și n.fam. *Mih*). I. Iordan îl explică: „*Mihnea*: bg. *Mihne*” (DNFR, p. 306). E înregistrat, în Suceava, la 1439: *...jedno mĕsto na imA Strĕminoasa i hdje je(st) Balanĕ i Michnĕ* (SSUM I, p. 600); în Valea Stejarului, la 1571: *Mathe. Mihne*; în Văleni, la 1605: *St. Mihne* (Bélay, *Már.*, p. 135, 174). Nu se întâlnește în Ucr. Transc., însă sunt frecvente n.fam. ca *Mychnó* și *Michn'ó*, forme ucrainene vechi, ambele hipoc. de la n.b. *Mychájlo* (PZU, p. 386).

Míki (RS). Există varianta grafică *Mica*, cele două nume (*Miki* și *Mica*) fiind proprii membrilor aceleiași familii.

Atât *Míki*, cât și *Mika*³²¹ (la noi, *Mica*, în grafie rom.) sunt hipoc. de la n.b. magh. *Miklós* (vezi numele următor) sau de la n.b. ucr. dial. *Mikita*. Nu credem că, în acest caz, e vorba despre *Míka*, o formă sincopată, adică un hipoc. ucr. de la n.f. *Maríka* (< *Maria*) și, puțin probabil, de la alte nume, ca, de ex., *Emílika* (< *Emilia*), cf. unor etimologii populare.

Míklos (LT). Se pronunță *Mikloš*.

Continuă n.b. calend. magh. *Miklós* (cf. rom. „Nicolae”), prin eliminarea lungimii vocalei *o*³²², fiind atestat la 1449

³²⁰ Vezi și alte nume formate de la tema *Mih-* (DOR, p. 108).

³²¹ La Kázmér, *Régi* (p. 733), *Mika* apare înregistrat la 1449. De asemenea, acest nume este atestat, în Sighetu Marmației, la 1600: *Paul. Mika* (Bélay, *Már.*, p. 198). N.f. *Mika* este înregistrat, în Suceava, la 1491 (SSUM I, p. 588). Comp. cu antrop. *Myke*, atestat în localitatea transcarpată Bedevlea, la 1411 (Bélay, *Már.*, p. 126).

³²² Constatare făcută de către P. P. Čučka (PZU, p. 389).

(Kázmér, *Régi*, p. 734). Este înregistrat ca n.b., în Vișeu de Sus, la 1542: *Olekze Miklos*, iar, ca (viitor) n.fam., în localitatea ucraineană Dulovo, între 1671-1673: *Miklos Elexa* (Bélay, *Már.*, p. 215, 138). Se întâlnește în raioanele ucrainene Hust și Irșava (cf. PZU, p. 389).

Mirón (LT, Cr).

Reproduce n.b. *Miron*, care este o continuare a v. n.pers. grec. *Mýron*, atestat în secolul al V-lea î.Cr. Are la bază subst. grec. *myron* „ulei parfumat, balsam; parfum lichid” (subst. *myron* a ajuns, prin intermediar slav, în lb. rom., sub forma *mir* „undelemn sfințit, folosit în Biserica creștină la săvârșirea unor ritualuri”). Vechiul nume grecesc a ajuns, la noi, prin filieră slavă, începând să funcționeze încă din secolul al XV-lea, când, alături de forma *Miron*, au început să fie folosite și derivatele precum: *Mironaș*, *Mironaș*, *Mironel* (DO, p. 284). Pe teritoriul Maram., are numeroase atestări: în Vișeu de Jos, la 1640: *Miron*; în Budești, la 1645: *Csicsoszi Miron*; în Șieu, la 1669: *Miron Man*; în Berbești, la 1689: *Miron*; în Bocicioiu Mare, la 1715: *Santa Miron*; în Bârsana, la 1715: *Ruman Miron* (Bélay, *Már.*, p. 219, 132, 189, 124, 130, 123) etc. N.fam. *Miron* este răspândit doar în localitățile transcarpatice Rosișka și Perecyn (cf. PZU, p. 391).

Mocearneác (LT).

Este format din antrop. ucr. *Močárnyj*³²³ (existent ca n.fam. în Ucraina – PZU, p. 400) sau de la supran. *Močárnyj*, ambele având ca temă adj. ucr. local *močárnyj* „mlăștinos” –

³²³ Acest antrop. (sau apel. de la care s-a format) poate sta la baza numelui înregistrat în localitatea Hanyci, la 1715: *Lad., Sim. Mocsarny* (Bélay, *Már.*, p. 141). Totodată, antrop. *Močar* este atestat, în localitatea Vonihove, la 1715: *Mocsar Illyes* (*Ibidem*, p. 213), având ca temă același apel. *móčar*, care stă la baza n.top. omonim, înregistrat la 1390 (Mihályi, *Diplome*, p. 101). Ulterior, de la acesta, s-a format antrop. magh. *Mocziari*, atestat (sub două forme) în localitățile ucrainene Teaciv (*Andr. Mocziari*) și Vyșkovo (*Jo., Paul, St. Maczari*) – Bélay, *Már.*, p. 201, 216.

Hrinčenko II, p. 450) + suf. ucr. *-(j)ak*. În Ucr. Transc., apar, în raionul Rahiv, doar n.fam. *Močernák* și *Močern'ák* (cf. PZU, *loc. cit.*).

Móga (RS).

După cum afirmă I. Iordan, această formă este un derivat regresiv de la *Mogoș* (< n. magh. *Magas* < apel. magh. *magas* „înalț”) (DNFR, p. 314). Este atestat, în Vișeu de Sus, la 1456: *Simon alias Moga* (Mihályi, *Diplome*, p. 369), iar, în Vișeu de Mijloc, la 1680: *Moga Stephan* (Bélay, *Már.*, p. 220). Nu l-am întâlnit în Ucr. Transc.

Moisiúc (Cr, LT). În actele oficiale, apar variantele grafice *Mosuk* și *Mojšuc*.

Este format din antrop. (în Ucraina, n.fam.) *Mójsa*³²⁴ (< n.b. roman de est *Mójsa*³²⁵, hipoc. de la n.calend. *Mojsěj*³²⁶, cf. rom. *Móise* și magh. *Moijsza* (PZU, p. 394) + suf. ucr. *-juk*. Numele *Moise/Moisei* se leagă de marele conducător, legislator, profet și istoric al evreilor, pe care i-a ajutat să iasă din captivitatea egiptenilor. Originea și semnificația numelui *Moise* sunt încă în discuție, deși ipotezele etimologice nu lipsesc. În Vechiul Testament (în cartea a treia), unde este prezentată nașterea lui *Moise* (care a avut loc în Egipt, din părinți evrei), numele este interpretat prin „scos din ape”, fiind apropiat, prin etimologie populară, de subst. *mo* „apă” și *useh* „a salva”³²⁷. „Odată cu dezvoltarea egiptologiei – după cum susține Cristian Ionescu –, încep să apară și ipotezele etimologice moderne, ebr. *Moseh* sau *Musi* fiind apropiat de radicalul ebraic și arab *mšh* «a scoate, a trage afară» [...], de radicalul egiptean *mši* «a naște» sau de ugariticul și arabul *mšw* «fiu» (ultimele două soluții

³²⁴ În raioanele estice ale Ucr. Transc., n.pers. *Mójsa* este fixat în documente, începând cu secolul al XVI-lea (cf. PZU, p. 194).

³²⁵ NP-LI, p. 229; MDPDR, p. 108.

³²⁶ Rymut, *Nazwiska II*, p. 112; Vincenz, *Traité*, p. 229.

³²⁷ Probabil că sensul numelui apăruse după ce *Moise* realizase faptele respective (caz în care avem de-a face cu un apelativ provenit din nume).

întrunesc acordul celor mai mulți specialiști)” (DO, p. 285). În onomastica românească, variantele grecești ale numelui au pătruns, începând cu secolul al XVI-lea, prin intermediul formelor slave. N.fam. *Mojs'úk* este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, *loc. cit.*).

Móiș (LT, RS).

E un derivat de la n.b. calend. *Moise/Moisei* (DOR, p. 113; DO, p. 285). Iorgu Iordan îl raportează la magh. *Mois* (cf. rom. „Moise”) (DNFR, p. 314). În regiunea transcarpatică, pentru prima dată, *Moiș* apare înregistrat, în localitatea Hrabarove (azi, Halabor), la 1332: *Moys* (PZU, p. 394). Alte atestări: în localitatea Bila Țerkva (Biserica Albă), la 1435: *Mois* (Mihályi, *Diplome*, p. 591); în Nyjnea Apșa, la 1458: *Parvus f. Oprissa, Moys, Nyergervana*; în localitatea Bila Țerkva, la 1504: *Mich. Moys* și la 1543: *Ihnath Moys*; în Berbești, la 1542: *Jo. Nykitha Moys* (Bélay, *Már.*, p. 120, 139, 124). Astăzi, n.fam. *Moiš* se întâlnește doar în satul transcarpatic Kosivska Poleana (cf. PZU, *loc. cit.*).

Morár (Cr).

Are la bază apel. rom. *morár*. Inițial, acest nume a fost un supranume. Apare înregistrat la 1661, în localitățile Rozavlea (*Morar Ivo*) și Strâmtura (*Morar Mihaly*) (Bélay, *Már.*, p. 187, 202).

Morocsilla (Cr). Se pronunță *Moročilo*.

Este varianta maghiarizată a n.fam. ucr. *Morócylo* < apel. *morócylo* < vb. *moróčyty* (dial. *moróčity*) „a bate la cap (pe cineva); a amăgi; a trage pe sfoară” + suf. *-yl(o)*. E frecvent în raioanele ucrainene Rahiv și Teaciv (cf. PZU, p. 398).

Mótrea (Cr).

Reproduce n.f. ucr. *Mótrea* (hipoc. de la *Motrún'a* sau de la forma normată în lb. ucr. *Motróna*; cf. rus. *Motra* ca și hipoc. de la *Matrjóna* – SSLI, p. 312) < lat. *Matrona* (< apel. lat. *mater* „mamă” – DOR, p. 104). Este atestat: în localitatea Nyjnea Apșa, la 1484: *Motre uxor*; în Seredne Vodeane, la 1484: *Motre*; în Uhlea, la 1542: *Sim. Mothra*

(Bélay, *Már.*, p. 120, 121, 209). Astăzi, în Ucr. Transc., după cum afirmă P. P. Čučka, n.f. *Mótrea* este frecvent la etnicii români din raionul Teaciv, unde apare și ca n.fam. (cf. PZU, p. 399).

Motrúc (LT).

Provine din antrop. *Motrea* + suf. ucr. *-(j)uk*. I. Iordan îl explică pe *Motruc* din apel. *motru* „chimen” (o plantă) sau (și) *motru*, variantă a lui *votru* „1. pețitor; 2. cordoș (cf. și n.top. *Motrul*) + suf. dim. *-uc* (DNFR, p. 318). În raionul transcarpatic Rahiv, se întâlnește n.fam. *Motr'úk* (PZU, p. 399). Comp. cu n.fam. pol. *Motriuk* și *Motruk* (Rymut, *Nazwiska II*, p. 77).

Motrúna (Cr). Apare varianta *Motrună*³²⁸.

Este un hipoc. de la n.f. ucr. *Motróna*³²⁹ (sau *Motrea*) < lat. *Matrona* < apel. lat. *mātrōna* „femeie căsătorită respectabilă” – SUI, p. 242. Deși, în explicarea n.fam. *Motrună*, I. Iordan termină cu „cf. n.top. *Motruna*”, o începe (poate din cauza omonimiei care apare între variantele slave ale acestui nume și unele cuvinte românești de altă origine – s.n.) cu: „...are la bază fem. lui *motrun* «1. o varietate de păr (pom fructifer); 2. o varietate de prună»” (DNFR, p. 318). N.f. *Motruna* (ca variantă a lui *Motróna*) a circulat în Moldova, fiind atestat, în Suceava, la 1428: *...Jurije i Kozma i sestra ichъ Motrouna...* (Costăchescu I, p. 615).

Múntean (Cr).

Acest nume de familie poate proveni de la apel. *muntean* 1. „locuitor dintr-o regiune muntoasă”, fiind, mai întâi, un supran.; 2. „locuitor al *Munteniei*”, cf. n.top. *Muntenia*, *Munteanul* (DNFR, p. 319). Totuși, credem că explicația de la punctul 2. este mult mai credibilă. Apare înregistrat,

³²⁸ Și N. A. Constantinescu îl consideră pe *Motrună* drept o variantă a n.f. ucr. *Matrona*, *Motrunija* (DOR, p. 104).

³²⁹ Comp. cu adj. *motrun* „posac”, răspândit în regiunea Moldovei (*Ibidem*).

în localitatea Poienile Izei, la 1665: *Muntyan Lupul* și la 1715: *Muntan Miron* (Bélay, *Már.*, p. 180, 181).

Muraríu (Cr).

După părerea lui I. Iordan, *Murariu* „este identic cu n.fam. *Morar*, care are la bază apel. *murar*, ca variantă (veche și regională) a lui *morar*” (DNFR, p. 320).

Mureșan (RS, Cr).

Provine de la n.top. *Mureș* + suf. *-an* (DOR, p. 329; DNFR, p. 320), unde *Mureș* < hidronimul *Mureș*. După cum constată O. Vințeler, există și adj. *mureș* „cafeniu închis, pătat cu negru” (oaie mureșă) (Vințeler, p. 169).

Nághi (Cr).

Continuă n.fam. magh. *Nagy* (< apel. magh. *nagy* „mare, înalt”), atestat, în Ungaria, începând cu anul 1341 (Kázmér, *Régi*, p. 756)³³⁰. Forma *Naghi* apăruse din cauza grafiei românești sau a „greșelii” celui care l-a înregistrat pe noul-născut. În regiunea transcarpatică, este înregistrat, pentru prima dată, în localitatea Vereateea, la 1450: *Nagh*³³¹. De asemenea, mai apare atestat, în Hust, la 1505: *Alb. Nagh* și 1509: *Barn. Nagh*; în Lypcea, la 1519: *Fr. Nagh*; în Sighetu Marmației, la 1551: *Mich. Nagh*; în Lunca, la 1575: *Sim. Nagy* (Bélay, *Már.*, p. 150, 172, 197, 173) etc. În Ucr. Transc., există chiar și varianta grafică *Nod'*, care se întâlnește în raioanele Vynohradiv, Berehove, Mukacevo, Ujhorod, Irșava, Teaciv și Velykyi Berezhni (cf. PZU, p. 411).

Năsúii (RS).

Probabil este o variantă fonetică a n.fam. *Năsói* < apel. rom. *năsói* „(cu) nas mare”.

Neamciúc (RS).

Este format din antrop. rom. *Neamțu* (< etn. *neamț* „1. german; 2. străin”) sau ucr. *Neamkó* (presupus de noi) + suf.

³³⁰ Azi, *Nagy* este cel mai frecvent nume de familie în sistemul antroponimic al Ungariei, cu 241.928 de ocurențe (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 253).

³³¹ I. Szabó, *op. cit.*, p. 545, apud PZU, p. 411.

ucr. *-juk*. Este răspândit doar în localitățile transcarpatice Rahiv, Rosișka și Luh (raionul Rahiv) (cf. PZU, p. 412).

Nebeleác (RS). Apar, în actele ucrainenilor, următoarele variante grafice: *Nebeliac*, *Nebelyeak*, *Nebileac*, *Nebiliac*, *Nebiliak* (unde ucr. *y* este redat prin *e* sau *i*), ucrainenii din Rona de Sus pronunțându-l *Nebyl'ák*.

Provine din antrop. ucr. *Nebýla* (cf. n.fam. *Nebýla*, existent în Ucr. Transc., dar nu numai, < verbul v. sl. *býti*, precedat de particula negației *ne-* „acela care parcă nu a fost/nu a existat”³³² – Chudaš, p. 172) + suf. patr. *-jak*. Forma normată în lb. ucr. a n.fam. în discuție este *Nebýl'ak*. Se întâlnește în localitatea Rostoka din raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 407).

Nebunéli (RS).

Poate fi un supran. care are la bază pluralul substantivului *nebuneală* (adică *nebuneli*) „nebuie” sau *nebuneală* „numele unor plante”.

Necúla (RS).

Necúla și *Nicúla* (top. în Ardeal) sunt hipoc. de la n.calend. *Nicola(i)e*. Acesta reproduce v. n.pers. grec. *Nikolás*, folosit în Grecia antică î.Cr. Numele *Nikolás* se încadrează în bogata familie a corespondentelor, al căror prim element este *nik-* (cf. vb. *nikáo* „a învinge”, subst. *nike* „victorie”), vechilor greci nefiindu-le indiferentă nici legătura cu numele zeiței victoriei, *Nike*, și nici faptul că *Nikátor* sau *Nikephóros* (cf. rom. „Nichifor”) erau și supranume ale lui *Zeus*. Cel de al doilea element al lui *Nikolás* este *laós* sau *leós* „popor” (DO, p. 291-292).

Neculái (LT).

Este același cu *Nicolae*, formă dialectală, răspândită, de obicei, în Moldova (cf. DNFR, p. 328).

³³² Nume formate de la verbul *býti* și particula *ne-* (în traducere: „acela care nu a fost/nu a existat”) se întâlnesc la slovaci (cf. Svoboda, *Staročeská*, p. 83) și la polonezi (cf. Rymut, *Nazwiska II*, p. 148). Acestea aparțin categoriei „nume de conjurare a piezei-rele” (DOR, p. XXV).

Négrea (RS).

Provine din antrop. *Negru* (< apel. rom. *negru*) + suf. *-ea*. Este atestat, în localitatea ucraineană Slatina (azi, Solotvyno), la 1442: *quomodo nobiles viri Negre et Petrus filli quondam Staan dicti Fekete de predicta Zlatina* (Mihályi, *Diplome*, p. 313) și la 1458: *Negre* (Bélay, *Már.*, p. 201). N.fam. *Negrea* este răspândit și în Ucr. Transc., în raioanele Teaciv și Mijhirea (cf. PZU, p. 407), azi, în Maram., înregistrând o frecvență mare și în localitatea Rona de Jos.

Nemeștiuc (Cr).

E format din antrop. *Nemeș*³³³ (< apel. rom. *nemeș* „nobil maghiar” – DNFR, p. 331) + suf. ucr. *-čuk* sau < antrop. *Nemeškó* (presupus de noi, existent ca supranume) + suf. ucr. *-juk*. În Ucr. Transc., se întâlnește în localitățile Ciorna Tysa (raionul Rahiv) și Ujhorod (cf. PZU, p. 408).

Nérgheș (RS).

Continuă n.fam. magh. (cu grafie rom.) *Nyerges* (< apel. magh. *nyerges* „șelar, curelar, sighiartău”), fiind atestat, la unguri, în 1446 (Kázmér, *Régi*, p. 775), azi, în Ungaria, având o frecvență scăzută (2.853 de apariții)³³⁴. Este înregistrat, în Câmpulung la Tisa, la 1456: *Nyerges*, iar, în Rozavlea, la 1525: *Pannyko Nyerhes* (Bélay, *Már.*, p. 148, 187). Acest n.fam. este răspândit în raioanele transcarpatice Perecyn, Mukacevo, Irșava, Hust și Teaciv (cf. PZU, p. 408).

Nimigeán (Cr).

Provine de la n.top. *Nimigea*³³⁵ (jud. Bistrița-Năsăud) + suf. *-an* (DNFR, p. 334).

³³³ În Maramureș, antrop. *Nemeș* începe să fie fixat în documente la sfârșitul secolului al XIV-lea, fiind înregistrat, în localitatea Sarasău, la 1390: *Pe. Nemes* (Mihályi, *Diplome*, p. 215, 219), iar, apoi, în Dragomi-rești, la 1405: *Mich. dictus Nemes* și în Sălișteea de Sus, la 1407: *Mich. Nemes* (Bélay, *Már.*, p. 137, 197).

³³⁴ Cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 256.

³³⁵ Localitatea *Nimigea* este atestată, la 1367, cu forma *Nemige* (Coriolan Suciu, I, p. 427).

Nístor (RS). Apare varianta grafică *Nyisztor*.

Nístor este același cu *Néstor*, un nume calend.; cf. bg., rus., ucr., *Néstor*; și n.top. *Nístor* (DNFR, p. 332). Acest antrop. este atestat: în localitatea Seredne Vodeane (Apșa de Mijloc), la 1465: *Nyezthor, Thomas, Syman Gorzo* (Mihályi, *Diplome*, p. 468); între 1505-1506: *Nyzthor, Sim. Gorzo*; în Dragomirești, la 1542: *Nesthor Thwrkos*; în Ieud, la 1542: *Nesthor Iwanko*, iar, în Rona de Sus, la 1654: *Nisztor Koziczuk* (Bélay, *Már.*, p. 122, 137, 157, 186). *Nístor/Néstor* reproduce un vechi n.pers., grec. *Néstor*, purtat de regele Pylosului, cel mai bătrân bazileu grec din timpul războiului Troiei. Referitor la originea și semnificația numelui *Nistor*, părerile sunt împărțite, fiind susținută ideea că numele rămâne pe mai departe obscur. Totuși, unii cercetători cred că *Nestor* este o formă abreviată din *Eunéstor*, neatestat, dar paralel cu *Eunostos*, acesta din urmă fiind compus din *eu* „bine” și *nóstos* „întoarcere” (de la vb. *neomai* „a se întoarce”). Ca și celelalte nume calendaristice, vechiul antroponim grecesc ajunge la români prin intermediul limbii slave (la slavii de est, apare înregistrat în secolul al XI-lea), fiind prezent în documentele românești din secolul al XV-lea (DO, p. 289-290). N.fam. *Nístor* e răspândit în localitățile transcarpatice Buștyno și Vyșkovo (cf. PZU, p. 410).

Novoselénski (Cr). Are următoarele variante grafice: *Novoszelenski, Novoszelenschi, Novoszlenski* și *Novoszlenschi*.

Se pare că este o variantă a n.fam. din Ucr. Transc. *Novoselyč'kyj* (PZU, p. 410) sau, mai puțin probabil, a celui din Polonia, *Novosielécki* și *Novosilécki* (Rymut, *Nazwiska II*, p. 161). Am precizat asta, deoarece acest nume poate fi atât de origine polonă, cât și de cea ucraineană, cunoscut fiind faptul că numeroase nume ucr. îl pierd pe *-j* final, odată intrate în antroponomia românească. N.fam. *Novoselyč'kyj* provine de la adj. format din oiconimul *Novosélyč'a* (< adj. *novýj, nové* „nou” și *selýce, selýšče* „așezare, localitate”), adică locuitor al unei astfel de localități (numărul celor din urmă, în Ucr. Transc., fiind de zece) (cf. PZU, p. 410).

Ochișór (Cr).

Acest n.fam. reproduce apel. *ochișor*, dim. de la *ochi* „organ al vederii” și „nume a două plante erbacee” (cf. DNFR, p. 339). Oricare ar fi fost apelativul ce stă la baza n.fam. *Ochișor*, la origine, a fost o poreclă (sau un supranume). În limba română, de la același apelativ s-au format n.fam.: *Ochea*, *Ocheni*, *Ochiia*, *Ochilă*, *Ochitescu*, *Ochiotan*, *Ochetan*, *Oculescu* [sic!] (DOR, 337-338).

Oláru (RS). Se întâlnește varianta *Olariú*, purtată de către un membru al aceleiași familii.

Continuă apel. rom. *olar* „confectioner de oale de lut”. Referitor la varianta *Olariú* (RS), I. Iordan afirmă: „i arată pronunțarea moale a lui *r*” (DNFR, p. 341).

Oleniúc (RS).

Poate fi format de la: 1. n.pers. *Olen'*, la origine, un supran. (< apel. dial. *ólen'* „cerb” – SOIU, p. 269) + suf. ucr. *-juk*; 2. n.f. ucr. *Oléna*³³⁶ (cf. rom. „Elena”) + suf. ucr. *-juk*. Nu se întâlnește în Ucr. Transc. (cf. PZU), dar este răspândit în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 256).

Ólteanu (Cr).

Este un derivat de la n.top. *Olt* sau n.top. *Oltenia* + suf. top. *-ean(u)* „locuitor al regiunii denumită Oltenia”; cf. și n.top. *Olteanul*. O. Vințeler e de părere că acest n.fam. are la bază (puțin probabil – s.n.) hidronimul *Olt* (Vințeler, p. 170).

Onușéc (LT). Apare varianta grafică *Onujéc*.

Provine, probabil, de la n.pers. *Onu*, *Ona*³³⁷ (hipoc. de la *Ion*) + suf. ucr. *-yk/(dial.) -ek* (cu *-š-* protetic, trecut și în *-ž*,

³³⁶ N.f. *Olena* + suf. *-yč* stă și la baza n.fam. *Olenici*, însă care, la I. Iordan, apare ca fiind format din ucr. *ólen'* + suf. ucr. *-ici* (DNFR, p. 341). Tot aici, n.fam. *Olenic* este dat ca fiind o continuare a ucr. *Olijnic* (normat, în lb. ucr., *Olijnyk* – s.n.); cf. și *oleinic* „turtă unsă cu ulei”. Păreră noastră este că cel de al doilea n.fam. analizat de I. Iordan, *Olenic*, este un supran. care are ca temă apel. ucr. *ólenyk*, dim. de la *ólen'* „cerb” (unde *y* ucr. este redat prin *i*).

³³⁷ De la aceeași temă, s-au format și antrop. *Onușka/Onuško*, înregistrate, în Maramureșul istoric: în Lunca, între 1458-1459: *Jo. Onuska*; în

în cazul variantei grafice care, în această situație, devine și una fonetică). Acest n.fam. nu l-am întâlnit nici în PZU și nici alte lucrări de specialitate, ceea ce ne face să credem că este o creație a ucrainenilor din Maramureș.

Óprea (Cr).

Continuă n.pers. *Oprea*, care, în lb. rom., a apărut „cu sens de invocare, privind prolificitatea”, „să fie ultimul copil dorit”, „să se oprească nașterea lor”; format de la (*a*) *opri* + suf. *-ea* (DOR, p. 338-339). Numele de botez *Oprea* apare atestat la 1644 (*Ibidem*, p. 339).

Ópriș (RS).

E un derivat de la n.pers./n.fam. *Opre(a)* cu ajutorul suf. *-iș* (acesta fiind o variantă regională a lui *-eș*); cf. n.top. *Oprișul* (DNFR, p. 344). P. P. Čučka afirmă că *Opriș* a circulat în Ucraina ca și n.pers., având la bază apel. *oprýšok* „tâlhar” (SOIU, p. 270). Comp. cu pol. *oprych*, *oprysz* (și cu ucr. dial. *oprýšok/oprýšok*) „tâlhar, hoț de drumul mare; hai-duc” (Rymut, *Nazwiska* II, p. 183, apud PZU, 412). La noi, apare înregistrat, pentru prima dată, în Maramureș, la 1361: *Bud*, *Sandor*, *Oprissa*, *Johannes Dragomer* (Mihályi, *Diplome*, p. 50); în Suceava, la 1420: *všra pana Ivana Opriša* (Costăchescu I, p. 136) și la 1428: *všra pana Oprišije* (SSUM II, p. 89), de la acest antrop. formându-se și n.top. *Oprișești* și *Oprișanje*³³⁸ (*Ibidem*). În Maram. istoric, mai e atestat, în localitatea Nyjneva Apșa (Apșa de Jos), la 1458:

Kolodne, la 1592: *Cozma Onuska*; în Buștyno, la 1600: *Onuska*; în Ter-novo, la 1605: *Lad. Onusko* (Bélay, *Már.*, p. 173, 134, 132, 166).

³³⁸ Acest n.top. este format din antrop. *Opriș* + suf. ucr. *-any* (pl. de la *-an*) (echivalentul rom. *-eni* sau *-ești*). Sufixul ucrainean *-any/-ani* (ca și *-yči/-iči*), care se adăuga la denumirea vreunui teritoriu populat, este foarte vechi în limba ucrainenilor, deja în secolul al XI-lea fiind atestate etnonime (și toponime), ca, de exemplu, numele acelor triburi vechi care au intrat în structura Rusiei Kievene: *pole* + *-jan-* > *pol'any*; *derevo* + *-jan-* > *derevl'any*; *Bug* + *-jan-* > *bužany*; *Volyn'* + *-jan-* > *vołyn'any* etc. (Stanislav Hubernačuk, *Pradavnist' ukrajins'koji movy*, „Četverta chvyl'a”, Kiev, 2010, p. 189 și urm.).

Parvus f. Oprissa, Moys... (Bélay, *Már.*, p. 120), iar, în Budești, la 1483: *Johannis Opressa* (Mihályi, *Diplome*, p. 556). Forma *Opris* apare înregistrată în Budești (în fostul cătun Vincfalva/Vinchfalva), la 1624: *Pe. Opris* (Bélay, *Már.*, p. 215). N.fam. *Opriș*³³⁹ este răspândit în raioanele transcarpatice Teaciv și Hust (cf. PZU, p. 418).

Oprișan (RS, LT).

Iorgu Jordan este de părere că provine de la n.top. *Oprișeni* (cf. DNFR, p. 344), ceea ce, probabil, s-a întâmplat invers. Astfel, acest n.fam. e format de la n.pers. *Opriș/Oprișa*³⁴⁰ sau din antrop. *Opriș* + suf. *-an* (care poate fi ucrainean, inițial, cu valoare peiorativ-augmentativă). Se întâlnește în localitatea Cinadiovo, raionul Mukacevo (cf. PZU, p. 418).

Óros (Cr).

Este un nume preluat din antroponomia maghiară, având la bază etn. magh. *orosz*³⁴¹ „rus, rusin, locuitor al Rusiei Kieve, viitor ucrainean”. Cu acest supranume, maghiarii, începând încă din secolul al XII-lea, îi numesc pe toți slavii de est (PZU, p. 420). După cum afirmă P. P. Čučka, acest antroponim este atestat începând cu secolul al XIII-lea: în localitatea Dean (comitatul Bihar), la 1214: *Wrusz*; în Dubovka (comitatul Satmar), la 1219: *Urus*, iar, în Ujhorod, la 1388: *Joannes dictus Oroz de Chercher*; (*Ibidem*, p. 420). În Maram. istoric, apare înregistrat, în localitatea Vonihove, la 1411: *Jac. Oroz*; în Seredne Vodeane, la 1428: *Fr., Marc, Mich., Paul Orosz*; în Vyškovo, la 1461: *Nic. Oroz*, iar, în Crăciunești, la 1550: *Pe. Orus* și la 1673: *Andr. Orosz* (Bélay, *Már.*, p. 212, 121, 215, 161). Chiar și atestările din Kázmér, *Régi (Orosz – la 1332, Oros – la 1413 și Orosi –*

³³⁹ N.fam. *Opriș* (ca, de altfel, și *Oprișan*) este răspândit și în Republica Moldova (cf. NP-LI, p. 95).

³⁴⁰ *Oprișa* a funcționat ca și n.f. în Țara Românească, fiind atestat la 1579 (NFVAI, p. 179).

³⁴¹ După cum afirmă P. P. Čučka, magh. *orosz* provine din turc. *uruz* „rusin, rus” (PZU, p. 420).

la 1342 – p. 792) indică faptul că acest antroponim nu avea la bază etnonimul actual *rus*. Este un nume cu o frecvență mare în România, dar și în alte țări precum: Ungaria, Ucraina, Slovacia etc. În Ucr. Transc., n.fam. *Óros* este răspândit în raioanele Hust, Teaciv, Vynohradiv, Mukacevo, Berehove, Mijhirea, Rahiv, Svaleava și Ujhorod (cf. PZU, *loc. cit.*).

Óstaș (Cr, RS).

Continuă n.b. calend. v.ucr. *Ostaš*, o formă hipoc. (derivată cu ajutorul suf. ucr. *-aš*) de la n.b. ucr. *Ostáp* (< n.pers. grec. *Eustathios* < apel. grec. *eustathēs* „rezistent, tare, sănătos” – SUI, p. 275-276; UA-ČI, p. 110) sau de la numele canonic *Jevstáfij* (normat, în lb. ucr., *Ostáp*) (cf. PZU, p. 420) sau *Ostáfij*. Antrop. *Ostaš* este atestat, în localitatea Jydaciv (regiunea Lviv), la 1411, însă derivatele acestuia, *Ostaško*, înregistrat în Przemysł (azi, în Polonia), la 1366, și *Ostaškovičb*, la 1392 (SSUM II, 98), indică prezența lui cu mult înaintea atestării sale documentare. În Maram., apare înregistrat: în Sarasău, la 1459: *Ozthas*; în Dragomirești, la 1467: *Mich. Ozthas*; în Leordina, la 1488: *Ostas* etc., iar, în Ruscova (unde are o prezență ridicată chiar și azi), la 1661: *Osztas Fodor* (Bélay, *Már.*, p. 194, 137, 171, 188). I. I. Trijn’ak afirmă că este posibil ca n. *Ostaš* să aibă ca temă apel. rom. *ostăș* „soldat” (SUI, p. 276), numai că acesta trebuie să fie de o dată mai recentă. N.A. Constantinescu, cu toate că subliniază frecvența mare a acestui nume în Maramureș, îl raportează doar la rom. *ostaș*, ca variantă a lui *oștean* (DOR, p. 339). În Ucr. Transc., n.fam. *Óstaš* se întâlnește în raioanele Rahiv, Teaciv, Mijhirea și Perecyn (cf. PZU, *loc. cit.*), având o răspândire ridicată și în alte regiuni ale Ucrainei (cf. SP).

Pálfalusi (RS).

Este format de la n.top. magh. *Pálfalu* (< antrop. *Pál* + *falu* „sat” (cu *-s-* protetic) sau + *falusi* „sătean”) + suf. magh. *-i* sau din antrop. *Pál* + *Falusi* (Kázmér, *Régi*, p. 344). Nu este propriu antroponimiei Ucr. Transc. (cf. PZU).

Panușciác (Cr).

Provine din antrop. ucr. *Pan'úška* (în Ucr. Transc., n.fam.) sau *Pan'úško* (< antrop. ucr. *Pan'o*, hipoc. de la n.b. ucr. *Pan*³⁴², + suf. ucr. *-jš-k(o)* – PZU, p. 429) + suf. ucr. *-jak*. N.fam. *Panușciác* nu se întâlnește în Ucraina Transcarpatică (cf. *Ibidem*) și nici în regiunea Cernăuți (cf. SP).

Páscu (RS).

Pascu poate fi o formă de dativ (înregistrată în Moldova, între 1433-1443 – SSUM II, p. 131) a numelui *Pasco*³⁴³ (atestat, în Lviv, la 1370 și 1399, iar, în Suceava, la 1432 – *Ibidem*). În Maram., *Paska* este înregistrat, în localitatea Bila Țerkva, la 1459: *Simon Paska*, iar *Pasku*, la 1607, în Ieud (Mihályi, *Diplome*, p. 423, 271). Numele este legat de *Paște*, cea mai mare sărbătoare a creștinătății, < lat. *Pascha(e)* < ebr. *Pesah*. De aici, a apărut n.botez *Pascal* (de origine greacă), care se răspândește atât în Apusul, cât și în Răsăritul Europei. O altă formă frecventă, pătrunsă la noi, este *Pascu(l)*, atestată la 1441 (DO, p. 309). După părerea lui N. A. Constantinescu, *Pascu* < subst. *pască*, de la același apel. formându-se și alte nume precum: *Pasc*, *Pasca*, *Pasci*, *Pascal* etc. (DOR, p. 129). În unele regiuni ale României, este posibil ca acest nume să fie o preluare a bg. *Pasko/Paska*.

Pauliúc (LT, Cr). Se întâlnesc variantele *Pavliuc* și *Paulyuk*.

După cum afirmă P. P. Čučka, n.fam. *Pavl'úk* poate: 1. fi o continuare a n. v.ucr. *Pavl'ukъ*, hipoc. de la v.ucr. *Pavelъ*

³⁴² *Pan* a apărut, probabil, prin apocoparea vreunui n.calend. care începea cu *Pan-*, ca, de exemplu, *Pantelejmón*, *Panfilij*, *Pankrátij* sau ca urmare a aferezei unui nume care se termina cu *-pan*. De asemenea, este posibil să aibă la bază apel. ucr. *pan* „domn” (PZU, p. 427). Acest antrop. este atestat, în localitatea Berezove, la 1505: *jobagul Elie Pan* (de unde tragem concluzia că, aici, nu avem de-a face cu apel. *pan* „domn”), iar, în Crăciunești, la 1550: *Pan f. Jo.*, *Paul* (Bélay, *Már.*, p. 127, 161).

³⁴³ *Pasko* este un n.b. ucrainean, care apare înregistrat în documentele Ucrainei de pe Nipru, datate din secolul al XVII-lea (SOIU, p. 273).

(UA-ČI, p. 122; SUI, p. 278-280), cele două nume găsin-
du-se în registrele căzăcești din 1649, ca și numele *Vas'uk*,
Hryc'uk, *Kost'uk*, *Man'uk* (PZU, p. 423); 2. proveni din
antrop. (n.pers. sau n.fam.) *Pavló* „Pavel” + suf. ucr. *-juk*.
Antrop. *Pavl'uk* este atestat, în Bocicoiu Mare, între 1672-
1696: *St. Puljuk* (!?) și la 1715: *Lad. Pauluk* (Bélay, *Már.*,
p. 129). *Paul* (*Pavel*) este unul dintre cele mai răspândite și
frecvente prenume europene. Acesta continuă vechiul cog-
nomen roman *Paulus/Paullus* (< adj. lat. *paul(l)us* „mic”).
Dacă *Paul* continuă o formă care „a pătruns la noi prin in-
fluență catolică” (fiind des întrebuițată între secolele XVI-
XVIII), *Pavel* este varianta calendaristică care se explică
„prin filieră greco-slavă (grec. *Paulos*, ca urmare a trans-
formării diftongului *-au-* în *-av-*, se pronunță *Pavlos*)” –
DO, p. 311. N.fam. *Pavl'uk* se întâlnește în mai multe raioa-
ne ucrainene: Rahiv, Teaciv, Hust, Mijhirea, Mukacevo și
Irșava (PZU, *loc. cit.*).

Pătrăuceán (RS).

Provine de la n.top. *Pătrăuți* + suf. top. *-ean(u)*. La rândul
său, n.top. *Pătrăuți* este derivat de la n.pers. ucr. *Petró* sau
rom. *Pătru* + suf. rom. (de origine ucr.) *-ăuți* (ucr. *-ivci*;
cf. n.top. *Rădăuți* < *Radivci*).

Pétre (RS).

La fel ca *Pavel* (*Paul*), *Petre/Petru* este unul dintre cele
mai frecvente prenume. Ambele n.b. sunt legate de numele
sfinților apostoli *Petru* și *Pavel*. Numele *Petru* este o crea-
ție a onomasticii creștine, având la bază apel. grec. *pétra*
„piatră, rocă, stâncă”, fiind o traducere a arameeanului *kefa*
„idem” (de la care s-a format n. *Kefa*, purtat de Simion,
viitorul apostol Petru). Astfel, se poate vedea – conform
constatării lui Cristian Ionescu – cum un cuvânt comun
poate deveni un nume de persoană (grec. *petros* nu fusese
folosit, înainte, ca nume propriu). În limba română, numele
Petre este o formă de vocativ, care, ulterior, va începe să
fie folosită și pentru cea de nominativ (DO, p. 315-316).

Petréčhi (RS). Există variantele grafice *Petreczki* și *Petrečki*.

E pronunțarea huțulă a n.fam. *Petryc 'kyj*³⁴⁴ (fiind, de altfel, și cea normată în lb. ucr.). *Petryc 'kyj* < n.pers. *Pétryk* (< n.b. *Petró* + suf. ucr. dim. *-yk*) sau < antrop. *Pétryc'/Pétrec*³⁴⁵ (< n.f. *Pétra* + suf. ucr. *-yč*) + suf. ucr. *-s'k(yj)* (PZU, p. 442). Este atestat, în localitatea Dilove, la 1680: *Petreczki (Petreski) 2 Ivan, Lazur* și la 1696: *Jo. Petreczky* (Bélay, *Már.*, p. 208). Astăzi, acest n.fam. este răspândit în raioanele Rahiv și Ujhorod (cf. *Ibidem*).

Petreúș (Cr).

Nu am întâlnit antrop. *Petreuș* în nicio lucrare de specialitate. Este un derivat de la n.calend. *Petre* + suf. dim. *-uș* (cf. *Petruș* – DNFR, p. 364), fiind înregistrat, în Giulești, la 1681: *Petrehus Hafie*, și în Poienile Izei, la 1715: *Petrohus (Petrihus) Andre...* (Bélay, *Már.*, p. 143, 181). *Petreuș* și *Petrehuș* sunt forme paralele, ambele fiind frecvente în actele oficiale ale maramureșenilor.

Pétrovai (Cr).

Provine de la n.top. (ucr.) *Petrova* + suf. magh. *-i*³⁴⁶. Este atestat, în localitatea Bedevlea, la 1542: *Pe. Pethroway (Petroay)*; la 1548, în localitățile Poienile de sub Munte (*Pe. Petroay*), Rozavlea (*Pe. Petroway*) și Ruscova (*Pe. Petroay*), iar, în Crăciunești, între 1548-1549: *Jo. Petroay* (Bélay, *Már.*, p. 126, 180, 187, 188, 161). Azi, respectivul n.fam. nu se mai întâlnește în Ucr. Transc.

Petrován (Cr, RS).

Este catoiconimul românesc derivat de la n.top. *Petrova* + suf. rom. *-an*, fiind înregistrat, chiar în Petrova, la 1680:

³⁴⁴ În ceea ce-l privește pe *-j* final, este cunoscut faptul că acesta, în majoritatea cazurilor, odată cu intrarea unui nume în limba română (mai ales în momentul transcrierii), se pierde.

³⁴⁵ Este înregistrat, în localitatea Teaciv, la 1600: *Dem. Petrecz* și în Sighetu Marmației, la 1614: *Mich. Petrecz* (Bélay, *Már.*, p. 205, 198).

³⁴⁶ După cum afirmă P. P. Čučka, n.fam. *Petrovaj* este catoiconimul maghiar, format cu ajutorul suf. *-i* de la oiconimul ucr. *Petrova* (PZU, p. 443).

Petrovan Griga, Grigori, Ivan, Nikita, Szimjon, Vaszilj (Bélay, Már., p. 179). În același an, este atestat și în Roza-
vlea: *Petrovan, Jakab, Szimjion* (*Ibidem*, p. 187). La fel ca
numele precedent, *Petrovan*³⁴⁷ este, azi, dispărut din siste-
mul antroponimic al Ucr. Transc. (cf. PZU, p. 443).

Pintilíe (Cr).

Acesta e un hipoc. de la n.calend. *Pantelimon*, format prin
contaminare cu *Ilie*. *Pantelimon* corespunde grec. *Panteleé-
mon*, fiind o formație creștină, compusă din *pant-* (< gen.
pantós < *pas, pan*) „tot” și *eleémon* „milos, binefăcător”.
Preluat din greacă de către slavi (în Galiția, fiind înregistrat
în secolul al XV-lea), numele ajunge la români, unde apare
atestat în documentele din secolele XV-XVI (DO, p. 307).

Pintiúć (RS).

E un n.fam. creat de către ucraineni de la n.b. rom. *Pintea/
Pinte*³⁴⁸ + suf. ucr. *-juk*. *Pintea* este un hipoc. (derivat) de
la n.calend. *Pantelimon* (vezi n. precedent) cu formele inter-
mediare *Pantea* > *Pânte(a)* > *Pentea* > *Pîntea* > *Pinta* >
*Pinte(a)*³⁴⁹ (DO, p. 307). Atât în Mihályi, *Diplome* (p. 658),
cât și în Bélay, Már. (p. 118), *Pintea* este pus în relație cu
n.b. *Petru*. N.fam. *Pint'úk* este răspândit în raionul trans-
carpatic Rahiv, situat în vecinătatea satelor cu populație
ucraineană din România (cf. PZU, p. 451).

³⁴⁷ În etimologizarea n.fam. *Petrovan*, I. Iordan afirmă forțat că ar
putea fi un derivat de la *Petrov* (< bg. *Petrov*), cu ajutorul suf. (antroponi-
mic) *-ean*, neamintind de n.top. *Petrova* (DNFR, p. 364).

³⁴⁸ Antrop. *Pinte* are o frecvență mare în Maramureș, fiind atestat: în
localitatea Budești, la 1483: *Simone Bwd et Pynthe; Joannis Bud et
Pynthe* și la 1492 (Mihályi, *Diplome*, p. 556, 605); în Văleni, la 1600: *Gr.,
Pinthe Nemes*; la 1604, este înregistrat în localitățile: Vișeu de Jos: *Pinte
Lupe*; Borșa: *Jo., Pinte Teod. Mihal*; Budești: *Andr., Phil., Pinte Bud*
(Bélay, Már., p. 174, 219, 131, 131).

³⁴⁹ I. Iordan este de părere (puțin probabilă) că n.b. *Pintea* are la bază
apel. *pint(ă)* „măsură de capacitate, egală, aproximativ, cu un litru”, cu
suf. *-ea* (DNFR, p. 366). N.fam. *Pintea* are o frecvență ridicată în Repu-
blica Moldova (cf. NP-LI, p. 96).

Pípaș (Cr).

Are la bază apel., fie ucr. local *pípaš* „persoană care fumează pipa”, fie rom. *pípaș* „idem”. Probabil că apel. ucr. a fost împrumutat din lb. magh., unde, pentru o astfel de persoană, se folosește expresia *pipás ember* (PZU, p. 451). La unguri, apare atestat la 1713 (Kázmér, *Régi*, p. 856). Azi, este răspândit în raioanele transcarpatice Rahiv, Hust și Vynohradiv (cf. PZU, *loc.cit*).

Pituléc (LT, Cr). Se întâlnește varianta grafică *Pituleac*.

Provine din andronimul *Pit'úl'a* „nevasta lui *Pít'u*” (< n.b. *Pišto*, hipoc. de la n.b. magh. *István* – cf. rom. „Ștefan”) + suf. ucr. *-yk*. E posibil să fie format din rom. sau ucr. dial. *Pít'ul* (< *Pít'u* + suf. rom. *-ul*) + suf. ucr. *-yk*. De asemenea, se poate ca acest nume să fie pronunția huțulă a n.fam. *Pitul'ák*³⁵⁰, azi fiind propriu antroponimiei localității Luh (cf. PZU, p. 453), raionul Rahiv, care, până în 1918, împreună cu Lunca la Tisa, alcătuiau o singură unitate teritorial-administrativă. I. Jordan explică n.fam. *Pitulac* ca având la bază apel. *pitul*, variantă a lui *pătul* „nume dat mai multor construcții rudimentare”, + suf. *-ac* (DNFR, p. 368, 359).

Pițúra (Cr).

După părerea lui P. P. Čučka, acest n.fam. poate proveni: 1. din forma de gen. sg. a antrop. *Picúr* (în grafie rom., *Pițur*)³⁵¹ (< antrop. *Píca* + suf. atributiv ucr. *-ur*), adică *Picúra*; 2. din antrop. ucr. *Píca* + suf. calitativ ucr. *-ur(a)*. Antrop. *Píca* (*Pița*) este o formă apocopată sufixată a unui nume slav care începea cu *Pi-* sau *Pǃ-*, ca, de exemplu,

³⁵⁰ După ce mai întâi afirmă că n.fam. *Pitul'ák* este format din rom. *Pitul* (corelativ cu *Petru*), P. P. Čučka este de părere că acesta poate fi un derivat și de la n.fam. pol. *Pitula* (PZU, p. 453).

³⁵¹ Este înregistrat la 1715, în localitățile Kolodne: *Dem.*, *Jo.*, *Lad. Ficzur* (*Picsur*) și Dubove: *Sim. Puzur* (*Picsur*), iar, în ultima dintre cele două localități, și la 1720: *Malí. Picsur* (Bélay, *Már.*, p. 134, 137). De la aceeași temă, *Picur*, s-a format și antrop. *Picurko* (*Pițurco*), atestat, în Suceava, la 1478: *...slouhi naši Michbilo i Picourko...* (SSUM II, p. 150).

Pilip, Pămon (PZU, p. 453). Și în lb. rom., întâlnim n.fam. *Piț(u)* și *Pița*, care sunt raportate de către Iorgu Iordan la bg. *Pitso* și *Pitsa* (DNFR, p. 368), însă, în explicarea n.fam. *Pițurea* și *Pițuru*, același lingvist le raportează la apel. *pițur* „pitulice” (*Ibidem*). Credem, după cum susține Ioan Pătruț, că numele respective ar trebui raportate la *Pițu/Pițur* (< *Pițu* + suf. *-ur*), cf. *Boldur, Butur, Condur, Pantur(a), Bangur*, formate cu ajutorul suf. *-ur* (cf. SOR, p. 74-75). Acest n.fam. este răspândit doar în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 453).

Pîrvúț (Cr).

Provine de la n.pers. *Pîrvu*³⁵² (< bg. *Pârvo* < sl. *prъvъ* „primul (născut)”) sau apel. *pîrv* „1. (despre oi) cu lână puțină, scurtă și creață; 2. (despre oameni) scund” + suf. dim. *-uț* (DNFR, p. 369).

Pláier (RS).

Este un derivat de la n.top. *Plai* (din Ardeal) + suf. *-er* (cf. n.fam. *Breber, Clujer* etc. – SOR, p. 73-74).

Pok (Cr).

Reproduce n. fam. magh. *Pok* (un hipoc. de la *Pál*, cf. rom. „Paul”), fiind înregistrat, la unguri, în 1351 (Kázmér, *Régi*, p. 862). Totodată, ar putea fi o formă regresivă de la vb. *pokýnutý* „a lăsa, a părăsi” (cf. n.fam. ucr., din Ucr. Transc., *Pokýn'a* „nevasta lui *Pok*” – PZU, p. 458)³⁵³.

Poleanciúc (RS). Se întâlnesc variantele grafice *Polianciuc, Polianscuk* și *Polyancsuk*.

Provine, după cum afirmă P. P. Čučka, de la catoiconimul ucr. local *poljenčúik* „originar din localitatea *Pol'ena* (în graiul huțul), adică *Pol'ána*” sau *Pol'ány*. Puțin probabil ca acest n.fam. să fie un derivat local de la n.fam., propriu

³⁵² La noi, acest nume este atestat la 1643 (DOR, p. 349).

³⁵³ În localitatea Rona de Sus, am înregistrat porecla *Póko*, pentru care am primit următoarea explicație: „a zis odată că niște copii s-au bătut la școală, însă, în locul verbului propriu graiului *báilysa* «s-au bătut», a folosit *pókalysa*”.

ucrainenilor, *Pol'ánko*³⁵⁴ + suf. ucr. *-juk* (cf. PZU, p. 461). Cu o altă ocazie, același lingvist susține că *Pol'an* a funcționat ca nume de persoană, având la bază apel. *pol'ana* „poiană” sau *pole* „câmp” (SOIU, p. 284). Este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, *loc. cit.*).

Pop (Cr, RS, LT).

Deși N. A. Constantinescu afirmase, în 1963, că n.fam. rom. *Pop* are drept temă apel. rom. *popă* (care sub influența magh. *pap* „preot”) a dat *Pop* (DOR, p. 134), cu două decenii mai târziu, I. Iordan afirmă că *Pop(u)* provine de la apel. rom. *pop*, care este o variantă a lui *popă* (DNFR, p. 374). Referitor la n.fam. *Pop*, existent pe teritoriul Ucr. Transc., P. P. Čučka consideră că are la bază apel. magh. *pap*³⁵⁵ sau apel. uzual pol. ori slc. *pop* (fără ca *o* să treacă în *i* sau *u*) „preot” (PZU, p. 462). Nu excludem posibilitatea ca n.fam. *Pop*, frecvent pe teritoriul Ucrainei, să provină dintr-un apel. ucr. *pop*, neatestat de unele dicționare (Hrinčenko, VTS etc.), dar prezent în SSUM II (p. 196), unde apar formele *popъ, popь, pop, popo, purь*, fiind înregistrate începând cu secolul al XIV-lea (în Luțk, la 1322; în Lviv, 1370: *popъ Loi*; în Kiev, la 1398: *popъ Lisinskij* etc.) și întâlnit în numeroase derivate (în care, fără îndoială, poate avea loc alternanța lui *i* cu *o*), ca, de exemplu, *pópyk, popív'n'a, popad'á, popóvyč, popóve* etc. sau în antroponime ca: *Pópyk, Popanýč, Popad'á, Popěj, Popénko, Popivn'ák* și altele (cf. PZU, p. 462-463) ori în toponime precum: *Popóve, Popívka, Popívci, Popóvyči* etc. (cf. SHNU,

³⁵⁴ După părerea lui P. P. Čučka, n.fam. *Pol'ánko* poate proveni din: 1. vechea denumire dată polonezilor (în general, tuturor locuitorilor Poloniei și, în special, galițienilor); 2. catoiconimul *pol'an* „originar din localitatea *Pol'any*”; 3. apel. *pol'ána*, folosit ca nume care se dă, și azi în Ucr. Transc., animalelor născute pe câmp, ca de exemplu: *Pol'ána, Pol'ánko, Pol'anýc'a, Pól'ka* (PZU, p. 461). Acest antrop. este înregistrat, în localitatea Dovhe, la 1715: *Laur. Polyanka* (Bélay, *Már.*, p. 136).

³⁵⁵ La unguri, *Pap* este atestat la 1342 (Kázmér, *Régi*, p. 821).

p. 331-332), fără ca vechiul *o* să treacă într-un alt monof-tong. Forma *Pap*, mult mai recentă decât *Pop*, este atestată: în localitatea Ferești, între 1418-1423: *Dragus Pap* (Mihályi, *Diplome*, p. 259-260); în Giulești, la 1425: *Ianko filli Pap* (*Ibidem*, p. 264); în Bila Țerkva, la 1438: *Mich. f. Pap* (Bélay, *Már.*, p. 139); în Vișeu de Jos, la 1453: *Nan, Nicolai Pap* (Mihályi, *Diplome*, p. 367-368); în Rona de Jos, la 1470: *Pe. Pap* (Bélay, *Már.*, p. 185), iar, în Rona de Sus, la 1479: *Petrus Pap* (Mihályi, *Diplome*, p. 547). *Pop* apare înregistrat: în Rona de Jos, la 1551: *Pe., Cozta Pop*; în localitatea Repynne, la 1570: *Osztas Pop*; în Vișeu de Jos, la 1604: *Laz., Sim. Pop*; în Giulești, la 1623: *Pop Iwan*; în Călinești, la 1651: *Pop Ivan* (Bélay, *Már.*, p. 185, 184, 219, 142, 159). Reținem că, în Sighetu Marmăției, este atestat, la 1404, un *Kostje Popov* (SSUM II, p. 195). N.fam. *Pop* are o frecvență mare nu numai în România, ci și pe teritoriul Ucrainei, în regiunile Transcarpatică (în raioanele Teaciv, Hust, Irșava, Mukacevo, Vynohradiv, Rahiv și Ujhorod – cf. PZU, p. 461) și Cernăuți (cf. SP, p. 285).

Popadiúc (RS).

Este format de la apel. ucr. *popad'á* „preteasă” + suf. ucr. *-juk*. Se întâlnește în localitățile Jasinnea și Dilove din raionul Rahiv (cf. PZU, p. 462), de unde au venit strămoșii celor care azi poartă respectivul nume.

Popéscu (Cr, LT).

Provine din antrop. *Pop(a)* + suf. *-escu*; cf. și n.top. *Popescu, Popești*. Antrop. *Popescu*, alături de *Popa*, folosite pentru a indica urmașul unui *preot (popă)*, au deja o frecvență ridicată în secolul al XV-lea (DOR, p. 134).

Popóvici (RS, Cr). În Crăciunești, există variantele grafice *Popovics* și *Popovits*, iar, în Rona de Sus, doar *Popovics*. Se pronunță diferit în graiul celor două localități. De exemplu, în Rona de Sus, se poate auzi în vorbirea locuitorilor *Popóvyc̣* și *Pórovic̣* (mai rar), în timp ce, în Crăciunești, doar *Popóvyč̣*.

În mediul lingvistic ucrainean, acest n.fam. provine de la apel. ucr. *popópyč* „fiul preotului”³⁵⁶, însă, după cum susține P. P. Čučka, pentru o parte dintre denotații transcarpatice, n.fam. *Popóvyč* (< *Pop* + suf. ucr. *-ovyč*) nu înseamnă „fiul preotului”, ci „fiul lui *Pop*” (PZU, p. 463). Este înregistrat ca nume de persoană (...*pana Stana Popoviča*), în Suceava, la 1415 (Costăchescu I, p. 116). Totodată, unele dintre numele de familie *Popovici*, existente în această parte a României, pot fi o continuare a numelui bg. sau srb.-crt. *Popović* (doar în cazul în care, purtătorul acestuia este venit din sudul țării și stabilit în această zonă). Apare atestat, în localitatea Repynne, la 1649: *Popovics Demeter Vaszilj*; în Ruske Pole, la 1654: *Popovics Janos*; în Kelecyn, la 1659: *Popovicz Lukacz*; în Rahiv, la 1715: *Jo., Pop (Popovics)* (Bélay, *Már.*, p. 184, 211, 162, 182); N.fam *Popóvyč* are frecvență mare în Ucr. Transc., întâlnindu-se în raioanele: Velykyi Bereznyi, Perecyn, Ujhorod, Mukacevo, Svaleava, Voloveți, Mijhirea, Irșava, Vynohradiv, Hust, Teaciv și Rahiv (cf. PZU, p. 463).

Prálea (RS).

După părerea lui I. Iordan, este un n.fam. format de la apel. țig. *pral* „frate”; cf. și n.top. *Pralea*; (cf. și bg. *Pralev*). Comp. cu ucr. dial. *prál'a* (< vb. *práty*) „femeia care spală rufele la râu; unealta cu care se bat sau se freacă rufele când sunt spălate cu mână”.

Prisneanu (RS).

Are la bază apel. rom. *prisne*³⁵⁷ (cf. n.fam. *Prisnea* – DNFR, p. 380).

Prodanciúç (RS, LT). În Rona de Sus, există varianta grafică *Prodancsuk*.

³⁵⁶ Cu acest sens apare înregistrat, pentru prima dată, în localitatea Przemysł, la 1366 (cf. SSUM II, p. 195).

³⁵⁷ Cf. derivatul *prâsnél*, cu varianta *prishnél*, care, dintre numeroasele sale sensuri (ca de exemplu: „titirez, sfârlează”), are și unul figurat, acela de „copil mic (sau om mic de statură) și foarte vioi” (cf. DEX, p. 836).

E un derivat din antrop. (n.b. și n.fam.) *Pródan* + suf. ucr. *-čuk*. De asemenea, e posibil să fie format din antrop. *Prodánko* + suf. ucr. *-juk*. N.fam. *Prodanciuc* nu se întâlnește în Ucr. Transc. (cf. PZU), dar apare în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 289). Referitor la etimologia numelui *Prodan*, există în literatura de specialitate numeroase explicații, care, în funcție de zonele unde apar, ar putea fi veridice. De exemplu, I. Iordan afirmă că acest n.fam. provine de la n.top. *Prod* (Ardeal) + suf. *-an*; cf. și bg. și ucr. *Prodan* (însă fără să marcheze accentul); cf. n.top. *Prodan* (DNFR, p. 380). I. Pătruț este de părere că rom. *Prodán* (datorită accentului formelor bg. și scr. *Pródan*) e un derivat românesc de la temă antroponimică (cf. n.b. – în DOR, p. 353) sau toponimică (cf. n. satului din Sibiu) *Prod-* (SOR, p. 32). P. P. Čučka susține că n.fam. *Pródan* (răspândit în numeroase raioane ale Ucr. Transc., și nu numai) provine de la n.b. v.sl. (de descântec, de conjurare) *Pródan*³⁵⁸ (< apel. *pródan* „vândut”)³⁵⁹, care, până azi, se folosește la popoarele ortodoxe din bazinul Carpato-Danubian, fiind utilizat ca n. de botez în Ucr. Transc. începând cu secolul al XVIII-lea (PZU, p. 469), părere căreia îi subscriem și noi.

Prodaniúc (RS, Cr). În Rona de Sus, se întâlnesc variantele grafice *Prodaniuk* și *Prodanyuk*, iar, în Crăciunești, doar *Prodanyuk*.

Acest nume este format din antrop. *Pródan* (vezi *supra*) + suf. ucr. *-juk*, azi fiind frecvent doar în localitatea transcarpatică Velykyi Bycikiv (Bocicioiu Mare) (cf. PZU, p. 469).

Pruteánu (LT).

Provine de la hidronimul (sau, mai puțin probabil, de la n.top.) *Prut* + suf. (top.) *-ean(u)*. Acest supran. „se dădea

³⁵⁸ Acest antrop. este atestat, în localitatea Seredne Vodeane (Așșa de Mijloc), la 1428: *Mate.*, *Prodan Mihalljlo* (Bélay, *Már.*, p. 121).

³⁵⁹ Despre condițiile de acordare și funcționare ale acestui nume în Ucraina Transcarpatică, vezi P. P. Čučka, *Antroponimija Zakarpatt'a (Vstup ta imena)*, Vydav. Užhorods'koho univ., Ujhorod, 1970, p. 43-45.

ardelenilor care ajungeau cu oile pe malurile Prutului”, după cum ne-a relatat, de ceva vreme, un vasluian.

Púiu (RS).

Reproduce apel. *pui* (cf. expresia de alint „puiul mamei”); cf. n.top. *Puiul* (DNFR, p. 382). Antrop. *Puiu* este atestat la 1680 (DOR, p. 353). În Maramureș, numele *Pui* îl găsim înregistrat, în Rozavlea, la 1661: *Puj Vaszil* (Bélay, *Már.*, p. 187).

Rahován (RS). Apare varianta grafică *Rachovan*.

E format de la n.top. *Rahova* (rom. *Rahău*) + suf. rom. *-an* (DNFR, p. 386). Însă, în această zonă, este vorba de n.top. *Rachov* (nume de oraș și raion în Ucr. Transc.) + suf. ucr. local/rom. *-an* „originar din Rachov” (azi, Rahiv, unde *ch* este redat, în grafia rom., prin *h*). Apare atestat, în Rona de Sus, la 1715: *Pe. Rahovan* (Bélay, *Már.*, p. 186). Nu l-am întâlnit în antroponomia Ucr. Transc.

Răileánu (RS).

Are la bază apel. *răilean* „locuitor al unei raiale” (DNFR, p. 390). Purtătorul acestui nume de familie este venit, de aproximativ trei decenii, din Moldova.

Récală (Cr).

Este o variantă fonetică locală sau, probabil, o greșeală de transcriere a n.fam. ucr. *Récalo/Rýkalo*, propriu sistemului antroponomic din Repedeș (și nu doar), de unde este originar și purtătorul acestui nume. *Rékalo* este un derivat format cu ajutorul suf. *-al(o)* de la verbul *rýkaty* „a urla, a țipa” (cf. și alte numeroase n.fam. derivate cu ajutorul aceluiași sufix de la alte verbe: *Révkalo* < vb. *révkaty* „a striga, a urla”; *Véjkalo* < vb. *véjkaty* „a răcni, a urla; a zbiera”; *Cípkalo* < vb. *cípkaty* „a țipa, a piui (despre găini); a chițâi (la șoareci)”; *Bevkálo*, *Brikálo*, *Buhálo*, *Číkalo*, *Dz’ávkalo*, *Hópkaló*, *Púkalo*, *Révalo*, *Cókalo* etc. (vezi mai multe în Red’ko, *Sučasni*, p. 109-110). Este înregistrat, însă fără a fi indicată localitatea, la 1392: ...*Fedorъ Ostaškovi(č) Rikailo Ochršmš* (SSUM II, p. 292).

Régoș (Cr).

E o continuare n.fam. magh. *Regös* < apel. magh. *regös* sau *regős* „bufon, cântăreț, povestitor din Evul Mediu”, înregistrat la 1389 (Kázmér, *Régi*, p. 890). Comp. cu n.fam. pol. *Regosz*, *Regorz* < n.pers. germ. *Reg* (Rymut, *Nazwiska* II, p. 345) și cu n.b. crt. *Rego* < lat. *rex*, *-gis* „rege” (Șimundić, *Rječnik*, p. 289, apud PZU, p. 480). Este atestat, în localitatea Neresnyțea, la 1715: *St. Regos* (Bélay, *Már.*, p. 176), azi fiind răspândit în raionul ucrainean Teaciv (cf. PZU, *loc. cit.*). Varianta fonetică a numelui *Régoș* este *Réguș*, conform trăsăturilor fonetice ale dialectului transcarpatic, unde *o* trecuse în *u*.

Rézmives (Cr).

Rézmives este forma veche a antrop. *Rézműves*³⁶⁰, derivat de la apel. magh. *rézműves* „confectioner de obiecte din aramă, arămar; turnător de metale”, unde *réz/rész* înseamnă „aramă, cupru” și *műves*, „confectioner”. La unguri, apare înregistrat la 1530 (Kázmér, *Régi*, p. 894). În Ucr. Transc., e atestat, în satul Hrușovo, la 1715: *Jo. Rezműves* (Bélay, *Már.*, p. 168), însă, azi, nu-l mai găsim înregistrat în această regiune a Ucrainei (cf. PZU).

Ríchard (Cr). Apare varianta grafică *Rihard*.

Reproduce n.b. germ. *Richard*, compus din apel. v.germ. *Rich* „stăpân”³⁶¹ sau < adj. v.germ. *ric(h)* „bogat, avut” și adj. *hard* „mare, tare, solid”; cf. lat. *Ricardus* (SSLI, p. 186).

Rișco (RS, LT). În Rona de Sus, apar variantele grafice: *Risko* și *Rișko*.

După cum afirmă P. P. Čučka, etimologia acestui nume este diferită în funcție de tema de la care s-a format. Ca multe alte nume, *Rișco* (în graf. ucr., *Riško*) are etimologie

³⁶⁰ Azi, în Ungaria, n.fam. *Rézműves* are 4.159 de ocurențe și apare sub următoarele variante: *Rézműves*, *Rézmíves*, *Rézmíves*, *Rezműves*, *Rezműves*, *Rezmíves*, *Rézmíyves* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 292).

³⁶¹ Cf. https://www.onomastik.com/Vornamen-Lexikon/name_455Richard.html (accesat la 11.04. 2019).

multiplă: 1. cel mai probabil are la bază apel. pol. *ryś* „râs (mamifer)” (cu schimbările fonetice proprii lb. ucr.) + suf. *-k(o)*; 2. este o continuare a n.pers. *Ryško*, care, în unele limbi slave³⁶², e un hipoc. de la numele de origine apuseană de genul *Richard, Fridrich, Ditrich*; 3. poate fi un transfer al numelui magh. al vacii de culoare roșcată, *riska* asupra omului. Apel. magh. *riska*³⁶³ provine de la adj. slc. *ryšavý* „roșcovan, roșcat”. Antrop. *Ryš* este frecvent în Slovacia începând cu sec. al XIV-lea; 4. este posibil să provină din porecla/supranumele v.sl. *Рыжько*, care are ca temă apel. *ryžij* „roșcat” (PZU, p. 485)³⁶⁴. E înregistrat, de mai multe ori, în localitatea transcarpatică Dragovo, la 1485: *Sandrinus Risko* (Mihályi, *Diplome*, p. 566); la 1504: *Nic. Pe. Risko*; la 1515: *Pe. Sim. Risko*, la 1542: *Ge. Rysko*, la 1550: *Ge. Risko* (Bélay, *Már.*, p. 168), iar, în Rona de Jos, apare atestat la 1679: *St., Volphg. Risko* (*Ibidem*, p. 185). Se întâlnește în raioanele ucrainene Teaciv, Hust și Mijhira (cf. PZU, *loc. cit.*).

Róbu (RS).

Are la bază apel. rom. *rob* (de origine slavă); cf. și bg. *Rob* (DNFR, p. 395).

Rochneán (RS). Se pronunță *Rochn'án*.

Este un derivat de la n.top. *Rona* (mai exact din forma magh. *Rohna*, atestată în anul 1470 – Bélay, *Már.*, p. 185) + suf.

³⁶² Numele de familie *Riško* se întâlnește în limbile slovacă și bielorusă (cf. Knappová, p. 156; Sudnik, p. 39). De asemenea, este răspândit în sistemul antroponimic polonez, unde mai apar derivatele *Ryszkowicz* (înregistrat în anul 1425) și *Ryszczuk/Ryszczyk* (cf. Rymut, *Nazwiska II*, p. 379), apud PZU, p. 485.

³⁶³ În limba maghiară, *riska* înseamnă „vacă de culoare roșcată și mică care dă foarte mult lapte” (cf. *** *Új magyar tájszótár* (red. princip. B. Lőrinczy Éva), vol. IV (N-S), Akadémiai Kiadó, Budapesta, 2002, p. 744).

³⁶⁴ Explicând, cu o altă ocazie, n.pers. ucr. *Riško*, același P. P. Čučka afirmă că, cel mai probabil, acest nume are la bază apel. *ryžko* „roșcovan” (SOIU, p. 305).

rom. (puțin probabil, ucr.) *-ean*. Menționăm că locuitorii din Rona de Sus (și, într-o măsură mai redusă, cei din Rona de Jos) sunt numiți de vecinii lor *rohnéni/rognéni* (cf. sg. *rohn'án/rogn'án*). Acest n.fam. este răspândit în mai multe localități ucrainene (și nu numai) din România, cu precădere în Ruscova. Nu e înregistrat în Ucr. Transc. (cf. PZU).

Róman (RS, Cr).

Reproduce n.calend. *Róman* (cu accent ucr. local). Întâlnit foarte rar, azi, ca prenume, *Roman* reproduce cognomenul lat. *Románus* < apel. lat. *romanus* „roman”, un derivat adjectival de la n.top. *Roma* (cu forma de fem. *Romána*). Numele a pătruns în onomasticonul creștin prin cultul mai multor sfinți și martiri celebrați atât de Biserica din Apus, cât și de cea din Răsărit. Prin filieră grecească (*Romanos*), fostul cognomen ajunge la slavi, fiind folosit încă din secolul al XII-lea, mai ales la slavii de răsărit, unde era purtat de către mai mulți cneji ai Haliciului (ca, de ex., *Roman I* – 1115-1173). La noi, *Roman* (cu o mare frecvență în toate țările slave, în cele germanice și, desigur, în cele romanice) e înregistrat, pentru prima dată, în documentele Țării Românești în anul 1389 (până în anul 1500 erau atestați opt purtători ai numelui), însă acesta era mult mai prezent în Moldova și Transilvania (DO, p. 331-332). În Ucraina, este înregistrat, în Luțk, la 1388: ...*bratu Romanu* (SSUM II, p. 302), iar, în Maram. istoric, în localitatea Desești, la 1442: *Roman filius Brathul* (Mihályi, *Diplome*, p. 321); în Ternovo (raionul Teaciv), la 1465: *Roman* (Bélay, *Már.*, p. 166). Acest n.fam. este răspândit în raioanele ucrainene Vynohradiv, Hust, Teaciv, Irșava, Ujhorod, Mukacevo, Velykyi Bereznyi, Mijhirea și Rahiv (cf. PZU, p. 488).

Róman–Cózma (LT).

Nume de familie compus din *Róman* (vezi n.fam. precedent) + *Cózma*. Acesta din urmă reprezintă varianta n. biblic *Cósma*, care continuă lat. *Cosmas*, *Cosmia*, *Cosmos*, fiind niște împrumuturi din onomastica grecilor și corespondente

ale lui *Kosmas*, *Kosmia*, *Kosmos*. Etimonul lui *Cósma* este *Kosmas*, la origine, un hipoc. de la un compus mai vechi cu tema subst. *kósmos* (în greaca veche: „ordine” și „ornament, podoabă”) sau vb. *koméo-o* („a împodobi”). Dintre cele trei nume grecești, doar *Kósmos* a pătruns în onomasticonul creștin, prin cultul unui celebru medic martir din secolele III-IV, răspândindu-se atât în estul, cât și în vestul Europei (DO, p. 111-112). Acest antrop. este atestat în localitatea Baia (jud. Suceava), la 1418: ...*съ своїми сны, съ Козможу...* (Costăchescu I, p. 126-127). În Maram. istoric, are mai multe înregistrări, prima fiind cea din localitatea Verhne Vodeane (Așsa de Sus), la 1423: *Kozma* (Bélay, *Már.*, p. 121). Astăzi, acest nume de familie nu mai este propriu ucrainenilor transcarpatici.

Romaniúc (RS, Cr). În Rona de Sus, se întâlnesc următoarele variante grafice: *Romaniuk*, *Romanuk*, *Romanyuc* și *Romanyuk*.

Provine din antrop. *Roman* (vezi *supra*) + suf. ucr. *-juk*. N.fam. *Romaniuc* e atestat, în localitatea Bocicioiu Mare, la 1715: *Jo. Romanyuk* și, în Iasinea, la 1720: *Jo. Romanuk* (Bélay, *Már.*, p. 129, 167). Azi, este răspândit atât în raioanele transcarpatice Rahiv, Teaciv, Hust și Mijhirea (PZU, p. 489), cât și în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 305).

Românésçu (RS).

Este același cu *Romanésçu* (< antrop. *Roman* + suf. rom. *-esc(u)* – DNFR, p. 397).

Róstaș (Cr).

Suntem de părere că e o reproducere a n.fam. magh. *Rostás* (< apel. *rostás* „confectioner de ciururi”), fiind folosit, la unguri, începând cu anul 1427 (Kázmér, *Régi*, p. 898). Iorgu Iordan îl pune în corelație cu apel. rom. *rostar* „numele a două unelte” al cărui sinonim poate fi *rostaș* (cf. *fluierar* – *fluieraș*) (DNFR, p. 398). O. Vințeler afirmă că „poate fi legat de calul *rostaș*, cel din mijloc de la troică, cu atât mai mult cu cât numele este frecvent la rromi” (Vințeler,

p. 173), mai ales la cei din Ardeal. Este atestat, în localitatea Sighetu Marmației, la 1698: *Nic. Rostas* (Bélay, *Már.*, p. 199). Nu se întâlnește în Ucr. Transc. (cf. PZU).

Róșca (RS).

Este format de la apel. *roșcă* „persoană cu părul roșcat sau cu fața roșcată”³⁶⁵; cf. n.top. *Roșca* (DNFR, p. 399). În Moldova, apare înregistrat, în Vaslui, la 1439: *...panъ Oana Roška hramatn(i)kъ s bratъ jeho* (SSUM II, p. 304), iar, în Maramureș, în localitatea Ferești, la 1591: *Roska Janos*, și, în Rozavlea, la 1661: *Roska Jonucz* (Bélay, *Már.*, p. 140, 187). Antrop. *Roșca* este atestat și în Crăciunești, la 1673: *Mathe. Roska* (*Ibidem*, p. 161). În Ucr. Transc., e răspândit doar în localitățile Roztoka și Rahiv (cf. PZU, p. 491).

Rúdolf (Cr).

Continuă n.b. germ. *Rudolf*, compus din v.germ. *Hruod*³⁶⁶/*Hrod* „faimă, glorie, renume” sau *Rad* „sfat” + apel. *Wolf* „lup”; cf. lat. *Rudolphus* (SSLI, p. 189).

Rus (Cr).

Ca multe alte nume, *Rus* e considerat în onomastica românească unul cu etimologie multiplă (DOR, p. 364-365; DNFR, p. 400; Vințeler, p. 173). Însă, după cum constatase P. P. Čučka, numele are trei etimologii, fiecare putând fi adevărată, în funcție de perioada apariției acestuia: 1. Este o continuare a n.b. v.sl. *Rusъ* < adj. invariabil *rus* „blond, roșcat, bălai” (PZU, p. 493, DNFR, p. 400)³⁶⁷. Prima ates-

³⁶⁵ Apel. *roșcă* este sinonim cu *roșcovan* (primul „e ca și necunoscut, pe când *roșcovan* e general”), însă, după cum afirmă Al. Graur, cel din urmă, adică *roșcovan*, nu este un derivat de la *roșcă*, ci „de la *roșcovă*, care are culoarea roșie, deși asemănarea de formă cu adjectivul *roșu* e accidentală” (Al. Graur, *Alte etimologii...*, p. 74-75).

³⁶⁶ Cf. https://www.onomastik.com/Vornamen-Lexikon/name_149_Rudolf.html (accesat la 11.04.2019).

³⁶⁷ Această temă antroponimică (*rus*) a stat la baza formării nume-roaselor derivate în onomastica slavă, iar, la unele popoare, ca, de exemplu, la sârbi, bulgari și vecinii lor ea funcționează și ca n.pers. (cf. Ilčev,

tare a antrop. *Rus* apare în Polonia, într-un document din 1136, unde se vorbește de trei episcopi: *Zlauos*, *Ruz* și *Sul* (cf. PZU, *loc. cit.*). Și în Cehia, numele *Rus* a devenit popular încă în sec. al XII-lea (cf. *Ibidem*). 2. Poate avea ca temă vechiul etn. *rus*, cu care polonezii, slovacii, cehii, croații, sârbii, bulgarii, chiar și românii, de demult și până astăzi, îi numesc pe toți slavii de est, mai ales pe ucraineni³⁶⁸ (deosebindu-i astfel de ceilalți slavi). Pe teritoriul Ucrainei, n.pers. *Rus* este fixat, la Lviv, începând cu anul 1408: *Rusъ Nikelъ*, *Rusъ Hanko* (SOIU, p. 310). În Maramureșul istoric, antroponimul *Rus*, după cum reiese din documente, se folosea începând cu secolul al XVI-lea, fiind atestat, în localitatea ucraineană Seredne Vodeane (Apșa de Mijloc), la 1525: *Laz. Ruz*; în Moisei, la 1600: *Nic. Ruz*; în Budești, la 1604: *El. Ruz*, iar, la 1605, în: Bârsana: *Gr. Rusz*; Bocicoel: *Roman Rusz*; Dovhe: *Rusz Andreka, Prikop*; Breb: *Rusz Petre*; Rozavlea: *Rusz Jonucz*; Danylove: *Ge. Rusz*; Săpânța: *Ivon Michaila Rusz* (Bélay, *Már.*, p. 122, 175, 131, 123, 130, 136, 146, 187, 189, 193). La baza acestor antroponime, stă, fără discuție, etnonimul *rus*. Unul dintre motivele care ne-au determinat să facem această afirmație este acela că *valea Ruscovei* (înregistrată, la 1353, sub forma *Oroszviz* „apa rusului; apa rusească”) apare, începând cu anul 1411, atestată ca *Rwsko* (Bélay, *Már.*, p. 188), fiind derivată de la etn. *rus* (prin care erau denumiți locuitorii Ucrainei Transcarpatice, ca parte a Statului Rús, a Rusiei Kievene, viitori ucraineni). Pentru populația Transilvaniei, etn. *rus* și etn. magh. *orosz* (> n.fam. *Rus* și, respectiv *Orosz*) au fost echivalente în secolul al XVII-lea (fără să excludem că acest lucru se întâmplase mult mai devreme, dacă ne

Rečnik, p. 432-433; DOR, p. 364-365; Grković, *Rečnik*, p. 171; Šimundić, *Rječnik*, p. 296-297).

³⁶⁸ Românii din satele vecine cu cele ucrainene (și, în general, maramureșenii) îi numesc pe ucraineni „ruși” (și, foarte rar, „ucraineni”).

gândim că etn. *orosz* era folosit de către maghiari în secolul al XII-lea (vezi n.fam. *Oros*). Nu în zadar, după cum constatare lingvistul ucrainean P. P. Čučka, în anul 1715, conscriptorii din satele maramureșene Vadu Izei și Rona de Jos au tradus n.fam. *Rusz* în *Orosz*³⁶⁹, ca de exemplu: *Orosz (Rusz) Demian; Theod. Orosz (Rusz)* (PZU, *loc. cit.*). Dorim să precizăm că, în localitățile vecine cu satul Crăciunești, acest antroponim apare atestat în Lunca la Tisa, la 1672: *Rusz Miklos*; în Bocicoiu Mare, între 1672-1696: *Szasz Rusz* (Bélay, *Már.*, p. 173, 129); 3. Unele dintre n.fam. *Rus* de pe teritoriul României pot proveni de la apel. rom. *rus* „numele a două specii de insecte”; sau „porcușor” (un pește) (DNFR, p. 400). N.fam. *Rus* apare, atât în Ucr. Transc., într-o zonă restrânsă, mai exact în localitățile Veșkova și Novoselețea din raionul Vynohradiv, cât și în Velykyi Bycikiv din Rahiv (cf. PZU, *loc. cit.*).

Ruscován (RS). Există varianta grafică, apărută sub influența limbii maghiare, *Ruszkovan*.

Acest n.fam. provine de la n.top. *Ruscova* + suf. ucr. *-an*. (Dacă sufixul era rom., atunci trebuia să fi existat forma *Ruscovean*). La rândul său, n.top. *Ruscova* < n.b. v.ucr./v.sl. *Ruskó*³⁷⁰ (< antrop. *Rus* – vezi *supra* – + suf. dim. *-k(o)*) + suf. pos. v.ucr. *-ov(a)*.

Rusnác (RS, LT, Cr). În toate cele trei localități, acest nume prezintă variante grafice: în Rona de Sus – *Rusneac* și *Ruznak*; în Lunca la Tisa – *Rusneac* și *Rusnak*, iar, în Crăciunești – doar *Rusznak*.

³⁶⁹ Afirmația că *Rus* poate indica originea etnică numai după 1775 (făcută de N. A. Constantinescu) nu este deloc plauzibilă, cel puțin în această zonă a României (DOR, p. 364-365).

³⁷⁰ *Ruskó* a funcționat în Ucr. Transc. și ca n.fam., fiind înregistrat la 1221 (PZU, p. 495). Pe teritoriul României, respectivul n.fam. este atestat, în localitatea Sighetu Marmației, la 1673: *Ruszko Janos* (Bélay, *Már.*, p. 199) (deși exista, cu mult înainte, ca n.pers., dovadă fiind top. *Ruscova*, înregistrat, la 1411, sub forma *Rwsko* – *Ibidem*, p. 188).

Provine din etn. local *rusnák*³⁷¹ (în grafie rom., *rusnác*) „ucrainean” prin care ungurii, românii și chiar unii dintre ucrainenii îi numesc pe ucrainenii din zona Transcarpatică (în special), iar bulgarii, pe toți slavii de est (PZU, p. 495). Este atestat în localitatea Iasinea, la 1672: *Olexa Rusnak*, iar, în Kvasy, între 1672-1679: *Ivan Rusznak* (Bélay, *Már.*, p. 166, 130). Azi, n.fam. *Rusnák* este răspândit în raioanele transcarpatice Rahiv, Teaciv, Hust și Mijhirea (cf. PZU, *loc. cit.*)³⁷². Și în Maramureș, este viu termenul *rusnac* (cu pl. *rusnaci*) folosit, alături de apelativul *rus*, cu sensul de „ucrainean”.

Rúszinka (RS). Se pronunță *Rúsin 'ko*.

Este o variantă locală maghiarizată a numelui *Rúsynko*, format din antrop. *Rusyn* + suf. ucr. *-k(o)*. Numele *Rusyn* poate proveni: 1. de la n.b. v.sl. *Rúsin/Rúsyn*³⁷³ < adj. inv. *rus* „blond, roșcat” (vezi n.fam. *Rus*), care, la slavii de sud, se folosește și azi ca n.pers. (PZU, p. 494); 2. de la etn. *rúsyn*, prin care, în Evul Mediu, popoarele Europei Centrale îi deosebeau pe slavii de est de varegi. Mai târziu, mai ales în perioada stabilizării numelor de familie, populația carpatică autohtonă (dolinenii) îi denumeau prin etn. *rúsyn* pe ucrainenii veniți din Galiția, adică pe huțuli și pe boiki³⁷⁴.

³⁷¹ De asemenea, în Ucr. Transc. (în raioanele Mijhirea, Mukacevo și Teaciv), funcționează și n.fam. *Rusn 'ák* (*Rusneac*), care are la bază apel. *rusn 'ák* „ucrainean”, acesta din urmă fiind folosit de către austrieci și doar de unii dintre unguri și slovaci (cf. PZU, p. 495). În afară de Ungaria, Slovacia și Polonia, *Rusn 'ák* este răspândit și în Croația (cf. *Ibidem*).

³⁷² Alături de *Rusnák*, în Ucr. Transc., este prezentă și forma palatală *Rusn 'ák*, în raioanele Mijhirea, Mukacevo și Teaciv (cf. PZU, p. 495).

³⁷³ La polonezi, n.fam. *Ruszin* apare în documente, pentru prima dată, la 1343 (Rymut, *Nazwiska II*, p. 372). În Suceava, este atestat la 1456: *Po(p) Rusi(n) s(ъ)svoi(m) s(ы)nom Bohdano(m)* (SSUM II, p. 308), iar, în Maram. istoric, în localitatea Koloceava, la 1585: *Nic. Ruzyn* și în Lupcea, la 1715: *Rusin Andri* (Bélay, *Már.*, p. 160, 172).

³⁷⁴ P. P. Čučka, *Zakarpat's'ki videtnonimni prizvyšč'a*, în „Pytann'a sučasnoji onomastyky”, „Naukova dumka”, Kiev, 1966, p. 130-131.

Nu credem că trebuie exclusă posibilitatea, așa cum o face P. P. Čučka (cf. *Ibidem*), ca n.fam. *Rúsynko* să provină de la apel. *rúsynko* (< etn. *rúsyn* + suf. *-k(o)*), deoarece, la baza antroponimelor devenite nume de familie, pot sta cele mai diverse forme hipocoristice sau derivate atât de la nume de persoană, cât și de la apelative. Astfel, era cu putință să circule în spațiul slav de est supranumele *Rusynko* (< apel. *rusynko* „un *rusyn* mai mic, fiul celui supranumit *Rusyn*”). Apare înregistrat, în localitatea ucraineană Bystra, la 1618: *Ruszinko Denko* (*Ibidem*). N.fam. *Rúsynko*³⁷⁵ este răspândit în raioanele ucrainene Vynohradiv, Mijhirea, Mukacevo și Ujhorod, iar *Rusínko* – în Mukacevo, Vynohradiv, Teaciv și Mijhirea (cf. *Ibidem*).

Sabadós (Cr). Apar variantele grafice *Sabados* și *Sabadiș*.

Continuă n.fam. magh. *Szabodos* < apel. magh. *szabodos* (de origine slavă, *szabad* „liber, eliberat”) „țaran liber, eliberat” (Kázmér, *Régi*, p. 954)³⁷⁶. Este atestat, în satul ucrainean Lunca, între 1458-1459: *Jo. Zabados* (Bélay, *Már.*, p. 173). În localitățile maramureșene, l-am găsit înregistrat începând cu sfârșitul secolului al XVI-lea: în Iza, la 1600: *Fr., Paul., Pe. Zabados*; în Botiza, la 1661: *Szabados Kira*; în Iza, la 1664: *Kozak alias Szabados Janos* (Bélay, *Már.*, p. 156, 125, 171). În Ucr. Transc., acest n.fam. se întâlnește în raioanele Hust, Irșava, Mukacevo și Ujhorod (în funcție de zona în care apare, acesta are accentul diferit: *Sabadós* – în Mukacevo și Irșava; *Sábadoš* – în Hust și *Sábadoš* – în Ujhorod) (cf. PZU, p. 497).

Samandrúla (Cr). Apare varianta grafică *Samandrulă*.

Este format din antrop. *Semendria* (< **Simendru* < *Sin-medru* – DOR, p. 43, 144) sau *Sămedru*, *Sămedru*, *Simi-*

³⁷⁵ În Polonia, n.fam. *Rusinko* apare înregistrat începând cu secolul al XV-lea (PZU, p. 494).

³⁷⁶ La unguri, antrop. *Szabodos* este atestat abia la 1469 (Kázmér, *Régi*, p. 954).

*driu*³⁷⁷ (toate hipoc. de la n.b. *Dumitru*) + suf. *-ul(a)*. În localitatea slovacă Kamionka, la 1772, este atestat numele *Szamandra* (PZU, p. 501). Azi, n.fam. *Samandrúla* este răspândit doar în localitățile Verhne Vodeane (raionul Teaciv) și Velykyi Bycikiv (raionul Rahiv) – cf. *Ibidem*.

Sámbor (LT).

Poate să fie o continuare a n. v.sl. *Samborъ* (Svoboda, *Staročeská*, p. 97). Apare în monumentele scrise din Polonia, începând cu secolul al XII-lea (Rymut, *Nazwiska II*, p. 394, apud PZU, p. 501). P. P. Čučka afirmă că poate avea ca temă apel. ucr. *sámbir* „ramura salciei roșii” (PZU, *loc. cit.*). Totodată, nu excludem posibilitatea ca acest nume să fie format din v.ucr. *sam* + *bor* „doar/numai” + „pădure”. Este frecvent doar în localitatea Luh (Lunca) din raionul Rahiv (cf. *Ibidem.*) (sat care, după cum am mai afirmat, până la începutul secolului al XX-lea, împreună cu Lunca la Tisa alcătuiau o singură unitate teritorial-administrativă).

Sárca (LT).

Reproduce n.fam. magh. *Szarka*, având la bază apel. magh. (de origine slavă) *szarka* „coțofană” și fiind înregistrat, la unguri, în 1352 (Kázmér, *Régi*, p. 972)³⁷⁸. E posibil să fie un derivat din antrop. *Sara*, acesta reproducând forma de gen. a lui *Sar*³⁷⁹ (< n.fam. magh. *Szár* < adj. magh. *szár* „1. gălbui, galben-strălucitor, roșcat; 2. chel, pleșuv” sau < apel. magh. *szár* „1. tijă; 2. codiță, coadă³⁸⁰) sau n.fam. pol. *Sar/Sara* (< apel. pol. *sar* „șap, masculul căprioarei”) + suf.

³⁷⁷ Ultimele trei forme sunt denumiri populare ale sărbătorii Sf. Dumitru, devenite și n.pers. (DO, p. 141).

³⁷⁸ N.fam. *Szarka*, cu cele 6.749 de ocurențe în antroponimia Ungariei, apare cu următoarele variante grafice: *Szárka*, *Szaraka*, *Szaráka*; *Zarka* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 324).

³⁷⁹ *Sara* și *Sar* au funcționat în sistemul antroponimic al Ucr. Transc. și ca n.fam. (PZU, p. 503).

³⁸⁰ Cf. *** *Új magyar tájszótár* (red. princip. B. Lőrinczy Éva), vol. V (SZ-ZS), Akadémiai Kiadó, Budapesta, 2010, p. 52-53.

-*k(a)* (PZU, p. 503). Comp. cu n.b. crt. *Sarka* sau *Sarko*, hipoc. de la *Cesar*, *Visarion* (*Ibidem*). Este atestat, în localitatea ucraineană Horincevo, la 1578: *Fr. Zarka* și *Jo. Szarka* și, în Săliștea de Sus, la 1638: *Mich. Szarka* (Bélay, *Már.*, p. 144, 196). Este răspândit doar în localitatea Ujhorod (cf. *Ibidem*).

Sarváda (Cr). Există varianta grafică *Servada*.

Este, după cum afirmă P. P. Čučka (PZU, p. 503), o creație ucraineană, apărută ca urmare a desufixării antrop. magh. *Szárvádi* (< oiconimul *Szárvad* (localitate lângă Szolnok) + suf. magh. *-i*), fiind înregistrat, în documentele ungurești, la 1378 (Kázmér, *Régi*, p. 973). N.fam. *Sarváda* se întâlnește doar în localitatea Verhne Vodeane din raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, *loc. cit.*).

Sauleác (RS, Cr). În Crăciunești, apare și forma *Savleác* care, de fapt, este cea normată în limba ucraineană.

Provine din antrop. *Sáva*³⁸¹ ori *Savló/Saul(Savul)*³⁸² (unde *v* este redat prin *u*, conform trăsăturilor dialectale) + suf. ucr. *-jak*. *Savló* (n.fam. în Ucr. Transc. – PZU, p. 498) < n.b. calend. ucr. *Savélij* (SUI, p. 320), căruia îi corespunde slc., ceh., rus. *Sául*³⁸³ (Knappová, p. 162; SSLI, p. 195), iar *Sáva* reproduce n.calend. omonim, care poate fi: 1. varianta grafică a n.pers. *Sávvas* < grec. *Sabbas*, hipoc. de la *Sabbation* „de sâmbăta, născut sâmbăta”; 2. hipoc. de la *Savvatij*, *Savelij* < grec. *Sabellos* < apel. *sabellos* „sabin” sau din

³⁸¹ Acest antrop. are numeroare atestări pe teritoriul Maramureșului istoric: în Nănești, la 1572: *Fedor Zawa*; în Ruske Pole, la 1581: *Gasp. Zawa*; în Sârbi, la 1604: *Mich. Zava* și la 1621: *Szava Jonucz*; în Mara, la 1678: *Szava Jonucz* (Bélay, *Már.*, p. 176, 211, 196, 197, 196).

³⁸² Și *Savul* este înregistrat de foarte multe ori: în localitatea Lunca, la 1672: *Dzsurdzsu Szavul*; în Tribușa, la 1680: *Szavul Paul*, iar, la 1689, în: Breb: *Rhisor Szavul*; Șugatag: *Truben Szavul* și Oncești: *Szavul Thoder* (Bélay, *Már.*, p. 173, 208, 147, 191, 214).

³⁸³ Și în Ucr. Transc., a existat n.fam. *Savul* < n.b. *Saul* (< grec. *Saoul* < v.ebr. *Šā'ūl* < apel. ebr. *šā'ūl* „rugat, dorit de Dumnezeu” – SUI, p. 320), cu prezența lui *v* protetic (PZU, p. 498).

grec. *Saoul* (SSLI, p. 191) ori din *Sava* < n.pers. grec. *Sabbas* „locuitor al orașului *Saba*; reprezentant al populației sabilor Frihi, din Asia Mică” (SUI, p. 319). I. Iordan îl compară „pe *Sava* cu bg. *Sava* sau (și) grec. *Savvas*” (DNFR, p. 406). N.fam. *Saul'ák* este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 498).

Sauliuc (Cr). Există varianta grafică *Szauliuc*.

Reproduce varianta fonetică a n.fam. ucr. *Savl'úk*³⁸⁴ (unde *v* este redat prin *u*, conform trăsăturilor dialectale transcarpatice), fiind format din antrop. *Savló/*Sávlul* (< n.b. ucr. *Savélij* – SUI, p. 320) sau *Sáva* (vezi n.fam. precedent) + suf. ucr. *-juk*. Apare înregistrat, în Bocicoiu Mare, la 1781: *Saul'ukъ Vasylъ* (PZU, p. 498). N.fam. *Savl'úk* se întâlnește doar în localitatea Ujhorod (cf. *Ibidem*).

Sav (Cr).

Reproduce un hipocoristic al numelui *Sava* (vezi discuția de la n.fam. *Suleác*). După cum afirmă N. A. Constantinescu, formele *Sav* și *Sáv* sunt frecvente în Ardeal (DOR, p. 142). I. Iordan îl compară pe *Sav(u)* cu bg. *Savo*; cf. n.top. *Sava* din Ardeal (DNFR, p. 406).

Săcálă (LT).

Poate fi o variantă fonetică a n.fam. *Sucală* < apel. *sucală* „unealtă folosită la prelucrarea lânii” (DNFR, p. 429; DOR, p. 378). Nu excludem posibilitatea ca acesta să aibă la bază verbul rom. *a săcâi* (cf. *Păcală* < vb. *a păcăli*) sau ucr. *sukáty* „a suci, a răsuci, a toarce” (vezi n.fam. *Recălă*). Probabil, de la un astfel de antrop. provine și n.top. *Săcălășeni* (jud. Maramureș).

Scarciuc (Cr). Apar variantele grafice *Scherciuc* și *Scerciuc*.

Este posibil să fie o variantă fonetică (huțulă) a n.fam. ucr. *Skirčúk*, răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 520). *Skirčúk* este format din antrop. (chiar și n.fam.)

³⁸⁴ Comp. cu n.b. *Savlúk*, răspândit în Bielorusia (cf. Sudnik, p. 39) și în Ucraina (cf. SUI, p. 320).

Skýrka (< antrop. *Skýra* sau < apel. boik. *skýra* „piele” + suf. dim. ucr. *-k(a)*) ori *Škyrkó* + suf. ucr. *-juk* (*Ibidem*, p. 520). Comp. cu n.fam. *Škírka*, răspândit în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 324).

Sedoreác (RS, Cr, LT). În Crăciunești, apar variantele grafice *Sedoriac* și *Sedoriak*, iar, în Lunca la Tisa, *Szedoriak*. În graiul din Rona de Sus, se pronunță *Sýdor’ák*.

Provine de la n.calend. *Sýdor/Sídor* + suf. ucr. *-jak*. Numele *Sídor* (atestat în Maramureș, în Vadu Izei, la 1605: *Roman Szidor*; în Nănești, la 1689: *Homa Szidor* etc. – Bélay, *Már.*, p. 139, 176) este un hipoc. de la n.pers. *Isodor*; cf. rus., pol. *Sidor* – DNFR, p. 414). *Isodór* și fem. *Isodóra* reproduc vechile nume grecești *Isídoros* și *Isidóra*, compuse din *Isis* „zeița naturii și a fecundității” la egipteni și *dorón* „dar”, însemnând „dar al lui Isis”. Aceste nume grecești au fost purtate și de către creștinii primelor secole ale erei noastre, intrând în onomasticonul sacru și devenind, astfel, calendaristice. Ele pătrund prin intermediar slav (fiind înregistrate, în lb. srb.-crt., la 1423, iar, în cea ucr., la 1437) și la români, unde apar atestate începând cu anul 1600 formele: *Sidor*, *Sidorie*, *Isădor*, *Sădor*, *Sădor* (DO, p. 235-236; SSLI, p. 123). Astăzi, forma normată în lb. ucr. este *Sýdir*³⁸⁵. N.fam. *Sedoreác*, atestat la 1787, este răspândit, azi, doar în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 512).

Semcóvici (Cr). Se întâlnesc variantele grafice *Semkovics* și *Szemkovics*.

E un derivat din antrop. *Semkó*³⁸⁶ (< n.pers. ucr. *Semén*³⁸⁷ + suf. ucr. *-k(o)*) + suf. ucr. *-ovyč* (ucr. dial. *-ovič*). N.pers.

³⁸⁵ De la un astfel de antrop. s-a format și n.top. *Sýdoróvec*, înregistrat în Rona de Sus.

³⁸⁶ *Semkó* funcționează și azi, în Ucr. Transc., ca n.fam. (cf. PZU, p. 508), având mai multe atestări în regiune: în localitatea Tiușka, la 1655: *Szemko Rurillovicz*; în Dilove, la 1673: *Szemko Fodor*; în Kvasy, la 1678: *Orosz Szemko* (Bélay, *Már.*, p. 209, 140, 130) etc.

³⁸⁷ De la n.pers. *Semen* s-a format și antrop. *Senkó*, atestat în localitatea Bocioiu Mare, la 1489: *Ge. Zenko* (Bélay, *Már.*, p. 127).

Semén continuă n.calend. ucr. omonim (răspândit și azi în unele localități ucrainene din România) < n.pers. grec. *Symeón* sau lat. *Simeón* < v.ebr. *Šēm'ōn* (*Simeón*) „Dumnezeu aude/a auzit”; cf. v.sl. *Simeonъ* (SUI, p. 331). N.ebr. *Simeón* (care are la bază vb. *shama* „a auzi, a îndeplini”), ca și alte nume biblice, a intrat în Europa prin intermediar grecesc, însă, în toate textele evanghelice, alături de forma ebr. *Simeón* (purtață de numeroase personaje ale Vechiului și Noului Testament) apare și grec. *Simon* (purtaț de numeroși călugări). Acest lucru se explică prin apropierea ebr. *Simeón* de numele v.grec. și frecvent *Simon*, la origine, un supranume ce avea ca temă adj. *simós, simé, simón* „cârn”. Cele două nume sunt confundate încă în slava comună, unde apar *Simonu, Sumeonu, Semeonu*, fără a fi continuată distincția dintre personaje. În limbile slave de est, după cum afirmă Cr. Ionescu, se ajunge la forma *Semén*, unde primul *e* este cel vechi, comun bulgarei, iar al doilea a apărut ca urmare a reducerii diftongului *-eo-* (DO, p. 348). N.fam. *Semkovyč* este înregistrat, în Iasinea, la 1696: *Jo. Szemkovicz* (Bélay, *Már.*, p. 167). Azi, n.fam. *Semkovyč* nu mai este viu în Ucr. Transc. (cf. PZU, p. 508), dar este răspândit în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 320).

Semeniúc (RS, Cr). În Rona de Sus, apar variantele *Semeniuk, Szemeniuk* și *Szemenyuk*.

Este un derivat din antrop. (n.b. ori n.fam.) *Semén* (vezi numele precedent) + suf. ucr. *-juk*. Se întâlnește în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 508).

Semeniúc–Vodničhi (RS).

N. de fam. compus din *Semeniúc* (vezi numele precedent) și *Vodničhi*, un catoiconim provenit de la n.top. *Vod'ané* (< apel. ucr. *vod'anýj* (*-a, -e*) „de apă, plin cu apă”) + suf. ucr./puțin probabil, pol.) *-yc'k(yj)/-icki* „originar din localitatea *Vodeane*” (raionul Rahiv).

Séndelschi (RS).

E format de la n.top. magh. *Szendi*, atestat și ca antroponim la 1333 (Kázmér, *Régi*, p. 992), + suf. ucr./pol. *-s'k(yj)/-ski*.

Sfășie (RS).

Cu siguranță, la origine, este o poreclă, având la bază vb. *a sfășia*. Nu l-am găsit înregistrat în niciuna dintre lucrările de specialitate consultate.

Sicóe (LT).

Este format cu ajutorul suf. rom. *-oe*³⁸⁸ de la tema (sau chiar supranumele) *Sic*, extrasă din *Sica*, *Sică*, care pot fi hipoc. fie de la *Nastasia* < *Anastasia* sau *Tase* < *Anastasié* (< n.pers. grec. *Anastásius* < apel. grec. *anástasis* „înviere (din moarte)”, consacrat de Biserică pentru învierea lui Christos – DO, p. 32), fie de la *Sică* < *Tăsică* < *Tănăsică* < *Atanasie* (< grec. *Athanásios* < apel. *athánatos* „nemuritor”, compus din *a-* „lipsit de” și *-thánatos* „moarte”, iar fem. *Atanasia* < grec. *Athanasia* < apel. grec. *Athanasía* „nemurire” – DO, p. 53). Astăzi, n.fam. *Sicoe* are cea mai mare frecvență printre moși (cf. DOR, p. 458). I. Iordan îl pune, inutil, în corelație cu germ. *Sikoe*, în timp ce pe *Sica* și *Sică*, pe bună dreptate, îl dă ca hipoc. de la *Tase* < *Anastase* (DNFR, p. 414).

Sórban (LT). Se pronunță *Șórban*.

După cum afirmă P. P. Čučka, n.fam. *Šórban* este o variantă fonetică a n.fam. ucr. *Ščerbán* (vezi *infra*). Este atestat, în localitatea ucraineană Cerna, la 1574 (PZU, p. 631), iar, ca n.top. apare, în Sighetu Marmației, la 1671, *Sorbán mező* (Bélay, *Már.*, p. 200). Astăzi, este răspândit doar în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 631).

Spivaliúc (LT).

Are la bază apel. *spivalo* (neatestat – cf. PZU, p. 530) „cel care cântă” < vb. *spiváty* „a cânta”, putând aparține cate-

³⁸⁸ Suffixul *-oe* (la fel ca *-oie*), de origine slavă, a pătruns în onomastica românească împreună cu numele slave de tipul *Bigoie*, *Budoie*, *Dobroie* etc. După cum afirmă Emil Petrovici, suf. slav *-oje* (ca și *-oe*) derivă hipoc. de la prima silabă a unui nume slav întreg, ca de ex.: *Dragoje* < *Dragomir* (E. Petrovici, *Sufixul -oiu (-oïu) în onomastică*, în DR, V, 1927-1928, p. 577, apud DOR, p. LXIII).

goriei acelor n.fam. (inițial, supranume) care indică tipul „ocupației” la fel ca *píhalo* (< vb. *picháty* dial. „a bate”), *cókalo* (< vb. *cókaty* „a țacăni, a răpăi, a ticăi”), *mastylo* (< vb. *mastyty* „a zugrăvi, a vopsi”), *krutylo* (< vb. *krutyty* „a învârti”), *kúkalo* (< vb. *kúkaty* „a cânta precum cucul”), *kryšylo* (< vb. *kryšyty* „a toca, a tăia mărunț”), *bazíkalo* (< vb. *bazíkaty* „a pălăvrăgi, a îndruga”), *corkótalo*, *púhalo*, *n'úchalo* etc. N.fam. *Spival'úk* apare doar în localitatea ucraineană Dilove din raionul Rahiv (cf. *Ibidem*).

Stan (RS, Cr). În Rona de Sus, există varianta grafică maghiarizată *Sztan*.

Continuă n.b. v.sl./v.ucr. *Stan*, care a apărut în urma trunchierii numelor slave compuse de tipul *Stanislav*³⁸⁹, *Stanimir*³⁹⁰ (PZU, p. 531). Sensul rădăcinii *Stan-* este acela de „stabilitate, statornicie, siguranță, tărie, fermitate” (SOIU, p. 327). Prezintă numeroase atestări³⁹¹ în Maram.: în Strâmtura la 1326: *fily Sten = Stzán*; în Sarasău, la 1345: *Staan (és fia) Myk*; la 1360: *Staan filius Gurhes* și la 1380: *Stan*; în Ieud, la 1419: *Staan filius Iwan* (Mihályi, *Diplome*, p. 6-8, 20, 48-49, 80, 245); în Uhlea, la 1409: *Sthan* (Bélay, *Már.*, p. 209) și altele. Azi, n.fam. *Stan*³⁹² este răspândit în raioanele transcarpatice Teaciv și Rahiv (cf. PZU, p. 531).

Stănilă (RS).

Este un derivat din antrop. *Stan* + suf. rom. *-il(ă)*; cf. și n.top. *Stănila* (DNFR, p. 424).

³⁸⁹ *Stanislav* a fost numele purtat de unul dintre fiii cneazului Volodymyr Sveatoslavych (960/963-1015).

³⁹⁰ Acest antrop. este înregistrat în dicționarul lui N. M. Tupikov (p. 371) la 1176. Vezi și Ilčev, *Rečnik*, p. 463; Grković, *Rečnik*, p. 175; Knappová, p. 167.

³⁹¹ Prima atestare documentară a n.pers. *Stan* apare la 1216: *Rodum et Stanum*, în comitatul Bihar din nordul Ungariei (SOIU, p. 327). Menționăm, aici, că, în Rusia Kieveană, a existat un cneaz (prezent în letopisețe) pe nume *Stanislav* (*Ibidem*).

³⁹² După cum constată P. P. Čučka, de la numele *Stan* s-a format toponimul *Stanovo* (raionul Mukacevo), înregistrat la 1364 (*Ibidem*).

Stúleanec (RS). Există varianta grafică *Ștuleanec*.

Structura morfologică a numelui este slavă, formată din suf. ucr. *-yk*, adăugat la tema *Stúl'ean*, care provine, probabil, de la vb. local *stulýty* „a ascunde”, cu participiul *stýl'a-nyj*, ca și alte astfel de nume, ca, de ex., *Krýšenyk* < vb. local *krýšýty*, *krýšényj* „a sfărâma, a toca”, răspândit în Ucr. Transc. (cf. PZU, p. 306). Nu l-am întâlnit în lucrările de specialitate consultate.

Surdúc (RS, Cr, LT). În Rona de Sus, există variantele grafice *Szurduc* și *Szuduk*.

Poate fi o formație ucraineană care are la bază antrop. rom. (atestat ca n.fam. în DOR, p. 378) *Surd/Surdu* (< apel. rom. *surd*) + suf. ucr. *-uk*. Însă P. P. Čučka este de părere că provine de la oiconimul maramureșean *Súrdok* (cf. numeroasele n.top. *Surduc* de pe teritoriul României)³⁹³, cu ajutorul căruia ungerii denumesc localitatea Strâmtura (PZU, p. 540), înregistrată, la 1326, ca *Terra Zurduky* (Mihályi, *Diplome*, p. 6), iar, la 1407, *Zwrduk* (Bélay, *Már.*, p. 202). Apare atestat, în Rozavlea, la 1680: *Szurduky Ivan*; *Szurdy Jonas* (Bélay, *Már.*, p. 187), fiind răspândit doar în localitățile transcarpatice Luh și Velykyi Bycikiv din raionul Rahiv (cf. PZU, p. 540).

Súrlea (RS).

Este un nume (inițial, o poreclă) format de la apel. *súrlă* „un instrument de suflat” (DNFR, p. 430) + suf. *-ea*.

Szálca (Cr). Se pronunță *Sálka*.

Reproduce n.fam. magh. *Szalka* (< apel. *szálka* „surcea, așchie, schijă; bolt; aristă (mustața de la cereale, în special,

³⁹³ Toponimul *Surduc* (al cărui corespondent ucr. este *Hluchýj*) face parte din aceeași familie semantică cu *Strâmtura*, *Clenița* etc. (cf. Iorgu Jordan, *Toponimia românescă...*, p. 131). La baza n.top., stă apel. *surduc*, un regionalism cu sensul de „coastă răpoasă și pietroasă; vale strâmtă cu versante repezi și prăpăstioase” (cf. Gh. Bulgăr, Gh. Constantinescu Dobridor, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, Editura Saeculum, I.O., București, 2000, p. 455), care a fost apropiat de trc. *surdúk* și de magh. *szurdok* (cf. *** *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958, p. 824).

la porumb)”, atestat la 1415 (Kázmér, *Régi*, p. 964)³⁹⁴. Din cauza grafiei și a pronunției, este puțin probabil ca *Szalca* să fie o variantă a n.fam. *Salcă* sau o continuare a vreunui supran. care are ca temă apel. rom. *salcă* „variantă regională a *salciei*” (DNFR, p. 404). Este înregistrat, în localitatea Synevyr, la 1605: *Szalka Gergelli*; în Novobaroovo, la 1676: *To. Szalka*, iar, în Rona de Sus, la 1684: *Molnar Iva, Szalka* (Bélay, *Már.*, p. 200, 210, 186).

Szeibert (LT). Se pronunță *Šajbert*.

Continuă n.fam. germ. *Seibert/Siebert(h)/Seubert*, format de la subst. compus *Siegbert* (v.germ. *Siguberah*t < apel. *Sieg* „victorie”) + adj. *berah*t „luminos, strălucitor”³⁹⁵.

Șanta (Cr). Apare varianta grafică *Santa* (cu frecvență mai mare decât *Șanta*).

Redă n.fam. magh. *Sánta* (< apel. magh. *sánta* „șchiop; cu mers greoi”) atestat la 1387, fiind, la origine, o poreclă (Kázmér, *Régi*, p. 911-912)³⁹⁶. De asemenea, acest nume ar putea avea la bază apel. ucr. *šánta* „mentă sălbatică, de piscică (*Nepeta Catartica*)” (PZU, p. 617); buc. *šánta* „plantă sălbatică folosită pentru baia copiilor” (BuHov, p. 656) sau apel. *šánta* „cartea de la jocul de cărți”. Comp. cu crt. *Šanto*, hipoc. de la n.b. *Aleksandar* sau cu slc. dial. *šanta*

³⁹⁴ Pare să fie același cu n.fam. *Sálko* (răspândit în raioanele transcarpatice Vynohradiv, Hust și Teaciv – cf. PZU, p. 501). Referitor la cel din urmă, P. P. Čučka, pe lângă etimologia de mai sus, mai propune încă una, și anume că ar proveni de la n.b. sl.-sud sau pol. *Salko*, care ar corespunde numelor *Salamon* sau *Aleksandar* (*Ibidem*). Numele respective se întâlnesc atât la bulgari și sârbi (cf. Šimundić, *Rječnik*, p. 451, 550; Ilčev, *Rečnik*, p. 438), cât și la polonezi (cf. Rymut, *Nazwiska* II, p. 391).

³⁹⁵ Friedrich Kluge, *Eymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, De Gruyter Verlag, Berlin, 2002, p. 824. De la purtătorii acestui nume, am înregistrat următoarea explicație: „e format din *szei* (< verbul v.germ. *szei* «a fi») + *berht* «strălucitor», fiind, probabil, o etimologie populară.

³⁹⁶ Astăzi, în antroponimia ungară, n. fam. *Sánta* (cu 7.029 de apariții) are următoarele variante: *Sántha*; *Santa*, *Santha*; *Santo*, *Santó*, *Santhó* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 303).

„prostie, tâmpenie” (PZU, *loc. cit.*). N.fam. *Șanta* este atestat, în Vișeu de Sus, la 1549: *Andr. f. Ge. Santha*; în localitatea Ruske Pole, la 1550: *St. Santa*; în Bocicioiu Mare, între 1572-1578: *Phil., Rel. Teod. Santa (Santha)* (Bélay, *Már.*, p. 219, 211, 128). Astăzi, este răspândit în raioanele ucrainene Irșava, Mukacevo și Velykyi Bereznyi (cf. PZU, *loc. cit.*).

Șataniúc (RS). Există varianta grafică *Sataniuc*.

Este format din antrop. ucr. *Šátan* (care funcționează ca n.fam. în Ucr. Transc. – cf. PZU, p. 618) < apel. ucr. dial. *šátan* „diavol, drac” (Hrinčenko IV, p. 487) + suf. ucr. *-juk*. Referitor la *Šátan*³⁹⁷, pe lângă explicația de mai sus, P. P. Čučka afirmă că acesta ar putea proveni de la n.b. sl. de sud *Šata* sau *Šato* (care sunt hipoc. de la *Aleksandar, Šakoje*) + suf. ucr. *-an* (PZU, *loc. cit.*). N.fam. *Șataniuk* nu este propriu antroponimiei Ucr. Transc.

Șcerbán (Cr).

N.fam. *Šcerbán* este derivat fie din antrop. *Ščerba* (< adj. v.sl. *ščьrb* „ciobit, știrb” – PZU, p. 639) + suf. *-an*, fie de la apel. *ščerbán* „vas cu marginea ciobită” (Hrinčenko IV, p. 524). Este posibil ca n.fam. *Šcerbán* să fie o variantă fonetică a n.fam. rom. *Șerban* (< antrop. *Șerba* + suf. *-an*, unde *Șerba*³⁹⁸ poate avea la bază apel. rom. *șerb* „iobag, țaran aservit, rob”); cf. și n.top. *Șerbanul* (DNFR, p. 433). N.fam. *Șerban* apare înregistrat, în Călinești³⁹⁹, la 1604: *Dan. Serban* (Bélay, *Már.*, p. 159). Este răspândit în raioanele transcarpatice Rahiv, Hust, Mukacevo, Irșava și Vynohradiv (cf. PZU, p. 639).

³⁹⁷ Antrop. *Šátan* este atestat, în Dibrova (localitate aflată la granița cu România), la 1648: *Mate. Satan*, azi fiind răspândit în satul Zariciovo (aflat la granița cu Slovacia) din raionul Perecyn (cf. PZU, p. 618).

³⁹⁸ N.fam. *Șerba* este înregistrat în Maram., în localitatea Călinești, la 1550: *Jo. Serba* și la 1651: *Serba Griga*; în Berbești, la 1689: *Serba Nestefie* (Bélay, *Már.*, p. 159, 125).

³⁹⁹ În această localitate (ca și în cele învecinate), chiar și astăzi, n.fam. *Šcerba/Șerba* au o frecvență ridicată.

Șevéra (RS).

Continuă n.fam. pol. *Szewera* sau *Szëwiera*, care provin de la n.calend. lat. *Severus* < apel. lat. *severus* „1. aspru, sever, drastic; 2. respectat, stimat, onorat” (Rymut, *Nazwiska* II, p. 411, apud PZU, p. 620), corespondentul rom. *Severin*, sau a ucr. *Severyn*. N.fam. *Șevera* apare atestat, în localitatea Iza, la 1600: *Bricc. Severe* și în Uhlea, la 1605: *Mart. Severe* (Bélay, *Már.*, p. 156, 210). Astăzi, este răspândit în raioanele ucrainene Svaleava, Irșava, Mukacevo, Vynohradiv și Hust (cf. PZU, *loc. cit.*).

Șipoș (RS).

Reproduce n.fam. magh. *Sípos* < apel. magh. *sipos* „fluierar” (DNFR, p. 434); „muzician care cântă la un instrument de suflat”, fiind înregistrat între 1222-1227 (Kázmér, *Régi*, p. 937)⁴⁰⁰. Puțin probabil, după cum afirmă P. P. Čučka, ca respectivul nume să provină de la apel. ucr. *šipoš* „un tip de instrument muzical”⁴⁰¹ (PZU, p. 627). Antrop. *Șipoș* este atestat: în Breb, la 1442: *Danch Sypus*; în Sokyrnyța (raionul Hust), la 1542: *Jo. Sipos* și la 1580: *Laur. Sipos*; în Sarasău, la 1550: *Ge. Sypos*; în Hărnițești, între 1571-1574: *Dem. Sypos*, iar, în Rona de Sus, la 1684: *Sipos Timko* (Bélay, *Már.*, p. 146, 194, 194, 145, 186) etc. Azi, este frecvent în raioanele ucrainene Vynohradiv, Perecyn și Velykyi Bereznyi (cf. PZU, *loc. cit.*).

Șmuleác (LT, Cr, RS). Apare cu următoarele variante grafice: *Smuleac*, *Șmuliac* și *Smulyac*.

Este format de la n.b. evr. *Šmul*⁴⁰² (care a circulat și în satele ucrainene din România și căruia îi corespunde n. creștin *Samuil*) + suf. ucr. *-jak*; cf. ucr. *Samújlo* (SUI, p. 322), rus.

⁴⁰⁰ În sistemul antroponimic al Ungariei, *Sipos* este un n.fam. cu frecvență medie, cu cele 21.622 de apariții, având 3 variante grafice, *Sípos*, *Siposs* și *Syposs* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 310).

⁴⁰¹ Cf. Hrinčenko IV, p. 405.

⁴⁰² În antroponimia Ucrainei, sunt destul de frecvente și formele *Šmújlo*, *Šmúlyk* (cf. SUI, p. 323).

Samuël (SSLI, p. 193), magh. *Sámuel* (Kázmér, Régi, p. 910), rom. *Samuel*. Acesta e un nume teoforic frazeologic, ce provine de la n.pers. grec. *Samouél* < v.ebr. *Šēmū'el*, compus cu elementul final *-el* (care este prescurtarea de la *Elohim* „Divinitate”). Una dintre interpretările numelui ar fi apropierea primei sale părți de vb. *shaal* „a cere”. Însă, în secolul al XX-lea, a apărut o altă interpretare, în care prima parte a numelui este legată de ebr. *shem* „nume”, fiind explicată întreaga formație prin „*El* este (cel care a dat) *numele*” (DO, p. 340) sau prin „*numele* (*šem*) este *Dumnezeu*” (SSLI, p. 193) ori prin „*numele* lui *Dumnezeu*” (SUI, p. 323). N.fam. *Șmuleác*⁴⁰³, atestat în localitatea Iasinea, la 1787, este răspândit în localitățile Luh, Velykyi Bycikiv și Kosivska Poleana din raionul Rahiv (toate situate de-a lungul graniței cu România) (cf. PZU, p. 630).

Șofinét (LT, RS). În Lunca la Tisa, apare varianta grafică *Șofineți*.

Reproduce n.fam. ucr. *Šofynéc'*, care, după cum afirmă P. P. Čučka, este o creație ucraineană derivată cu ajutorul suf. ucr. *-ynec'* de la aceeași temă *Šofa-*, ca rom. *Șofan*, înregistrat în DNFR, p. 435 (PZU p. 632). Totuși, credem că poate avea la bază n.f. magh. *Zsófi* (< n.pers. grec. *Sophia* < apel. grec. *sophia* „înțelepciune”), cu varianta fonetică locală *Šófi* (atestată, la unguri, în 1564: *Sóphi* și în 1574: *Soffi* – Kázmér, Régi, p. 1170), împrumutată de la aceștia și cunoscută ucrainenilor transcarpatici. Astfel n.fam. *Șofineț* este format fie din antrop. *Šófyn* (< n.f. *Šofi* + suf. pos. ucr. *-yn*) + suf. ucr. *-ec'*, fie de la n.f. *Šofi* + suf. ucr. *-ynec'*. N.fam. *Šofynéc'* se întâlnește doar în localitatea Teacivski Lazy din raionul Teaciv (cf. PZU, p. 632).

Șofrónici (RS). În graiul transcarpatic din Rona de Sus, se pronunță *Šofrónič*.

⁴⁰³ I. Iordan compară n.fam. *Șmuleac* cu pol. *Smolak*, care însă are cu totul alt sens (DNFR, p. 435).

E format de la n.pers. *Šofrón*⁴⁰⁴ + suf. ucr. dial. *-ič* (cf. ucr. lit. *-yč*). Numele *Șofrón*⁴⁰⁵ este unul calendaristic, folosit, astăzi, mai rar, ca prenume. *Șofronie* cu fem. *Șofronia* reproduc n.pers. grec. *Sophronios*, fem. *Sophronia*, nume mai nou apărute pe baza v. grec. *Sóphron* (înregistrat încă în secolul al V-lea î.Cr.) < adj. grec. *sóphron* „înțelept, cu minte sănătoasă”. În era noastră, acest nume pătrunde în onomasticonul creștin, răspândindu-se în întreaga Europă. La noi, apare, pentru prima dată, în documentele Țării Românești, începând cu anul 1400, fiind atestate mai apoi forme precum: masc. *Sofronea*, *Sofron*, *Frone(a)*, *Șofron*, *Șofronea* și fem. *Sofronia*, *Sofronica* etc. (DO, p. 352); cf. rus. *Sofrón*, *Sofrónij* (SSLI, p. 205) și ucr. *Sofrón*, *Soprón* (SUI, p. 345). Nu l-am reperat în niciun studiu dedicat numelor de familie, ceea ce ne face să afirmăm că este un nume de familie cu frecvență scăzută, apărut (sau care mai circulă) doar în sistemul antroponimic al localității Rona de Sus.

Ștefán (LT, Cr). Se pronunță și *Ștéfan*.

Ștefan e un n.calend. vechi, răspândit și des folosit în toate regiunile României. Continuă grec. *Stéphanos* < apel. grec. *stéphanos* „coroană, cunună (de flori), cerc” (DO, p. 345), purtată de către învingători”. În istoria românilor, este un Nume cu rezonanță. Forma normată în lb. ucr. este *Stepán*, însă, în unele zone ale Ucrainei, există variantele *Ștefán* și, mai rar, *Ștéfan*. Apare înregistrat, în Akna Rahó (azi, în structura localității Rahiv⁴⁰⁶), la 1672: *Stephan Jur*; în Solotvyno, la 1673: *Jac. Stephan*; în Dilove, la 1715: *Alex.*

⁴⁰⁴ Acest antrop. este atestat, în localitatea Bocicoiu Mare, la 1605: *Sofron*, 2 *St. Rad*; în Seredne Vodeane, la 1624: *Chira*, *Sofrony Ruz*; în Berbești, la 1689: *Sofron*; iar Rona de Sus, la 1680, apare forma *Sofranul Mihaly* (Bélay, *Már.*, p. 130, 122, 125, 186).

⁴⁰⁵ N.fam. *Șofron* este explicat de către I. Iordan, în mod eronat, ca având la bază apel. *șofron*, variantă a lui *șopron*, fără să arate că acesta este o formă a unui nume calendaristic (DNFR, p. 435).

⁴⁰⁶ Cf. Sebastyén Zsolt, p. 15.

Steffan (Bélay, *Már.*, p. 182, 201, 140). Azi, este frecvent în localitățile transcarpatice Mala Kopanea, Vynohradiv și Hust (cf. PZU, p. 634).

Ștefánca (RS).

Are la bază n.pers. ucr. dial. *Štefán* (< rom. sau slc. *Ștefan*, *Štefan*) + suf. ucr. *-k(a)*. Totodată, este posibil să fie o variantă a n.fam. *Štefánko*⁴⁰⁷ (o formă alintătoare) < *Štefan* + suf. *-k(o)*. Forma *Ștefanca* nu este înregistrată în lucrările de specialitate ca n.fam., însă întâlnim variante, precum *Ștefancu* și *Ștefanco*. Este atestat, în localitatea Iasinea, la 1715: *Stephanka Jen(u)doka* (Bélay, *Már.*, p. 167). Apare înregistrat și la N. A. Constantinescu (DOR, p. 155), la n.f. derivate de la *Ștefan*, fiind atestat, în Moldova, la 1764.

Șteliác (Cr, RS).

Este format din antrop. *Štel'a* (< apel. ucr. *štyl'* „una din bâtele de lemn pe care se duc căpițele de fân; bode” – Hrinčenko IV, p. 513; „toporiște; mânerul îmblăciului”⁴⁰⁸ – BoHov II, p. 389) + suf. ucr. *-jak*. De asemenea, mai poate fi derivat de la apel. srb.-crt. *štil'a* „un fus mare” (cf. PZU, p. 634). Nu am găsit înregistrat acest n.fam. în nicio lucrare de onomastică (cf. PZU; SP; Red'ko, *Sučasni*; Chudaš), ceea ce ne face să afirmăm că este, ca multe alte nume, o creație ucraineană locală.

Șteț (RS).

Continuă n.fam. ucr. *Štec'* (< n.b. *Štec'*, hipoc. de la *Štefán* sau *Stepán*), care apăruse, după cum constată P. P. Čučka, în urma depalatalizării lui /c'/ sub influența limbilor vecine, cărora nu le este propriu fonemul palatal /c'/ (PZU, p. 635). E atestat de mai multe ori: în localitatea Berbești, la 1442, 1443 și 1450: *Steczck*; *Stechk/Steechk*; *Ztheczck*⁴⁰⁹ (Mihályi,

⁴⁰⁷ Este frecvent în raioanele transcarpatice Irșava și Vynohradiv (cf. PZU, p. 634).

⁴⁰⁸ Cf. D. Ucr.-Ro., p. 845.

⁴⁰⁹ În *Diplomele maramureșene...*, *Stecz* și *Steczck* (cu diferite alte variante) reprezintă același nume (cf. Mihályi, *Diplome*, p. 501, 622).

Diplome, p. 320-321, 321, 353); în Novobarovo, la 1462: *Stech*; în Bila Țerkva (Biserica Albă), între 1462-1469: *Jo. Pousa (Paska), Stecz* (Bélay, *Már.*, p. 210, 139); în Berbești, la 1470: *Stecz* (Mihályi, *Diplome*, p. 501) și la 1542: *El., Nic. Sthecz (Stecz, Zthecz)*; în Vișeu de Jos, la 1542: *Jo. Stecz* (Bélay, *Már.*, p. 124, 219). Formele proprii sistemului antrop. rom. *Steț, Stețu, Stețcu* (< ucr. *Stécko*) sunt de origine ucraineană (DOR, p. 155; DO, p. 361). N.fam *Ștec* este frecvent în raioanele ucrainene Mukacevo, Sva-leava și Vynohradiv, iar *Ștec* ' apare în Teaciv, Hust, Perecyn, Ujhorod, Mukacevo, Vynohradiv și Irșava (cf. PZU, *loc. cit.*).

Taficiúc (RS).

Este varianta fonetică a n.fam. ucr. *Tafijčuk* < n.b. *Táfij* (< hipoc. de la *Jevstáfij*, formă uzuală/populară a numelui, normat, în lb. ucr., *Ostáp*) + suf. ucr. *-čuk*. N.b. *Jevstáfij* ca și *Jevstáchij* < n.pers. grec. *Eustathios* < apel. grec. *eusthathēs* „durabil, rezistent; puternic; sănătos; vesel” (SUI, p. 275). N.fam. *Tafijčúk* și *Tafičúk* sunt răspândite în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 546).

Tamáș (Cr). Există variantele grafice *Tamas* și *Tomas*.

Reproduce n.fam. magh. *Tamás*⁴¹⁰ (< n.b. magh. *Tamás* „Toma”); cf. *Tamas, Tămaș, Tamaș, Tomas*; cf. și n.top. *Tamași* (DNFR, p. 441). Nu este exclus, mai ales datorită variantelor grafice, să fie o continuare a n.b. calend. ucr. *Tómaš*, normat, în lb. ucr., *Chóma* (cf. rom. „Toma”) (SUI, p. 400). Numele *Toma* reproduce grec. *Thomás*, al cărui purtător era unul dintre cei doisprezece apostoli și care, în textul evanghelic, poartă numele dublu: grec. *Thomás ho legomenos Didymos*, adică *Toma zis Geamănul* (grec. *Didymos* „geamăn”). *Didymos* nu este altceva decât traducerea greacă a primei părți, a lui *Thomás*, ce redă arameeanul

⁴¹⁰ *Tamás*, înregistrat la 1476 (Kázmér, *Régi*, p. 1041), are, astăzi, în antroponimia Ungariei, 1.109 ocurențe și 5 variante grafice: *Tamas, Tomás, Tomas, Tomasch, Tomash* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 342).

teomoltoma (< v.ebr. *tə'ōm* „geamăn” – SUI, p. 400; DO, p. 373). Comp. cu rus. *Chomá*, ucr. *Fomá*, biel. *Famá* și *Tamáš*. Este înregistrat în localitatea Hust, la 1506: *Em. Thamas*; în Sârbi, la 1542: *Jo., Luc. Thamas*; în Mara, la 1547: *Petros Tamás*; în Bocicioiu Mare, între 1548-1550: *Nic. Thamas* (Bélay, *Már.*, p. 150, 196, 169, 128) etc. În Ucr. Transc., există doar forma *Tómaš* (mai rar, *Tomáš*), fiind frecventă în raioanele: Mukacevo, Irșava, Hust, Vynohradiv, Perecyn, Ujhorod, Teaciv și Mijhirea (cf. PZU, p. 556).

Tămășán (LT).

Provine de la n.top. *Tămășani* sau *Tămășeni*. Comp. cu n.top. magh. *Tamás(i)*, la care putea fi adăugat suf. *-an*.

Tătár (RS). Apare varianta grafică *Tatar*.

Reproduce etn. *tătár*; cf. n.top. *Tátáru* (DNFR, p. 445). Pronunțarea acestui nume ca *Tótar* ne face să-l raportăm la apel. magh. *tátár* „idem”. Acesta din urmă este atestat, în localitatea Giulești, între 1349-1355 și la 1425 (Mihályi, *Diplome*, p. 27-33, 264).

Tcáci (Cr).

Acest nume are ca temă apel. ucr. *tkač* „țesător”, inițial, un supran. E înregistrat în localitatea Storocyn na Makovyți, la 1618: *Macko Tkacz* (PZU, p. 553), azi, răspândit în raioanele ucrainene Rahiv și Ujhorod (cf. *Ibidem*).

Tcaciúc (RS).

Este format din antrop. (vezi n.fam. precedent) *Tkač* + suf. ucr. *-juk*. În Ucr. Transc., este atestat la 1787, astăzi fiind frecvent în raioanele Rahiv, Berehove și Irșava (cf. PZU, p. 553).

Teaciúc (RS, LT).

Provine din antrop. *T'áč*⁴¹¹ (aceiași care stă la baza top. ucr. *T'áčiv*) + suf. ucr. *-juk*. Nu excludem posibilitatea să fie o variantă fonetică a lui *Tcaciúc*.

⁴¹¹ Acest antrop. este înregistrat, în localitatea Neresnytea, la 1715: *Thacs Prodan* și, în Koșeleve, la 1720: *Gr. Thacs* (Bélay, *Már.*, p. 176, 164). I. Jordan îl raportează pe *Teaci* la pol. *Tacza* [sic!] (DNFR, p. 446).

Técan (Cr).

Reproduce porecla *Týkan/Tékan* < apel. neatestat *týkan/tékan* „cel care taie pari” (< apel. ucr. dial. *týka/téka* „par (pentru fasole), rudă, prăjină, arc”; cf. ucr. lit. *tyčyna, týčka*⁴¹²) + suf. *-an*. Nu excludem posibilitatea să fie format din antrop. *Teka* (derivat cu suf. *-an*), atestat la Bélay Vilmos, în localitatea Kopașnevo, la 1715: *Jo. Teka* și în Steblivka, la 1720: *Gabr. Teka* (Bélay, *Már.*, p. 141, 192). N.fam. *Týkan* nu este propriu antroponimie Ucr. Transc., dar este prezent în regiunea Cernăuți (cf. SP, p. 345).

Tímiș (Cr).

Este un hipoc. (derivat cu suf. *-iș* de la tema *Tim-*, cu etimologie multiplă), provenit de la n.pers. *Timotei* < grec. *Timótheos*, acesta din urmă având la bază vb. *timáo* sau *tímo* „a onora” + *-theós* „zeu”. Alături de *Tímiș*, la noi, au circulat și alte forme (devenite, cu timpul, n.fam.) precum: *Timoș*, *Timuș*, *Timșa*, *Tima*, *Timică*, *Timu(l)*, *Tinco*, *Tincu(l)* etc. (DO, p. 371). Este înregistrat, în Borșa, la 1604: *Dan, Lad. Timis* (Bélay, *Már.*, p. 131), unde, chiar și azi, are o frecvență foarte ridicată.

Tívadar (Cr, RS). Apar variantele grafice *Tivodar* și *Tiodar*. Am întâlnit diferite pronunții: *Tívadar*, *Tivadár* și *Tivodár*. Continuă n.b. magh. calend. *Tivadar*⁴¹³ < grec. *Theodorós*⁴¹⁴ < apel. grec. *theós* „Dumnezeu” și *doron* „dar”, adică „darul lui Dumnezeu” (DO, p. 378-379). În documentele Țării Românești, este atestată, la 1412, forma cultă *Teodor*, iar *Tudor*, la 1424 (DO, p. 378). Antrop. *Tivadar* are nume-

⁴¹² Cf. VTS, p. 1453.

⁴¹³ În Kázmér, *Régi* (p. 1068), apare înregistrat abia la 1415. Astăzi, în antroponomia Ungariei, este un nume cu o frecvență foarte redusă, acesta nefiind prezent în enciclopedia celor mai uzitate nume de familie maghiare (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*).

⁴¹⁴ Acest nume a funcționat la ucraineni începând cu secolul al XIV-lea sub forma *Hódor*, fiind înlocuit, în veacul al XV-lea, cu *Fédor* (cf. DO, p. 378).

roase atestări, începând cu secolul al XV-lea: în localitatea Solotvyno (Slatina), la 1405: *Jo., St. Thywadar*; în Bedevlea, între 1418-1436: *Thivadar* (Bélay, *Már.*, p. 201, 126); în Berbești, la 1442: *Petrus filius Thywadar*; în Săpânța, la 1448: *Thywadar filio Petri*; în Nyjne Vodeane (Apșa de Jos), la 1465: *Petri Thyvadar, Johannes Thivadar*; în Cornești, la 1470: *Thyvadar* (Mihályi, *Diplome*, p. 321, 334, 465-468, 500). În Rona de Jos, de unde sunt originari purtătorii n.fam. *Tivadar*, apare înregistrat începând cu anul 1482 (Bélay, *Már.*, p. 550). În Ucr. Transc., acest n.fam. are trei forme: *Tývadar, Tivadár* (cu varianta *Kivadár*, apărută în urma unei puternice palatalizări a lui *t*) și *Tívodar*. Astfel, *Tývadar* (alături de *Kivadár*) se întâlnește în raionul Rahiv, *Tivadár* – doar în localitățile Bedevlea și Teresva (din același raion), iar *Tivodór* – în localitățile Vynohradiv și Vyškovo (cf. PZU, p. 550, 553).

Tomașciúc (LT). Apare varianta grafică (maghiarizată parțial) *Tomasciuc*.

Este un derivat de la n.calend. v.ucr. *Tomaškó*⁴¹⁵ (< *Tomaš*, azi, forma normată în lb. ucr. fiind *Chomá*, cf. rom. „Toma”, + suf. *-k(o)*) + suf. ucr. *-juk*. Este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 556).

Tomeniúc (RS).

Provine din antrop. ucr. *Tómyn*⁴¹⁶ (< n.pers. *Tóma*⁴¹⁷ + suf. pos. ucr. *-yn*, redat prin *-en*) + suf. patr. ucr. *-juk*. Este frecvent în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 556).

⁴¹⁵ Acest antrop. este atestat la 1715, în localitățile Hust: *Pe. Tomasko* și Uhlea: *Jo. Tamaska* (Bélay, *Már.*, p. 153, 210).

⁴¹⁶ Este înregistrat la 1715, în localitățile transcarpatice Novoselyțea: *Jo. Tomin*, Dobreanske: *Lad. Tomin* și Synevyr: *Lad. Tomin* (Bélay, *Már.*, p. 176, 177, 200).

⁴¹⁷ Pe lângă originea evreiască veche a n.pers. *Toma*, P. P. Čučka mai propune pentru numele ucrainean omonim o altă etimologie (discutabilă, după părerea noastră), afirmând că ar avea ca temă verbul *tomyty* „a obosi”, existent în numele slave *Tomyla, Tomislav* și care ar sta la baza numelor *Toman, Tomec*, *Tomylo, Tomko* (SOIU, p. 341-342).

Tomoioágă (LT).

Este format din antrop. *Tomóiu* (< *Toma* + suf. *-oiu*) + suf. *-oag(ă)* (care este fem. lui *-og*, cf. *Tomoiog*). Nu înțelegem de ce I. Iordan îl explică pe *Tomoioagă* din bg. *Tomaj* + suf. *-oagă*, în timp ce n.fam. *Tomoiu* este înregistrat chiar în dicționarul său (!) (DNFR, p. 457). Este atestat, în Vișeu de Sus, la 1604: *Tomoiaga* (Bélay, *Már.*, p. 219).

Toth (LT). Există varianta grafică *Totu*.

Continuă n.fam. magh. *Tóth*⁴¹⁸ < etn. magh. *tóth* „slovac”. La unguri, apare înregistrat la 1320, sub forma *Tót* (Kázmér, *Régi*, p. 1080); cf. n.fam. *Tăut(u)*, existent la români (DNFR, p. 459). Cu ajutorul etnonimului *tót*, ungurii, până în secolul al XIV-lea, îi numeau pe toți cei care sunt cunoscuți în istorie sub denumirea de *s(c)lavini* (croați, sloveni, slovaci), slavii bazinului dunărean, iar, începând cu veacul al XV-lea, doar pe slovaci (PZU, 554). Este atestat, în localitatea Hust, la 1508: *Em. Thoth*; în Remeți, la 1554: *To. Mwsy Dorothea Thoth* (Bélay, *Már.*, p. 150, 183).

Traïsta (RS, LT). Apar variantele grafice *Traïstă*, *Treïsta* și *Treiszta* (în Rona de Sus) și *Traïstă* (în Lunca la Tisa).

Are la bază apel. rom. *traïstă* (DNFR, p. 459). Este posibil să fi fost creat de către ucraineni de la apel. ucr. dial. transc., *trájsta* „cu același sens”⁴¹⁹. Apare înregistrat, în Poienile de sub Munte, la 1680: *Trayszta Jur*, iar, în Rona de Sus, la 1684: *Traïsta Domjanasza* (Bélay, *Már.*, p. 180, 186). Se întâlnește doar în raionul ucrainean Rahiv (PZU, p. 557).

Trișcă (RS).

Este un nume (inițial, o poreclă) format de la apel. rom. *trișcă* „fluiet (rudimentar)” (DNFR, p. 461).

⁴¹⁸ În ceea ce privește frecvența, azi, în antroponimia Ungariei, *Tóth* ocupă locul al treilea (după n.fam. *Nagy* și *Kovács*) cu 222.228 de apariții, având 7 variante grafice: *Tót*, *Tóth*, *Thót*, *Tot*, *Toth*, *Tothh* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 203).

⁴¹⁹ Apelativul *trájsta* „traïstă” este propriu și altor graiuri ale limbii ucrainene, ca, de exemplu, celor huțule și bucovinene (cf. HHov, p. 180; BuHov, p. 550).

Túdor (Cr).

Reproduce varianta lui *Teodor* (vezi *supra* n.fam. *Tívadar*). *Tudor* este azi cea mai frecventă formă, fiind atestată pe teritoriul României la 1424 (DO, p. 378). Credem că respectivul nume era cunoscut românilor mult mai devreme, ca dovadă că în anul 1417 e înregistrat derivatul *Tudoran* (*Ibidem*).

Túpîță (Cr).

Este o variantă a n.fam. ucr. *Tupýc'a*. Acesta are ca temă un apel., fie ucr. *tupýc'a* „tâmpit, greu de cap, neghiob, nătâng (Hrinčenko IV, p. 294), fie pol. *tepica* „secure neascuțită” (Rymut, *Nazwiska* II, p. 606, apud PZU, p. 561), cunoscut ucrainenilor transcarpatici. Apare atestat, în localitatea Mara, la 1645: *Tupicza Illyes* și la 1684: *Tupicza Ignat, Peter* (Bélay, *Már.*, p. 169). N.fam. *Tupýc'a* este răspândit doar în raionul ucrainean Vynohradiv (cf. PZU, *loc. cit.*).

Túrda (RS).

Părerile asupra etimologiei acestui nume sunt diferite. Astfel, N. Drăganu îl explică din subst. v.rom. **turdă*, care provine fie din lat. *turda* (fem. de la *turdus* „sturz”), fie din sl. *tvъrdъ* „tare” (Drăganu, *Români*, p. 479, 482). *Turda*, ca antroponim (care stă la baza n.top. *Turda*⁴²⁰), a fost și este cunoscut la români, alături de formele *Turd* și *Turdea*. În acest sens, după părerea lui I. Pătruț, „*Turd* și *Turd(e)a* (care nu au corespondente în limbile slave) sunt formații românești, cu sufixul *-d-*, de la tema *Tur-*”, existentă atât în n.fam., precum *Turul, Tura, Turea*, cât și în n.top. *Tur* (OR, p. 101). Comp. cu n.pers. sl. *Tvrda*, prezent și în *Tvrđimir* sau în *Tvrđislav* (Moldanová, p. 256), care are la bază apel. sl. *tvъrdъ*, „idem”, despre care vorbea și N. Drăganu. Antrop. *Turda* este atestat, în localitatea Rozavlea, la 1649: *Proc. Turda* și la 1680: *Turda Jonas* (Bélay, *Már.*, p. 187), azi având o frecvență mare în Săpânța.

⁴²⁰ *Turda* e „una dintre localitățile ardelenne cu cele mai vechi atestări: 1075 *Turda*, 1197 *Thorda*, 1247, 1268, 1269, 1276 *Torda*...” (OR, p. 100).

Țicală (LT).

E un derivat de la tema *Țic-*; cf. *Țic(u)* (n.fam. înregistrat în DNFR, p. 469) sau *Țica* (n.fam. în DOR, p. 397; DNFR, p. 469) + suf. *-al(ă)*, despre care I. Pătruș se întreabă dacă e unul „pur antroponimic” (SOR, p. 55). I. Iordan îl raportează pe *Țicală* la bg. *Tsikalov*, la fel procedând și cu *Țic(u)* și *Țica*, pe care le pune în legătură cu bg. *Tsiko*, respectiv cu bg. *Tsika* sau (și) grec. *Tsika(s)* (DNFR, p. 469). Poate fi o continuare a n.fam. ucr. *Cikajlo* (unde *-ajl(o)* este redat, în rom., prin *-al(ă)*), care are la bază verbul ucr. *cýkaty* „a se pișa”, atestat, în Velykyi Bycikiv, la 1751 (PZU, p. 592). Nu excludem posibilitatea de „identificare” a lui *Țicală* cu *Cicală*, lucru justificat în Transilvania datorită grafiei maghiare. *Cicală* este o formă derivată de la tema *Cic-* (cf. n.fam. *Cic* – DOR, p. 37; n.fam. *Cica* – *Ibidem* și DNFR, p. 121; n.fam. *Cicu* – *Ibidem*) + suf. *-il(ă)* (SOR, p. 56). N.fam. *Cicală* poate avea la bază apel. omofon *cicală* „bărbat sau femeie cărora le place să certe mereu pe altul” (DNFR, *loc. cit.*). Apare înregistrat, în Dragomirești, la 1604: *Jac. Luc. Cicala* (Bélay, *Már.*, p. 137).

Țifrac (RS, LT). În Rona de Sus, apar variantele *Czifrac*, *Czifrak*, *Cifrac* și *Tifrac*, iar, în Lunca la Tisa, doar *Czifrac*. Provine din antrop. *Țifra* (atestat, în Hust, la 1715: *Jo. Czifra* – Bélay, *Már.*, p. 152, care funcționează ca n.fam. în raioanele transcarpatice Velykyi Berezhnyi, Precyn, Mukacevo, Vynohradiv și Hust – cf. PZU, p. 595) + suf. *-ak*. După cum afirmă P. P. Čučka, apelativul care stă la baza numelui *Cifra* este polisemantic. În graiurile magh. din Transcarpatia, n.fam. *Cifra* are ca temă apel. *cifra* „peștiș, bălțat; zugrăvit, vopsit, pictat; împeștișat” (*Ibidem*). Numele *Cifra*, continuă cercetătorul ucrainean, unghurii le dădeau animalelor de culoare bălțată, peștișă (*Ibidem*); cf. și rom. *Țifra* (nume de vacă). În limba maghiară, apel. *cifra* are sensul de „sărbătoresc, festiv, solemn, luxos, somptuos (în ceea ce privește hainele)” (Kázmér, *Régi*, p. 202). Comp.

cu: vb. boik. *cyfrívaty*⁴²¹ „a împodobi” (BoHov II, p. 357), slc. de est *cifra* „împodobire, ornament”⁴²² și pol. *cyfra* „ornament, decorație, împodobire pe haine” – PZU, *loc. cit.* Între cazacii ucraineni, exista și o funcție denumită *cyfra* (*Ibidem*). Puțin probabil ca acestora să li se poată adăuga rom. „*tifră = cifră*” (DNFR, p. 469). În Ucr. Transc., n.fam. *Cifrak* este răspândit în raioanele Mijhirea, Rahiv și Svaleava (cf. PZU, *loc. cit.*).

Țiplea (Cr). Apare varianta *Țiple*.

După părerea lui I. Pătruț, este format de la tema *Țip-* + suf. *-l(ea)*, cf. n.fam. *Țiplașcu* și top. *Țiplești* (OR, p. 76). I. Iordan îl explică ca provenind de la apel. *țiplă* „membrana, peliță folosită la învelirea unor obiecte” sau (și) n.fam. *Țiplă* + suf. *-ea* (DNFR, p. 470). O. Vințeler, ca și I. Iordan, afirmă că n.fam. *Țiplă* < vb. *a țipli* „a lipi cu țiplă fereastra; comp. cu neogrec. *tsipa*, bg. *cipa*” (Vințeler, p. 176). Apare atestat: în localitatea Ferești, la 1542: *Mate. Chyple*; la 1585: *Jo. Cyple* și la 1604: *Nic. Cziplē*; în Bila Țerkva, la 1604: *Sim. Ciple*; în Berbești, la 1689: *Cziplē Fodozjje* (Bélay, *Már.*, p. 140, 139, 124). N.fam. *Cípl'a* (*Țiplea*) se întâlnește în localitatea Korolevo (raionul Vynohradiv), iar *Cíple* (*Țiple*), în raionul Teaciv (cf. PZU, p. 594).

Țoféi (Cr).

Este, după cum susține I. Iordan, o „continuare a numelui bg. *Tsofa* sau (și) are la bază apel. v. magh. *tsoff* (*czoff*⁴²³ sau *coff* – s.n.) «coadă, cosiță» + suf. *-ei*” (DNFR, p. 471).

Țóla (Cr).

Continuă n.b. bg. *Cóla* (*Tsola*) sau *Cólo* ori srb. *Cóle*, forme hipoc. de la n.b. *Stojadin*, *Stojan* etc. (Ilčev, *Rečnik*,

⁴²¹ Apel. *cifrívaty* (cu același sens) este propriu și ucrainenilor din Rona de Sus, unde, de asemenea, se întâlnește și subst. *cifrošág* „împodobire, ornament”.

⁴²² Cf. ****Slovník slovenských nářečí...*, I, p. 208.

⁴²³ De la acest apelativ s-a format și antrop. atestat, în localitatea Vyškovo, la 1514: *Nic. Czoff* (Bélay, *Már.*, p. 216).

p. 530; Kovačev, *Č-e reč.*, p. 559; Grković, *Rečnik*, p. 207; Šimundić, *Rječnik*, p. 403). Și I. Iordan îl raportează la bg. *Tsola* – DNFR, p. 471. Menționăm că, în Iași, la 1455, este înregistrat un *pan Kostije Colić*⁴²⁴ (formă derivată cu suf. patr. ucr. *-yč*, tocmai de la un astfel de antrop.). Azi, n.fam. *Cóla* (*Țola*) este frecvent doar în localitatea Hyja din raionul Vynohradiv (cf. PZU, p. 595).

Udričiú (Rs).

Este un derivat din antrop. *Udre* sau *Udrea* + suf. ucr. *-čuk*, deși poate fi vorba și de un antrop. *Udrič*⁴²⁵ (< *Udre* + suf. sl. *-ič*) + suf. ucr. *-uk*. În ceea ce privește antrop. *Udre(a)*, I. Pătruț susține că „explicarea lui *Udre* din lat.-grec. *Adrianus* (cf. DOR, p. 4) este forțată” (SLRS, p. 170). În favoarea acestei afirmații, vin vechimea (fiind atestat, se pare, ca prenume, într-un document din 1528) și structura antroponimului, despre care lingvistul clujean conchide: „*Udrea* este format (cu sufixul *-r-*) de la tema *Ud-*” (OR, p. 81). Și totuși, I. Iordan afirmă că *Udrea* apare ca fiind „o formă slavă a lui *Adrian*” (DNFR, p. 474). N.fam. *Udričiúk* nu se întâlnește pe teritoriul Ucrainei.

Úlici (RS, Cr, LT).

Provine de la n.f. *Úl'a* (*Úlea*)⁴²⁶ < ucr. *Ul'ána*⁴²⁷ (rom. *Iuliana*) + suf. ucr. dial. *-ič* (ucr. lit. *-yč*). După părerea lui Ioan Pătruț, n. *Ulici* este format de la tema *Ul-* + suf. *-ič* (cf. *Ulic* < *Ul-* + suf. *-ic*; *Ulea* < *Ul-* + suf. *-ea*; *Ulescu* < *Ul-* +

⁴²⁴ Cf. SSUM II, p. 527.

⁴²⁵ *Udrič* este antrop. care stă la baza top. *Udryč'k*, din regiunea Rivne, raionul Dubrovetk (cf. SHNU, p. 454).

⁴²⁶ În localitatea Nyjne Selyșce, la 1717, este atestat antrop. (cu valoare de n.fam.) *Ulinicz* (*Hricz*) – Bélay, *Már.*, p. 195), unde *Ulinicz* < *Úl'a* + suf. pos. ucr. *-in* + suf. patr. ucr. *-ič*).

⁴²⁷ Cf. L. H. Skrypyk, N. P. Dz'atkivs'ka, *Vlasni imena l'udej*, „Naukova dumka”, Kiev, 1986, p. 185. *Ul'ána* și *Ol'ána* sunt n.f. < n.b. ucr. *Úl'an* < n.pers. grec. *Iulianos* < v.lat. *Jūliānus* < lat. *Jūlius* < apel. lat. *jūlius* „iulie” sau < grec. *Iulianē*, lat. *Jūliāna* (SUI, p. 367-368, 407).

suf. *-esc(u)* – SOR, p. 97). I. Iordan îl derivă de la n.fam. *Uliu* < apel. „*uli(u)* (monosilabic) «pasărea răpitoare bine cunoscută», cu suf. *-ici*”, la fel procedând și cu n.fam. *Ulic* < *Uliu* + suf. *-ic* (DNFR, p. 475), fiind, desigur, etimologii eronate. Comp. cu etnonimul ucr. *uliči/ulyči*, numele neamului slav de răsărit, care a trăit între secolele IV-IX în zona dintre Dunăre, Nistru și Marea Neagră, fiind (alături de tiverți) urmașii anților și strămoșii huțulilor. În afară de zona transcarpatică a Ucrainei, numele de familie *Úl'a* este prezent în sistemele antroponimice ale Slovaciei și Bulgariei (Kovačev, *Č-e reč.*, p. 525). Antrop. *Ulici*⁴²⁸ este înregistrat în Rona de Jos (localitate vecină cu cele trei sate: RS, Cr, LT), la 1715: *Jo., Lad., Teod. Ulics (Uliss)* (Bélay, *Már.*, p. 185). Este răspândit în raioanele transcarpatice Rahiv, Ujhorod și Velyky Bereznyi (cf. PZU, p. 565).

Ungureánu (LT).

Are la bază apel. *ungurean* „român din părțile Ardealului (de peste munți)” (DNFR, p. 475). Apel. *ungurean*⁴²⁹ provine din sl. *ugrin* „ungar”, care în documentele latine este redat prin *ugrinus* (Vințeler, p. 176).

Útan (Cr).

Este format de la n.top. *Húta*⁴³⁰ (oiconim și trecătoare care separă județul Maramureș de Satu Mare, < apel. *húta* „fabrică; sticlărie”) + suf. *-an* (DNFR, p. 477).

⁴²⁸ La slavii de est (în Pinsk, azi, în Belarus), îl găsim atestat, pentru prima dată, ca patronim, la 1629: *Vasko Uličъ* (N. M. Tupikov, *op. cit.*, p. 798).

⁴²⁹ În Maramureș, antroponimele care au la bază apel. *ungur* încep să apară în secolul al XVI-lea: în Oncești, la 1542: *Jo. Ongor*; la 1546: *El. Ungor*; la 1549: *St. Ongor*; la 1550: *El. Ongor*; la 1689: *Ungur Lupul*; în Nănești, la 1550: *St. Ongor*; la 1600: *Nikota Ungor*; în Valea Stejarului, la 1550: *Jo. Ongor (Onghor, Ongar)*; în Săliștea de Sus, la 1604: *Jo. Ungor (Onghor, Ongar)* (Bélay, *Már.*, p. 213-214, 176, 136, 196).

⁴³⁰ Pe teritoriul Ucrainei, top. *Húta* are o foarte mare răspândire, întâlnindu-se în diferite regiuni ale sale, ca de exemplu: Lviv, Hmelnyțk, Vinnyțea, Jytomyr, Volânia, Kiev etc. (cf. SHNU, p. 118-119, 407).

Váncea (RS, Cr).

Este un derivat ucr. de la n.calend. (*I*)van + suf. ucr. -*ča*(t) (PZU, p. 108). I. Iordan îl explică pe *Vancea* din bg. *Van-čea* (ceea ce poate fi veridic în zonele sudice ale teritoriului românesc – s. n.) (DNFR, p. 479). Este atestată, în localitatea Novobarovo, la 1386, forma *Vanča* (PZU, p. 108). Începând cu secolul al XV-lea, numărul atestărilor este mult mai mare: în Solotvyno (Slatina), la 1405⁴³¹: *Wanča* (Bélay, *Már.*, p. 201); în Seredne Vodeane (Apșa de Mijloc), la 1406: *Vanche fily Slau*; în Solotvyno, între 1426-1430: *Vanč*; în Oncești, la 1463: *Georgius Vanč*; în Vișeu de Sus, la 1468: *Vanča* (Mihályi, *Diplome*, p. 143, 268, 449, 489) și altele. Azi, după cum afirmă P. P. Čučka, în Ucr. Transc., n.fam. *Vanča* (*Vancea*) este dispărut, dar a fost înregistrat la 1715 (cf. PZU, *loc. cit.*).

Vârsta (Cr).

Numele *Vârsta* (cu variantele ucr. *Vbírsta/Výrsta*) e format de la apel. ucr. (frecvent în raioanele ucrainene Rahiv și Teaciv) *vbírsta*⁴³² „persoana care a trecut la creștinism (din altă religie); cel care a trecut de la iudaism la creștinism”. Antrop. este atestat, în localitatea Perehinske, la 1787: *Virsta, Wyhrsta*, astăzi fiind răspândit doar în localitatea

⁴³¹ Antrop. *Vancea* a existat cu mult înainte de atestările de mai sus din cel puțin două motive: pe de o parte, găsim înregistrat acest antrop. în structura unor forme derivate, precum *Vančuk, Vančik* și *Vančok* (la 1360: *Wančuk fily Farkstan* – Mihályi, *Diplome*, p. 41 (tot aici, la p. 156, apare antrop. *Vancsa*, la 1366); în Dragomirești, la 1405: *Hanko f. Vančik*; în Oncești, la 1405: *Hanko f. Vančyk (Hang)* (*ez mind János!*); în Solotvyno, la 1412: *Vančok* – Bélay, *Már.*, p. 137, 213, 201), iar, pe de alta, n.top. *Oncești* este atestat, la 1360, sub forma *Wančuk*, iar, la 1405, sub formele *Vančukfalua* (Sebestyén Zsolt, p. 148), *Vančokfalua* și *Vančikfalva* (Bélay, *Már.*, p. 213). (Forma sub care este cunoscută, în mediul lingvistic ucrainean dialectal, localitatea *Oncești* este *Vančikúű*.)

⁴³² Comp. cu varianta fonetică a acestui apel., *vbýrsta*, „cu același sens” sau (și) n.fam. *Výrst'úk*, derivat cu suf. -*juk* (Holovackij, p. 444) și n.fam. huțul *Virstiuk* (Vincenz, *Traité*, p. 325-326).

transcarpatică Dubove) (cf. PZU, p. 117). De asemenea, în raioanele Irșava, Hust, Vynohradiv și Teaciv, se întâlnește n.fam. *Ūrsta* < apel. ucr. local (arhaic) *úrsta* „cel care s-a creștinat”, adică acela care s-a botezat” (PZU, p. 566); cf. vb. *urstytyś’a/ырстытыś’a* „a se boteza”. În analiza toponimelor din Rona de Sus, Ștefan Vișovan explică n.top. *Jalbínka Urstbína* (pe care-l redă: *Jalýnka Ūrstyna*) ca fiind derivat din ucr. *jalýnka* „brad” + n.fam. *Vârsta*, cu mențiunea că apare „sub formă de adjectiv posesiv”⁴³³. În cazul de față, în mod cert, nu e vorba de n.fam. rom. *Vârsta*⁴³⁴ (+ suf. pos. ucr. *-ын(a)/-yn(a)*), ci de n.fam. ucr. *Ūrsta*.

Vârva (RS). Există variantele grafice *Varva* și *Vârva*.

Reproduce fie rom. *Vârva*, care este o variantă grafică (din actele oficiale) a n.f. *Vîrva* < *Varvara* (cf. DOR, p. 168, 172; NFVAI, p. 199), fie ucr. *Vârva*⁴³⁵ < ucr. *Varvara* (SUI, p. 57). E atestat, în Újfalú (localitate, azi, dispărută, situată între Botiza și Strâmtura⁴³⁶), la 1680: *Traciala (Trezola) Josip, Varva, Vaszilne* (Bélay, *Már.*, p. 211). În Ucr. Transc., erau frecvente n.fam. *Vîrva*⁴³⁷ (astăzi, dispărut) și *Virván* (prezent în raioanele Velykyi Bereznyi, Voloveț și Mukacevo) – cf. PZU, p. 118. N.calend. *Varvara* (ca și *Vârvara*, *Vârvara*, *Vârvoara* etc.) ajunsese, la români, prin intermediar slav, din grec. *Barbára* (< apel. *barbaros* „bâlbâit”), înlocuind astfel lat. *Barbara* (< apel. *barbarus* „străin”), care, inițial, putea fi folosit și ca n.pers. (*Barbara*). De la cognomenul lat. *Barbara* (fem. lui *Barbarus*) s-a format și numele sărbătorii populare *Barbura* (DO, p. 61-62).

⁴³³ Ștefan Vișovan, *Interferențe româno-ucrainene în toponimia Maramureșului*, Editura Umbria, Baia Mare, 2001, p. 136.

⁴³⁴ N.fam. *Vîrsta* (*Vârsta*) este explicat de I. Jordan ca având la bază apel. *vîrstă*, cu sensul (regional) de „dungă, linie, vargă” (DNFR, p. 487).

⁴³⁵ Forma *Varva* este atestată și în Munții Apuseni (DOR, p. 168).

⁴³⁶ Cf. Sebestyén Zsolt, p. 24.

⁴³⁷ În Desești, la 1689, găsim înregistrat: *Metelis Virve* (Bélay, *Már.*, p. 134).

Viciónka (RS). Apare varianta grafică *Vecsunka*.

Are la bază supran. sau porecla *Viščún*⁴³⁸ (< ucr. dial. (local) *viščún* „prevestitor, prezicător, clarvăzător”) + suf. ucr. *-k(a)*. Nu l-am găsit înregistrat în nicio lucrare de specialitate, ceea ce ne face să credem că este un nume local.

Vída (RS).

Este un derivat de la tema *Vid-*, care, după părerea lui N. A. Constantinescu, are origini diverse, de ex.: 1. hipoc. de la *David*; 2. o „scurtare” din numele sărbătorii *Ovidenie*; 3. sl. *vidъ* „vedere” sau bg. *Vidъo* < apel. *vid’a* „a vedea”; 4. magh. *Vida*⁴³⁹ < it. *Guido* (DOR, p. 405). Totodată, poate fi o continuare a vechiului hipocoristic slav *Vyda*⁴⁴⁰, format de la numele compuse de tipul *Vidomirъ*, *Vidoslavъ* sau *Dobrovidъ*, *Snovidъ*, derivat cu ajutorul formantului *-a* (SOIU, p. 98). Menționăm, aici, că, de la aceeași temă *Vid-*, sunt formate și n.fam. *Vida*, *Vidu*, *Vidan* (cu suf. *-an*), *Vidac* (cu suf. *-ac*), *Vidat* (cu suf. *-at*) și *Vidam* (cu suf. *-am*)⁴⁴¹ (SOR, p. 51). Este atestat, în localitatea transcarpatică Vereatea (raionul Vynohradiv), la 1450: *Wyda*⁴⁴²; în Kobylețka Poleana, la 1474: *Michael Gosztolya et alterul Michaelem Vida* (Mihályi, *Diplome*, p. 522). De asemenea, nu trebuie exclusă posibilitatea ca *Vida* să fie un hipoc. de la *Vaida*, căci, în Kobylețka Poleana, la 1550, este înregistrat un *Jo. Wyda* (*Wayda*)⁴⁴³ (Bélay, *Már.*, p. 158).

⁴³⁸ Chiar și azi, în sistemul antroponimic neoficial al localității Rona de Sus, este prezentă porecla *Viščún*.

⁴³⁹ La Kázmér, n.fam. *Vida* apare ca fiind format din v. n.fam. magh. (care a funcționat încă din Evul Mediu) *Vid* + suf. patr. *-a*, deși, *Vid* apare înregistrat la 1459, iar *Vida*, la 1401 (Kázmér, *Régi*, p. 1142).

⁴⁴⁰ După cum afirmă P. P. Čučka, tema antroponimică *Vyd-* ar avea la bază vechiul verb *viděti* „a vedea” (SOIU, p. 98).

⁴⁴¹ I. Iordan raportează aceste antrop. la n. bg., grec.: „*Vida*: bg. *Vida*, grec. *Vidu* sau (și) bg. *Vido*, iar *Vidan*: bg. *Vidan*” (DNFR, p. 484-485).

⁴⁴² I. Szabó, *op. cit.*, p. 545.

⁴⁴³ *Rozavlea* apare atestată, la 1431, cu forma *Janoswaydafalwa* (Bélay, *Már.*, p. 187).

Vincz (Cr).

În analiza n.fam. *Vinc* (*Vinț*), răspândit în orașul Ujhorod, P. P. Čučka prezintă două etimologii posibile, respectivul nume putând fi un hipoc.: 1. fie de la n.b. sl. *Věnceslavъ* (ucr. *V'áčeslav*); 2. fie de la n.b. lat. *Vincentius* (< apel. lat. *vincens*, *vincentis* „cel care învinge, învingător”) (PZU, p. 118). De aceeași părere este și I. Iordan, care afirmă că *Vinț(u)*, ca și *Vințe*, continuă magh. *Vintse* (corect, *Vincze* – s.n.), hipoc. de la *Vincentius* (DNFR, p. 485). N. Drăganu susține că *Vinț* este un hipoc. de la *Vincențiu* (*României*, p. 300, nota 3). Fără să contestăm cele spuse mai sus, căci, în zona Ujhorodului, *Vinc* este posibil să fie o continuare a magh. *Vincze*, aceeași situație putând fi și în unele zone ale Transilvaniei, totuși nu putem exclude ca *Vinț*⁴⁴⁴ (în grafie magh., *Vincz*) din Crăciunești să fie un antrop. românesc, așa cum constată Ioan Pătruț, fiind format de la tema *Vin-* (prezentă și în antroponimele *Vinul*, *Vina*). De la aceeași temă, a fost derivat (cu ajutorul aceluiași suf. *-t-*) antrop. *Vința* care stă la baza numelui unui sat al comunei Lușța, județul Alba (OR, p. 94-95). Acestea le putem adăuga și faptul că lipsește *-e* final, comparativ cu magh. *Vincze*. Este înregistrat, în Ucr. Transc., la 1401: *Stjefanъ po prozviščou (ž) Vincъ* (SSUM I, p. 175); în Budești, la 1405: *Vinch (Vintz) Dragus, Sandor et Bud de Kaszo(u)* (Mihályi, *Diplome*, p. 132-136). Dar acest antrop. a fost folosit mai devreme, căci la 1402 este atestată localitatea *Vințești*⁴⁴⁵ (*Vincsfalva*) cu forma *Vynces* (Mihályi, *Diplome*, p. 124), iar, la 1405: *Vinchfalwa* și *Vinczfalwa* (Sebestyén Zsolt, p. 151). În aceeași localitate, găsim înregistrat, la 1513: *Jo. Vincz* (Bélay, *Már.*, p. 215). La unguri, *Vince* (*Vincze*) este atestat între 1406-1433 (Kázmér, *Régi*, p. 1145).

⁴⁴⁴ Radu Popa afirmă că, într-o diplomă maramureșeană din 1361, este înregistrat un *Vinț* (fiul lui Bud din Budești), căruia îi este încredințată o localitate ce se va numi *Vințești* (Radu Popa, *loc. cit.*).

⁴⁴⁵ Azi, *Vințești* este parte a satului Budești (Sebestyén Zsolt, p. 151).

Vişán (LT).

Este format de la n.top. *Vişa*⁴⁴⁶ (sat în jud. Cluj) + suf. *-an* („originar din *Vişa*”); cf. și satul *Vişan*, azi, încorporat în municipiul Iași. De la *Vişa* au fost create derivatele: n.top. *Vişani* (în Brăila) și *Vişoi* (Gorj), ca și n.b. *Vişoiu* (OR, p. 47-48). Este raportat, inutil, de către I. Iordan, la bg. *Vişan* (DNFR, p. 486).

Višován (LT, Cr, RS).

Provine de la n.top. (oiconim sau hidronim) *Vişeu* + suf. *-an*. Apare înregistrat: în Rozavlea, la 1680: *Visoan Abraham, Jakob*; în Berbești, la 1689: *Visoan Jone* și în Şugatag, la 1689: *Visoan Ignat* și la 1715: *Visoan Dan* (Bélay, *Már.*, p. 187, 128, 191). Astăzi, acest n.fam. se întâlnește doar în raionul ucrainean Rahiv (cf. PZU, p. 117).

Vlad (Cr).

Poate fi atât o continuare a n.b. sl. de sud, cât și a v.ucr. *Vlad*, hipoc. de la *Vladimir, Vladislav...* (DNFR, p. 488; PZU, p. 119-120) < vb. sl. *vladiti*⁴⁴⁷ „a stăpâni”. Numele *Vlad* este mult mai frecvent la noi decât la popoarele slave (DOR, p. 408). Este atestat, pentru prima dată, în Suceava, la 1393: *vĕbra pana Oulada dvornikova* (Costăchescu I, p. 14) iar, apoi, în Kameaneț, la 1404: *panĕ Balica ...panĕ Vladĕ dvornikĕ* (Costăchescu II, p. 625). În Maram. istoric, acest antrop. are numeroase atestări, începând cu secolul al XV-lea: în localitatea Seredne Vodeane (Apșa de Mijloc), la 1406: *Yvan filius Vladi*; în Dobreanske, la 1419: *Simone filio Vlad*; în Ferești, la 1419: *Ladislai dicti Volad*; în Seredne Vodeane (Apșa de Mijloc), la 1426: *Hoziu Ivan*,

⁴⁴⁶ *Vişa* a funcționat în Moldova ca n.f., fiind o formă hipoc. de la n.b. *Vişoslav* (NFVAI, p. 199) sau, posibil, chiar de la n.f. *Vişeslava* (SOIU, p. 100-101). Însă, după cum afirmă I. Pătruș, numele *Vişu*, la fel ca *Vişu/Vişul, Vişe/Vişea*, sunt formate de la tema *Viş-* (OR, p. 47-48; SOR, p. 51).

⁴⁴⁷ Aceeași temă *-vlad* putea fi extrasă și din numele *Bohovladĕ* sau *Rohovladĕ* (SOIU, p. 103).

filio Vlad și, la 1428, același *Iwan Hozuw filium Wlad*⁴⁴⁸ (Mihályi, *Diplome*, p. 143, 239, 259, 266, 273); în Giulești, la 1431: *Mich. f. Wlad*; în Berbești, între 1438-1449: *Wlad*; (Bélay, *Már.*, p. 142, 124); în Giulești, la 1450: *Michael Vlad* și la 1453: *Michael Wlad*; în Săliște de Sus, la 1456: *Wlad de Zeleste* și la 1468: *Iohannis Vlad de Zelesthye* (Mihályi, *Diplome*, p. 349, 370, 389, 489) etc. N.fam. *Vlad* este răspândit în raioanele transcarpatice Rahiv și Teaciv (cf. PZU, p. 119).

Voloșciuc (LT, Cr, RS). Apare varianta grafică (maghiarizată parțial) *Voloscsuc*.

Are la bază fie: 1. apel. ucr. *vološčúk* (< *vóloch* „valah, român” + suf. ucr. *-uk*), dim. de la „vlah, valah, român” sau „fiul valahului” ori „a soției acestuia” (Holovackij, p. 419); 2. antrop. (care, în Ucr. Transc., funcționează și ca n.fam.) *Vóloch* (< etn. ucr. *volóch* „vlah, român”), fie: 1. *Vólos*⁴⁴⁹ (< apel. *vólos*, același cu *vóloch*; cf. și *Vólos* „zeu al creșterii animalelor și al negustoriei la slavii de est); 2. *Volóskyj* (< apel. ucr. *volóskyj* (ucr. dial. *volóskuj*) „românesc”); 3. *volóška* „româncă, (rom. dial.) volóșcă” + suf. ucr. *-čuk/-juk* (PZU, p. 124). Numele *Voloșciuc* e înregistrat, în Rahiv, 1678: *Voloscsuk Ivan* și, în Poienile de Sub Munte, la 1680: *Voloscsuk Foedur*; *Voloszuk Gliga* și la 1715: *Volostjuk (Voloscsuk) Illyes* (Bélay, *Már.*, p. 181, 180), azi fiind frecvent în raioanele transcarpatice Rahiv, Hust, Vynohradiv, Mijhirea și Teaciv (cf. PZU, p. 124).

⁴⁴⁸ Am prezentat cele două variante (*Hoziu Ivan* și *Iwan Hozuw*) pentru că ar merita cercetate formele ucrainene ale numelor existente în *Diplomele maramureșene...*

⁴⁴⁹ Este înregistrat, în localitatea Uhlea, la 1435: *Gr., Woloz f. Stan*, (Bélay, *Már.*, p. 209); la 1439: *Stephani, Andreae, Ioanni et Vlosz filiis Sztan* și la 1440: *Stephani, Andreae, Ivan et Volosz filiorum Stan* (aceleași persoane); la 1485: *Iohannes Wolaz* (Mihályi, *Diplome*, p. 311, 566) și altele. Antrop. *Volóch* și *Vólos* (sau apel. de la care s-au format) stau la baza numeroaselor nume topice de pe teritoriul Ucrainei (vezi SHNU, p. 85).

Vrāja (RS).

Este format de la apel. rom. *vrajă*, fiind înregistrat: în Ne-grești (jud. Satu Mare), la 1493: (*iobagii*) *Wrasa, Zthoyka* (PZU, p. 127); în Șugatag, la 1572: *Ge. Warasa* și la 1615: *Ilko Wrasa (Vrasa)*; în Sârbi, la 1604: *Jo. Vrasa* (Bélay, *Már.*, p. 190, 196). E frecvent în localitatea Hyja, din raionul ucrainean Vynohradiv (cf. PZU, p. 127).

Zádoszki (RS).

Poate fi o variantă a antrop. (atestat la 1819) *Zadolski* (din regiunea Boikivșcyna), care este legat de ucr. *za dólom* (unde *za* este prep. „după, de după” și *dólom* adv. „jos, vale”) + suf. *-s 'k(yj)* (PZU, p. 228). Comp. cu adv. ucr. *zadósyt'* „destul; mult; mai mult decât trebuie” (cf. VTS, p. 390). Este înregistrat, în Sighetu Marmăției, la 1715: *Rel. Zadeczky* (Bélay, *Már.*, p. 199).

Zelenciúc (LT, Cr).

Provine din antrop. *Zelénko*⁴⁵⁰ (< adj. *zelén/zelényj* „1. verde, prăzuliu; 2. pământiu, livid (despre fața omului); 3. crud, necopt (despre fructe, legume)”⁴⁵¹ + suf. ucr. *-juk*). Este răspândit în raioanele Rahiv și Teaciv (cf. PZU, p. 232).

Zérni (Cr).

E un derivat de la n.top. *Zerne* (formă înregistrată la 1332, azi, localitatea *Serne* din raionul Mukacevo, a cărei primă atestare datează din 1270: *Zyrnuu* < apel. ucr. *sárna*/dial. transc. *serná* „capră neagră (de munte)”⁴⁵² + suf. magh. *-i*).

⁴⁵⁰ Este atestat, în localitatea Tereblea, la 1698: *Zelenko Peter, Simon* și, în Ternovo, la 1715: *St. Zelenko* (Bélay, *Már.*, p. 204, 166). E posibil ca Zelenko să fi existat cu mult înainte, căci, în localitatea Repynne, la 1609, este înregistrat: *Zelenkovicz Elexe, Kurila* (*Ibidem*, p. 184).

⁴⁵¹ Am dat toate aceste sensuri (cf. D. Ucr.-Ro., p. 328.), deoarece, la cehi, există n.fam. *Zelenka* (< apel. *zelenka* „om cu fața palidă”) (Moldanová, p. 281). Și în gr. ucr. din România, se folosește expresia: *Jakbýj ty zelényj?* „Ce față palidă (verde, pământie) ai?” (pentru un om bolnav).

⁴⁵² Vasyl' Nimčuk, *Pryčynky do zakarpats'koho dialektohenezu*, în „Ukrajins'kyj hlohohenez: materijaly Mižnarodnohji naukovoji konferenciji” (red. V. M. Mojsijenko), „Polissea”, Žytomyr, 2015, p. 31.

Puțin probabil să fi existat vreun n.top. magh. *Zern* (care să fi avut la bază apel. sl. *zérno* „bob de grâu, sămânță”) + suf. magh. *-i*. Comp. cu apel. magh. *zernye* „gunoi; rest; rămășiță”, cu *zerna* „culoare între gri și cărămiziu”⁴⁵³ și cu germ. *zern* „grup”. Nu am întâlnit acest nume, nici în Ucr. Transc., nici în alte regiuni ucrainene, însă, în Transcarpatia, există n.fam., precum *Sérnyč*, *Sern’ák*, derivate de la aceeași temă *Sern(a)* (cf. PZU, p. 510).

Zóla (LT, RS, Cr). În Rona de Sus, apare varianta grafică (maghiarizată parțial) *Zala*.

Are la bază apel. ucr. transc.⁴⁵⁴ *zoló* „1. leșie; 2. cenușă, scrum, spuză”; cf. și vb. *zolýty* „a zoli, a fierbe rufele în leșie”⁴⁵⁵. În Kázmér, *Régi* (p. 1157, 962), sunt atestate, la 1418, antrop. *Zala* și *Szala* (cu mențiunea că sunt identice), fără a fi etimologizate, dar fiind însoțite de precizarea că sunt nume de persoană laice. Acest n.fam. nu e propriu Ucr. Transc. (cf. PZU), însă este viu în regiunea Cernăuți (alături de derivatul *Zólyn*, cu varianta *Zólin*) (cf. SP, p. 157).

Zsíros (Cr).

Continuă n.fam. magh. *Zsíros*⁴⁵⁶ < apel. magh. *zsíros* (la rândul său, < sl. *žir*⁴⁵⁷ „grăsime, untură”) „tare, puternic; uns, cu untură; bogat; cu avere”, care, la unguri, apare înregistrat la 1549 (Kázmér, *Régi*, p. 1169-1170). P. P. Čučka este de părere că ar putea proveni și de la n. v.sl. *Žirosъ*

⁴⁵³ Cf. *** *Új magyar tájszótár* (red. princip. B. Lőrinczy Éva), vol. V (SZ-ZS), Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010, p. 794.

⁴⁵⁴ Pe lângă sensul de *leșie*, în graiurile bucovinene, apel. *zoló* mai denumește o boală a oilor (cf. BuHov, p. 172).

⁴⁵⁵ Cf. D. Ucr.-Ro., p. 346.

⁴⁵⁶ Azi, în antroponimia Ungariei, *Zsíros* este un nume de familie cu o frecvență scăzută (3.596 de ocurențe), având 3 variante grafice: *Zsiros*, *Zsiross* și *Zsirós* (cf. Hajdú Mihály, *op. cit.*, p. 379).

⁴⁵⁷ Comp. și cu apel. ucr. *žyr*, care, pe lângă sensul de „grăsime, untură”, mai are și acelea de „hrană, vânatul (animalelor sălbatice)”; „jir (fructul fagului)”; „culoarea (cartea) de treflă (la jocul de cărți)” etc. (cf. Holovackij, p. 544; Hrinčenko I, p. 484).

(atestat, în Polonia, între secolele XIII-XIV), hipoc. de la *Žiroslav*, *Žirota*, *Žirko* sau din varianta hipoc. a numelui *Žira*, derivat de la n.b. *Živoslav*, *Živorad* (PZU, p. 225). N.fam. *Žýroš* este răspândit în raioanele ucrainene Hust, Ujhorod și Mukacevo (cf. *Ibidem*).

Zvénka (RS, Cr).

Este o variantă a n.fam. ucr. *Zvynka* (existent în regiunea Cernăuți, cu forma normată în lb. ucr. *Zvínka* – cf. SP, p. 153). Probabil continuă n. srb. sau slc. *Zvonko* ori *Zvonka* (fără trecerea lui *o* din radical în *i*), care provin din nume, precum *Zvonimir*, *Zvonimira* (Šimundić, p. 468; Grković, *Rečnik*, p. 96). Comp. cu *zvinka*, nume pe care ucrainenii carpatici le dau berbecilor, oilor, șapilor și caprelor, care au o fâșie, o dungă de lână albă în jurul gâtului (PZU, p. 193), cu *dzvinka* „caro, tobă la jocul de cărți” și cu apel. ucr. local *zvinka/dzvinka* „sonoră, răsunătoare”. (I. Iordan afirmă că n.fam. *Zvincă* < apel. ucr. *zvinka* „o plantă (*Primula veris*)” – DNFR, p. 502.) *Zvynka* nu apare înregistrat ca n.fam. în Ucr. Transc.

1.6. Statistica numelor de familie

Rona de Sus			Crăciunești			Lunca la Tisa		
Nr. crt.	Numele de familie	Frecvența	Nr. crt.	Numele de familie	Frecvența	Nr. crt.	Numele de familie	Frecvența
1.	GRIJAC	227	1.	MALEARCIUC	72	1.	LAZARCIUC	62
2.	ROMANIUC	208	2.	POPOVICI	49	2.	VOLOȘCIUC	51
3.	BOICIUC	173	3.	BABINEȚ	47	3.	ȘMULEAC	45
4.	PRODANIUC	156	4.	HRENIUC	46	4.	BOBRIUC	43
5.	ȚIFRAC	145	5.	MARUȘCEAC	44	5.	IOICALIUC	42
6.	LAURUC	132	6.	BOICIUC	43	6.	MARFICI	39
7.	SEMENIUC	127	7.	ȘANTA	42	7.	MALIAR	33
8.	HERA	126	8.	ȘMULEAC	35	8.	BOICIUC	31
9.	RUSNAC	109	9.	GHERLAN	31	9.	HOLOVCIUC	29
10.	ALBICIUC	107	10.	TIVADAR	28	10.	CORSIUC	26
11.	BODNARIUC	104	11.	ULICI	25	11.	CORNEȘTEAN	18

12.	FETICO	93
13.	RAHOVAN	90
14.	CVAȘCIUC	88
15.	DUBEI	84
16.	DRIMUȘ	78
17.	BOUT	77
18.	ANDRAȘCIUC	75
19.	FRASIN	72
20.	LAVIȚA	70
21.	POPOVICI	64
22.	TRAIȘTA	61
23.	BABOTA	58
24.	RUSCOVAN	57
25.	CORJUC	52
26.	FANGLI	51
27.	SURDUC	50
28.	CALENA	48
29.	OPRIȘAN	44
30.	GOTECIUC	40
31.	COSOVAN	39
32.	COPOȘCIUC	36
33.	LEVA	34
34.	CURELEAC	33
35.	ULICI	31
36.	LUPȘAC	30
37.	CRAMAR	28
38.	MARCIUC	26
39.	POLEANCIUC	25
40.	NEBELEAC	24
41.	HERBIL	23
42.	HUSARCIUC	23
43.	POPADIUC	23
44.	HRIȚIUC	20
45.	ARDELEAN	18
46.	MATECIUC	18
47.	MIHNEA	16
48.	FELIC	15
49.	UDRICIUC	15
50.	BOTA	14
51.	KAIL	14
52.	MAGHIAR	14
53.	NISTOR	14
54.	PETREȚCHI	14
55.	ROMAN	14
56.	RIȘCO	12
57.	ȘATANIUC	12
58.	TEACIUC	12

12.	LAZARCIUC	24
13.	LUPȘAC	23
14.	MATUS	22
15.	CRAUCIUC	20
16.	ARDELEAN	19
17.	MARINA	19
18.	MOISIUC	18
19.	HERA	17
20.	RUSNAC	17
21.	CUCUL	16
22.	SEMCOVICI	16
23.	BOJUC	14
24.	COBEL	14
25.	REGOȘ	14
26.	SAULIUC	14
27.	COVACI	13
28.	KOROLY	13
29.	MOTRUNA	13
30.	POP	13
31.	CULAC	12
32.	LAURIUC	12
33.	LETA	12
34.	ȘERBAN	12
35.	NOVOSELENSKI	11
36.	BILANIUC	10
37.	CATRINEȚ	10
38.	HOLOVCIUC	10
39.	MADAR	10
40.	MESAROȘ	10
41.	PETROVAI	10
42.	TOFEI	10
43.	GHEREBAN	9
44.	IAREMCIUC	9
45.	LUCACI	9
46.	PITURA	9
47.	SABADOȘ	9
48.	SEMENIUC	9
49.	VINCZ	9
50.	BEGY	8
51.	GLAVAȚCHI	8
52.	HERBIL	8
53.	HOLOVCICI	8
54.	SARVADA	8
55.	SURDUC	8
56.	ALB	7
57.	BARBU	7
58.	CALINCA	7

12.	HRINI	17
13.	HRENIUC	16
14.	HAVRELIAC	15
15.	IURAȘCIUC	15
16.	MEISAROȘ	14
17.	PAULIUC	14
18.	GLODEAN	12
19.	FRASIN	11
20.	HOSCIUC	11
21.	MOISIUC	11
22.	DĂBALĂ	10
23.	DZEABENIUC	10
24.	FERENȚ	10
25.	GRIJAC	10
26.	PITULEC	10
27.	SAMBOR	9
28.	ZELENCIUC	9
29.	BERCSA	8
30.	DRULEAC	8
31.	DUTCUIUC	8
32.	HOLOVCICI	8
33.	MIRON	8
34.	ONUȘEC	8
35.	RUSNEAC	8
36.	VIȘOVAN	8
37.	SPIVALIUC	7
38.	MAFTEI	6
39.	MATUS	6
40.	TOMAȘCIUC	6
41.	ALDEA	5
42.	BUȚAN	5
43.	DASCĂLU	5
44.	FIRIȘCEAC	5
45.	HLISTEI	5
46.	KOSZTANYUK	5
47.	NECULAI	5
48.	OPRIȘAN	5
49.	ȘOFINET	5
50.	ULICI	5
51.	ARBA	4
52.	ARDELEAN	4
53.	BILICI	4
54.	BUZULECIU	4
55.	CIURIA	4
56.	CÎNTEA	4
57.	CLEMPUȘAC	4
58.	DOBROȚCHI	4

59.	DSUDSURA	11
60.	MARCU	11
61.	POP	11
62.	GODENCA	10
63.	MEȘCO	9
64.	ROCHNEAN	9
65.	CHILICIUC	8
66.	IERIMA	8
67.	PINTIUC	8
68.	FRINT	7
69.	GREȘCIUC	7
70.	HLISTEI	7
71.	ILIEȘ	7
72.	MIKI	7
73.	PETRE	7
74.	CELENIUC	6
75.	CLEPA	6
76.	COPA	6
77.	FIRIȘCEAC	6
78.	HUNTAI	6
79.	LUȘCAN	6
80.	STULEANEC	6
81.	TĂTAR	6
82.	ZVENKA	6
83.	BONDIUC	5
84.	FĂNARU	5
85.	LAZĂR	5
86.	MATYASCIUC	5
87.	PLAIER	5
88.	PRISNEANU	5
89.	PUIU	5
90.	SEDOREAC	5
91.	SENDELSCHI	5
92.	ZOLA	5
93.	BLEDEA	4
94.	COCĂRCĂ	4
95.	DOBRA	4
96.	DUCIUC	4
97.	GHERLAI	4
98.	HUSAR	4
99.	KORMOS	4
100.	LĂZĂRICĂ	4
101.	MAGAS	4
102.	PETROVAN	4
103.	SEMENIUC– VODNIȚCHI	4

59.	CÎMPAN	7
60.	IURCUȚ	7
61.	IVANICI	7
62.	PANUȘCIAC	7
63.	RUS	7
64.	SAV	7
65.	SCARCIUC	7
66.	ȚIPLEA	7
67.	BIZEU	6
68.	HAVRELYAK	6
69.	MICULAICIUC	6
70.	MIHAI	6
71.	MUNTEAN	6
72.	RICHARD	6
73.	TIMIȘ	6
74.	ZERNI	6
75.	BODORCIUC	5
76.	BOICU	5
77.	FERNE	5
78.	GRIJAC	5
79.	HAMOR	5
80.	HAȘCIAR	5
81.	IFTIMICIUC	5
82.	LAVER	5
83.	LĂCĂTUȘ	5
84.	LOGOȘ	5
85.	MOTREA	5
86.	PAULIUC	5
87.	PETROVAN	5
88.	PITULEC	5
89.	POPESCU	5
90.	SEDOREAC	5
91.	ȘTELIAC	5
92.	VĂRSTA	5
93.	ALBICIUC	4
94.	BODNARIUC	4
95.	CORSIUC	4
96.	COSTEA	4
97.	DRIMUȘ	4
98.	FIRIȘTEAC	4
99.	HREHORCIUC	4
100.	IEREMIAȘ	4
101.	MIHALCA	4
102.	NEMEȘCIUC	4
103.	SAMANDRULA	4

59.	KERAY	4
60.	MANOLEAC	4
61.	SURDUC	4
62.	ZOLA	4
63.	BEUCA	3
64.	BOCOCI	3
65.	CORENIUC	3
66.	MATYICSUK	3
67.	MEȘCO	3
68.	PRODANCIUC	3
69.	UNGUREANU	3
70.	BĂLAN	2
71.	BORLESCU	2
72.	BOTA	2
73.	CENUȘE	2
74.	CIOPONI	2
75.	CITRA	2
76.	CIUBICA	2
77.	COSTEA	2
78.	COVACI	2
79.	COVALIUC	2
80.	CZIFRAC	2
81.	GHERLAN	2
82.	GREȘCIUC	2
83.	HLUCHANIUC	2
84.	HOSTIUC	2
85.	IURCUȚ	2
86.	JODI	2
87.	MALEARCIUC	2
88.	MOCEARNEAC	2
89.	MOIȘ	2
90.	POP	2
91.	PRUTEANU	2
92.	ROMAN– COZMA	2
93.	SEDOREAC	2
94.	SICOE	2
95.	SORBAN	2
96.	SZEIBERT	2
97.	ȘTEFAN	2
98.	TĂMĂȘAN	2
99.	TOTH	2
100.	ȚICALĂ	2
101.	ANDRAȘ	1
102.	ANDREI	1
103.	ANUȚIAC	1

197.	ROBU	1	197.	LIHET	1			
198.	ROMĂNESCU	1	198.	LUMEI	1			
199.	RUSZINKA	1	199.	MIRON	1			
200.	STĂNILĂ	1	200.	MUREȘAN	1			
201.	SURLEA	1	201.	NIMIGEAN	1			
202.	ȘMULEAC	1	202.	OCHIȘOR	1			
203.	ȘOFINEȚ	1	203.	OLTEANU	1			
204.	ȘTEFANCA	1	204.	PINTILIE	1			
205.	ȘTEȚ	1	205.	PÎRVUȚ	1			
206.	TAFICIUC	1	206.	RECALĂ	1			
207.	TCACIUC	1	207.	REZMIVES	1			
208.	VIDA	1	208.	ROSTAȘ	1			
209.	VOLOȘCIUC	1	209.	SZALCA	1			
210.	VRAJA	1	210.	TCACI	1			
			211.	TECAN	1			
			212.	TUDOR	1			
			213.	TUPIȚĂ	1			
			214.	ȚOLA	1			
			215.	UTAN	1			
			216.	VANCEA	1			
			217.	ZVENKA	1			

1.7. Lexemele și formații numelor de familie

Astăzi, fiind niște semne asemantice, numele de familie nu exprimă nicio nuanță, fie ea negativă, fie pozitivă, și nici nu-l mai caracterizează pe denotat. Ele au doar calitatea și rolul de a denumi și de a indica o familie și de a-l identifica pe fiecare membru al acesteia, în cadrul unei comunități⁴⁵⁸, mai ales în plan oficial.

Faptul că lexemele care stau la baza numeroaselor nume de familie reproduc, prin fonetica lor, teme și radicali ce se regăsesc între numele comune (*Alb, Balan, Begy, Bodnar, Bucec, Bumbar, Cenușe, Cerb, Cobel, Colopelnic, Cramar, Cucul, Dohotar, Dubec, Fazakas, Fânaru, Hamor, Hașciar, Husar, Morar, Olaru, Puiu, Șanta* etc.) sau printre cele proprii, fie ele biblice, calendaristice ori laice (*Andraș, Bilan, Calena, Canius, Clepa, Condrat, Copa, Drimuș, Fetico, Harasem, Hrini, Laver, Moiş,*

⁴⁵⁸ PZU, p. XVIII.

Ostaș, Sav, Timiș etc.), nu înseamnă că „aceste nume de familie sunt până astăzi niște exponenți relevanți ai semanticii respective”⁴⁵⁹. Ele nu continuă sensul acelor apelative sau nume de persoană de la care s-au format.

O situație identică se întâlnește și în cazul sensului formațiilor care au contribuit la crearea numelor de familie (de exemplu, suf. ucr. *-iuc* din numele de familie *Bodnariuc* nu mai este o mărturie că tatăl lui *Bodnariuc* este persoana care avea numele de familie sau supranumele *Bodnar*; sau același sufix existent în numele de familie *Popadiuc* nu mai exprimă faptul că purtătorul său este fiul unei *preotese* (ucr. *popad'á*) ori a vreunei persoane supranumite, cândva, *Popad'a*; sau suf. *-eci(u)* din numele de familie *Buzuleciu* nu mai indică faptul că tatăl celui care, azi, poartă respectivul nume de familie era *Buzul* etc.). De asemenea, nu putem ști de fiecare dată dacă diferitele antroponime (devenite nume de familie) s-au format de la un apelativ sau de la un alt antroponim (de exemplu, *Bodnariuc* putea să se formeze fie de la antroponimul *Bodnar* + suf. *-juk*, fie direct de la apelativul *bodnariuc* „un *bodnar* mai mic” ori „un *dogar* uceinic, începător”; numele de familie *Mocearneac* poate fi format atât de la antroponimul sau chiar toponimul *Močarnyj*, cât și de la apelativul *močarn'ák*, amândouă având la bază același apelativ ucrainean local, *močárnyj* „mlăștinós”).

Cu toate acestea, după cum afirmă P. P. Čučka, acum câteva sute de ani (mai exact până la stabilizarea juridică a numelor de familie, când fostele supranume sau porecle, folosite de o singură generație, s-au transformat în niște semne juridice stabile ereditare), fiecare antroponim, devenit nume de familie, era încă o unitate plină de conținut (avea încărcătură semantică), care, pe lângă faptul că numea persoana, o și caracteriza după diferite trăsături fizice ori psihice, după etnie, după profesie ori meserie, după proprietate, după o trăsătură intimă ori intelectuală sau oricare alta. Ele individualizau persoana respectivă (care era, de

⁴⁵⁹ PZU, p. XVIII.

obicei, întemeietorul unei familii sau al unui neam) în cercul altor membri ai unei colectivități. Drept urmare, atunci când vorbim despre semantica numelor de familie, trebuie să înțelegem că avem de-a face doar cu semantica antroponimului până la momentul în care el devine nume de familie, și, cu atât mai mult, este vorba doar despre semantica lexemelor (a temei, a radicalului), și nu despre cea a diferiților formanți, fie că sunt sufixe ale filiației (patronimice, matronimice etc.), fie calitative⁴⁶⁰, spre exemplificare, dăm următoarele nume ucrainene: *Babineț/Babineți* (< antrop. *Bába* sau apel. *bába* „bunică” + suf. matronimic ucr. *-ynec’* (dial. *-inec’*)); *Catrinet/Catrinéți* (< n.f. *Kátr’a* sau *Kátra* + suf. ucr. *-ynec’* ori de la n.fam./supran. *Katrán* + suf. ucr. *-ynec’*); *Șofinet/Șofinéți* (< antrop. *Șofi* + suf. *-ynec’* sau de la tema *Șofa-* + suf. *-ynec’*). Totodată, respectivele nume de familie puteau să se fi format și astfel: *Babineț* (< antrop. *Bábyn* (< apel. *bábyn* < *bába* + suf. pos. *-yn* (dial. *-in*)) + suf. dim. ucr. *-ec’*); *Catrinet* (< antrop. *Katryn* (< n.f. *Kátra* + suf. pos. *-yn* (dial. *-in*)) + suf. *-ec’*); *Șofinet* (< antrop. *Șofyn* (< n.f. *Șofi* + suf. pos. *-yn* (dial. *-in*)) + suf. *-ec’*). În aceste cazuri, formantul ucrainean *-eț(i)* din numele de familie *Babineț*, *Catrinet*, *Șofinet* nu mai exprimă sensul diminutival și rolul de substantivizare, iar sufixul *-in* (ucr. *-yn*), care-l precedă, nu mai arată posesia, apartenența („al Babei”, „al Katrei” sau „al Șofei”). De asemenea, antroponimul *Babyn* sau *Katryn* ori *Șofyn* nu mai este asociat cu tatăl lui *Babineț*, *Catrineț*, *Șofineț*. Cu atât mai mult, temele *Baba*, *Katr’a* sau *Șofi* nu ne mai trimit la bunica (sau chiar bunicul, dacă respectivele antroponime erau supranume) purtătorului de azi al numelui *Babineț*, *Catrineț* ori *Șofineț*. Într-o situație asemănătoare, se află și numele de familie *Culineac* (< antrop. *Kúlin/Kúlyn* sau n.f. *Kulýna* (< n.pers. ucr. *Kúla/Kúl’a* + suf. ucr. *-in/-yn*, respectiv *-yn(a)*) + suf. ucr. *-jak*). Astăzi, sufixul *-eac* (ucr. *-jak*) nu mai exprimă, într-un mod relevant, sensul diminutival, iar *-yn* nu mai arată că purtătorul numelui

⁴⁶⁰ PZU, p. XVIII-XIX.

Kúlin/Kúlyn este fiul celei numite sau supranumite (ori fiul lui) *Kúla/Kúl'a* (hipoc. de la n.b. *Mykúla*).

În consecință, numele de familie sunt, astăzi, doar niște unități denominative asemantice tipice care nu exprimă nici sens lexical și nici semantic.

Despre semantica numelor de familie ucrainene, în sensul terminologic al cuvintelor „semantică” și „nume de familie”, se poate vorbi doar în ceea ce privește trecutul acestora, mai exact se cuvine a discuta despre faptul că ele însemnau ceva înainte de a trece din *antroponime de o generație* (fiind supranume sau porecle) în *nume moștenite de mai multe generații*, adică până să devină nume de familie oficiale stabile⁴⁶¹. De aceea, după cum ne recomandă P. P. Čučka, este mai potrivit să vorbim nu despre semantica numelor de familie, ci despre cea a antroponimelor devenite nume de familie și despre semantica lexemelor sau a temelor de la care s-au format. Pentru majoritatea românilor, ucrainenilor, maghiarilor etc., care de câteva secole (poate chiar un mileniu) trăiesc în zona Carpaților, dar mai ales pentru cei care aparțineau păturii sociale inferioare, simpli săteni, trecerea antroponimelor în nume de familie datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Însă multe dintre acele lexeme care, azi, îndeplinesc rolul de nume de familie, mai ales la păturile sociale superioare, sunt foarte vechi. Ele au fost nume proprii (nume de persoană, supranume, porecle, nume individuale, nume de grup) cu mult înainte, o parte din secolele XIII-XV, iar altele chiar de la sfârșitul primului mileniu al erei noastre⁴⁶².

Analiza semanticii antroponimelor (devenite nume de familie) oferă posibilitatea de a înțelege mai bine procesul formării numelor de familie, de a lărgi, într-un mod esențial, cunoștințele asupra lexicului unei limbi vorbite în diverse perioade. Elucidarea informației care sălășluiește în acestea duce la descoperirea a încă unei pagini din istoria socială, etnică și culturală a popoarelor unei anumite regiuni.

⁴⁶¹ PZU, p. XX.

⁴⁶² *Ibidem*.

În funcție de sensul lexemelor care stau la baza antroponimelor devenite nume de familie, acestea din urmă pot fi împărțite în trei grupe: cele care sunt formate de la nume de persoană; cele care au ca temă apelative și cele formate de la toponime. Însă există și nume de familie ale căror lexeme au o semantică discutabilă. Unele dintre ele pot fi incluse fără nicio problemă atât între cele provenite de la nume de persoană, cât și la cele formate de la toponime (ca, de exemplu, *Bobota, Borlean, Bucureanu, Buțan, Cosan, Dubei, Oprișan, Poleanciuc*), iar altele au etimoane care se regăsesc fie între apelative, fie între toponime (de tipul *Cîmpan, Huntai, Iavorovski, Muntean, Mureșan*).

Numărul mare al celor mai discutabile îl reprezintă numele de familie ale căror teme sunt nume de persoană, nume calendaristice sau laice etc. (fie nume autohtone ucrainene, românești, maghiare, fie de altă origine) și cele ale căror lexeme au corespundente între substantive comune (*Babineț, Beuca, Boiciuc, Bondiuc, Butean, Calena, Catrineț, Cipoș, Ciuria, Clempușac, Clepa, Cobel, Cozuc, Crauciuc, Culac, Dutciuc, Hera, Koroly, Madar, Marciuc, Motruc, Motruna, Oleniuc, Ostaș, Popovici, Rișco, Sambor, Sarca, Șanta, Șataniuc, Ulici, Vida, Voloșciuc, Zsiros, Zvenka*).

Pornind atât de la statistica numelor de familie, cât și cea a populației din localitățile cercetate, obținem următoarele date: cele 3925 de persoane din Rona de Sus poartă 210 nume de familie, ceea ce reprezintă, în medie, 1 nume de familie la aproape 19 persoane; în Crăciunești, la o populație de 1493 de persoane există 217 nume de familie, adică, în medie, 1 nume de familie la aproape 7 persoane, iar, în Lunca la Tisa, cele 920 de persoane sunt purtătoare a 127 de nume de familie, ceea ce înseamnă că, în medie, 1 nume de familie revine la puțin peste 7 persoane. Și din acest punct de vedere, se poate observa că sistemul antropomic al localității Rona de Sus este mai conservator decât celelalte două.

Majoritatea numelor de familie din antroponomia localităților Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa sunt formate cu

ajutorul formațiilor specializați în derivarea antroponimelor. Cele mai multe nume de familie sunt creații polimorfematice, care, de-a lungul secolelor, și-au „îmbogățit” mereu structura. Chiar și numele de familie care astăzi sunt considerate antroponime-tulpină (sau antroponime primare, adică acele nume de la care s-au format, cu ajutorul altor sufixe, actualele nume de familie) au și ele în componența lor, în afară de radical, alte morfeme, în special sufixe. Fiecare sufix, într-o oarecare etapă a funcționării oricărui antroponim primar (nume de persoană, apelativ sau toponim), a avut o funcție precisă. Astfel, la formarea numelor de familie care au la bază un nume de persoană, a luat parte un număr mare de sufixe hipocoristice, diminutive, diminutival-alintătoare, diminutival-augmentative și alte afixe calitative. Celei de-a doua grupe, a numelor de familie formate de la apelative (care, într-o fază intermediară, au fost porecle sau supranume), le sunt proprii numeroase sufixe de agent sau atributive. O a treia grupă o constituie numele de familie care provin de la toponime, ele formându-se cu ajutorul sufixelor toponimice, adjectivale sau posesive. Toate aceste sufixe au fost relevante doar până în momentul în care lexemele, în componența cărora intrau, nu deveniseră nume de familie, azi, însă, fiind parte integrantă a structurii morfematice a numelui de familie, ele nu mai realizează nicio funcție derivațională⁴⁶³.

La formarea numelor de familie ucrainene ale locuitorilor din Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa, au luat parte diferite formații. Dintre aceștia, un loc aparte îl ocupă cele mai vechi sufixe ale limbii ucrainene, care exprimau filiația (descendența) încă înainte de apariția numelor de familie, ele putând fi împărțite în două grupe mari: a) sufixe patronimice propriu-zise *-yč*, *-ovyč* (în grafie românească, *-ici*, *-ovici*), de origine slav comună, a căror funcție patronimică le-a fost proprie dintotdeauna, mai exact înainte de formarea limbii ucrainene; b) alte sufixe polifuncționale (care, la început, erau, de cele mai multe ori,

⁴⁶³ PZU, p. XXVII.

diminutivale, dezvoltându-și funcția lor patronimică ulterior, mai precis pe fondul limbii ucrainene): *-uk/-juk/-čuk*; *-ak/-jak/-čak*; *-an*; *-aš*, *-iš*, *-oš*; *-ča(t)*; *-ej*; *-yk/-ik/-čyk*; *-ynec'*; *-k(a)*; *-k(o)*, *-s'k(yj)/-c'k(yj)*, care sunt redată în grafia românească prin: *-uc/-iuc/-ciuc*; *-ac/-eac(-iac)/-ceac*; *-an*, *-aș*, *-iș*, *-oș*; *-cea*; *-ei*; *-ec/-ic*, *-cic*; *-ineț/-ineți*; *-c(a)*; *-c(o)*; *-sch(i)/-țk(i)/-țch(i)*. Sufixele posesive ucrainene *-ov*, *-ev (-jev)*, *-iv (-jiv)*; *-yn/-in* apar în numele de familie analizate, fie ca parte componentă a antroponimului la care s-a mai adăugat un formant, fie ca elemente ale unui sufix compus (ca de exemplu: *-ovyč*, *-inec'*, care sunt redată, în grafia românească, prin formele *-ovici*, *-ineți/-ineț*).

Oricare dintre aceste sufixe putea fi adăugat la numele de botez, la porecla sau la supranumele tatălui ori al mamei, cu scopul de a forma un nou antroponim pentru urmașul sau urmașa acestora (fiul ori fiica). Sufixele respective sunt bine reprezentate astăzi în cadrul sistemului popular de denotație personală. În acest caz, putem afirma că doar supranumele și porecele ucrainenilor continuă vechiul mijloc de a indica descendența sau neamul unui individ, de a-l caracteriza și de a-l individualiza în aceeași măsură. Ele păstrează un crâmpel din ceea ce a constituit cândva *procesul formării numelor de familie* (mai corect spus, al acelor *antroponime* devenite, odată cu introducerea Codului civil, *nume de familie*), dându-ne posibilitatea de a vedea cum strămoșii noștri își numeau semenii și urmașii⁴⁶⁴.

În crearea numelor de familie existente în cadrul sistemelor antroponimice din localitățile Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa, se constată un grad diferit de productivitate al formanților. În cele ce urmează, vom prezenta atât istoria și frecvența lor, cât și lexemele pe care aceștia le-au derivat.

-UC/-IUC/-CIUC (ucr. *-uk/-juk/-čuk*). Este de departe cel mai productiv formant antroponimic în cadrul sistemelor de nume de familie studiate. Cu ajutorul lui, sunt formate cele mai

⁴⁶⁴ Vezi, în acest sens, Ioan Herbil, *Supranume și porecle...*; Idem, *Analiza supranumelor și a porecelor...*

multe nume de familie, nu doar în sistemele antroponimice de care ne ocupăm, ci și în alte puncte locuite de către ucraineni atât din România, cât și din Ucraina.

Astăzi, conform statisticii realizate de către Ju. K. Red'ko, numele de familie formate cu ajutorul lui *-uk/-juk/-čuk* constituie tipul de bază în vestul Ucrainei (în timp ce, în estul acesteia, în prim-plan, sunt cele formate cu *-enk(o)*), ocupând primul loc în șapte regiuni ale teritoriului ucrainean: Rivne (38,5 %), Volânia (33,6 %), Jytomyr (33,5 %), Hmelnyțk (27,5 %), Cernăuți (21 %), Ivano-Frankivsk (19,5 %) și Vinnyțea (17,5 %). De asemenea, un procent ridicat al numelor de familie formate cu *-uk/-juk/-čuk* există și în sudul Ucrainei, în regiunile Mykolaiv (14,8 %) și Odesa (10 %), unde ocupă locul III (după cele în *-s'kyj*, *-c'kyj* și *-enk-o*). Același loc îl ocupă și în regiunea Ternopil (8 %), în timp ce, în Kiev (9,3 %), Dnipropetrovsk (6,3 %) și Lviv (6,2 %), numele de familie de acest fel ocupă locul IV. În Transcarpatia, numărul numelor în *-uk/-juk/-čuk* este foarte redus, cu cei 4,5 % ocupând doar locul VIII, dar frecvența cea mai scăzută a acestui tip de nume de familie este înregistrată în regiunile de pe malul stâng al Niprului: Harkiv (3,6 %), Cernihiv (2,9 %), Poltava (2,6 %), Luhansk (2,6 %), Donețk (2,5 %), Cerkasy (2,2 %) și Sumy (1,3 %) ⁴⁶⁵.

Lingviștii ucraineni consideră că, în limba ucraineană contemporană, formanții *-uk/-juk/-čuk* sunt polisemantici, putând crea atât diminutive, cât și patronime. Pe lângă aceasta, „doar în limba ucraineană, derivatele formate cu ajutorul sufixului *-čuk* pot să denumească fiii după profesia tatălui lor sau tinerii meseriași” ⁴⁶⁶ (ucenicii sau începătorii într-o meserie – s.n.).

Totodată, antroponimele formate cu *-uk/-čuk* puteau să indice ocupația sau starea socială a tatălui (a mamei), naționalitatea sau, mai rar (fără a fi patronimice), să arate originea, apartenen-

⁴⁶⁵ Ju. K. Red'ko, *Heohrafija osnovnych typiv ukrajins'kych pryzvyšč*, în „Pytynnja onomastyky”, „Naukova dumka”, Kiev, 1965, p. 78; Red'ko, *Sučasni*, p. 196-198.

⁴⁶⁶ Red'ko, *Sučasni*, p. 151.

ța locală a unui individ⁴⁶⁷. După cum constatase P. P. Čučka, era „un sufix diminutival ucrainean vechi, care, pe lângă obiectivitatea diminutivală, avea capacitatea de a exprima și o notă subiectivă, mai ales dezmiardarea, ironia și, ulterior, disprețul, putând chiar să formeze catoiconime, însă lucrul cel mai important este acela că deriva numele fiului de la numele tatălui sau al mamei”⁴⁶⁸. Astfel, funcția principală a formantului *-uk/-juk/-čuk* este cea patronimică⁴⁶⁹. Folosirea lui *-uk/-juk* (și a variantei *-čuk*) a fost dictată de structura fonetică a temei care devenea baza viitorului nume de familie.

În ceea ce privește originea sufixului *-uk/-juk/-čuk*, reținem că, în literatura ucraineană de specialitate, există trei păreri diferite. Astfel, V. V. Nimčuk susține că acele cuvinte care sunt formate cu ajutorul sufixelor protoslave *-uk/-juk* sau cele lituaniene derivate cu sufixele *-uk(as)/-iuk(as)* sunt create după același model comun balto-slav. Afirmarea este motivată prin faptul că, pe de o parte, apelativele formate cu ajutorul sufixelor *-uk/-juk/-čuk*, care definesc însuflețitele mici (ființe, vietăți tinere), caracteristice limbii ucrainene, se întâlnesc, deseori, în limba bielorusă și, mai rar, în unele graiuri rusești și poloneze, iar, pe de alta, formele diminutival-alintătoare ale substantivelor cu sufixele *-uk(as)/-iuk(as)* sunt proprii graiurilor lituaniene. Același lingvist consideră că, inițial, sufixul *-uk/-juk* se folosea pentru formarea diminutivelor și, probabil, a formelor cu nuanță subiectivă, în general⁴⁷⁰, concluzionând că „tipul de derivare al sub-

⁴⁶⁷ Red'ko, *Sučasni*, p. 151-154.

⁴⁶⁸ PZU, p. XXXVI.

⁴⁶⁹ Aceeași funcție antroponimică o au și sufixele *-ovyč/-evyč, -enk(o)*. Referitor la formanții *-čuk* și *-enk(o)* (acesta din urmă fiind cel mai răspândit formant între numele de familie ucrainene), trebuie să menționăm faptul că există în onomastica ucraineană păreri conform cărora supranumele formate cu *-enk(o)* se dădeau fiilor, iar cele derivate cu *-čuk*, nepoților. Astfel, fiul lui *kotl'ár* „cazangiu” era denumit *Kotl'arenko*, iar nepotul său, *Kotl'arčuk* (cf. Red'ko, *Sučasni*, p. 153).

⁴⁷⁰ V. V. Nimčuk, *Ukrajins'ki prizvýšča z sufiksamy -uk (-'uk), -čuk ta...*, p. 206.

stantivelor (comune și proprii) cu ajutorul sufixelor *-uk/-čuk* s-a format pe teritoriul lingvistic slav de est, nefiind un împrumut din limbile turco-tătare⁴⁷¹.

V. V. Martynov încearcă să demonstreze că sufixul ucrainean *-uk* este o continuare a balticului *-uka*, „fapt dovedit, pe lângă fonetismul identic al celor două, și de lingvo-geografia acestuia, în special, arealul rus estic – bielorus – ucrainean – polon, care este vecin cu cel baltic”⁴⁷².

După părerea lui P. P. Čučka, modelul „compozițional ucrainean cu sufixul *-uk/-juk* putea să se fi format sub influența creațiilor diminutive similare turcești, undeva prin secolele XIII-XVI, în Bucovina sau Moldova, iar, de aici, s-a extins spre nord-vest, chiar până la teritoriile bielorusă”⁴⁷³.

Primele atestări scrise ale numelor de persoană formate cu ajutorul sufixului *-uk* datează din secolul al XIII-lea⁴⁷⁴ și se întâlnesc în Ucraina Transcarpatică, și anume, la 1217, este consemnat antroponimul *Teluk* (în satul Holmoveț, raionul Vynohradiv), iar, în 1284: *Hustugh* (în Ujhorod). Câteva antroponime formate cu ajutorul aceluiași sufix (*Buchuk*, *Vultuk*, *Henuk*) apar înregistrate în unele regiuni ale Ungariei, României și Slovaciei, unde, până nu de mult, trăia (sau trăiește și azi – s.n.) o populație slavă răsăriteană (urmașii croaților albi, rusi, locuitori ai Rusiei Kievene, strămoșii ucrainenilor). Aria de răspândire a numelor derivate cu sufixul *-uk* nu s-a schimbat în secolul următor, când sunt atestate formele: la 1358: *Vanchuk* (în Ujhorod), la 1358: *Vychuk* și *Zowchuk* (în satul Nimețke, lângă Ujhorod) și în același an – *Teluk* (în satul Perecea, care, mai târziu, a intrat în

⁴⁷¹ V. V. Nimčuk, *op. cit.*, p. 209.

⁴⁷² V. V. Martynov, *Praslav'anskaja i balto-slav'anskaja suffiksals'naja derivacija imen*, Minsk, 1973, p. 31.

⁴⁷³ PZU, p. XXXVII.

⁴⁷⁴ Despre prezența acestui sufix în limba ucraineană și răspândirea antroponimelor formate cu *-uk*, vezi și R. J. Kersta, *Osobovi nazvy, utvorenii vid zahal'nych nazv na oznacenn'a profesiji, rodu zan'at'*, în „Pytann'a istoriji ukrajins'koji movy” (sub red. L. L. Humeč'ka), „Naukova dumka”, Kiev, 1970, p. 137-138.

componenta orașului Mihailivți) și *Morochuk* (din satul Dravți, lângă orașul Berehove), iar, în 1363: *Vanchuk* (în Ujhorod)⁴⁷⁵. În Maramureș, prima atestare a unui antroponim format cu *-ukъ* (*azi*, *-uk*) apare într-un hrisov transcarpatic, unde, în anul 1404, este înregistrat, la Sighetu Marmației, numele de persoană *Ivan-čoukъ Dragomirъ*⁴⁷⁶. Tot în regiunea Maramureșului, în anul 1585, apare în documente un *Ivanchjuk* din Solotvyno⁴⁷⁷ (= Slătina, localitate situată pe malul drept al Tisei, vizavi de municipiul sus-menționat).

În sistemele antroponimice ale tuturor celor trei localități, *-uk/-juk/-čuk* este cel mai productiv formant, cu ajutorul lui fiind create cele mai multe nume de familie.

Astfel, în antroponimia localității Rona de Sus, există 45 de nume de familie care s-au format cu ajutorul lui *-uk/-juk/-čuk*, ceea ce reprezintă 21,43 % din totalul de 210 nume de familie înregistrate. Însă ceea ce trebuie subliniat este faptul că cele 45 de nume de familie denumesc 1586 de persoane, adică 40,41 % din totalul de 3925 de persoane.

În Crăciunești, sunt 38 de nume de familie derivate cu *-uk/-juk/-čuk*, ceea ce reprezintă 17,51 % din totalul de 217 nume de familie existente în localitate. Numărul celor care poartă aceste nume este de 390 de persoane, ceea ce reprezintă 26,12 % din cei 1493 de locuitori ai satului.

Sistemul antroponimic al localității Lunca la Tisa înregistrează 30 de nume de familie formate cu ajutorul lui *-uk/-juk/-čuk*, ceea ce reprezintă 23,63 % din totalul de 127 de nume de familie existente aici. Numărul purtătorilor celor 30 de nume de familie se ridică la 421 de persoane, adică 45,76 % din totalul populației de 920 de persoane.

⁴⁷⁵ Date extrase din PZU, *loc. cit.*

⁴⁷⁶ V. V. Nimčuk, *op. cit.*, p. 197; SSUM I, p. 419.

⁴⁷⁷ PZU, p. XXXVII. Existența fără întrerupere a numelui de familie *Ivančuk* în aceeași localitate timp de șase secole reprezintă o dovadă, după cum afirmă P. P. Čučka, că sufixul *-uk* avea funcție patronimică încă din secolul al XV-lea (*Ibidem*).

De cele mai multe ori, în procesul formării antroponimelor devenite, ulterior, nume de familie, formantul *-uk/-juk/-čuk* se adăuga la: nume calendaristice de diferite structuri (hipocoristice, diminutive, alte derivate), care, în majoritatea cazurilor, au fost masculine (*Greșciuc, Hreniuc, Hrițiuc, Iurașciuc, Marciuc, Mateiciuc, Pauliuc, Savliuc, Semeniuc, Taficiuc*) și, mai rar, feminine (*Motruc*); nume de persoană vechi slave sau ucrainene vechi (*Bojuc, Bilaniuc, Caleniuc, Prodaniuc, Prodanciuc, Romaniuc, Sataniuc*); supranume sau porecle de diferite tipuri, înainte de toate, antroponime masculine terminate: în consoană (*Bodnariuc, Corjuc, Cravciuc, Hluchaniuc, Husarciuc, Malearciuc, Tcaciuc*) sau în *-a* (*Godenciuc, Voloșciuc*) ori porecle care aveau la bază adjective (*Celeniuc, Cvașciuc, Zelenciuc*).

-AC/-EAC (-IAC)/-CEAC (ucr. *-ak/-jak/-čak*). Celălalt formant, destul de prolific în cadrul sistemului numelor de familie din localitățile cercetate, este *-ak/-jak/-čak*.

Este un sufix polifuncțional *slav vechi*, fiind productiv atât la nume comune, cât și la cele proprii⁴⁷⁸. Încă în limba slavă comună, sufixul *-ak* (*-jakъ*) substantiviza adjective, forma substantive de agent (de la alte substantive) și deriva substantive de la verbe (*nomina agentis*)⁴⁷⁹. Dacă, în monumentele scrise ale limbii ucrainene vechi din secolele XI-XIII, există înregistrat un număr mic de lexeme derivate cu *-jak*, după secolul al XIII-lea, acest formant avea o productivitate mai mare, moment în care se conturează principalele sale funcții. Tot atunci, adică în perioada limbii ucrainene vechi, formantul apare cu cele două variante, *-ak* și *-jak*, care vor fi moștenite de limba ucraineană contemporană. Multitudinea derivatelor în *-ak* a fost favorizată și de funcționarea în limba ucraineană a următoarelor sale variante: *-l'ak*, *-n'ak*, *-čak* și, mai rar, *-vak*⁴⁸⁰. Astăzi, *-ak/-jak* este unul

⁴⁷⁸ PZU, p. XXIX.

⁴⁷⁹ L. O. Kravčenko, *Prizvyščă...*, p. 94.

⁴⁸⁰ P. I. Belousen'ko, *Istorija sufiks'al'noji sistemy ukrajins'koho imen-nyka*, „Naukova dumka”, Kiev, 1993, p. 103, apud L. O. Kravčenko, *loc. cit.*

dintre cele mai productive sufixe ale limbii ucrainene, derivând substantive de agent de cele mai diverse tipuri.

În sistemul antroponimic contemporan al Ucrainei, numele de familie formate cu *-ak/-jak/-čak* au o frecvență mare în vestul ei, în regiunile Ivano-Frankivsk (10 %), Lviv (7,4 %) și Transcarpatia (7,2 %), unde ocupă locul al III-lea; mai redusă, în regiunea Cernăuți (locul IV, cu 6,1 %); în Odesa (5,2 %) și în sud-estul teritoriului ucrainean (Donbas) – locul V; în regiunile Ternopil (5,5 %), Luhansk (4,2 %) și Herson (3,6 %) – locul VI; în Vinnyța (4,65%), Cernihiv (3,1 %) și Rivne (2,1 %) – locul VII; în regiunea Hmelnyțk (2,4 %) – locul VIII; în Kirovohrad (2,7 %), Kiev (2,6 %) și Mykolaiv (2 %) – locul IX; în regiunile Zaporijea (2,5 %), Crimeea (2,1 %) și Volânia (2 %) – locul X, iar cea mai slabă prezență o înregistrează în regiunile Dnipropetrovsk, Poltava, Sumy, Cerkasy și Harkiv (0,6 %) ⁴⁸¹.

În literatura onomastică, sufixul *-jak* se fixează ca un formant antroponimic ucrainean vechi (chiar protoucrainean) (și nu vechi rus ⁴⁸²), care, la început, deriva diminutive, iar, mai târziu, patronime. Vechimea funcției patronimice a sufixului a fost stabilită de către onomaștii polonezi și cehi, K. Rymut ⁴⁸³ și Jan Svoboda ⁴⁸⁴, care afirmă că, abia după secolul al XIII, una dintre funcțiile sale era cea patronimică, iar, între numele de persoană ucrainene, acesta dobândește o productivitate însemnată începând cu veacurile XIV-XV ⁴⁸⁵. Astfel, în antroponimia ucraineană, numele de familie derivate cu formantul *-ak/-jak/-čak* sunt, de obicei, patronime sau matronime, putând, totodată, să se formeze de la un „cuvânt-parazit”, des utilizat, de la un lexem nespe-

⁴⁸¹ Red'ko, *Sučasni*, p. 204-205.

⁴⁸² După cum sublinia A. V. Superanskaja în *Iz istoriji ruskich kalendarnych imen*, în „Davn'orus'ka onomastyčna spadščyna v schidnoslov'ans'kych movach”, în „Naukova dumka”, Kiev, 1986, p. 117.

⁴⁸³ Rymut, *Nazviska I*, p. XLVI.

⁴⁸⁴ Svoboda, *Staročeska*, p. 116.

⁴⁸⁵ L. L. Humeč'ka, *Narys slovtovorčoji systemy ukrajins'koji aktyvnoji movy XIV-XV st.*, Kiev, 1958, p. 109; M. V. Biryła, *op. cit.*, p. 34-35.

cific graiului sau de la numerale ori să indice trăsăturile fizice ale primului purtător, vreo acțiune repetată sau specifică primului denotat, originea locală, apartenența națională sau dialectală (de un anume grai) etc.⁴⁸⁶. Între secolele XIV-XVIII, sufixul *-ak* deriva variante de la nume de persoană slave vechi (*Balyak*, *Borakъ*), de la apelative (*Husakъ*, *Mudrak*)⁴⁸⁷ și de la nume calendaristice (*Kost'akъ*, *Chost'akъ*)⁴⁸⁸. Numele formate cu ajutorul acestui sufix, care au la bază un antroponim derivat sau un hipo-coristic, sunt atestate documentar, după cum afirmă M. L. Chudaș, la mijlocul secolului al XVI-lea, având o frecvență mai ridicată în vestul Ucrainei (în estul ei, fiind foarte rare), unde astfel de nume de familie sunt tipice și astăzi (*Andrey Popelczak*, *Josko Zinczak*, *Senko Folczak*, *Steczko Swiczak*)⁴⁸⁹. Și azi, funcția patronimică a sufixului *-ak* este vie în graiurile ucrainene transcarpatice⁴⁹⁰, mai exact în cadrul sistemului popular de denominație personală⁴⁹¹.

Nume de familie formate cu *-ak/-jak/-čak* sunt răspândite pe întreg teritoriul Ucrainei Transcarpatice, dar cea mai mare frecvență o au în raioanele vestice ale acestuia. Referitor la actualul și vechiul areal al numelor de familie de tip patronimic formate cu ajutorul sufixului *-ak* pe fondul general slav, P. P. Čučka susține că „epicentrul acestor antroponime patronimice, în momentul formării numelor de familie, a fost undeva în vest”, ceea ce i-a determinat pe unii dintre onomaștii polonezi și ucraineni să afirme că formantul *-ak* este de origine sud-vestică⁴⁹². Creșterea numărului de nume formate cu ajutorul lui *-ak* în Carpații estici

⁴⁸⁶ Red'ko, *Sučasni*, p. 107-108.

⁴⁸⁷ M. O. Demčuk, *Slov'ans'ki avtochtonni osobovi vlasni imena v pobuti Ukrajinčiv XIV-XVII st.*, „Naukova dumka”, Kiev, 1988, p. 98, 138.

⁴⁸⁸ UA-ČI, p. 86, apud L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 94.

⁴⁸⁹ M. L. Chudaș, *op. cit.*, p. 123.

⁴⁹⁰ P. P. Čučka, *Istorija stanovlenn'a slovotvirnych typiv prizvyšč u hovirkach Zakarpatt'a*, în „Praci 13-ji respublikans'koji dialektolohičes'koji narady”, „Naukova dumka”, Kiev, 1970, p. 84.

⁴⁹¹ Vezi Ioan Herbil, *op. cit.*

⁴⁹² PZU, p. XXX.

putea fi condiționată, continuă lingvistul ucrainean, de migrația, din secolele XVII-XVIII, a populației lemkiene și slovace de est. Până în secolul al XV-lea, toate antroponimele derivate cu *-ak* au fost localizate la vest de râul Uj. Doar pe la mijlocul veacului al XVI-lea, ele ajung până în zonele râurilor Latorița și Borjava, iar actuala hartă a răspândirii patronimelor și matronimelor cu *-ak*, în regiunea Transcarpatia, s-a conturat încă în secolul al XVII-lea⁴⁹³.

În cadrul sistemului numelor de familie al celor trei localități, între formații ucraineni, din punctul de vedere al productivității, *-ak/-jak/-čak* ocupă locul al doilea.

Sistemului antroponimic al localității Rona de Sus îi sunt proprii 12 nume de familie formate cu ajutorul sufixului *-ak/-jak/-čak*, ceea ce reprezintă 5,71 % din totalul numelor înregistrate aici. Cu ajutorul lor, sunt numite 587 de persoane, adică 14,96 % din totalul populației.

Cele 17 de nume de familie derivate cu *-ak/-jak/-čak*, din antroponimia localității Crăciunești, reprezintă 7,83 % din totalul numelor existente. Aceste nume sunt purtate de către 175 de persoane, ceea ce înseamnă 11,72 % din populația satului.

În sistemul antroponimic al satului Lunca la Tisa, există 12 nume de familie formate cu *-ak/-jak/-čak*, adică 9,44 % din totalul numelor de familie înregistrate. Respectivetele nume denumesc 106 persoane, adică 11,52 % din populația localității.

Numele de familie cu *-ak/-jak/-čak* s-au format de la: nume calendaristice de diferite structuri (hipocoristice, diminutive, alte derivate), fie masculine (*Clempușac, Cureleac, Grijac, Havreleac, Lupșac, Manoleac, Sedoreac, Șmuleac*), fie feminine (*Anușiac, Marușceac*); de la radicalul unor nume vechi slave sau protoucrainene (*Nebeleac*); de la diferite supranume sau porecle (*Caciureac, Druleac, Firișceac, Mocearneac, Rusnac, Șteleac, Țifrac* etc.).

⁴⁹³ P. P. Čučka, *Rozvytok imeni i prizvyšč*, în „Istoriya ukrajins’koi movy. Leksyka i frazeolohija” (red. princip. V. M. Rusanivs’kyj), „Naukova dumka”, Kiev, 1983, p. 613, apud PZU, p. XXX.

În ceea ce privește formații *-uk/-juk/-čuk* și *-ak/-jak/-čak* din antroponimia localității Rona de Sus, se poate observa că numele de familie formate cu ajutorul lor denumesc 2173 de persoane, ceea ce reprezintă 55,36 % din totalul populației. În Lunca la Tisa, cu ajutorul numelor de familie de același tip, sunt denumite 527 de persoane, adică 57,28 % din numărul total al locuitorilor. Doar în Crăciunești, numele de familie derivate cu ajutorul sufixelor în cauză denumesc 565 de persoane, ceea ce, în procente, este egal cu mai puțin de jumătate din populația satului, mai exact 37,84. Astfel, după cum se poate observa, în localitățile Rona de Sus și Lunca la Tisa, numele de familie formate cu sufixele *uk/-juk/-čuk* și *-ak/-jak/-čak* sunt suficiente pentru a denumi mai mult de jumătate din populația celor două localități.

Alte sufixe ucrainene cu ajutorul cărora s-au format numele de familie proprii sistemelor antroponimice din cele trei localități sunt: *-an*; *-aș*, *-oș*, *-iș*; *-c(a)*; *-c(o)*; *-cea*; *-ec/-ic/-cec*; *-ei*; *-ici*; *-ineț*; *-ovici*; *-s'k(i)*. Productivitatea lor este mult mai redusă, în comparație cu formații *uk/-juk/-čuk* și *-ak/-jak/-čak*.

-AN. Continuă sufixul polifuncțional slav comun **-anъ*, care se regăsește atât în cele mai vechi nume de persoană slave (*Cakan, Milovan, Radovan, Stojan*), cât și în numele de familie care s-au format de la acestea (*Rubjaň*)⁴⁹⁴. Astfel, după cum constatare Jan Svoboda, formantul *-an* era folosit, încă din cele mai vechi timpuri, la derivarea numelor slave păgâne, ca de exemplu: *Božán, Gol'án, Kochán, Suchán, Ščerbán*⁴⁹⁵, fiind propriu tuturor limbilor slave și având funcția de a deriva atât „expresivele” *nomina atributiva*, cât și forme hipocoristice ale numelor de persoană (*Doman < Domoslav, Negan < Negoslav*)⁴⁹⁶.

Originea formantului *-an*, după cum afirmă Ju. K. Red'ko, trebuie căutată în istoria limbii, mai exact în procesul formării

⁴⁹⁴ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 67.

⁴⁹⁵ Svoboda, *Staročeská*, p. 157.

⁴⁹⁶ UA-ČI, p. 88.

participiilor pasive trecute, care au devenit „modele pentru formarea numelor de familie în *-an* de la nume comune sau proprii”, cele din urmă putând avea la bază nume de persoană, toponime (sau, în general, indicând locul de baștină al denotatului), adjective (având caracter atributiv) și porecle nederivate⁴⁹⁷. Și azi, în limba ucraineană, cu ajutorul lui *-an*, sunt derivate cuvinte cu sensuri noi (acele *nomina atributiva*) de la substantive, adjective, verbe (*bilán, br'uchán, dovhán, movčán, velykán*) și catonime (*kosován, rosuščán, turi'án*)⁴⁹⁸.

În monumentele scrise ale limbii ucrainene din secolele XIV-XVII, formantul *-anъ* apare atât în nume compuse (*Balanъ, Doroganъ, Draganъ, Galanъ*), cât și în nume slave derivate de la apelative (*Bistranъ, Dovganъ, Tichanъ*)⁴⁹⁹. Astfel, sufixul *-an* forma patronime încă în limba ucraineană veche, iar, în documentele de limbă din secolele XV-XVII, din estul Carpaților ucraineni, se fixează numeroase antroponime formate cu *-an* (*Petran, Ruskan, Toporan*) ce pot fi interpretate ca patronime⁵⁰⁰. P. P. Čučka afirmă că, în graiurile ucrainene care se învecinează cu cele românești, sufixul *-an* derivă, până astăzi, numele copiilor de la numele părinților (ca, de exemplu, n.fam. *Mykulán* < n.b. *Mykúla, Ferkán* < n.b. *Ferkó* sau supran. *Dokán* < n.f. *Dóka*)⁵⁰¹.

Azi, numele de familie formate cu *-an* se întâlnesc în toate regiunile Ucrainei, însă sunt specifice Bucovinei (regiunea Cernăuți), unde cu 4,5 % ocupă locul VII. În alte zone, situația lor e următoarea: Odesa (3,5 %), Luhansk (2,6 %), Harkiv (2,4 %), Cerkasy (2,2 %), Sumy (2,2 %), Transcarpatia (2,2 %), Zapo-

⁴⁹⁷ Red'ko, *Sučasni*, p. 111.

⁴⁹⁸ PZU, p. XXX.

⁴⁹⁹ L. O. Kravčenko, *loc. cit.*

⁵⁰⁰ P. P. Čučka, *Istoriya stanovlenn'a...*, p. 86 și P. P. Čučka, *Rozvytok imeni...*, p. 612.

⁵⁰¹ PZU, p. XXX. Din totalul numelor de familie derivate cu *-an* (aprox. 300) înregistrate în Ucraina Transcarpatică, o treime dintre ele provine de la nume de persoană, iar două treimi sunt formate de la porecle ori surpranume care au la bază apelative (cf. *Ibidem*).

rijea (1,8 %), Ternopil (1,4 %), Lviv (1,3 %), Ivano-Frankivsk (1,3 %), Vinnyța (1,2 %), Hmelnyțk (1 %). Sub 1 % se înregistrează în regiunile Dnipropetrovsk, Volânia, Kiev, Poltava, Cernihiv, Mykolaiv și Jytomyr⁵⁰².

În cadrul sistemului popular de denominație personală din cele trei localități cercetate, am înregistrat numeroase supranume și porecle derivate cu *-an*: *Fet'kán, Juregán, Murigán, Pavligán, Čiribán, Zubán* etc.

De reținut faptul că sufixul *-an(y)/-jan(y)* (forma de plural a lui *-an*) este prezent în 240 de toponime de pe teritoriul Ucrainei, o treime dintre ele aflându-se în regiunile Lviv și Rivne⁵⁰³.

Statistica numelor de familie formate cu *-an* (*Bilan, Cosan, Ghereban, Cosovan, Rahovan, Ruscovan, Sorban, Șcerban, Tecan*, mai ales dacă *Cosovan, Rahovan, Ruscovan* au la bază catoiconime omonime), din cadrul sistemelor antroponimice ale celor trei localități, este următoarea: în Rona de Sus, au fost înregistrate 6 nume (2,86 %), fiind purtate de 240 de persoane (6,11 %); în Căciunești, există tot 6 nume de familie (2,76 %), care denumesc 30 de persoane (2,01 %), iar, în Lunca la Tisa, apar doar 3 nume de familie (2,36 %), numărul persoanelor care le poartă fiind 15 (1,63 %).

-AȘ, -IȘ, -OȘ (ucr. *-aš, -yš, -oš*). Încă în limba slavă comună, cu ajutorul respectivelor sufixe, se formau hipocoristice de la numele de persoană compuse (*Dobraš < Dobroslav, Mysloš < Myslibor, Boguš < Boguslav, Radiš < Radislav*)⁵⁰⁴. În timp ce *-š(a), -oš(a)* și *-uš(a)* erau productivi în cadrul celor mai vechi nume de persoană slave de sud (mai ales, la sloveni) (*Kojš, Stojša; Drahoš, Miloš, Miloša; Deduš, Deduša, Maluša*)⁵⁰⁵, formații *-š-ъ, -aš-ъ, -eš-ъ, -iš-ъ/-ыš-ъ, -oš-ъ, -uš-ъ* (*Boršъ, Halšъ, Borašъ, Damašъ, Dobešъ, Jarošъ, Hněvušъ*) creau, în antroponimia ucraineană din secolele XIV-XVII, noi derivate de la

⁵⁰² Red'ko, *Sučasni*, p. 208.

⁵⁰³ L. O. Kravčenko, *loc. cit.*

⁵⁰⁴ UA-ČI, p. 85.

⁵⁰⁵ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 69.

numele compuse slave⁵⁰⁶. Cu toate acestea, L. O. Kravčenko este de părere că, în respectivele antroponime, formanții sus-menționați nu erau de la început sufixe, ci silabe inițiale ale celui de-al doilea element al numelui compus⁵⁰⁷. Referitor la aceste sufixe, Ju. K. Red'ko este de părere că *-aš*, ca și *-yš*, în majoritatea cazurilor, derivau nume de persoană, creând nume de familie cu nuanță diminutival-familiară. Totodată, cu ajutorul lor, se formau antroponime de la adjective, acestea indicând substantivizarea temei, conferindu-le, astfel, sens atributiv⁵⁰⁸. În ceea ce privește sufixele *-oš* și *-uš*, același lingvist afirmă că cele două, probabil, sunt de origine polonă (apar în nume de botez și de familie: *Bartosz*, *Jarosz*; *Długosz*, *Gniewosz* și în numeroase apelative: *karosz*, *siwosz*), ultimul (*-uš*) putând fi un împrumut atât din polonă (*Tadeusz*, *Matheusz*), cât și din cehă (unde *-oš*, prezent în diverse apelative, *gagoš*, *gyptoš*, *klapoš*, *maltoš*, să fi trecut, pe teritoriul lingvistic ucrainean, în poziție neaccentuată, în *-uš*)⁵⁰⁹. Însă, după cum constată R. J. Kersta, deși, în timpul apariției numelor creștine, aceste afixe se foloseau din ce în ce mai rar, ele totuși se întâlnesc în variantele numelor masculine din antroponimia ucraineană a secolului al XVI-lea (*Lavrišb*, *Lavruša*, *Timošb*)⁵¹⁰. Părerea noastră este că aceste sufixe au circulat în mediul lingvistic ucrainean (atât între apelative, cât și în cadrul antroponimelor), formele derivate cu ele trebuind căutate în limba protoucraineană și în cea ucraineană veche, căci acestea există (de exemplu, *Maluša*, mama lui Volodymyr cel Mare). Cu atât mai mult, în zonele periferice ale limbii ucrainene (cunoscute ca fiind, din acest punct de vedere, cele mai conservatoare), antroponime de acest tip s-au putut păstra până în zilele noastre (chiar și azi, sunt prezente, în graiurile ucrainene

⁵⁰⁶ M. O. Demčuk, *op. cit.*, p. 97.

⁵⁰⁷ L. O. Kravčenko, *loc. cit.* (deși susține ideea că ar fi un formant moștenit din limba rusă veche (*ucraineană veche* – s.n.) – *Ibidem*, p. 50).

⁵⁰⁸ Red'ko, *Sučasni*, p. 115, 136.

⁵⁰⁹ *Ibidem*, p. 149, 162.

⁵¹⁰ UA-ČI, p. 85-86.

transcarpatice, forme precum: *braty^eš/bratíš*; *Diókoš/Diókuš*, *Ivaníš*, *Juráš*).

În Ucraina, numele de familie formate cu *-aš* se întâlnesc în aproape toate regiunile acesteia, însă numărul lor e redus, cel mai ridicat procent înregistrându-l în Cernăuți (1,4 %) și Odesa (1 %), după care urmează regiunile: Rivne (0,9 %), Transcarpatia (0,8 %), iar, în Vinnyțea, Jytomyr, Sumy și Luhansk, procentul acestora este puțin peste 0,5 %⁵¹¹. Frecvența numelor de familie formate cu ajutorul celorlalte sufixe este extrem de scăzută; de exemplu, cele în *-oš* înregistrează în Transcarpatia cca 1 %, în timp ce, în Ivano-Frankivsk, Cernihiv, Lviv, Ternopil, Vinnyțea, Volânia, Zaporijea, Kiev, Sumy și Kirovohrad – aprox. 0,1 %, iar, în celelalte, aproape că lipsesc. În aceeași situație sunt și cele formate cu *-yš*⁵¹².

Numele de familie care au ca temă antroponime derivate cu ajutorul sufixelor *-aš*, *-iș*, *-oș* (*Bilaș*, *Capiș*, *Cipoș*, *Ostaș*) se prezintă, din punctul de vedere al statisticii, astfel: în Rona de Sus, sunt înregistrate 4 nume de familie (1,9 %), care sunt purtate de 4 persoane (0,1 %); în Crăciunești, există 3 nume (1,38 %), care denumesc 9 persoane (0,6 %), iar, în Lunca la Tisa, apare doar 1 nume de familie (0,79 %), fiind purtat de 1 persoană (0,11 %).

-C(A) (ucr. *-k(a)*). Este un sufix polifuncțional vechi slav, care, înainte de a forma antroponime, deriva substantive diminutive, indicând atât obiectul acțiunii, cât și produsul acesteia. Pe baza funcției diminutive inițiale, începând cu secolul al XIV-lea, formantul *-k(a)* își dezvoltă și cea patronimică, ca, de exemplu, în formele înregistrate: *Ztoyka filius Ztoya* (din anul 1398); *Holovenka*, *Hodinka*, *Kalabiska* (din secolul al XVI-lea) sau *Lastyvočka Snъrotka* (din secolul al XVII-lea)⁵¹³. În „Registrele căzăcești” (de la jumătatea secolului al XVII-lea), „antroponimele diminutive (ca și cele peiorative) derivate cu *-k(a)* le iau locul, în unele cazuri, celor formate cu *-k(o)*; derivatele cu

⁵¹¹ Red'ko, *Sučasni*, p. 210.

⁵¹² *Ibidem*, p. 211-213.

⁵¹³ PZU, p. XXXV.

cele două sufixe coexistând. Însă formele cu sens conotativ derivate cu $-k(a)$, în paralel cu cele corelative, formate cu ajutorul sufixului $-k(o)$, sunt fixate – după cum demonstrează V. O. Horpynyč – în cărțile de proveniență moscovită din secolul al XVI-lea⁵¹⁴. După cum constatare P. P. Čučka, referindu-se la regiunea Transcarpatică, funcția patronimică a lui $-k(a)$ se poate observa, mai ales, la numele de familie provenite din nume de botez (*Hryhórka, Kól'ka, Mykúlka, Sávka*) sau cele care au la bază apelative (*Bl'áška, Dz'ámka, Kalýnka, Malýnka*), fiecare dintre acestea având corespondente între numele de familie nesufixate⁵¹⁵. Totodată, există nume de familie, ca, de exemplu, *Andréjka, Ivanýčka, Kozýčka, Mad'árka, Petryčka*, care, doar în aparență, amintesc de formantul $-k(a)$, căci, din punct de vedere istoric, acestea reprezintă o formă „înghețată” a cazului genitiv singular al antroponimelor derivate cu $-k(o)$ ⁵¹⁶.

Prezentând statistica numelor de familie formate cu ajutorul sufixului $-k$ ($k-a, k-o$), Ju. K. Red'ko afirmă că cele în $-k(a)$ reprezintă doar o treime, în timp ce restul de două treimi le revin celor formate cu $-k(o)$ ⁵¹⁷. Numele de familie în $-k(a)$ au, din punct de vedere geografic, o frecvență apropiată atât în vestul Ucrainei (Ternopil – 2 %, Transcarpatia – 1,9 %, Ivano-Frankivsk – 1,5 %, Lviv – 1,4 %, Cernăuți – 1,1 %, Volânia – 0,6 %, Vinnyța – 0,4 %, Rivne – 0,3 %, Hmelnyțk – 0,1 %), cât și în estul ei (Harkiv – 2,4 %, Poltava – 1,6 %, Cerkasy – 1,4 %, Kirovohrad – 0,9 %, Sumy – 0,9 %, Dnipropetrovsk – 0,7 %, Zaporijea – 0,7 %, Kiev – 0,5 %)⁵¹⁸.

Azi, $-k(a)$ este unul dintre cele mai productive sufixe pe teritoriul lingvistic ucrainean, în special, în graiurile vestice ale acestuia, având atât funcție diminutivală, cât și antroponimică. Acest lucru rezultă și din analiza supranumelor și a porecelor, a

⁵¹⁴ SHNU, p. 218-219.

⁵¹⁵ PZU, *loc. cit.*

⁵¹⁶ *Ibidem.*

⁵¹⁷ Red'ko, *Sučasni*, p. 140.

⁵¹⁸ *Ibidem*, p. 213.

diminutivelor și a hipocoristicelor din satele ucrainene maramureșene, în cazul nostru, cele din Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa.

Astfel, în cadrul sistemelor neoficiale (populare) de denotație personală din cele trei localități, frecvența cea mai mare a sufixului *-k(a)*⁵¹⁹ o întâlnim în derivarea numelor de botez feminine (a formelor pline sau a hipocoristicelor acestora), creând forme diminutival-alintătoare. Cu ajutorul acestui sufix, poate fi derivat aproape orice prenume feminin, fie el ucrainean ori maghiar, fie un împrumut recent din alte limbi: *Alínka* (< rom. *Alína*), *Deníska* (< rom. *Denísa*), *Hafíka* (< ucr. *Hafíja*), *Ĝétka* (< rom. *Géta*), *Jasmínka* (< rom. *Iasmina*), *Ílonka* (< magh. *Ilona*), *Ionélka* (< rom. *Ionéla*), *Izáúrka* (< port. *Izaura*)⁵²⁰, *Laríska* (< rus. *Larisa*), *Maríka* (< ucr. *Maríja*), *Melánka* (< rom. *Melanía*), *Narčíska* (< rom. *Narcísa*), *Nastúka* (< ucr. *Nást'a*), *Oksánka* (< ucr. *Oksána*), *Simónka* (< rom. *Simóna*), *Svetlánka* (< ucr. *Svetlana*), *Tán'ka* (< ucr. *Tanija*) etc.

Am înregistrat un număr redus de derivate care au la bază nume de botez masculine ucrainene (având tema în *-i*, *-o* și *-a*: *D'ordíka* (< ucr. dial. *D'órd'i* < magh. *György*), *Ivan'úka* (< *Ivan'ó* < *Ivan*), *Júročka* (< *Júra*), *Mykólka* (< *Mykóla*), *Kól'ka* (< *Kól'a* < *Mykóla*), *Serijóžka* (< *Serioja*); *Vás'ka* (< *Vás'a* < *Vasyl'/Vasbíl'*).

Sufixul *-k(a)* are o frecvență ridicată și în formarea supranumelor și a poreclelor. Dintre acestea, numeroase sunt supranumele formate de la toponime, catoiconime sau etnonime (unele trecute deja prin stadiul de supranume sau derivate, inițial, cu alte sufixe): *Apšánka* (< *Apšán* < catoiconimul *apšán* < n.top./oiconimul *Ápša*), *Bukovýnka* (< n.top. *Bucovina*), *Kričínuska*

⁵¹⁹ Pentru mai multe detalii, vezi Ioan Herbil, *Hipocoristice și diminutive la ucrainenii din Maramureș*, în „Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea” (eds. Katalin Balázs, Ioan Herbil), anul III, nr. 1, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014, p. 77-87.

⁵²⁰ Este un nume împrumutat, după cum ne-au relatat părinții purtătoarei, din serialul TV „Sclava Izaura”.

(< n.top. ucr. dial. *Kričiniúŭ* „Crăciunești”, *Lúžanka* (< n.top. *Luh* „Lunca la Tisa”, *Pól’ačka* (< etn. ucr. *pól’ačka* „poloneză”, *Sibijánka* (< n.top. *Sibiu*), *Volóška* (< etn. ucr. local *volóška* „româncă”), *Žólobka* (< n.top. *Žólob*).

Există și supranume care au la bază numele de familie al tatălui sau al soțului (persoanei desemnate) ori supranume ale acestora (patronime și andronime): *Babyc’ár’ka* (< supran. *Babyc’ár’* < n.top. *Bábyc’ove* sau/și < n.pers./fam. *Bábič*), *Cerkónnyčka* < supran. *Cerkónnyk* < ucr. dial. *cerkónnyk* „țârcovnic”), *Dz’aben’účka* (< n.fam. *Dzeabeniuc*), *Lembáčka* (< n.fam. *Lembák*). Puține sunt supranumele derivate cu *-k(a)* ce au ca temă un apelativ: *Mošika* (< ucr. dial. *móša* < rom. *moașă*).

Mult mai numeroase sunt apelativele derivate cu ajutorul sufixului *-k(a)* care stau la baza diferitelor porecle: *Bíbolka* (< ucr. dial. *bíbol* „bivol”), *Búblyčka* (< ucr. *búblyk* „covrig”), *Lúpka* (< ucr. dial. *lupyty^e* (*očýma* „a-și holba (ochii)”), *Koněčka* (< ucr. dial. *koněc* „capăt, sfârșit”), *Kópka* (< ucr. dial. *kópa* „căpiță de fân”), *Kopy^elyčka* (< ucr. dial. *kopy^elyc’a* „fata care naște un copil fără să fie măritată”), *Šún’ka* (< ucr. dial. local *šún’a* < *papašún’a* „un soi de ciupercă”), *Teliška* (< ucr. *telíha* „osie; teleagă”), *Zolot’ánka* (< ucr. *zóloto* „aur”). Cu excepția lui *Teliška*, toate celelalte porecle sunt purtate de persoane de sex feminin.

Se întâlnesc și porecle derivate cu *-k(a)* de la alte porecle sau supranume, în special, de la cele ale tatălui ori ale soțului purtătoare: *Drózdbyčka* (< *Drózdbyk* < ucr. dial. *drozd* „sturz, mierlă”), *Kéreška* (< *Kéreš* < magh. *keres* „a căuta”), *Láncoška* (< *Láncoš* < ucr. dial. *lanc* „lanț”), *Lemáčka* (supran. *Lemák*/*Lemačók* (< etn. ucr. neoficial *lemák*), *Rosólyčka* (< *Rosólyk* < ucr. dial. *rosúl* „moare, lichidul din murătură de varză”)⁵²¹.

Statistica numelor de familie formate cu ajutorul lui *-k(a)* (*Calinca*, *Godenca*, *Iurca*, *Mihalca*, *Ștefanca*, *Zvenka*), proprii

⁵²¹ Pentru mai multe detalii (și exemple), vezi Ioan Herbil, *Supranume și porecle...*; Idem, *Analiza supranumelor și a poreclelor...*

sistemelor antroponimice cercetate, este următoarea: în Rona de Sus, se întâlnesc 4 nume de familie (1,9 % din totalul celor înregistrate), fiind purtate de 16 persoane (0,41 % din totalul populației); în Crăciunești, există 5 nume de familie (2,3 %), care denumesc 15 persoane (1 %), iar, în Lunca la Tisa, apar înregistrate 3 nume de familie (2,36 %), ale căror purtători sunt în număr de 6 persoane (0,65 %).

-C(O) (ucr. *-k(o)*). Despre vechimea formantului *-k(o)*, stau mărturie antroponimele existente în monumentele limbii ucrainene din secolele XI-XIII (*Nelžpko, Stanko, Vojko*)⁵²², conform cărora acest sufix este moștenit din limba protoucraineană și ucraineană veche⁵²³, fiind productiv în formarea variantelor

⁵²² P. P. Čučka, *Davn'orus'ki osobovi imena i sučasni prizvyšča ukrajinciv*, în „Davn'orus'ka onomastyčna spadščyna v schidnoslov'ans'kych movach”, „Naukova dumka”, Kiev, 1986, p. 135.

⁵²³ După cum am subliniat și cu o altă ocazie (Ioan Herbil, *Studii de dialectologie și toponimie...*, p. 109, 239-272), „atunci când ne raportăm la un stadiu mai vechi al limbii ucrainene, este greșit să folosim sintagma în perioada limbii ruse vechi (așa cum o fac mulți cercetători, printre care și ucraineni), căci o limbă comună celor trei popoare (ucraïnean, rus și bielorus) nu a existat niciodată, cum nu a existat un singur popor slav de est [comun] din care s-ar fi format, ulterior, cele trei națiuni... Nici sintagma *limba slavă veche de est/unitatea lingvistică slavă veche de est (drevne-vostočnoslav'anskij jazыk)* nu indică realitatea” (vezi N. S. Trubeckoj, *O zvukovyh izmenenijach russkogo jazyka i raspade obščerusskogo jazykovogo jedinstva*, în „Izbrannyje trudy po filologii”, Moscova, 1987, p. 166-167; Hryhorij Pivtorak, *Pohodženn'a ukrajinciv, rosijan, bilorusiv ta jichnich mov (Mify i pravda pro tr'och brativ slov'ans'kyh zi «spil'noji kolysky»)*, Vydavnyčyj centr «Akademija», Kiev, 2001, p. 46 și urm.; p. 54 și urm.; p. 63 și urm.; p. 97 și urm. etc.). Ca urmare, vom folosi termenii *protoucraineană* și *limbă ucraineană veche*, conform periodizării istoriei limbii ucrainene, realizată de cunoscutul lingvist Jurij Ševeli'ov: *protoucraineană* – până la mijlocul secolului al XI-lea; *ucraïneană veche* – de la jumătatea secolului al XI-lea – până la sfârșitul celui de-al XIV-lea; *ucraïneana medie timpurie* – de la începutul secolului al XV-lea – până la mijlocul celui de-al XVI-lea; *ucraïneana medie* – de la jumătatea secolului al XVI-lea – până la începutul celui de-al XVIII-lea; *ucraïneana medie târzie* – restul secolului al XVIII-lea; *contemporană* – înce-

de nume masculine, chiar și azi, în graiurile acesteia⁵²⁴. Dacă am compara unele nume slave necalendaristice, ca, de exemplu, *Rusko* (< *Rus*), care s-au păstrat în unele regiuni ale Ucrainei până în secolul al XX-lea, cu aceleași nume din vechea polonă, cehă sau sârbă, atunci, după cum afirmă P. P. Čučka, se poate susține că respectivele nume își trag originea din limba slavă comună⁵²⁵ și, odată cu ele, și formantul *-k(o)*. În acest caz, după cum constată L. O. Kravčenko, vechile sufixe slave de est (protoucrainene – s.n.) *-vko*, *-bko* continuă slav comunele **-vko*, **-ko*, care, din cauza căderii consoanelor reduse din poziție neintensă, s-au contopit, în secolele XI-XIII, într-un singur formant, *-k(o)*. La rândul său, sufixul *-vko* s-a format de la *-v-ko*, unde, la început, *-k-o* deriva substantivele cu tema în *-ŭ* (*-v*), ceea ce a dus la formarea diminutivelor de la nume comune. Așa cum susține L. L. Humec'ka, „funcția inițială a sufixului *-k(o)* era atât în limba ucraineană, cât și în alte limbi slave, una diminutivală. Cu toate acestea, încă în limba ucraineană veche, formantul *-k(o)* își pierde sensul diminutivalo-expresiv și devine un format structural neutru”⁵²⁶. Este momentul când unele substantive derivate cu acest sufix, pierzându-și caracterul diminutival primordial, au început să denumească persoane după legăturile de rudenie, relațiile familiale⁵²⁷ (să formeze patronime, matronime, andronime, adelfonime etc. – s.n.).

Totuși, după cum afirmă M. L. Chudaș, în antroponomia ucraineană din secolele XIV-XVIII (chiar până la începutul celui

pând cu ultimii ani ai secolului al XVIII-lea – până în zilele noastre (cf. Jurij Ševeli'ov, *Istorična fonolohija ukrajins'koji movy* (trad. din limba engl. de Serhij Vakulenko, Andrij Danylenko), Naukove vydavnytstvo «Akta», Harkiv, 2002, p. 54-55.

⁵²⁴ L. O. Kravčenko, *Prizvyšča na -k-o v antroponimiji zachidnoji častyny Poltavščyny*, în „Studia slovakistica” – „Mahične slovo imeni” (red. princip. S. M. Medvid'–Pachomova), nr. 3, Ujhorod, 2003, p. 107.

⁵²⁵ P. P. Čučka, *Davn'orus'ki...*, p. 135-136.

⁵²⁶ L. L. Humec'ka, *Narys slovotvorčoji systemy ukrajins'koji aktyvnoji movy XIV-XV st.*, Kiev, 1958, p. 18.

⁵²⁷ L. O. Kravčenko, *Prizvyšča Lubenščyny...*, p. 97.

de-al XIX-lea), formantul *-k(o)* era un sufix de gradul doi (adică al doilea component al unui formant compus), având o capacitate redusă în formarea patronimelor (*-ašk(o)*, *-ank(o)/-jank(o)*, *-ynk(o)*, *-ejk(o)/-yjk(o)*): *Konaško Kosyčanko*, *Ivanъ Oleksynko*, *Hryško Kozejko* etc.), astfel de exemple fiind chiar rarisime. În aceeași perioadă, sufixul *-k(o)*, ca, de altfel, și *-ikъ*, *-ecъ*, *-ĭj*, *-ok* formau diminutive (*Stepanъ Šramko*, *Luk(ъ)janъ Mažarčykъ*, *Ivanъ Dubecъ*, *Pylypъ Lohvĭj*, *Pavelъ Butokъ*)⁵²⁸. În acest sens, lingvistul ucrainean atrage atenția că, în oricare dintre cazuri, fără niște date suplimentare, nu se poate afirma cu certitudine dacă respectivele nume sunt formate din antroponime, care au la bază patronime (unde tatăl sau un alt strămoș al lui *Mažarykъ* a fost *Mažar*, iar al lui *Dubecъ* era *Dub* [ori al lui *Šramko* a fost *Šram* – s.n.] sau sunt nume de persoană individuale (supranume sau porecle – s.n.) provenite fie din diminutive ale lexicului comun, fie din nume de persoană nederivate (pline) moștenite, în această formă, de la tatăl posesorului respectivului nume⁵²⁹.

Însă, după cum arată monumentele scrise ale limbii ucrainene, formantul *-k(o)* era, fără îndoială, parte componentă a antroponimelor începând cu secolul al XIV-lea (*Hlĭbko*, *Havrelĭko*, *Ivanъko*)⁵³⁰. Situație identică apare și în secolul al XVI-lea (*Vanko*, *Ivanko*, *Ivaško*, *Ivanuško*)⁵³¹, iar, în „Registrele căzăcești” din secolul al XVII-lea, o pătrime dintre antroponimele înregistrate (ce puteau deveni numele de familie) sunt derivate cu ajutorul formantului *-k(o)*⁵³².

⁵²⁸ M. L. Chudaš, *op. cit.*, p. 124.

⁵²⁹ *Ibidem*.

⁵³⁰ N. G. Cybul'skij, *Sostav i struktura ličnych imen v hramotach XIV v.*, în „Davn'orus'ka onomastyčna spadščyna v schidnoslov'ans'kych movach” (red. princip. V. V. Nimčuk), „Naukova dumka”, Kiev, 1986, p. 131, apud L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 98.

⁵³¹ R. I. Kersta, *Typy imenovanij mužčin v pam'atnikach ukrajinsko-go jazyka XVI v.*, în „Antroponimika” (red. V. A. Nikonov. A. V. Superan-skaja), „Nauka”, Moscova, 1970, p. 259; L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 98.

⁵³² L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 98. Vezi, în acest sens, materialul prezentat de Ju. O. Karpenko în studiul *Rejstry Vijs'ka Zaporizs'koho i*

Afirmațiile pe care le face M. L. Chudaš sunt realizate, din păcate, fără a fi studiate (din motive doar presupuse de noi, excluzându-l pe acela al inaccesibilității la) izvoarele scrise ale limbii ucrainene din secolele XI-XIV.

Referindu-se la numele de familie din Ucraina Transcarpatică de tipul *Mytryčko*, *Petryčko*, *Petrún'ko*, *Juryčko* (provenite de la nume de botez) sau formate de la vechile porecle, ca, de exemplu, *Holováčko*, *Horóško*, *Majdánko*, *Rusýnko*, *Čerepkó*, *Jasínko*, P. P. Čučka este de părere că acestea sunt nume formate cu ajutorul vechiului sufix diminutival *-k(o)*, care, în respectivele cazuri, are funcție antroponimică⁵³³. Însă majoritatea numelor de familie în *-k(o)* sunt fie nume diminutive cu același sens (antroponimic), ca, de exemplu, *Vas'kó*, *Dankó*, *Pet'kó*, fie adjective substantivizate, de tipul *Derev'ánko*, *Mud'ánko*, *Kučer'ávko*, *Polóvko*⁵³⁴.

În ceea ce privește apariția antroponimelor în *-k(o)* și, implicit, a formantului *-k(o)*, dintre numeroasele opinii, atrage atenția cea a lui Ju. K. Red'ko, care (afirmând că acestea au apărut cu ajutorul procedurii lexico-semantic) consideră că numele de familie de acest tip, formate de la apelative (se referă, în special, la substantive), sunt, pe de o parte, „acelea în care desinența *-o* apăruse pe locul lui *-a* inițial, cu scopul de a diferenția numele propriu de cel comun (aceasta realizându-se, probabil, prin forma de vocativ, în *-o*, care, cu timpul, devenise proprie nominativului”⁵³⁵), iar, pe de alta, – „acelea în care sufixul *-k-o* apăruse pe locul primordialului *-ok*. Cele două sufixe sunt sinonime, iar schimbarea unuia cu celălalt are loc și între apelative: *bratok* și *bratko*. Numele de familie în *-k-o*, cărora le corespund apelativele în *-ok*, sunt destul de multe. Se poate presupune că și

problema postann'a ukrajins'kych prizvyšč, în „Pytann'a istoryčnoji onomastyky Ukrajinjy” (red. O. P. Karpenko), „Naukova dumka”, Kiev, 1994, p. 182-201.

⁵³³ PZU, p. XXXV.

⁵³⁴ *Ibidem*.

⁵³⁵ Red'ko, *Sučasni*, p. 141.

această schimbare a constituit un procedeu de diferențiere a numelui propriu de cel comun”⁵³⁶.

Dacă putem afirma că, în trecut, după cum reiese din monumentele scrise ale celor trei limbi slave de est, formantul *-k(o)* avea, în cadrul procesului formării numelor de persoană, atât o funcție patronimică, cât și una diminutivală, astăzi, doar pe teritoriul lingvistic ucrainean, el este unul dintre cei mai productivi formați care derivă variante ale numelor masculine⁵³⁷. Dovadă stau numeroasele exemple din cadrul sistemului popular de denotație personală al ucrainenilor, și nu doar din localitățile maramureșene, ci și din întreaga zonă carpatică (vezi urm. para-grafe). În consecință, putem sublinia că formantul *-k(o)* era, la început, specific limbii protoucrainene, de unde a pătruns în bielorusă și rusă. Dintre numeroasele dovezi în acest sens, o prezentăm doar pe cea, conform căreia, azi, în graiurile limbii ruse, formantul *-k(o)* e puțin productiv sau chiar absent⁵³⁸, în timp ce el este propriu, cu cele două funcții (diminutivală și patronimică), aceluiași tip de nume din antroponimia altor popoare slave, ca, de pildă, cea a sârbilor, bulgarilor și a slovacilor⁵³⁹.

În Ucraina, numele de familie în *-k(o)* se întâlnesc în toate regiunile. Ocupă locul al III-lea (după numele în *-enko* și cele formate prin procedeu lexico-semantic) în trei regiuni: Cernihiv (8 %), Sumy (5,8 %), Poltava (5,7 %); locul IV – tot în trei regiuni: Crimeea (8,3 %), Zaporijea (5,8 %) și Herson (5,6 %); locul V: în regiunile Donețk (4,5 %), Cerkasy (4,1 %), Dniipro-

⁵³⁶ Red’ko, *Sučasni*, p. 142.

⁵³⁷ L. O. Kravčenko, *loc. cit.*

⁵³⁸ V. D. Bondatellov, E. F. Danilina, *Sredstva vyraženiija emocional’no-ekspresivnykh ottenok v russkikh ličnykh imenach*, în „Antroponimika” (red. V. A. Nikonov, A. V. Superanskaja), „Nauka”, Moscova, 1970, p. 197.

⁵³⁹ I. M. Železn’ak, *Očerok serbochorvatskoho antroponimičeskoho slovoobrazovanija*, „Naukova dumka”, Kiev, 1969, p. 48); V. A. Nikonov, *Serby*, în „Sistemy ličnykh imen u narodov mira” (red. M. V. Kr’ukov), „Nauka”, Moscova, 1986, p. 274; M. V. Nykulyna, *Bolhary*, în „Sistemy ličnykh imen u narodov mira” (red. M. V. Kr’ukov), „Nauka”, Moscova, 1986, p. 83, apud L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 98.

petrovsk (4 %) și Mykolaiv (3,8 %); locul VI: în Kiev (5,2 %), Vinnyța (5,1 %), Jytomyr (3,7 %) și Hmelnyțk (3,2 %); locul VII: în Odesa (5,2 %), Transcarpatia (5,2 %), Lviv (4,5 %), Harkiv (4,2 %) și Kirovohrad (3,8 %); locul VIII: în regiunile Cernăuți (3,1 %), Luhansk (2,6 %) și Volânia (2,3 %); locul IX: în Ivano-Frankivsk (3 %). Numărul cel mai redus al acestui tip de nume se înregistrează în regiunile Ternopil și Rivne⁵⁴⁰.

Studiind sistemul neoficial al celor trei localități ucrainene din Marmureș, am observat că aproape orice nume de botez masculin (formă plină sau hipocoristic ori derivat), fie el ucrainean, fie românesc, poate fi derivat cu ajutorul lui *-k(o)*: *Ádiko* (< rom. și ucr. *Ádi* < rom. *Adrian*), *Andrijkó* (< ucr. *Andrij*), *Boriskó* (< ucr. *Boris*), *Čipriankó* (< rom. *Ciprian*), *Дынуцкó* (< rom. *Dănuț*), *Klaúdiko/Kláüdiko* (< rom. *Claudiu*), *Féd'ko* (< ucr. *Féd'a* < *Fédur*), *Ivánko* (< ucr. *Iván*), *Lavíniko* (< rom. *Lavíniu*), *Mic'kó* (< ucr. *Mic'ó* < *Michájlo*), *Miško* (< ucr. *Miša* < *Michájlo*), *Neluckó* (< ucr. dial. *Nelúc* < rom. *Neluț(u)*), *Petrykó/Petry'kó* (< ucr. *Petró*), *Sorinkó* (< rom. *Sorin*), *Tod'erkó* (< ucr. *Tód'er*), *Vasyl'kó/Vasy'kó* (< ucr. dial. *Vasyl'Vasy'l'*), *Volód'ko* (< ucr. *Volódea*).

Se întâlnesc foarte multe supranume derivate cu *-k(o)* care s-au format de la nume de familie sau nume de botez ori de la diverse forme hipocoristice ale acestora: *Andráško* (< n.fam. *Ándraš*), *Armáško* (< n.fam. *Armáš*), *El'kó* (< hipoc. de la n.b. ucr. *Il'kó* < n.b. *Il'ija*), *Hót'ko* (< hipoc. de la n.fam. *Hoščúk*), *Haf'ječko* (< n.f. ucr. *Haf'ja*), *Jančikó* (< hipoc. de la *Jónči* < n.b. magh. *János*), *Ihnatkó* (< n.b. ucr. *Ihnát*), *Miško* (< hipoc. de la *Miša* < n.b. *Michájlo*), *Pan'kó* (< hipoc. de la n.b. ucr. *Pantelij* (< *Pantelejmón*)), *Polikó* (< hipoc. de la *Póli* < n.b. ucr. *Pavló*), *Semenkó* (< n.b. ucr. *Semén*), *Štefankó* (< n.b. rom. *Ștefán* sau ucr. dial. *Štefan*), *Tod'erkó* (< n.b. ucr. *Tód'er*).

Sufixul *-k(o)* are o frecvență ridicată în derivarea poreclelor care au la bază apelative: *Čornikó* (< ucr. *čórnyj* „negru”),

⁵⁴⁰ Red'ko, *Sučasni*, p. 204.

Čerevkó (< ucr. dial. *čérevo* „burtă”), *Charchárko* (< ucr. dial. *chárkaty* „a scuipa urât și mult”), *Lbisikó* (< ucr. dial. *lbisbyj* „chel”), *Mat'kó* (< ucr. dial. *máty/mat'* „mamă”), *Pjétko* (< ucr. dial. *pjétko* „bancnotă de cinci lei”), *Švéjko* (< ucr. *švájka* „sulă”, instrument folosit în exercitarea îndeletnicirii de pielar), *Šubikó* (< ucr. dial. *šuba* „cojoc”), *Voron'kó* (< magh. *varrónó* „croitoareasă” sau < ucr. *voróna*, „cioară”), *Žydkó* (< ucr. *žyd* „evreu”).

Revenind la sistemele antroponimice oficiale ale localităților de care ne ocupăm, am constatat că numărul numelor de familie formate cu ajutorul lui *-k(o)* este redus (*Bilașco*, *Cusco*, *Fetico*, *Meșco*, *Rișco*, *Ruszinka*). Din punctul de vedere al statisticii, situația este următoarea: în Rona de Sus, sunt înregistrate 5 nume de familie (2,38 %), care sunt purtate de 116 persoane (2,96 %); în Crăciunești, cele 3 nume de familie (1,38 %) denumesc 8 persoane (0,54 %), iar, în Lunca la Tisa, există 2 nume de familie (1,45 %), fiind purtate de 4 persoane (0,43 %).

-**CEA** (ucr. *-ja(t)/-ča(t)*). Este o continuare a formantului patronimic slav comun, care, după cum susține P. P. Čučka, „s-a constituit din sufixul substantivelor neutre cu tema în *-et-* (*dyt'ata*, *mal'ata*), însă, pe parcursul evoluției sale istorice, ca urmare a reorganizării morfemelor, elementul inițial *-č-* l-a pierdut pe *-t-* final, iar respectivele derivate le-a transformat din substantive de gen neutru, cu tema în *-jat-* (de declinarea a IV-a – s.n.), în substantive masculine (de declinarea I), în *-ča*”⁵⁴¹. Funcția primordială a formantului *-ča(t)* era, în exclusivitate, aceea de a forma diminutive, dar derivatele cu acest sufix, de timpuriu, au început să indice „raportarea fiului la tatăl său”. Astfel, spre sfârșitul Evului Mediu, derivatele formate cu acest sufix au devenit patronime în aproape toate limbile slave⁵⁴².

Ju. K. Red'ko afirmă că, azi, numele de familie de acest tip sunt rare, deși, în trecut, erau destul de răspândite, subliniind că astfel de antroponime erau, inițial, nume date copiilor după

⁵⁴¹ PZU, p. XXXVIII.

⁵⁴² *Ibidem*.

porecla sau numele tatălui, *Romančá, Maksymčá, Čhvedčen'a* (așa cum, astăzi, în limba ucaineană, se formează denumirile pentru animalele tinere, pentru puii acestora, *vedmeža, vovčen'a*), acest sufix dobândind, astfel, sens antroponomic, tocmai prin crearea de noi nume de la temele regăsite în antroponimul nou-format (în cazul nostru, *Roman, Maksym*)⁵⁴³.

Același cercetător subliniază faptul că respectivele nume de familie se declinau, dobândind sufixul *-at-* ca și substantivele de declinare a IV-a, însă, azi fiind niște forme învechite (relicve, după cum le numește Ju. K. Red'ko) ale vechilor antroponime, ele au pierdut relația cu substantivele de declinare a IV-a și, dobândind forma cazului nominativ, au fost asimilate substantivelor de declinare I. Astfel s-au format numele de familie *Zubén'a, Krupén'a, L'ubén'a, Hytrén'a, Veréskl'a, Čevel'čá*, care, astăzi, se declină la fel ca substantivele de declinare I, putând fi întâlnite în regiunile nordice ale Ucrainei, în special, în Volânia, Cernihiv și Sumy, însă frecvența lor, în zonele amintite, este de aprox. 0,2 %. Totodată, substantivele formate cu ajutorul lui *-at-* puteau avea, de asemenea, și forma cazului genitiv plural (la fel ca numele de familie rusești de tipul *Černyčh, Malych*). Câteva dintre astfel de antroponime s-au păstrat în regiunea Lviv, mai ales în raioanele muntoase ale Boikivșcynei: *Kon'át, Mykov'át, Procev'át, Star'át, Ščurát*, care reprezintă 0,13 % din totalul numelor de familie înregistrate⁵⁴⁴.

Singurul nume de familie format cu *-cea*⁵⁴⁵, propriu doar sistemelor antroponimice din Rona de Sus și Crăciunești, e *Vancea*, care se prezintă astfel: în Rona de Sus, statistic, este egal cu 0,48 % din totalul numelor înregistrate, fiind purtat de 2 persoane (0,05 %), iar, în Crăciunești, el reprezintă 0,46 %,

⁵⁴³ Red'ko, *Sučasni*, p. 113-114; L. L. Humeč'ka, *Onomastyčnyj formant -jat v ukrajins'kij movi*, în „Slov'ans'ke movoznavstvo” (red. princip. L. A. Bulachovs'kyj), vol. IV, Kiev, 1962, p. 20-21.

⁵⁴⁴ *Ibidem*, p. 114, 211-212.

⁵⁴⁵ Aici, poate fi inclus și n.fam. *Bércsa* (din LT și Cr), dar numai în cazul în care este un derivat format cu ajutorul suf. slav *-ča(t)*.

denumind 1 persoană (adică 0,07 % din numărul total al populației).

-**EC(-IC)/-CEC** (ucr. *-yk (-ik/-jik)/-čyk*). După cum se poate observa, sufixul ucrainean *-yk* este redat în grafie românească prin *-ec* și, mai rar, prin *-ic*.

Formantul ucrainean *-yk* este moștenit din limba ucraineană veche, azi având o productivitate mare în formarea diminutivelor din cadrul lexicului comun⁵⁴⁶. În antroponimie, *-yk* este polifuncțional, putând forma atât patronime, cât și diminutive. Acest fapt reiese din monumentele scrise ale limbii ucrainene din secolele XIV-XVIII, când sufixul *-yk* apare atât în structura patronimelor, cât și în cea a diminutivelor (*Zaharka Bobrikъ, Lukijanъ Mažarikъ*)⁵⁴⁷, iar, în monumentele limbii ruse din secolele XVII-XVIII, el apare în componența numelor de familie și a supranumelor, care, de cele mai multe ori, au la bază nume de persoană⁵⁴⁸, de unde rezultă că, în rusă, apăruse mult mai târziu. Documentele de limbă ale Ucrainei Transcarpatice din aceeași perioadă atestă existența patronimelor formate cu *-yk/-čyk*, iar, în graiurile transcarpatice (mai exact în sistemul popular de denominație personală), respectivele sufixe se folosesc și astăzi în formarea supranumelor de la numele tatălui (fiind, astfel, de tip patronimic)⁵⁴⁹.

⁵⁴⁶ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 104. Formantul *-ik (-yk)* este productiv în formarea diminutivelor și în alte limbi slave, mai ales în cele de est și de vest (unde a cunoscut o dezvoltare semnificativă a funcției diminutive), comparativ cu cele sudice, în care, după cum afirmă lingvistul sârb R. Boškovič, productivitatea în formarea diminutivelor, mai ales în sârbă și croată, îi revine sufixului *-ič*, excepție făcând limba slovenă (R. Boškovič, *Osnovy sravnitel'noj grammatiki slav'anskih jazykov: Fonetika i slovoobrazovanie*, „Vysšaja škola”, Moscova, 1984, p. 229-230), subliniind, totodată, dispariția, aproape completă, a vechiului sufix diminutival *-ikъ* în toate limbile slave de sud (*Ibidem*, p. 136-137).

⁵⁴⁷ M. L. Chudaš, *op. cit.*, p. 124.

⁵⁴⁸ S. I. Zinin, *Suffiksy russkich familij XVII-XVIII vekov*, în „Antroponimika” (red. V. A. Nikonov, A. V. Superanskaja), „Nauka”, Moscova, 1970, p. 94.

⁵⁴⁹ PZU, p. XXXII.

Dacă, în limba ucraineană contemporană, formantul *-yk* este unul dintre cele mai productive sufixe care derivă antroponime diminutive de la nume de persoană (sau alte antroponime)⁵⁵⁰, în limba rusă, folosirea unor astfel de nume (formate cu *-ik*) este limitată. Astfel, unii cercetători, după cum remarcă L. O. Kravčenko⁵⁵¹, printre care A. V. Superanskaja, consideră că, în limba rusă, formele diminutive derivate de la nume masculine cu ajutorul acestui sufix sunt „*forme inteligente sau cultivate*” și le leagă de vechiul Petersburg și de influența polonă, prin intermediul limbii ucrainene (*Leksek < Aleksej, Rodik < Rodijon, Tosik < Anatolij*)⁵⁵². Aceeași cercetătoare, împreună cu A. V. Suslova, afirmă, ulterior, că sufixul *-ik* din limba rusă este propriu doar locuitorilor din orașe⁵⁵³.

Numele de familie în *-yk/-čyk*, proprii sistemului antroponimic ucrainean, au fost împărțite de către Ju. K. Red'ko în cinci grupe: 1. formate de la substantive (prin procedeul lexico-semantic) care indicau caracterul diminutival (alintarea), la baza lor fiind nume de persoană, ocupații și profesii, porecle nederivate cu vreun sufix diminutival (*Adámyk, Bohdánčyk; Hónčaryk, Svyváryk; Barányk, Drózdyk*); 2. nume atributive formate de la adjective (*Bílyk, Hárnyk*); 3. nume (formate prin procedeul lexico-semantic) de la denumiri de profesii: *Bazárnyk, Výnnyk*; 4. cele care indică originea, locul de baștină: *Bystř'anýk, Kozovýk*; 5. formate de la numerale: *Pjátnyk, Semerýk*⁵⁵⁴. Menționez că încadrarea unui nume de familie în oricare dintre categoriile de mai sus prezintă numeroase riscuri în a greși, un nume oarecare putând fi inclus în două sau chiar trei secțiuni.

⁵⁵⁰ I. I. Kovalyk, *Slovotvir osobovykh imen v ukrajins'kij movi (zdribnilo-pestlyvi utvorenn'a)*, în „Teritorial'ni dialekty i vlasni nazvy”, „Naukova dumka”, Kiev, 1965, p. 222, apud L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 104-105.

⁵⁵¹ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 105.

⁵⁵² A. V. Superanskaja, *Struktura imeni sobstvenoho. Fonolohija i morfolohija*, „Nauka”, Moscova, 1969, p. 139.

⁵⁵³ A. V. Soslova, A. V. Superanskaja, *O russkich imenach*, „Nauka”, Moscova, 1985, p. 144.

⁵⁵⁴ Red'ko, *Sučasni*, p. 128-129.

Pe teritoriul Ucrainei, regiunea cu cea mai ridicată frecvență a numelor de familie formate cu ajutorul lui *-yk/-jik* este Harkiv (7,3 %), unde acestea ocupă locul al III-lea (după numele în *-enko* și cele formate prin procedeul lexico-semantic), fiind urmată de regiunea Volânia (5,2 %) – locul IV. În Ternopil (5,7 %), Lviv (5,1 %), Cernăuți (5 %), Hmelnyțk (4 %) și Jytomyr (3,7 %), ocupă locul V. Numele de familie în *-yk/-jik* ocupă al VI-lea loc în regiunile Transcarpatia (5,6 %), Odesa (5,2 %), Ivano-Frankivsk (4,8 %), Poltava (4,6 %), Donețk (4,3 %), Cerkasy (4 %), Sumy (3,5 %), Rivne (3,4 %), iar cel mai scăzut procent îl înregistrează în Crimeea (1,4 %), Mykolaiv (1,4 %) și Luhansk (1,3 %) ⁵⁵⁵.

L. O. Kravčenko afirmă că „*-čyk* ⁵⁵⁶ este un sufix compus, apărut ca urmare a îmbinării lui *-yk* cu altele. Este productiv (locul III) între formele diminutive ale substantivelor masculine (*barančyk*, *stil'čyk*), dar, în antroponimia din monumentele scrise ale celor trei limbi slave răsăritene, este atestat rareori” ⁵⁵⁷, subliniind faptul că, în secolul al XVI-lea, pe teritoriul Ucrainei, formantul *-čyk* era folosit în antroponimie destul de rar; în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și la începutul celui de-al XVIII-lea, în regiunile de pe malul stâng al Niprului, acesta devine mai productiv, însă fără să fie un formant de gradul întâi ⁵⁵⁸ (el adăugându-se la antroponime deja sufixate – s.n.). Ne vom opri puțin asupra sintagmei „*-čyk* este un sufix compus”, pe care o considerăm eronată, nu în totalitate (la nivelul apelativelor este posibil ca *barančyk* să provină atât din *baranko* + suf. *-yk*, cât și din *baran* + suf. *-čyk*), ci, mai cu seamă, în ceea ce privește antroponimele derivate cu acesta. Drept dovadă, vom lua câteva exemple înregistrate chiar de către cercetătoare: *Jemeljančyk*, *Zinčyk*, *Luščyk*, *Radčyk*, care sunt create de la formele: *Jemeljanko*, *Zin'ko*, *Luško*, *Radko/Rad'ko* + suf. *-yk* (unele apar,

⁵⁵⁵ Red'ko, *Sučasni*, p. 202-204.

⁵⁵⁶ Acesta este redat în grafia românească prin *-cec* sau *-cic*.

⁵⁵⁷ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 105.

⁵⁵⁸ *Ibidem*.

sub această formă, și la L. O. Kravčenko), unde *k* alternează cu *č*, conform foneticii limbii ucrainene. Astfel, *-čyk* (redat în graf. rom. prin *-cec* sau *-cic*) este doar o variantă fonetică pozițională a formantului *-yk*, în aceeași situație fiind și *-čuk* (variantă a lui *-uk*) și *-čak* (a lui *-ak*).

În ceea ce privește funcția formantului *-čyk*, părerile sunt împărțite. I. I. Kovalyk îl include în grupa sufixelor productive, după modelul cărora s-a „întărit” caracterul diminutival sau cel alintător⁵⁵⁹, iar O. Ju. Karpenko și P. P. Čučka îl consideră ca fiind unul dintre cei mai utilizați formanți în derivarea variantelelor numelor de botez (chiar și în ziua de azi, în graiurile limbii ucrainene)⁵⁶⁰.

Numele de familie derivate cu ajutorul formantului *-ec/-ic/-cec* (*Bucec, Dubec, Onușec; Colopelnic, Felic, Onușec; Bilcec*) dețin, în cadrul sistemelor antroponimice cercetate, următoarea statistică: în Rona de Sus, există 3 nume (1,43%), numărul purtătorilor fiind de 24 de persoane (0,61 %); în Crăciunești, sunt înregistrate tot 3 nume de familie (1,38 %), fiind purtate de 8 persoane (0,54 %), iar, în Lunca la Tisa, cu același număr de 3 nume de familie (2,36 %) sunt denumite 19 persoane (2,07 %).

-EI (ucr. *-ej*). Formantul ucrainean *-ej* (ca și *-ij*, < sl.com. **-ěj*) este un sufix polifuncțional, care, pe lângă sensul inițial, acela de a exprima o notă subiectivă, putea să dobândească și funcție patronimică⁵⁶¹. În ceea ce privește originea lui *-ej*, în antroponimia ucraineană, părerile sunt împărțite. L. T. Masenko afirmă că, în limba ucraineană, sufixul slav comun **-ěj* a trecut în *-ij*, iar *-ej*, propriu multor nume de familie ucrainene, este un împrumut din limba rusă (căci sl.com. **-ěj* > rus. și biel. *-ej*)⁵⁶².

⁵⁵⁹ I. I. Kovalyk, *op. cit.*, p. 221.

⁵⁶⁰ A. Ju. Karpenko, *Deminutivnoe antroponimičeskoe slovoobrazovanie (na materiale govovor juga Ukrainy)*, în „Vaprosy onomastiki” (red. A. K. Matveev), Sverdlovsk, 1980, p. 107; PZU, p. XXXII.

⁵⁶¹ H. Je. Bučko, *op. cit.*, p. 42.

⁵⁶² L. T. Masenko, *Ukrajinski prizvyščă z sufiksom -ij*, în „Movo-znavstvo”, nr. 5, Kiev, 1976, p. 74, apud L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 108.

Alți lingviști, precum H. D. Pančuk, consideră că formantul *-ej* nu este o variantă rusească a ucraineanului *-ij*, ci e un sufix aparte între afixele polifuncționale, având în vedere faptul că el putea deriva atât patronime, cât și diminutive⁵⁶³, indicând „o oarecare nuanță de respect”⁵⁶⁴. Funcția patronimică a sufixului *-ej* din antroponimia Carpaților estici (Ucraina Transcarpatică) s-a dezvoltat, după părerea lui P. P. Čučka, pe „baza desinenței cazului genitiv est-romanic (român – s.n.) al substantivelor cu tema în *-a*; este vorba despre vechea funcție a cazului *genitivus possessivus*”⁵⁶⁵. În antroponimia transcarpatică, cu ajutorul formantului *-ej*, pe lângă numele de familie care au la bază vechile nume calendaristice derivate cu *-ej* (*Blažej, Matěj, Mojsěj*) sau nume vechi slave (*Bilěj, Myslěj*), există numeroase lexeme care și astăzi funcționează în graiurile carpatice ca porecle („atributive cu nuanță ironică”), precum *Baběj, Holověj, Horběj, Kurěj, Rebrěj, Stehněj*. Majoritatea numelor de familie sunt formate din antroponime, supranume sau porecle tradiționale locale cu tema în *-a* (*Žaběj, Kapustěj, Lukěj, Toměj*)⁵⁶⁶.

În sistemul antroponimic ucrainean, numele de familie în *-ej* sunt reduse ca număr. Cea mai ridicată frecvență o înregistrează în regiunea Transcarpatia (2,5 %), fiind urmată, îndeaproape, de Cernăuți (1,8 %). O prezență scăzută se întâlnește în regiunile Cerkasy (0,7 %), Ivano-Frankivsk, Odesa și Luhansk – câte 0,5 %, în Rivne și Jytomyr – câte 0,3 %, în Lviv, Kirovohrad și Ternopil – câte 0,25 %, în Dnipropetrovsk, Kiev și Hmelnyțk – câte 0,2 %⁵⁶⁷.

Numărul numelor de familie formate cu *-ei* este foarte redus și în cadrul sistemelor antroponimice proprii celor trei localități

⁵⁶³ H. D. Pančuk, *Antroponimija Opill'a*, Ternopil, 2001, p. 79.

⁵⁶⁴ Red'ko, *Sučasni*, p. 119.

⁵⁶⁵ P. P. Čučka, *Ukrajins'ki prizvyščja z patronimičnym sufiksom -ej*, în „Problemy onomastyčnoho slovtvoru”, „Naukova dumka”, Kiev, 1997, p. 64-65, apud PZU, p. XXXI.

⁵⁶⁶ PZU, p. XXX-XXXI.

⁵⁶⁷ Red'ko, *Sučasni*, p. 209.

(*Dubei, Hlistei, Lumei, Țofei*). Statistica lor arată astfel: în Rona de Sus, sunt înregistrate 2 nume de familie (0,95 %), fiind purtate de 91 de persoane (2,32 %); în Crăciunești, apar 3 nume de familie (1,38 %), care denumesc 12 persoane (0,8 %), iar, în Lunca la Tisa, există doar 1 nume de familie (0,79 %), denumind 5 persoane (0,54 %).

-ICI (ucr. *-yč*). Antroponimele formate cu ajutorul sufixului *-ici* (ucr. *-yč*), de origine slavă comună (< **-itjo* sau **-iti*), reprezintă, în limbile slave, unul dintre cele mai vechi mijloace de exprimare a filiației, iar, în ceea ce privește funcția primară a acestui formant, există, în literatura de specialitate, după cum constatare L. O. Kravčenko, două puncte de vedere diferite: unii cercetători (O. M. Seliščev, D. Bogdan, A. Zarembo) consideră că sufixul ucrainean *-yč* este, la origine, unul diminutival, iar alții (O. M. Trubačov, V. Blanar) sunt de părere că, la început, sufixul indica apartenența sau originea, iar, cu timpul, exercitând funcția de exprimare a rudeniei (a filiației), s-a specializat în indicarea patronimiei⁵⁶⁸, fapt ilustrat în cele mai vechi monumente scrise ale limbii ucrainene, în care cnejii erau numiți și cu patronime în *-ič* (*kn'az' Vladimir Sv'atoslavič vnuk Vsevolož*)⁵⁶⁹.

Însă, pentru a putea înțelege rolul funcțional al formantului *-ičb* la numele proprii, trebuie să ne întoarcem la lexicul comun (la apelative). Acesta „deriva, inițial, *denumiri patronimice* care, formal, aveau legătură cu adjectivele posesive (*brateničb, d'ad'kovič*). Celălalt sens, al categoriei *nomina personalia*, a apărut la substantivele derivate cu sufixul *-ičb*, mai târziu, la sfârșitul secolului al XII-lea (*bratitičb, dđdičb, dđtičb, hospodičičb*)”⁵⁷⁰. În monumentele scrise ale limbii ucrainene din secolele XIV-XV, derivarea „cu ajutorul formantului *-ičb* a fost mai puțin productivă în cadrul apelativelor care denumeau persoane (indicând ocupația, profesia, starea socială etc. – s.n.). O situație identică se înregistrează și între secolele XV-XVIII, când apar

⁵⁶⁸ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 79.

⁵⁶⁹ M. L. Chudaș, *op. cit.*, p. 112.

⁵⁷⁰ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 79-80.

doar 34 de denumiri formate cu *-iĉb* și cu derivatul său compus *-oviĉb/-eviĉb*⁵⁷¹. O productivitate scăzută a respectivului sufix se înregistrează și astăzi în limba ucraineană contemporană⁵⁷². Aceeași situație o întâlnim în sistemele populare de denotație personală (în formarea supranumelor, poreclelor, hipocoristicelor etc.) ale localităților ucrainene din Maramureș, unde respectivul sufix lipsește cu desăvârșire.

După cum afirmă L. O. Kravčenko, în sistemul antroponimic ucrainean, formele în *-yĉ*, *-ovyĉ/-evyĉ* sunt numeroase, deja, în limba documentelor din secolele XIV-XV, unul dintre cele mai frecvente sufixe în formarea numelor de persoană fiind sufixul patronimic *-iĉ(ь)* (*hodorь ĉjeolĉi(ĉ)* – atestat la 1370, *Ivanь Putĉtiĉ* – 1487⁵⁷³), alături de derivatele sale *-yn-iĉb*, *-oviĉb/-ev-iĉb* (vezi *infra*), al căror sens primar era acela de a indica apartenența⁵⁷⁴. Dacă, în secolul al XVI-lea, sufixul patronimic *-iĉb*, în comparație cu compusul său *-oviĉb/-eviĉb*, era mai puțin productiv și forma, de obicei, antroponime de la nume (ce aveau la bază apelative, supranume sau porecle – s.n.) terminate în *-a* (*Wassil Soboticz*, *Luko Źabiĉb*), în secolul al XVIII-lea (ca, de exemplu, în regiunea Jytomyr), sunt înregistrate numeroase nume de persoană derivate cu *-iĉ* (*Andruško Lavriĉ*, *Hiĉipor Vasileviĉ*), care reprezintă o dovadă clară că respectivele patronime au devenit nume de familie⁵⁷⁵.

Acesta ar fi, în linii mari, tradiționalul punct de vedere referitor la istoria și funcționalitatea patronimelor (devenite, ulterior, nume de familie) în *-yĉ* și, implicit, apariția sufixului în cauză. După părerea noastră, una dintre lacunele mari constă în faptul că exemplele de antroponime derivate cu acest sufix sunt

⁵⁷¹ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 80.

⁵⁷² *Ibidem*.

⁵⁷³ M. L. Chudaș, *op. cit.*, p. 121.

⁵⁷⁴ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 80.

⁵⁷⁵ *Ibidem*. Pentru mai multe exemple, vezi M. L. Chudaș, *op. cit.*, p. 121-122. Din păcate, și aici, găsim doar exemple înregistrate începând cu secolul al XIV-lea.

din secolul al XIV-lea, cu toate că existența lor, după cum se va observa în rândurile de mai jos, se face simțită mult mai devreme.

Asupra problemei privind antroponimele în *-yč (-ič)*, inclusiv a genezei acestui antropoforant, vom zăbovi în continuare, având la bază descoperirile realizate de către cercetătoarea ucraineană S. M. Pachomova.

După ce identifică în structura unor toponime modele patronimice adjectivale formate fie doar cu ajutorul lui **-jb* (ucr.: *Peremišlb, Jaroslavlb, Drohomišlb, Braslavlb, Terebovlb*; pol.: *Chociwle, Lubla, Luble, Mrówla, Syrokomla, Konotopla, Drogowle, Sądowl, Witowla, Dziwle, Kiebla, Witowla*), fie în combinație cu alte sufixe, mai ales cu cele posesive (*Lublewo, Lublin, Paplino, Toplin, Chraplewo, Chrzqbllice, Cierplewo, Deblin, Droblino, Dyblino, Dymlin, Kiemlina, Krqplewo, Kroblice, Kruplino, Sęplino, Skomlino*), subliniind, totodată, că modelul patronimic **-jb* este foarte bine reprezentat în toponimia bulgară, cercetătoarea afirmă că acest sufix (**-jb*) a existat înaintea apariției scrisului la slavi⁵⁷⁶.

În urma studierii documentelor de limbă vechi, aceeași cercetătoare constată că, în comparație cu monumentele de limbă medievale rusești și bulgare (unde apar doar câteva exemple sporadice), în cele ale limbii ucrainene vechi, sunt fixate, într-un număr mult mai mare, denumiri cu acest model patronimic (*Vsevolodъ snъ Mstislavlb* – din anul 1195, *Kost'antinъ snъ Dobrynъ* – 1018, *Jaroslavъ snъ Volodimerъ* – 1187, *Vyšata snъ Ostromirъ* – 1064, *Volodimerъ snъ Vsevoložъ* – 1076, *R'urikъ Rostislavlb* – 1160, *Rostyslavko Mъtislavlb* – 1277 etc.) (de unde observăm prezența modelului în cauză chiar în secolul al XI-lea), subliniind faptul că, începând cu secolul al XII-lea, se observă deja o tendință de diminuare a productivității modelului patronimic adjectival (arhaic) în **-jb*, locul acestuia fiind luat de

⁵⁷⁶ S. M. Pachomova, *Evolucija antroponimnyh formul u slov'ans'kych movach*, Vydav. «Oleksandry Harkuši», Ujhorod, 2012, p. 85.

modelul patronimic adjectival în *-ov/-ev*, fapt foarte bine reflectat în textele vechi ale limbii ucrainene și în cele medievale ale bulgarei⁵⁷⁷.

⁵⁷⁷ S. M. Pachomova, *op. cit.*, p. 85-87. În limba ucraineană veche, una dintre cauzele diminuării productivității sufixului **-jb* a fost pătrunderea în antroponimiconul păgân (al slavilor) a numelor creștine, a căror consoană finală în *-ej*, *-ij* sau *-aj* nu permitea ca reflexul vechiului **-jb* să se adauge temelor în consoană palatală (rarissime fiind patronimele formate de la nume creștine cu ajutorul acestui sufix: *Avraamlʲb*, *Jakovlʲb*, *Ievlʲb*), ceea ce a dus la o scădere semnificativă a numărului numelor slave vechi. Această teorie, după cum susține S. M. Pachomova, nu poate fi o cauză și în celelalte limbi slave. Motivul principal al „dispariției sufixului posesiv **-jb* a fost un fenomen fonetic specific tuturor limbilor slave, iar scurtarea numelui la slavii de est nu reprezenta un motiv serios în acest sens, ci doar un puternic catalizator al respectivului proces”, subliniind că „rădăcinile acestui fenomen trebuie căutate în fonologie, unul dintre motivele dispariției modelului în (**-jb*) fiind legat de apariția, în limba slavă comună, a consoanelor palatalizate. Acest sufix, căruia, cândva, îi era proprie o productivitate derivațională ridicată, ajunge în faza în care este incapabil de a crea noi forme posesive, de la teme în consoană palatală. În acest caz, modelul patronimic în *-ov/-ev* s-a dovedit a fi mai adaptabil, căci alternanța consoanelor îi oferea posibilitatea de a forma patronime atât de la teme în consoană dură, cât și de la cele în consoană palatală...”. Totodată, cercetătoarea precizează: „Este adevărat că textele slave de est (ucrainene vechi) mărturisesc folosirea în mod egal atât a patronimelor adjectivale, cât și a celor substantivale, comparativ cu cele bulgare, unde domină modelul adjectival. În același timp, monumentele de limbă sârbești și cele croate reflectă impunerea, în totalitate, a modelului substantival în *-ič*, în fața celui adjectival: *Nězb*, *Boučb* din secolele XIII-XIV”. Cercetătoarea evidențiază că „patronimele adjectivale sunt proprii, în general, periferiei antroponimiei istorice sârbești. Chiar și construcțiile cu un singur sufix, în *-ov/-ev*, *-in*, sunt foarte rare. Mult mai caracteristică este funcționarea lor în cadrul sufixelor patronimice compuse (cu două componente) de tipul *-ovič/-evič*, care pot fi o dovadă a folosirii lor vechi monomorfemate. Este posibil ca și reflexele sufixului **-jb*, de asemenea, să apară în structura patronimelor substantivale compuse (derivate a doua oară)? Deși I. M. Železn’ak, care a studiat detaliat patronimia istorică sârbă și croată, nu a identificat un astfel de model, totuși – după cum constată S. M. Pachomova – între exemplele pe care le aduce sunt fixate patronime de tipul *Vladislalīkʲb*, *Bogoslalīkʲb* etc., ce sunt clasificate de

Studiind patronimia sârbească din secolul al XIV-lea, cercetătoarea ucraineană aduce în discuție numeroase patronime compuse, în care sufixul **-jb* a avut, într-o etapă intermediară, alte reflexe, prezente în structura patronimelor substantivale compuse (derivate de două ori), de tipul: *Berislalikъ*, *Prъvoslalikъ*, *Chranislalikъ*, *Chvalislalikъ*, *Bratoslalikъ*, *Radoslalikъ*, *Miloslalikъ*, *Boudislalikъ*, *Stanislalikъ*, *Dobroslalikъ*, *Miroslalikъ*, *L'ubъslalikъ* și altele, subliniind că, în conformitate cu teoriile clasice (de ex., cea dată de I. M. Železn'ak), „este imposibil să explicăm alternanța [v] ~ [l]: într-adevăr, de ce de la numele *Bohoslav*, cu ajutorul sufixului *-ič*, se formează patronimul *Bohoslalyč* și nu așteptatul *Bohoslavyč*?”⁵⁷⁸ Și răspunsul ni-l dă tot ea, considerând că „acest fapt are o singură explicație: în fața noastră este un model de patronim format cu ajutorul a două afixe, apărut prin fuziunea dintre reflexul vechiului **-jb* și sufixul *-ič*. E cunoscut faptul că îmbinările de sunete *consoană + j*, încă în limba slavă comună, au suferit modificări fonetice. Dat fiind faptul că, în majoritatea cazurilor, formantul patronimic se adăuga la teme cu radicalul *-slav-*, putem reconstitui etapele formării și transformării formei patronimice date: *Bogoslavъ* + suf. **-jb* → *Bogoslavlъ* + suf. *-ič*. → *Bogoslavlīčъ* → *Bogoslaličъ*”. Iar, după ce demonstrează dispariția lui [v], cercetătoarea conchide: „În orice caz, nu putem exclude faptul că modelul cu sufixul dublu **-jb + -ič* a trecut, cu timpul, în *-ič*, iar denumirea de tipul *Bogoslalič* reprezintă doar o etapă intermediară de la forma *Bogoslavlīč* la *Bogoslavič*”⁵⁷⁹. Dar ceea ce ne interesează mai mult este faptul că „acest fenomen are, în mod evident, un caracter slav general, fapte asemănătoare – ce-i drept sporadice – fiind fixate în monumentele scrise slave de est: *Žydblalyčъ* (1316), *Jaroslalyčъ* (1270), *Horislaličъ* (Novgorod, sec. XIV), *Radъslalyčъ* (1164), *Mъstyslalyčъ* (1147). Comp., de asemenea,

către autoare ca fiind patronime cu două teme (doi compuși), formate cu ajutorul sufixului *-ič*, neavând în structura lor alte sufixe” (*Ibidem*, p. 86-87).

⁵⁷⁸ *Ibidem*, p. 87-88.

⁵⁷⁹ *Ibidem*, p. 88.

cu pol. *Dziwiętlic*. Modelul descris este mai vechi decât cel în *-ovič/-evič*⁵⁸⁰.

Apariția formele de tipul *Molibožič*, *Sv'atopolčič* poate fi explicată, conform demonstrației realizate de către S. M. Pachomova, în două moduri: fie ca un rezultat al iotării (adică a influenței sufixului **-jb*), fie ca o consecință a primei palatalizării (unde [g], [k], [ch], situate atât înaintea lui [j], cât și în fața vocalelor anterioare, au trecut în [ž], [č] [š]), mai exact sub influența sufixului *-ič*⁵⁸¹. „Neluând în calcul sufixul **-jb* în astfel de îmbinări derivaționale, unii dintre lingviști trag concluzia greșită, conform căreia *-ič* a fost un sufix primar în raport cu *-ovič/-evič*, *-ynič*. Dar, dacă acest aspect ar fi adevărat, după cum constată cercetătoarea ucraineană, în limba contemporană, am avea de-a face cu sufixele *-yčev*, *-yčyn* la o scară foarte mare! Însă ele, în antroponimia slavă, în special, în cea estică, există doar la periferia antroposistemului”⁵⁸². Ca o primă concluzie, în urma studierii sistemului patronimic din perioada ucraineană veche (și materialele letopisețelor ucrainene stau mărturie în acest sens),

⁵⁸⁰ S. M. Pachomova, *loc. cit.* Pachomova nu e de acord cu ceilalți cercetători conaționali, care s-au aplecat asupra studierii formațiilor patronimice, apărută ca „urmare a îmbinării sufixelor adjectivale cu cele substantivale, deoarece aceștia disting doar morfemul *-ovyč/-evyč*, *-ynyč*, iar, despre fuziunea **-jitjb* nici nu amintesc”. Aici, după cum sublinează cercetătoarea, **-jb* este un element posesiv al sufixului compus (**-jitjb*). Pentru această situație creată, ea dă câteva explicații: „a) loialitate față de tradiție; b) numărul mic de exemple care ilustrează acest model derivațional; c) dificultatea de a identifica formantul indicat” (cf. *Ibidem*, p. 88-89).

⁵⁸¹ *Ibidem*, p. 89. „Este adevărat, după cum afirmă lingvista, izvoarele scrise oferă și alte fapte, în care trecerea consoanei finale a temei poate fi explicată exclusiv prin influența asupra acesteia a sunetului [j]. Acest lucru privește consoanele labiale [b], [p], [v], [m]. Comp.: *Mbstislavličb* (1196) și *Mbstislavičb* (1154), *Židbslaličb* (1316), *Voislavličb* (1315). Aceeași situație este valabilă și pentru consoanele dentale [d], [t], [z], [s]. Comp.: *Vsevoložičb* (1196) și *Vsevolodičb* (1174). Această incertitudine privește, de asemenea, consoanele palatalizate a doua oară [r'], [l'], [n'], de exemplu, *Volodimiričb*” (*Ibidem*).

⁵⁸² *Ibidem*, p. 89.

S. M. Pachomova dovedește că „secolul al XII-lea a constituit limita (punctul de cotitură), până când încă domina modelul patronimic cu sufixul *-jb, după care productivitatea acestuia s-a diminuat, eliberând locul pentru modelul în -ov/-ev. Logic, începând cu această perioadă, formele antroponimice (dublu derivate) în -ovič/-evič au început să le elimine pe cele formate cu ajutorul lui *-jič (*-jitjb), iar modelul arhaic din perioada transcrierii vechilor cronici a fost schimbat cu cel actual și, se pare, mai la locul lui”, subliniind, totodată, că acest model patronimic (în *-jič) nu este unul local, cu un caracter dialectal, specific graiurilor nord-vestice ale limbii ucrainene vechi, așa cum au susținut unii dintre cercetători, ci unul general slav”⁵⁸³.

În aceeași ordine de idei, analizând suplimentar aceste patronime, S. M. Pachomova ajunge la unele reflecții interesante privind geneza sufixului patronimic substantival -ič (-yč), interpretarea antroponimică a originii acestuia, fiind, după cum afirmă

⁵⁸³ S. M. Pachomova, *op. cit.*, p. 90-91. În acest sens, cercetătoarea ucraineană nu este de acord cu antroponomaștii polonezi (G. V. Milejkovs'ka, V. Tascycki, T. Skulina), care consideră că „acest model nu are un caracter general slav de est, ci est unul local, dialectal, fiind propriu doar unui teritoriu închis al graiurilor nord-vestice ale Vechii Rusi (a Rusiei Kievene). Această teză este justificată, în principal, pe baza materialelor letopiseșului din Novgorod (în special, pe cea a listei Comisiei) și în temeiul Diplomelor din Marele Novgorod și Pskov. Cu toate acestea, afirmația despre caracterul dialectal al sufixului *-jič poate fi pusă la îndoială din cauza faptului că: a) nu există nicio garanție că, în timpul transcrierii cronicilor vechi, formele străvechi nu au fost înlocuite de către scribi cu cele mai noi, mult mai familiare; b) stilul de afaceri vechi rusec este reprezentat, în principal, de monumentele originale ale Novgorodului; lipsa, în materialul cercetat, a diplomelor care s-ar referi și la alte zone ale Rusiei Kievene ar trebui să ne avertizeze asupra unui astfel de tip de concluzii categorice; c) exemplele sârbești și croate vechi sus-amintite întăresc caracterul general slav, și nu unul local, al modelului patronimic în *-jitjb. Astfel, rezumând faptele de mai sus, putem concluziona că monumentele scrierii din perioada slavă timpurie fixează în ele etapa dispariției modelului în *-jitjb, păstrat în unele teritorii, și nu există niciun motiv lingvistic ca să-l calificăm ca fiind un model nou-apărut sau unul care este propriu doar unui singur dialect” (*Ibidem*, p. 91).

chiar lingvista, „justificată în întregime, deoarece utilizarea sa este mult mai însemnată în sfera onomasticii decât în cea a apelativelor. Mai mult, nu contrazice faptele lingvistice ale sferei nonantroponimice”⁵⁸⁴. Pornind de la realitatea conform căreia, în antroponimia slavă, sufixului *-ič* îi este proprie, în afară de calitatea patronimică, și cea diminutivală și, având la bază teoriile lui R. Boškovič, S. M. Pachomova susține că, la slavii de est și la cei de vest, *-ič* este patronimic, iar *-ik* – diminutival, în timp ce la slavii de sud (sârbi și croați), *-ič* are ambele valori, fiind atât patronimic, cât și diminutival (menționând că, din punct de vedere funcțional, sufixul sârbo-croat *-ič* și *-ik(-yk)* din limbile slave de est și de vest sunt identice; ambele lăsând o urmă semnificativă în antroponimia istorică slavă, cu cele două valori: diminutivală și patronimică, amândouă, și astăzi, păstrând semantica diminutivală nu doar în sfera antroponimică, ci și în cea a apelativelor)⁵⁸⁵.

Pornind de la constatarea realizată de către același cercetător sârb, R. Boškovič, care, studiind derivarea cuvintelor din limbile slave la nivelul apelativelor, afirmă că „dispariția aproape completă a sufixului diminutival *-ikъ* în toate limbile slave de sud” poate fi explicată, prin aceea că, în comparație cu limbile slave de est și cele de vest, în limbile slave de sud, sufixele cu sens diminutival s-au grupat și s-au generalizat nu în jurul formanților cu elementul [k], ci în jurul celor care aveau elementul [c], legând acest fenomen de perioada celei de-a treia palatalizări. În același timp, după cum subliniază cercetătoarea ucraineană, el atrage atenția că, în limba bulgară, sufixul *-icъ* nu este folosit deloc, iar, în acele limbi slave de sud care totuși îl mai păstrează, nu se remarcă printr-o productivitate ridicată, fapt explicat prin redistribuirea sensului diminutival între sufixele *-ikъ*, *-ьkъ*, *-ьkъ*, încă înaintea acțiunii legii celei de-a treia palatalizări⁵⁸⁶.

⁵⁸⁴ S. M. Pachomova, *loc. cit.*

⁵⁸⁵ *Ibidem*, p. 91-92.

⁵⁸⁶ R. Boškovič, *op. cit.*, p. 136, apud S. M. Pachomova, *op. cit.*, p. 92.

Cu toate că explicația cercetătorului sârb privește doar apelativele, nu și sfera onomasticii, „este important pentru noi – după cum afirmă S. M. Pachomova – faptul că autorul atrage atenția asupra lipsei în antroponimia slavă de sud a sufixului *-ik*”. Având în vedere productivitatea acestui sufix în onomastică, și, implicit în sfera antroponimiei, continuă să studieze geneza sufixelor patronimice în cadrul antroponimiei, incluzând o cronologie și mai timpurie – perioada primei palatalizări”. Faptele lingvistice constatate o fac să se întrebe: „Oare nu se poate presupune că tendința de înșirare a sufixelor patronimice, despre care era vorba mai sus, a avut loc, în ordine cronologică, în timpul procesului de iotare și s-a manifestat prin unirea sufixului **-jb* cu *-ikъ*, având ca rezultat apariția sufixului *-ič*? În acest caz, pe ultimul îl reconstruim din slavul comun **-jkjb*, și nu din **-jtjb*, după cum se face în mod tradițional. Ideea rezidă în faptul că, în perioada primei palatalizări, care a avut loc în limba slavă comună (protoslavă), și îmbinarea sunetelor [t] + [j], și [k] + [j] au dat același rezultat fonetic, [č], atât în limbile slave de est, cât și în cele de sud⁵⁸⁷. Având în vedere contextul onomastic, sunetul, [t] în cadrul formei vechi reconstruite tradițional, poate fi greu explicat, în timp ce reconstrucția lui [k] este absolut logică. Așa devine înțeleasă polisemantica sufixului patronimic *-ič* în limbile slave de sud și urmele foarte slabe ale formantului diminutival *-ik*. De asemenea, între limbile slave de sud, doar slovena se remarcă prin fapte de necontestat în ceea ce privește folosirea vechiului sufix *-ik* (cf. R. Boškovič, *op. cit.*, p. 240). Monumentele bulgare din perioada timpurie, în general, nu fixează patronime în *-ič*. Acest sufix, în antroponimia bulgară, a apărut, într-o perioadă ulterioară, ca urmare a influențelor sârbești și rusești⁵⁸⁸.

Ipoteza cercetătoarei ucrainene cu privire la originea sufixului *-ič* din sl.com. **-ikjb*, după cum ea însăși mărturisește,

⁵⁸⁷ Excepție face limba slavă veche cu reflexul [št] (cf. S. M. Pachomova, *op. cit.*, p. 93).

⁵⁸⁸ *Ibidem*, p. 92-93.

„provoacă un contraargument serios în ceea ce privește interpretarea reflexelor acestui sufix în limbile slave de vest. În limba polonă, sunt înregistrate ambele variante patronimice: și suf. *-icz* și suf. *-ic*. Cercetătorii polonezi îl explică pe *-icz* ca fiind o influența slavă de est. Lingviștii cehi, de asemenea, au tendința de a interpreta denumirile în *-ič* ca o manifestare a influențelor străine. Dacă am fi de acord cu ei, atunci, după cum avertizează S. M. Pachomova, automat, am avea de-a face cu tradiționala reconstrucție a sufixului *-ič* < **-itjb*. Dar... Există încă un fapt, și este extrem de important, deoarece se referă la limba ce aparține grupei slave de vest – luzaciana de jos, unde [č], care apăruse din [k] + [j], a trecut, în mod consecvent (și logic), în [c]! Ținând cont că, în sfera onomasticii, procesele generale ale limbii prezintă o manifestare specifică, de ce nu am putea presupune că un proces analogic putea să cuprindă și restul limbilor slave de vest, ce-i drept, doar în sfera onomasticii”⁵⁸⁹.

În concluzie, pe lângă tradiționala reconstrucție a lui *-yč* (< *sl.com. *-itjb* și format în jurul elementului [c]), trebuie acceptată și cea nouă, propusă de către S. M. Pachomova⁵⁹⁰: *-yč* < *sl.com. *-ikjb*, apărut în sfera lui [k])⁵⁹¹.

Azi, cea mai ridicată frecvență a numelor de familie în *-yč* se înregistrează în regiunea Transcarpatică a Ucrainei (6,5 %), fiind urmată de regiunile Lviv, Volânia, Ivano-Frankivsk, Ternopil, Cernăuți etc. Procentul scade odată cu deplasarea spre regiunile nordice, sudice și estice, pentru ca, în cele central-estice, să

⁵⁸⁹ S. M. Pachomova, *op. cit.*, p. 93.

⁵⁹⁰ Cu toate acestea, cercetătoarea ucraineană afirmă: „Subliniem că acest proces a avut loc cu mult înainte de apariția scrierii la slavi, probabil, pe la jumătatea mileniului I sau chiar mai devreme, când strămoșii slavilor de sud s-au separat deja de comunitatea slavă comună. În mod evident, din cauza vechimii mari, acest fenomen nu poate fi confirmat nicicum prin fapte scrise, dar sunt motive întemeiate pentru ca această ipoteză să aibă sens pentru existență și discuții” (*Ibidem*, p. 93).

⁵⁹¹ Am ținut să prezentăm, cât mai pe larg, descoperirea cercetătoarei S. M. Pachomova, pentru că acesta reprezintă un model de studiu diacronic al faptelor din antroponomia slavă.

devină foarte mic sau chiar să nu fie înregistrate astfel de nume (regiunile Cerkasy, Harkiv, Herson etc.)⁵⁹².

Prezența în sistemul antroponimic al Ucrainei Transcarpatice a unui număr mare de nume de familie (peste 650 din totalul de cca 10 mii) formate cu *-yč* i-a determinat pe unii cercetători să se gândească la originea sârbă sau croată a acestora. Însă, după cum argumentează P. P. Čučka, „atât fonetica, cât și semantica temelor care stau la baza respectivelor nume de familie nu reprezintă mărturie că ar avea origine sud-slavă⁵⁹³. O trăsătură polivalentă a sufixului *-yč*, continuă lingvistul ucrainean, este aceea că el se putea adăuga, de cele mai multe ori, la numele de persoană în *-a/-'a*, fie acestea nume calendaristice feminine sau masculine (*Hanúsyč, Krestýnyč, Kóstyč, Mykýtyč* etc.), nume laice (*Berýnyč, Dubróvyč, Holóvnnyč, Nádyč* etc.), porecle (*Berézyč, Hýryč, Kózyč, Voronyč* etc.). De asemenea, la baza numelor de familie, puteau sta andronimele terminate în *-an'a* (*Velyčkányč, Haluškányč, Slyvkányč*) și *-ul'a* (*D'akúlyč, Levkúlyč, Stankúlyč*)⁵⁹⁴. Referitor la numele de familie de acest

⁵⁹² Red'ko, *Sučasni*, p. 206. Autorul prezintă frecvența numelor de familie formate cu *-yč* împreună cu cele în *-evyč/-ovyč* (unde, cele derivate cu *-yč* reprezintă cca două treimi din numărul total al numelor de familie de acest tip). Astăzi, numele de familie în *-yč, -ovyč/-evyč* au o frecvență ridicată în vestul Ucrainei, fiind specifice regiunii Transcarpatia (mai ales cele derivate cu sufixul compus *-anyc*), unde ocupă locul al II-lea (după cele formate prin procedeele lexico-semantic), reprezentând 9,27 %. Un procent destul de mare se întâlnește în regiunile Lviv (6,36 %), Volânia (4,5 %), Ivano-Frankivsk (4,19 %), Ternopil (3,78 %), Cernăuți (3,17 %), Hmelnyțk (3,04 %). În nordul și sudul-vestul Ucrainei, procentul acestui tip de nume se reduce substanțial: Rivne (2,7 %), Vinnyțea (2,4 %), Jytomyr (1,5 %), iar, înaintând spre est, acesta devine și mai mic: în regiunile Sumy și Donețk (câte 2,2 %), Zaporijea (2,1 %), Cernihiv și Mykolaiv (câte 1,9 %), Dnipropetrovsk (1,7 %), Kiev (1,6 %), Poltava (1,3 %), Odesa (1 %), Kirovohrad (0,6 %), Luhansk (0,5 %). În regiunile Cerkasy, Harkiv și Herson, numărul numelor de familie în *-yč, -ovyč/-evyč* este nesemnificativ (sau chiar nu există) (*Ibidem*).

⁵⁹³ PZU, p. XXXIII.

⁵⁹⁴ *Ibidem*, p. XXXIV.

tip, existente în Transcarpatia, Ju. K. Red'ko afirmă că ele s-au format cu ajutorul sufixelor compuse *-anyč, -enyč, -ynyč*: *Fedykányč, Hruškányč, Semkányč, Mychalényč, Petrýnyč*⁵⁹⁵.

Puține sunt cazurile, după cum constată P. P. Čučka, când sufixul *-yč* putea să se alăture și altor teme decât celor în *-a* (*D'akúnyč, Kohútyč, Makcýmyč, Zvíryč* etc.)⁵⁹⁶.

Primele atestări ale antroponimelor ucrainene transcarpatice formate cu *-ič* apar, deja, în documentele secolelor XIII-XIV (*Bábič, Bédič, Kúdrič, Pétič*)⁵⁹⁷, iar, în limba vorbită (în graiurile ucrainene transcarpatice), supranume patronimice în *-yč* se formează și astăzi⁵⁹⁸. Astfel, sufixul *-ič* (< **-itji*) este prezent în regiunea ucraineană transcarpatică încă din cele mai vechi timpuri, fiind „un mijloc productiv în formarea de patronime, în cel mai larg sens al acestui termen”⁵⁹⁹.

În cadrul numelor de familie din cele trei localități cercetate, productivitatea formantului *-ici* (care redă în grafia românească ucr. *-yč*), întâlnit în nume, precum *Bilici, Bucurici, Ivanici, Marfici, Șofronici, Ulici*, este redusă, situația fiind următoarea: în Rona de Sus, au fost înregistrate 4 nume de familie (ceea ce reprezintă 1,9 % din totalul numelor de familie existente), numărul purtătorilor fiind de 35 de persoane (adică 0,89 % din totalul populației); în Crăciunești, apar 3 nume de familie (1,38 %), care denumesc 34 de persoane (2,28 %), iar, în Lunca la Tisa, se întâlnesc tot 3 nume de familie (2,36 %), acestea fiind purtate de către 48 de persoane (5,22 %).

⁵⁹⁵ Cf. Red'ko, *Sučasni*, p. 17. Însă, în dicționarul lui P. P. Čučka, *-an-*, *-en-*, *-yn-* fac parte din tema respectivelor nume de familie, fiind etimologizate în felul următor: *Mychajl'ányč* (căci nu apare *Mychajlényč*, deși poate fi o pronunție huțulă a celui dintâi) < n.f. *Mychajl'án'a* (soția lui *Mychajl'ó*) + suf. *-yč*; *Symkányč* (variantea lui *Semkányč*) < n.f. *Symkán'a* (soția lui *Symkó*) + suf. *-yč* (cf. PZU, p. 386, 513).

⁵⁹⁶ PZU, p. XXXIV.

⁵⁹⁷ P. P. Čučka, *Istorija stanovlenn'a...*, p. 82.

⁵⁹⁸ PZU, p. XXXIV.

⁵⁹⁹ *Ibidem*.

-INET (ucr. *-ynec*). Este un formant patronimic slav „mai nou”, comparativ cu altele, care deriva atât patronime, cât și matronime⁶⁰⁰, fiind prezent în toate limbile slave din bazinul carpato-dunărean. În ceea ce privește originea și statutul acestui sufix, există două păreri: P. P. Čučka consideră că formantul *-ynec* a apărut ca urmare a contopirii sufixului posesiv *-yn-* cu cel substantivalo-diminutival *-ec* (< v.sl. *-bsb*⁶⁰¹), pentru a forma numele fiului după cel al mamei sau al tatălui⁶⁰² (de la matronime și patronime), în timp ce, după părerea lui H. D. Pančuk, sufixul *-ynec* (ca și *-ovec*) este un formant patronimic aparte, de sine-stătător⁶⁰³. Numele de familie formate cu ajutorul lui *-ynec* sunt răspândite și în Slovacia, Cehia, Serbia și Croația⁶⁰⁴.

În Ucraina Transcarpatică, primele atestări ale antroponimelor formate cu ajutorul lui *-ynec* datează din secolele XVI-XVIII, ca de exemplu: *Mócyneč*, *Sávčyneč*, *Chýmyneč*, putându-se observa că, la baza lor, nu sunt doar matronime, ci și patronime propriu-zise, azi, în această regiune fiind înregistrate 290 de nume de acest tip (2,9 %)⁶⁰⁵.

Statistica numelor de familie de tipul *Babineț*, *Catrineț*, *Șofineț*, existente în cele trei localități studiate, este următoarea: în Rona de Sus, se întâlnesc 2 nume de familie (0,95 %), care sunt purtate de 2 persoane (0,05 %); în Crăciunești, există tot

⁶⁰⁰ Referitor la antroponomia din nord-vestul Ucrainei, Ju. K. Red'ko, susținând ideea lui Ivan Franko, este de părere că sufixul *-ynec* deriva noi antroponime cu scopul de a denumi nepotul după numele bunicii sale, adică forma *protomatronime* (cf. Red'ko, *Sučasni*, p. 126; PZU, XXXIII).

⁶⁰¹ Inițial, acest sufix era diminutival, însă, cu timpul, devine patronimic, fiind foarte productiv mai ales în limba ucraineană veche, dar și în cea rusă (cf. A. V. Superanskaja, V. E. Staltmane, H. V. Podol'skaja, A. Ch. Sultanov, *Teorija i metodika onomastičeskich issledovanij*, „Nauka”, Moscova, 1986, p. 70).

⁶⁰² PZU, p. XXXIII.

⁶⁰³ H. D. Pančuk, *op. cit.*, p. 68.

⁶⁰⁴ Cf. Svoboda, *Staročeská*; Knappová; Grković, *Rečnik*; Šimundić, *Rječnik* și altele.

⁶⁰⁵ PZU, *loc. cit.*

2 nume de familie (0,92 %), aceste denumind 57 de persoane (3,82 %), iar, în Lunca la Tisa, apare doar 1 nume de familie (0,79 %), fiind purtat de 5 persoane (0,54 %).

-**OVICI** (ucr. *-ovyč*). Față de numele formate cu *-yč*, trebuie, după cum afirmă L. O. Kravčenko, studiate (doar din punct de vedere formal – s.n.) separat cele derivate cu ajutorul formantului compus din două afixe *-ovyč/-evyč*, care (conform cercetărilor realizate de către lingviștii Ju. K. Red'ko, M. V. Biry-la, L. L. Humeč'ka) este propriu și altor sisteme antroponimice slave, însă cu un grad diferit de răspândire⁶⁰⁶.

S. M. Pachomova susține că apariția formanților *-ovyč/-evyč* a fost condiționată de înșiruirea (adăugarea repetată a) sufixelor în vederea păstrării numelui părintesc de către viitoarele generații⁶⁰⁷ (vezi *supra*, la sufixul *-ici*).

Din punct de vedere genetic, sufixul *-ovyč* este unul vechi, compus din *-ov-* + *-ič* (< sl.com. **-itjb* sau **-ikjb* – vezi *supra*), care, „încă de la apariția sa, forma patronime, deși, de-a lungul funcționării sale, atât el, cât și corespondentul său palatal, *-evyč*, au avut o frecvență oscilantă (de exemplu, azi, în Ucraina Transcarpatică, numele de familie formate cu sufixul *-ovyč* reprezintă 2,7 %, în timp ce, în localitățile din bazinul Latoriței, ajung la 5 %) ”⁶⁰⁸. Cu toate acestea, pe la jumătatea secolului al XVI-lea și pe parcursul celui de-al XVII-lea, antroponimele în *-ovyč*, care aveau să devină nume de familie, atingeau, după cum constatare P. P. Čučka, chiar și 50 %⁶⁰⁹.

L. T. Masenko subliniază că „procedul numirii persoanelor cu antroponime formate de la numele tatălui cu ajutorul sufixelor *-yč*, *-ovyč/-evyč* avea, deja, în perioada Rusiei Kievene, un

⁶⁰⁶ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 81.

⁶⁰⁷ S. M. Pachomova, *Dol'a ukrajins'kych patronimiv na -yč*, în „Aktual'ni pytann'a antroponimiky” (sub red. I. V. Jefemynko), „Akademperiodyka”, Kiev, 2005, p. 178; Idem, *Evolucija antroponimnyh formul...*, p. 93.

⁶⁰⁸ PZU, p. XXXVI.

⁶⁰⁹ *Ibidem*.

caracter stabil pronunțat. De acesta puteau să se folosească reprezentanții păturii superioare a societății (urmașii lui *Ihor* erau numiți *Ihorevyči*, ai lui *Mstyslav* – *Mstyslavyči* – s.n.). Un privilegiu îl reprezentau patronimele în *-yč*, *-ovyč/-evyč*, chiar și în secolele XIV-XVIII⁶¹⁰.

După părerea lui M. L. Chudaș, în aceeași perioadă, dar mai ales în veacurile XIV-XVI, numele derivate cu formantul *-ovič/-evič* (alături de *-ič* și de alte sufixe devenite, cu timpul, patronimice), în cazul identificării păturilor de jos sau mijlocii ale populației ucrainene, nu erau niște antroponime moștenite (care puteau să devină nume de familie), ci, de cele mai multe ori, erau denumiri date direct după numele tatălui, al mamei, sau chiar după cel al socrului, fratelui sau al altor membri ai familiei⁶¹¹, ca de exemplu: *olješko malječkovičъ* – înregistrat în anul 1368; *Vasko kirdžjevič* – 1366; *Hrinko Survilovičъ* – 1437, *Martinъ Chrjebtovič* – 1487, *Safonъ Stepanovičъ* – 1552, *Jaczko Awrasowicz* – 1564, *Luczka Mieleskowicz* – 1565 etc.⁶¹². Pe lângă numeroasele structuri antroponimice (precum cele de mai sus) formate din două componente (*numele de botez + patronime* în *-ovič/-evič* și *-ič*), sunt bine fixate în monumentele limbii ucrainene și cele care au în structura lor trei elemente constitutive. Această formulă antroponimică continuă vechiul model ucrainean care funcționa, în multe cazuri, după schema *numele de botez + patronime* în *-ovič/-evič* și *-ič*⁶¹³ + *supranumele/porecla*. Și M. L. Chudaș afirmă că, la început, antroponimele de acest tip erau folosite de către pătura superioară a societății, iar,

⁶¹⁰ L. T. Masenko, *Ukrajins'ki imena i prizvyšča*, în „Znann'a”, Kiev, 1990, p. 15.

⁶¹¹ M. L. Chudaș, *op. cit.*, p. 120.

⁶¹² *Ibidem*, p. 121.

⁶¹³ Formula antroponimică *nume de botez + patronimul* în *-ovyč* era caracteristică tuturor slavilor, pentru ca, după secolul al XIII-lea (de aici reiese că era folosită cu mult înainte – s.n.), slavii de vest să renunțe la ea, în pofida structurii *nume de botez + porecla/supranumele* (cf. S. M. Pachomova, *Evolucija antroponimnyh formul...*, p. 94).

mai apoi, de orășeni și reprezentanții burghezimii⁶¹⁴: *Fedorъ jevlaškovi(č) chvorošča* – 1388; *ivaško danъskovi(č) rjeknoltъ* – 1393; *Oljehno Jurъevič Čuska* – 1458; *Mikolaj Stjckovičъ Vorona* – 1583; *Andrej Dmitrijevičъ Bъldaga* – 1605; *Ioanъ Ioanovičъ Kheresъ* – 1605⁶¹⁵.

Cercetând antroponimia monumentelor limbii ucrainene vechi din perioada târzie, care nu intraseră sub influența statului Moscovia, S. M. Pachomova susține că „patronimele în -yč reprezentau un mijloc tipic de identificare al ucrainenilor și, în comparație cu denumirile similare din limba rusă, folosirea lor, în timpul numirii unei persoane, nu era limitată din punct de vedere socio-economic”⁶¹⁶. Mărturii importante în acest sens reprezintă formele antroponimice și modalitățile tradiționale de denumire a persoanelor din perioada Rusiei Kievene (a sistemului antroponimic ucrainean vechi), „fixate în monumentele de limbă de dinaintea invaziei mongole: *Povestea vremurilor de mult apuse, Cântec despre ostea lui Ihor, unele graffiti din Catedrala Sf. Sofia din Kiev, datele din eposul eroic kievean*. [...] Neținând cont de faptul că denumirile compuse din textele izvoarelor amintite sunt prezente la periferia sistemului antroponimic, totuși predomină între ele formula bimembră: *numele de persoană + patronimul*: *Hur’ata Rohovič* (1096), *Bъlovodъ Prosovičъ* (1185); *Dobryn’a Sudislavičъ* (1186), *Zavidъ Dmitrovičъ* (1128), *Vseslavъ Mikouličъ* (1180), *Pol’udъ Kъsn’atiničъ* (1140), *Ivanъ Žirolavičъ* (1078), *Mъstislavъ Davъdovičъ* (1187), *Ksn’atinvъ Sъroslavičъ* (1160), *Foma Ratiboričъ* (1116), *Vasil’ko Jaropolčičъ* (1165), *Volodymerko Volodarevičъ* (1141). Și în cadrul antroponimele compuse din trei lexeme, elementul obligatoriu era, de asemenea, patronimul: *Stanislava Dobroho Tudъkoviča* (1136), *Ivanъ Rostislavičъ rekomъi Berladnikъ*

⁶¹⁴ M. L. Chudaș, *op. cit.*, p. 134-135.

⁶¹⁵ *Ibidem*, p. 135-136.

⁶¹⁶ S. M. Pachomova, *Do istoriji ukrajins’ikoji patronimičnoji nazvy na -yč*, în „Studia slovakistica” – „Jubileum” (red. princip. S. M. Pachomova), nr. 8, Ujhorod, 2008, p. 272.

(1162), *Štopolkъ H'urhevičъ Turovъskii* (1162), *Štoslava Vsevolodiča Černihovsъkoho* (1174), *съ Jaroslavomъ so Iz'aslavičemъ Kъlevs'kimъ* (1174), *Vsevolodъ Mъstislavičъ Kъlevs'kii* (1174). Numele formate de la toponime, existente în denumirile prezentate, vorbesc de la sine. În toate monumentele de limbă ucrainene vechi, dateate din perioada de dinaintea influenței Rusiei Moscovite, antroponimele compuse cu formantul *-ič/-ovič/-evič* domină asupra altor formule antroponimice⁶¹⁷. Totodată, S. M. Pachomova combate ideea lui L. T. Masenko, conform căreia actuala formulă antroponimică cu patronimul în *-ovyč/-evyč*, prezintă din antroponimia ucraineană, ar fi o consecință a influenței ruse asupra Ucrainei de pe malul stâng al Niprului. Cercetătoarea prezintă, pe lângă exemplele de mai sus, și situația acestui tip de antroponime din Transcarpatia și Huțulia, unde formulele antroponimice de acest fel erau dominante începând cu secolele XV-XVI, concluzionând că „numeroasele argumente istorice, geografice, toponimice, epistolare, folclorice, antroponimice propriu-zise și, de asemenea, datele din etnogeneza slavilor și a migrațiilor acestora ne permit să susținem că patronimul (numele dat după cel al tatălui) din structura formulei oficiale a denominației ucrainenilor nu este un rezultat al influenței ruse, ci unul specific evoluției de durată, propriu antroposistemului ucrainean, începând cu perioada slavă comună până în zilele noastre”⁶¹⁸.

În secolul al XVII-lea, în „*Registrele căzăcimii zaporojene...*”, numele de persoană formate cu *-yč, -ovyč/-evyč* reprezentau 5 % din totalul antroponimelor înregistrate în monumentul respectiv, ele întâlnindu-se, cu precădere, în zonele unde locuia conducerea căzăcimii. Lucrul acesta i-a determinat pe unii dintre cercetătorii respectivelor antroponime, după cum menționează L. O. Kravčenko, să afirme că ele aparțineau persoanelor

⁶¹⁷ S. M. Pachomova, *op. cit.*, p. 271-272. Exemplele prezentate sunt din: *** *Polnoje sobranije russkich letopisej*, vol. 2 (*Ipatjevskaja letopis*'), Moscova, 1962; N. M. Tupikov, *op. cit.* (cf. *Ibidem*, p. 272).

⁶¹⁸ *Ibidem*, p. 272-273, 275-276.

care aveau funcții în căzăcime sau cazacilor înstăriți, iar pe alții că erau proprii fie reprezentanților burghezimii, fie oamenilor în vârstă⁶¹⁹. Însă, după cum am mai afirmat, S. M. Pachomova demonstrează că „introducerea în circuitul științific a noilor publicații din documentele de limbă ucrainene vechi susține faptul că formula antroponimică *nume de persoană (de botez) + patronimul în -yč/-ovyč/-evyč* nu a cunoscut niciun fel de îngrădiri (limitări sociale), ea fiind una dintre cele mai răspândite”⁶²⁰. Dispariția formulei în *-yč/-ovyč* din sfera numelor de familie se explică prin faptul că, „în unele regiuni ale Ucrainei, patronimul în *-yč/-ovyč* concura cu altele, mai ales cu cele în *-enko*”, iar, în perioada stabilizării numelor de familie, „a avut loc diferențierea funcțională a formațiilor patronimice: *-enko* s-a statornicit ca un formant, exclusiv, patronimic, în timp ce, *-yč/-ovyč* a devenit un semn gramatical al numelui dat după cel al tatălui”⁶²¹.

Din analiza numelor de familie în *-ovyč*, existente în Ucraina Transcarpatică, realizată de către P. P. Čučka, se poate observa că, la început, respectivul formant se putea adăuga doar la numele de persoană masculine terminate în consoană dură sau în *-o*, și, câteodată, la cele de alte tipuri (*Bohóvyč, Il'kóvyč, Ivaškóvyč, Stankóvyč* etc.), la porecla (ori supranumele) tatălui (*Br'uchóvyč, Kačuróvyč, Žmur'kóvyč* etc.), iar, cu timpul, se putea alătura și patronimelor deja create (*Hrycakóvyč, Fal'ukóvyč, Pavl'ukóvyč* etc.), formând, astfel, un patronim dublu derivat (de gradul doi)⁶²². Mai târziu, sufixul *-ovyč* a început să fie adăugat și numelor masculine terminate în consoană palatală sau în cea șuierătoare (*Hajóvyč, Isajóvyč, Sen'óvyč; Il'ašóvyč, Ostašóvyč, Stec'óvyč*) sau chiar antroponimelor masculine în *-a* (*Boróvyč, Bryndzóvyč, Kuz'móvyč, Lukóvyč* etc.)⁶²³.

⁶¹⁹ R. I. Ostaš, *Slovotvorča struktura*, în „Mižetnični sv'azky v ukrajins'kij antroponimiji XVII st.”, sub red. lui A. P. Nepokupnyj, „Naukova dumka”, Kiev, 1989, p. 125, apud L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 81.

⁶²⁰ S. M. Pachomova, *Do istoriji ukrajins'ikoji...*, p. 273.

⁶²¹ *Ibidem*.

⁶²² PZU, p. XXXVI.

⁶²³ *Ibidem*.

Azi, numele de familie formate cu *-ovyč/-evyč* au o frecvență ridicată în vestul Ucrainei (de exemplu, în Ucraina Transcarpatică, ele reprezintă 2,7 %) ⁶²⁴, pe când, în estul acesteia, numărul antroponimelor derivate cu respectivul formant este foarte scăzut. Odată cu înaintarea spre regiunile răsăritene extreme, numele de familie de acest tip sunt din ce în ce mai puține, iar, în unele regiuni central-estice (Cerkasy, Harkiv și Herson), astfel de antroponime nici nu sunt înregistrate ⁶²⁵.

Numele de familie ale ucrainenilor din Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa (ca, de altfel, și ale celorlalți ucraineni din România), formate cu *-ici* sau *-ovici*, sunt, în marea lor majoritate, de origine ucraineană (căci, în grafia românească, sufixul ucrainean *-yč* este redat prin *-ici*), însă nu putem exclude că unele ar putea fi de origine slavă de sud (este cazul când un purtător al unui astfel de nume de familie este originar din sudul țării), ca, de exemplu, *Popovici*.

O slabă reprezentare în sistemul celor trei localități cercetate o au și numele de familie formate cu *-ovici* (*Clemcovici*, *Popovici*, *Semcovici*). În Rona de Sus, este înregistrat 1 nume de familie (0,48 %) purtat de 64 de persoane (1,63 %), în timp ce, în Crăciunești, există 3 nume de familie (1,38 %), care denumesc 73 de persoane (4,89 %), iar, în Lunca la Tisa, apar 2 nume de familie (1,57 %), care sunt purtate de 9 persoane (0,98 %). Nume de familie formate cu *-evyč* (varianta palatală a lui *-ovyč*) nu există în sistemele antroponimice ale celor trei localități, deși, în Regiunea Transcarpatică a Ucrainei, sunt înregistrate câteva zeci de astfel de antroponime oficiale (*Durnévyč*, *Konévyč*, *Korolévyč*, *Mychnévyč*, *Pankévyč*, *Senévyč*; *Isajévyč*, *Matijévyč* etc.), unele dintre ele dispărute (cf. PZU).

⁶²⁴ Red'ko, *Sučasni*, p. 118-119; PZU, p. XXXVI; H. Je. Bučko, *Stanovlenn'a prizvyšč Bojkivščyny*, în „Bojkivščyna: istorija ta sučasnist” (red. V. Konopl'a), Lviv – Sambor, 1995, p. 156; B. B. Blyzn'uk, *Osoblyvosti stanovlenn'a hucul's'kych prizvyšč*, în „Hucul's'ki hovirky” (red. Jaroslava Zakrevs'ka), Lviv, 2000, p. 172.

⁶²⁵ Red'ko, *Sučasni*, p. 206. (Vezi și nota de subsol 592, p. 273.)

-SK(I)/SCH(I) (ucr. *-s'k(yj)*). La început, antroponimele de tip adjectival, formate cu ajutorul lui *-bsk* (formant propriu și altor limbi slave), numeau o persoană după denumirea localității sau a unui teritoriu ori după apartenența persoanei respective la un grup de oameni sau de o anumită persoană. Cea mai mare răspândire a numelor de familie cu *-bsk* se întâlnește, după cum subliniază L. O. Kravčenko, în limbile polonă și macedoneană (ele fiind destul de numeroase și în alte limbi slave de est), unde, pe lângă caracterul antroponimic, de cele mai multe ori, *-bsk* este și un formant toponimic⁶²⁶. Monumentele scrise ale limbii ucrainene vechi mărturisesc că sufixului *-bsk-* deriva adjective de relație⁶²⁷, funcție pe care o exercită și astăzi în limba ucraineană contemporană⁶²⁸. Referitor la caracterul toponimic al acestui formant, M. L. Chudaș constată existența numeroaselor dovezi, care indică faptul că numele reprezentanților păturii feudale superioare formate cu *-s'k(yj)*, *-c'k(yj)*, *-z'k(yj)*, mai ales între secolele XIV-XVI, sunt, în majoritatea cazurilor, nume date după denumirile localităților unde trăiau cnejii și boierii, acestea fiind considerate centre ale domniei feudale, în timp ce numele de acest fel purtate de exponenții păturilor de jos și de mijloc indicau, de cele mai multe ori, locul de proveniență, originea⁶²⁹.

Însă mulți cercetători, după cum observase L. O. Kravčenko, sunt de părere că apariția în antroponimia Ucrainei a numelor de familie formate cu *-s'k(yj)* se datorează influenței polone, deoarece astfel de nume nu au o atât de mare frecvență în antroponimia rusă, precum în cea ucraineană sau bielorusă. Derivatele cu *-s'k(yj)* și *-c'k(yj)* în antroponimia veche bielorusă (secolele XVI-XVIII) sunt numeroase (aproximativ 5 %), dar, în aceeași perioadă, în Polonia Evului Mediu, nume de familie cu *-ski*, *-cki* au constituit o caracteristică a originii „de șleahță”, fiind în opoziție cu numele de persoană ale micilor burghezi și ale iobagi-

⁶²⁶ L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 61.

⁶²⁷ Ju. K. Red'ko, *Heohrafiia...*, p. 81.

⁶²⁸ L. O. Kravčenko, *loc. cit.*

⁶²⁹ M. L. Chudaș, *op. cit.*, p. 120-121.

lor. Aristocrația polonă chiar a cerut conducerii de atunci să interzică, oficial, ca aceia care nu fac parte din șleahță să poată fi numiți cu astfel de nume. Însă, deja, în antroponimia ucraineană din secolul al XVIII-lea, când avea loc procesul de formare a numelor de familie, denumirile „de șleahță” au început să fie des folosite și, ca urmare, unele nume de familie în *-s 'k-yj/-c 'k-yj* puteau să se formeze într-un mod artificial, în glumă. Astfel, în graiurile de pe Nipru, apar numeroase antroponime formate cu *-s 'k-yj/-c 'k-yj*, unele dintre ele fiind ucrainene (cele formate de la toponime), iar altele, polone (cele care se referă la sistemul social de „șleahță”, ca de exemplu: *Hurs 'kyj, Jankovs 'kyj, Horochol 's 'kyj, Mjedzins 'kyj, Dombrovs 'kyj*)⁶³⁰. Faptul că acest tip de antroponime realiza „marcarea socială” este întărit de diferențele teritoriale ale răspândirii sale. După datele „Registrelor căzăcești” din secolul al XVII-lea, derivatele cu *-s 'k(yj)/-c 'k(yj)* reprezintă 4,5 % din numărul total de nume existente în document, însă, în regimentul Cighirin, unde era inclus Corpul generalilor, ele constituie aproximativ 5,4 %, în timp ce „mica burghezie” deține doar 3,4 %. Și totuși, unii cercetători consideră că asemenea antroponime îi identificau și pe reprezentanții păturii sociale de jos și de mijloc. În acest fel, purtătorii lor încercau „să se apere” sau să-și ascundă vechile lor porecle moștenite⁶³¹.

În limba ucraineană din secolele XVI-XVI, la fel ca în cea contemporană, pentru formarea adjectivelor toponimice (de la toponime), pe lângă sufixul simplu *-s 'k(yj)*, se foloseau și cele compuse, derivate cu ajutorul celui dintâi: *-ivs 'k(yj)/-ovs 'k(yj), -ans 'k(yj), -yns 'k(yj)/-ins 'k(yj)/-ens 'k(yj)*⁶³². Sunt formate din două afixe și au apărut ca urmare a îmbinării sufixului posesiv *-ov-*, respectiv *-in* (sau a variantelor acestora), cu sufixul de relație *-s 'k*⁶³³. Formantul *-yns 'k(yj)/-ins 'k(yj)/-ens 'k(yj)* deriva

⁶³⁰ L. O. Kravčenko, *loc. cit.*

⁶³¹ R. I. Ostaș, *op. cit.*, p. 127, apud L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 61-62.

⁶³² L. O. Kravčenko, *op. cit.*, p. 63.

⁶³³ În antroponimia Ucrainei Transcarpatice, formantul *-ovs 'k(yj)* se realizează în trei variante fonetice: *-ivs 'k(yj), -uvs 'k(yj), -üvs 'k(yj)*, însă,

nume de familie care aveau la bază toponime formate cu *-yn*, *-yn(a)*, în timp ce, *-ivs'k(yj)/-ovs'k(yj)* exprima, din cele mai vechi perioade, apartenența individuală a persoanei. Însă, cu timpul, antroponimele de tip adjectival derivate cu formații respectivi atât în limba ucraineană, cât și în alte limbi slave, au început să exprime patronimia⁶³⁴. În comparație cu formații *-ov* și *-yn*, care, de la început, indicau apartenența denotatului la o singură persoană, funcția inițială a formațiilor *-ovs'k(yj)*, *-yns'k(yj)* era aceea de a exprima apartenența individului la o comunitate⁶³⁵.

Astăzi, numele de familie formate cu *-s'k(yj)/-c'k(yj)* reprezintă, în antroponimia ucraineană contemporană, cel de-al treilea tip de derivare, fiind răspândit pe întreg teritoriul Ucrainei. Dacă apariția numelor de familie de tip adjectival formate cu *-s'k(yj)* se explică prin influență polonă, atunci este clar de ce cea mai ridicată frecvență a lor se înregistrează pe malul drept al Niprului, fiind mai redusă în regiunile nord-estice ale Ucrainei⁶³⁶. Astfel, numele de familie de acest tip ocupă primul loc în doar patru regiuni: Mykolaiv (31 %), Ternopil (18,3 %), Odesa (16,3 %) și Lviv (14,6 %). Același procent, ca în Lviv, îl înregistrează în regiunea Hmelnyțk (14,6 %), doar că, aici, ocupă locul al II-lea (după cele în *-uk/-čuk*). În majoritatea celorlalte regiuni (atât în cele vestice, cât și în cele estice), conform statisticii realizate de către Ju. K. Red'ko, procentele acestui tip de nume nu prezintă fluctuații foarte mari: Rivne (11,1 %), Volânia (11,4 %), Ivano-Frankivsk (12 %), Cernăuți (12,5 %), Vinnyța (9,8 %), Kiev (9,5 %), Cerkasy (8,7 %), Kirovohrad (8,8 %), Zaporijea (7,2 %), Herson (8,4 %), Crimeea (10,3 %).

din cauza administrațiilor precedente (maghiară și slovacă), în cazul numeroaselor nume de familie, formantul respectiv este redat prin *-ovs'k(yj)*, care nu e o formă ucraineană contemporană (cf. PZU, p. XXXVI).

⁶³⁴ P. P. Čučka, *Patronimy ta jich misce v leksyčnij systemi movy*, în „Movožhavstvo”, „Naukova dumka”, nr. 6, Kiev, p. 52.

⁶³⁵ PZU, p. XXXIII-XXXIV.

⁶³⁶ Ju. K. Red'ko, *Heografija...*, p. 78.

Un procent mai mic se înregistrează în: Harkiv (6,7 %), Jytomyr (5,7 %), Cernihiv (5,5 %), Sumy (5,1 %), Donețk (4,5 %), Dni-propetrovsk și Poltava (4 %). Cel mai mic procent este consemnat în regiunile Luhansk (2,6 %) și Transcarpatia (2,4 %) ⁶³⁷.

Numele de familie existente în cele trei localități (*Dobroțchi, Iavorovscki, Novoselenski*) se pare că s-au format de la toponime, deși nu putem exclude, cu certitudine, faptul că ar putea avea la bază antroponime. Statistica acestui tip de nume arată astfel: în Rona de Sus, sunt înregistrate 3 nume de familie (1,43 %), fiind purtate de 19 persoane (0,48 %); în Crăciunești, există tot 3 nume de familie (1,38 %), care aparțin unui număr de 22 de persoane (1,47 %); în Lunca la Tisa, apare doar 1 nume de familie (0,79 %), fiind purtat de 4 persoane (0,43 %).

Statistica numelor de familie formate cu ajutorul tuturor **celorlalte sufixe ucrainene** (-an; -aș, -oș, -iș; -c(a); -c(o); -cea; -ec/-ic/-cec; -ei; -ici; -ineț; -ovici; -s'k(i), în afară de -uk (-jak), -čak și -ak (-jak), -čak), este următoarea: în Rona de Sus, sunt înregistrate 35 nume de familie (16,67 %), care sunt purtate de 613 persoane (15,62 %); în Crăciunești, există tot 35 de nume de familie (16,13 %), care denumesc 269 de persoane (18,02 %), iar, în Lunca la Tisa, apar 20 de nume de familie (15,74 %), numărul posesorilor fiind de 116 persoane (12,61 %).

Un loc aparte îl ocupă numele de familie ucrainene care au ca temă **apelative** ucrainene nederivate (adică formate cu ajutorul procedului lexico-semantic) (*Bodnar, Cobel, Cramar, Cuth, Dabală, Hamor, Hornicear, Maliar, Morocsilla, Recală, Tcaci* etc.), a căror situație statistică se prezintă astfel: în Rona de Sus, sunt înregistrate 10 nume de familie (4,76 %), fiind purtate de 248 de persoane (6,32 %); în Crăciunești, sunt 17 nume de familie (7,83 %), care denumesc 89 de persoane (5,96 %); în Lunca la Tisa, există 6 nume de familie (4,72 %), fiind purtate de 62 de persoane (6,74 %).

Acestea, din punct de vedere statistic, sunt urmate de numele de familie care au la bază **nume calendaristice ucrainene**, fie

⁶³⁷ Red'ko, *Sučasni*, p. 198.

ele forme pline sau hipocoristice (*Clepa, Copă, Harasem, Hrini, Leva, Leta, Maștei, Motrea, Motruna, Sav* etc.). În cadrul sistemelor antroponimice cercetate, acestea au următoarea statistică: în Rona de Sus, există 5 nume de familie (2,38 %), care denumesc 58 de persoane (1,48 %); în Crăciunești, sunt înregistrate 11 nume de familie (5,07 %), denumind 63 de persoane (4,22 %), iar, în Lunca la Tisa, apar doar 2 nume de familie (1,57 %), fiind numite 8 persoane (0,87 %).

Există, totodată, nume de familie care au (sau pot avea) ca temă **nume slave vechi** (de sud, de vest)⁶³⁸. Cel mai probabil, acestea au intrat în antroponimia celor trei localități prin intermediul limbii ucrainene (*Bud, Drimuș, Bede, Danci, Draghi, Prodan, Stan, Țola*). Din punctul de vedere al statisticii, ele se prezintă astfel: în Rona de Sus, sunt înregistrate 7 nume de familie (3,33 %), fiind purtate de 153 de persoane (3,9 %); în Crăciunești – 5 nume de familie (2,3 %), care denumesc 18 persoane (1,21 %); în Lunca la Tisa – 2 nume de familie (1,57 %), numărul posesorilor fiind de doar 5 persoane (0,52 %).

Statistica **tuturor numelor de familie ucrainene** (fie ele derivate cu ajutorul diferiților formați, fie că au la bază apelative, nume calendaristice sau laice nederivate, adică formate prin cele două procedee: *semantic* și *morfologic*), proprie sistemelor antroponimice ale celor trei localități este următoarea: în Rona de Sus, sunt înregistrate 114 nume de familie (54,29 %), care sunt purtate de 3245 de persoane (82,68 %); în Crăciunești, există 123 de nume de familie (56,68 %), care denumesc 1004 persoane (67,25 %), iar, în Lunca la Tisa, se întâlnesc 72 de nume de familie (56,69 %), cu ajutorul lor fiind numite 718 persoane (78,04 %).

⁶³⁸ Cu toate că, în cadrul etimologizării acestui tip de nume de familie, am indicat fie că sunt de origine slavă veche, fie că sunt corelative cu numele slave vechi de sud sau (probabil, mai recente) de vest, nu excludem posibilitatea ca acestea să fie o continuare a numelor de persoană existente în limba slavă comună, de unde au fost moștenite de sistemul antroponimic ucrainean. Drept urmare, în cadrul statisticii, aceste antroponime sunt incluse în categoria *nume de familie ucrainene*.

O altă categorie a numelor de familie purtate de către ucrainenii satelor Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa o reprezintă cele **românești**, care, fie sunt formate cu ajutorul diferiților formați, fie reproduc nume calendaristice, supranume ori porecle ce au la bază diferite apelative românești.

Numeroase nume de familie românești sunt formate cu ajutorul **formanților**: *-a, -ache, -al(a/ă), -an/-ean (u), -c(ă), -ea/-ia, -eciu, -escu, -eș, -eu, -ic(ă), -il(ă), -iș, -iș(ă), -oa(e), -oag(ă), -ul(a), -uș, -uț*⁶³⁹ (*Bota, Turda; Enache; Țicală; Bârsan, Gherlan, Iepan, Muntean, Mureșan, Albeanu; Cocărcă; Bîrlea, Câtea, Codrea, Dodea, Negrea, Țiplea; Buzuleciu; Borlescu, Popescu; Ilieș; Bizeu; Lăzărică; Stănilă; Botiș, Chindriș; Ghiorghiiță; Sicoe; Tomoiagă; Samandrula; Petreș; Iurcuț* etc.)⁶⁴⁰.

Statistica respectivelor nume de familie este următoarea: în Rona de Sus, sunt înregistrate 31 de nume de familie (14,76 %), purtate de 130 de persoane (3,31 %); în Crăciunești, există tot 31 de nume de familie (14,29 %), care denumesc 137 de persoane (9,18 %); iar, în Lunca la Tisa, apar 23 de nume de familie (18,11 %), fiind purtate de 80 persoane (8,70 %).

Cel de-al doilea loc între numele de familie românești îl ocupă cele formate de la supranume sau porecle care au ca temă diferite **apelative** proprii limbii române (*Boțoc, Calușer, Cenușe, Cerb, Cucul, Dascălu, Fânaru, Frasin, Lăcătuș, Morar, Murariu, Olaru, Puiu, Robu, Tatar* etc.). Situația lor se prezintă astfel: în Rona de Sus, sunt înregistrate 23 de nume de familie (10,95 %), numărul posesorilor fiind de 291 de persoane (7,41 %); în Crăciunești, apar 14 nume de familie (6,45 %), care denumesc 73 de persoane (4,89 %); în Lunca la Tisa, există 5 nume de familie (3,94 %), fiind purtate de 26 de persoane (2,83 %).

⁶³⁹ Nu credem că prezentarea acestor sufixe este necesară aici, căci ele au fost expuse în numeroase lucrări de antroponimie precum: Pașca, *Ț. O.*; Drăganu, *Români*; DOR; DNFR; Al. Graur, *Nume de persoană*; NPCLR; OR; SOR și într-o serie de studii și articole ale lui Al. Graur, Iorgu Iordan, Ioan Pătruț etc.

⁶⁴⁰ De reținut că multe dintre aceste nume au etimologie multiplă.

Nume de familie care au la bază **nume de persoană românești, calendaristice** sau **laice** (*Andrei, Constantin, David, Dumitru, Grigor, Ilie, Irimie, Lazăr, Marcu, Mihai, Neculai, Nistor, Petre, Pintilie, Ștefan, Tudor, Vlad* etc.) se prezintă statistic astfel: în Rona de Sus, există 20 de nume de familie (9,52 %), fiind purtate de 117 persoane (2,98 %); în Crăciunești, sunt înregistrate 13 nume de familie (5,99 %), care denumesc 43 de persoane (2,88 %), iar, în Lunca la Tisa, apar 9 nume de familie (7,09 %), care sunt purtate de 31 de persoane (3,37 %).

Statistica **tuturor numelor de familie românești** existente în antroponimia celor trei localități este următoarea: în Rona de Sus, sunt înregistrate 74 de nume de familie (35,23 %), purtate de 538 de persoane (13,71 %); în Crăciunești, există 58 de nume de familie (26,73 %), care denumesc 253 de persoane (16,95 %), iar, în Lunca la Tisa, apar 37 de nume de familie (29,13 %), fiind purtate de 137 de persoane (14,89 %).

Numeroase sunt și numele de familie **maghiare**, formate de la supranume sau porecle (care au ca temă apelative) ori de la nume calendaristice maghiare sau de la toponime, derivate cu ajutorul sufixului maghiar *-i*.

Numele de familie de origine maghiară, formate de la supranume sau porecle care au la bază **apelative** (*Canalos, Fazakas, Husar, Kis, Madar, Magas, Mesaros, Oros, Rezmives, Santa, Zsiros*) se prezintă astfel: în Rona de Sus, există 11 nume de familie (5,24 %), care denumesc 88 de persoane (2,24 %); în Crăciunești, sunt înregistrate 17 nume de familie (7,83 %), fiind purtate de 123 de persoane (8,24 %), iar, în Lunca la Tisa, sunt 7 nume de familie (5,51 %), cu ajutorul lor fiind numite 33 de persoane (3,59 %).

Între numele de familie maghiare, un loc important îl ocupă cele care s-au format de la diverse **toponime**, cu ajutorul sufixului *-i* (*Almași, Cauni, Cioponi, Csaknadi, Gerlai, Huntai, Palfalusi, Petrovai, Zerni*). Ele se prezintă astfel: în Rona de Sus, apar 4 nume de familie (1,9 %), purtate de 15 persoane (0,39 %); în Crăciunești, există 6 nume de familie (2,76 %),

care denumesc 25 de persoane (1,67 %), iar, în Lunca la Tisa, sunt înregistrate 4 nume de familie (3,15 %), denumind 6 persoane (0,65 %). Multe dintre aceste nume au apărut ca urmare a traducerii numelor românești de către reprezentanții administrației ungare.

Numele de familie care au ca temă **nume calendaristice maghiare** (*Andraș, Donat, Frint, Matus, Mikloș, Tamaș, Tivadar*) au următoarea statistică: în Rona de Sus, există 2 nume de familie (0,95 %), purtate de 7 persoane (0,17 %); în Crăciunești, apar 6 nume de familie (2,76 %), care denumesc 55 de persoane (3,68 %), iar, în Lunca la Tisa, sunt înregistrate 4 nume de familie (3,15 %), numărul purtătorilor fiind de 18 persoane (1,96 %).

Statistica **tuturor numelor de familie maghiare** se prezintă astfel: în Rona de Sus, sunt înregistrate 17 nume de familie (8,1 %), fiind purtate de 110 persoane (2,8 %); în Crăciunești, există 29 de nume de familie (13,36 %), care denumesc 203 persoane (13,59 %), iar, în Lunca la Tisa, apar 15 nume de familie (11,82 %), fiind purtate de 57 de persoane (6,2 %).

Există și numeroase nume de familie, pe care le-am putea denumi generic (**alte**) **nume de familie străine** (germane, poloneze și câte un nume arab, turcesc, țigănesc): *Hanțig, Herbil, Holczberger, Richard, Rudolf, Szeibert; Benzar, Șevera, Canius; Jebiril; Arba; Rostaș*. Statistica lor în cadrul celor trei sisteme antroponimice este următoarea: în Rona de Sus, sunt înregistrate 5 nume de familie (2,38 %), care sunt purtate de 32 de persoane (0,81 %); în Crăciunești, există 7 nume de familie (3,23 %), care denumesc 33 de persoane (2,21 %), iar, în Lunca la Tisa, sunt 3 nume de familie (2,36 %), fiind purtate de 8 persoane (0,87 %).

În consecință, la formarea numelor de familie, au luat parte, de-a lungul timpului, diferiți formanți, care au derivat numeroase lexeme. Acestea din urmă puteau fi nume de persoană (nume biblice, calendaristice, laice sau nume slave vechi de diferite structuri), supranume și porecle, care au la bază cele mai diversificate sensuri și forme.

Statistica numelor de familie după origine:

Numele de familie (după origine)	Rona de Sus		Crăciunești		Lunca la Tisa	
	Nr. numelor de fam.	Nr. de pers. (în procente)	Nr. numelor de fam.	Nr. de pers. (în procente)	Nr. numelor de fam.	Nr. de pers. (în procente)
ucrainene	114	82,68 %	123	67,25 %	72	78,04 %
românești	74	13,71 %	58	16,95 %	37	14,89 %
maghiare	17	2,8 %	29	13,59 %	15	6,2 %
„străine”	5	0,81 %	7	2,21 %	3	0,87 %

* * *

O caracteristică a analizei de față este și faptul că originea numelor de familie nu este dată ca un produs finit, care trebuie, neapărat, să indice forma inițială și semantica primară a lexe-mului. Am încercat, în cadrul procesului de etimologizare, să dezvăluim mediul lingvistic (fie acesta ucrainean, român, maghiar etc.) în care a avut loc formarea antroponimului ce avea să devină nume de familie. Am comparat respectivele nume de familie cu altele identice, înrudite sau asemănătoare cu cele din alte regiuni ale Ucrainei, României, Ungariei sau cu cele proprii altor sisteme antroponimice slave.

De asemenea, am încercat să indicăm primele atestări docu-mentare scrise, arealul și frecvența antroponimelor devenite nume de familie, dar și funcționarea contemporană a lexemelor care stau la baza lor. Totodată, în afară de etimologie și „istorie”, sunt prezentate și variantele numelor de familie existente în actele oficiale ale ucrainenilor din Rona de Sus, Crăciunești și Lunca la Tisa, apărute ca urmare a regimurilor administrațiilor care i-au condus de-a lungul timpului.